

64

COLECȚIA SFINX COLECȚIA SFINX COLECȚIA

COLECȚIA SFINX COLECȚIA SFINX COLECȚIA

VOICU BUGARIU

Literatii se amuzau

EDITURA MILITARĂ

VOICU BUGARIU

Literații se amuzau

Roman

EDITURA MILITARĂ, BUCUREȘTI, 1983

„Decît să simulezi superioritatea, mai bine să fii un mediocru autentic“.

Cel care vorbise păsea în fața mea. Era un om de statură aproape mică, ușor adus de spate. În ciuda căldurii, era îmbrăcat cu un pulover. Avea părul des, pe jumătate încărunțit. Părea să aibă vreo cincizeci și cinci-șaizeci de ani. Vocea îi era subțire, întrucîtva enervantă. Rostindu-și panseul, el vorbise tare, aproape strigase. Glasul îi devenise și mai subțire pe cuvîntul „autentic“, gata-gata să se spargă. O clipă se oprise și își ridicase mîinile, ca și cum s-ar fi predat.

Îl însoțea un bărbat mai tînăr decît el, în vîrstă de circa patruzeci de ani, care mergea cumva furișat, cu niște pași exagerat de elastici, de parcă s-ar fi aflat în permanență la pîndă, pregătît să se repeadă. Auzind aforismul cu mediocritatea, acesta se mulțumise să dea din cap, aprobator.

Mi s-a părut nepotrivit să mai merg în urma lor. Așa că am început să fac pașii mari și i-am depășit. Cînd am trecut pe lîngă ei, l-am recunoscut pe Pavel Iovan, cel ale cărui romane erau atît de căutate, încît ajunseseră să fie vîndute pe sub mînă, omul despre care circulau tot felul de zvonuri, multe dintre ele cu totul absurde. Deci așa arăta ! Îl vedeam pentru prima oară pe viu. De cînd picasem în *hobby*-ul literaturii și începusem să cumpăr reviste, îi văzusem adesea fotografiile : un om concentrat,

fără scăpare obsedat de sine și de ideile care i se nasc în minte, unele din altele, la nesfârșit. Prestigiul lui Iovan era desăvârșit, nici măcar o singură dată nu întâlnisem vreo critică scrisă la adresa cărților lui. Am simțit impulsul de a-l saluta, dar am ezitat și ocazia a trecut.

Mă îndreptam spre o casă de creație, o instituție neobișnuită, greu de imaginat pentru cine nu cunoaște lumea literară decât prin intermediul unor lecturi. Ar fi trebuit să vin cu mașina. Dar în ultima clipă mă simțisem cuprins de o neașteptată dorință de anonimitate. Mă deciseseam să merg cu mijloacele de transport în comun. Să nu ies prin nimic în evidență, mi-am zis, să mă încadrez în statutul de modestie al unui literat începător.

Fusesem astfel în măsură să cobor dintr-un autobuz de culoare roșie, cu dungi albe, în care călătorisem alături de „țărani hibridați“ care păreau foarte siguri de ei, defel stingheriți de contactele cu orașul, oameni îmbrăcați într-un fel amestecat, cu fețele bronzate, părînd prosperi și descurcăreți. Expresia „țărani hibridați“ o aflasem într-un roman al lui Iovan și îmi plăcuse. Era o după-amiază de august.

Casa de creație se afla la capătul unei alei care se făcea la dreapta. Pentru a ajunge la ea trebuia să pășești pe niște trotuare făcute din lespezi de piatră neglijent îmbinate.

Mă afluam în vacanță. Ce caută un ofițer de miliție la o casă de creație și încă în propriul său concediu de odihnă? Uite că este posibil și așa ceva. Urmasem filologia la fără frecvență, devenind astfel un literat potențial. Îmi amintesc uimirea bine ascunsă pe care am stîrnit-o atunci cînd mi-am făcut cunoscută neobișnuita inițiativă. I-am spus celui în fața căruia ajunseseam că mă simt atras de literatură și doresc să aprofundez acest domeniu; calea cea mai bună, am zis, mi se pare a fi urmarea facultății de filologie, la fără frecvență. Am dat asigurări că munca mea nu va avea de suferit. Eram bine cotate profesional. Unele dintre succesele mele ajunseseră să fie cunoscute chiar dincolo de cercul colegilor mei. Cel în fața căruia mă afluam nu mi-a răspuns imediat. S-a ridicat de la birou și a început să se plimbe înapoi și

incolo, cu mâinile la spate. Din cînd în cînd se oprea bruse și mă privea fix, fără să zîmbească.

„Filologie la fără frecvență ? De ce nu ? *Why not* ?“.

Expresia englezească a rostit-o tot fără să zîmbească. Am intuit că este de acord.

„Dacă ești în stare să te descurci, n-am nimic împotriva“, mi-a adus el imediat confirmarea.

„La stai, m-a oprit, cînd eram gata să ies din birou. Ai voie să faci o a doua facultate ?“

Mă interesasem, se putea.

Filologia făcută la fără frecvență nu era singura explicație a apropierii mele de literatură și, în cele din urmă, de literați. Mai era și prietenia mea cu George Nicolau, un om extraordinar, pe care l-am cunoscut pe vremea cînd lucram la Constanța. „Maestrul“ Nicolau, ce figură, domnule ! Închipuiți-vă un om la vreo șaptezeci de ani, care se consideră încă în putere și trăiește ca atare. Mic de statură, bine legat, cărunt, dar avînd antebrățele acoperite cu păr negru. Asta este semn de vitalitate, băiete, îmi zicea el, de cîte ori venea vorba despre longevitate. Îl apuca lăudăroșenia mai ales după ce bea vreun coniac bun și își aprindea unul dintre trabucurile lui fine, dificil de obținut. Uite ce bicepsî am, zicea, punîndu-mă să pipăi, de la coasă îi am. Într-adevăr, mai avea ceva mușchi. Eram silit să recunosc : un bătrîn care fumează trabucuri timp de patruzeci de ani și nu dă nici un semn că ar fi ruinat la trup sau la minte trebuie că este un om foarte rezistent. Se mai lăuda și cu dinții. Îi avea pe toți. Nici măcar cei cu care își ținea trabucurile nu-i căzuseră. Cîndva, înainte de război, Nicolau făcuse medicina, specializîndu-se în cardiologie. O conjurație a întîmplărilor îl determinase, însă, să devină ofițer. S-a făcut detectiv, obținînd rezultate adeseori spectaculoase. Medicina legală a aprofundat-o mai întîi fără vreo intenție specială de profesionalizare. Pentru ca să ajungă, în cele din urmă, un specialist.

„De ce nu scrii o carte despre cazurile mai interesante pe care le-ai întîlnit ?“, îl întrebam uneori, cunoscîndu-i înclinația pentru speculațiile deductive.

„Nu se scrie despre crime reale, iese ceva neplăcut la citit ! Oamenilor nu trebuie să li se amintească despre

ucigași. Crimele trebuie să fie descrise doar în romanele polițiste și atunci este bine să fie fictive“, îmi răspundea el, sentențios.

„Bine, dar au existat cazuri reale mult mai interesante decât cele pe care le-ar putea inventa cineva“, nu mă lăsam eu.

Dar degeaba, nu am reușit să îl conving. Ar fi avut succes, probabil, și cu o carte de memorii, în care să nu se refere la criminali, ci la oamenii interesați pe care îi cunoscuse. Nici nu a vrut să audă despre așa ceva. Repeta că atunci când cineva începe să-și scrie memoriile înseamnă că simte că i se apropie sfârșitul.

„Maestrul“ a fost însă întotdeauna omul surprizelor. M-am trezit într-o bună zi că vine la mine, cu ridurile adânci ale feței modificate într-un zîmbet misterios. A scos din geanta lui ponosită, la care nu voia să renunțe, zicînd că îi poartă noroc, o carte nouă. Un roman. Autor : George Nicolau ! O carte care mi-a plăcut și care, spre satisfacția mea de critic literar naiv, a avut succes. I-a urmat destul de repede un alt roman. Și acesta a fost primit foarte bine, în ciuda faptului că bătrînul, după cîte știam eu, nu frecventa nici o grupare literară. Am devenit astfel prietenul unui bătrîn scriitor de succes. Așa se întîmplă uneori. Cîștigă un cal care în mod normal ar fi trebuit să iasă ultimul. Bineînțeles, dacă publicarea a două romane poate fi considerată o victorie.

Devenind „scriitor atestat“, altă expresie mai potrivită nu găsesc, Nicolau a căpătat dreptul de a locui la casa de creație. După care, instalîndu-se acolo, a fost în măsură, conform uzanțelor, să își invite un prieten. Asta cu atît mai mult cu cît prietenul cocheta și el cu literatura, se gîndea și el să „comită“ ceva, măcar vreo povestire, care să apară, cu fotografia autorului, într-o revistă literară. Unde să fie cazat prietenul ? Nici o problemă. În camera bătrînului se aflau două paturi. Într-unul dintre ele va dormi „detectivul-literat“. Nu văd de ce aș ascunde, în altă ordine de idei, faptul că porecla „detectivul-literat“ s-a lipit foarte strîns de mine, de îndată ce s-a aflat că m-am înscris la filologie. La început m-a deranjat, dar cu timpul m-am obișnuit cu ea, ba chiar a început să-mi placă, să mă flateze întrucîtva.

Vorbisem la telefon cu bătrînul. Îl întrebasem, resimțind o sfiiciune pe care mă sileam s-o depășesc cît mai repede, dacă totul este în ordine, dacă nu se va ivi vreo problemă în legătură cu instalarea mea acolo.

„Nici o problemă, domnule, fii serios ! strigase el cu voce de bas, determinîndu-mă să îndepărtez receptorul de ureche. Nici o problemă. Poți să vii imediat“.

Iată că veneam.

Lăsîndu-î în urmă pe cei doi, m-am apropiat de spectaculoasa intrare. Dincolo de poarta durată din fier forjat se făcea o alee largă, delimitată de copaci înalți și de un gard viu, cu ceva mai puțin înalt decît un stat de om. Poarta era închisă.

Am dat să pătrund prin dreapta, unde se afla o porțiță, de asemenea făcută din bare de fier forjat. Clanța plină de praf mi-a dat să înțeleg că pe acolo nu se intrase de multă vreme. Dar pe unde se intra ? Pe poarta cea mare, am dedus, prin împingerea uneia dintre aripi. Am încercat o asemenea manevră. Fără succes. Pe dinăuntru era pus un zăvor grosolan, o realizare recentă a vreunui fierar grăbit. Să-mi introduc mîna printre barele groase de metal și să-l trag ? Nu cumva ar fi fost un gest prea îndrăzneț ? Am privit în urmă, sperînd că Iovan și însoțitorul său se vor apropia și îmi vor deschide drumul. Dar cei doi se opriseră la vreo douăzeci de metri și discutau cu mult patos. Mai precis, Iovan perora, iar celălalt asculta cu atenție, aplecîndu-și capul într-o parte, ca pentru a auzi mai bine și mișcîndu-l, în același timp, în pendulări lente, demne. Un cap înclinat spre umărul drept, care se mișcă tot timpul în semn de aprobare — iată ceva mai puțin uzual.

Dar pentru a intra în grațiile unui om important nimic nu este prea mult. Este o regulă pe care mi-o reamintea interlocutorul lui Iovan. Întreaga lui ființă exprima devotamentul fără rezerve.

Ezităările mele au fost sesizate de către portar. Cine știe ce intrus o mai fi și ăsta, și-o fi spus el, negrăbindu-se să iasă din ghereta peste care era șef absolut. Printr-o mică fereastră îi vedeam chipiul de culoare gri-murdar, cu o panglică roșie, mult decolorată. Privirile mele exprimau, probabil, o blîndețe de pelerin obosit. Am rămas tîntuit în fața porții, fără vreun semn de nerăbdare,

uitîndu-mă nehotărît cînd la zăvor, cînd la ferestruica în spatele căreia chipiul se mişca încet. Au trecut astfel vreo două minute. Portarul s-a ivit, în fine, mergînd agale. Figura lui exprima plictiseala şi un mic sentiment al propriei importanţe. Era clar că iniţiaţii îşi deschideau singuri poarta.

„Tovarăşul pe cine caută ?“, m-a întrebat el, oprindu-se în dreptul meu şi punînd o mîină neagră pe zăvor.

„Pe maestrul George Nicolau“.

Sprîncenele portarului s-au ridicat a mirare, punîndu-i în evidenţă albul intens al ochilor.

„Locuieşte aici ?“

Gîndindu-mă că nu îl cunoaşte după nume, am trecut la o descriere. Un domn în vîrstă, care arată aşa şi pe dincolo.

„Aaa, conu George ?, s-a luminat, pe cît aşa ceva era posibil, portarul. Păi de ce nu spuneţi aşa ? Intraţi, vă rog !“

Carevasăzică, Nicolau, fiu de ţărani amărîţi, devenise „conu“. Probabil că toţi cei care îi dădeau portarului nişte mici ajutoare băneşti căpătau de la el, drept recompensă, respectivul apelativ, erau boierîţi. Dar asta este ceva lipsit de importanţă, mi-am zis, n-are rost să mă leg de nişte nimicuri. Poate că bătrînului îi place să i se spună aşa, să fie gîdilat la vanitate.

Am înaintat încet pe alee. După cîtiva paşi a trebuit să mă aţin pe dreapta, spre a-i face loc unui Mercedes alb, care se apropia maiestuos, inculcîndu-mi, pentru trei secunde, impresia că mă aflu într-un loc unde se realizează un film de ficţiune. La volanul lui am văzut un bărbat tînăr, gras, cu părul mare. Era melancolic, sau doar mahmur. Mi-a aruncat o privire scurtă şi apoi, văzînd că nu sînt vreun cunoscut de al lui, şi-a îndreptat ochii înainte.

Pe neaşteptate, în faţă mi-a apărut o femeie de vreo patruzeci de ani. Se pare că ieşise printr-o spărtură a gardului viu. Înaltă, cu părul vopsit în negru strălucitor, suplă. Faţa sa avea drept notă distinctivă o expresie schimbătoare, alunecătoare. Nonşalanţa ei de un fel special, greu de definit, m-a determinat să cred că este una dintre

persoanele importante ale locului în care pătrunsesem. S-a uitat la mine oarecum întrebător și mi s-a părut că este cazul să o salut.

„Sărut-mîna“, i-am spus, cu un zîmbet pe care l-aș fi vrut cît mai amabil și cu o înclinare docilă a capului.

„Bună ! Ce faci ?“, s-a apropiat ea de mine cu familiaritate.

„Bine, am venit să stau și eu cîteva zile“, am răspuns, căznindu-mă să-mi amintesc dacă o cunoscusem cîndva.

„E splendid aici, nu ?“

„Foarte frumos“, am admis eu convențional, aruncînd o privire semicirculară către copacii care formau, începînd de la o oarecare distanță, un parc sau o pădure.

„N-ai mai fost aici ?“

„Nu“.

„Ia stai, m-a privit ea cu mai multă atenție, nu ești cutare ?“

„Nu, am recunoscut eu, dar în situația de față mi-ar plăcea să fiu“.

Un compliment, chiar și stîngaci, nu strică niciodată.

A izbucnit într-un rîs care o înfrumusețea, dînd personalitate figurii ei indecise.

„Înseamnă că nu ne cunoaștem, a zis ea. Dar după atîta conversație este ca și cum ne-am cunoaște. Numele meu este Teofana Sadu, sînt scriitoare. Poate că ai citit ceva scris de mine“.

Mi-am amintit că parcă citisem ceva, cîndva. Situația cerea, însă, o cu totul altă replică.

„Bineînțeles că am citit“, am spus eu apăsător.

În minte mi-a răsărit, pe loc, imaginea individului pe care îl văzusem puțin mai înainte alături de Pavel Iovan.

Probabil că Teofana Sadu era obișnuită cu asemenea confirmări teatrale, din moment ce nu s-a hazardat să mă întrebe ce anume am citit.

„Scrii și tu, nu ?“, m-a luat ea la sigur.

„Da. Mai bine zis, am de gînd să scriu“, am răspuns, ascunzîndu-mi uimirea pe care mi-o provocase modul ei familiar de a mi se adresa.

Știam că doar copiii și oamenii foarte tineri trec în mod natural peste regulile inventate de cei maturi spre a

se ține la distanță unul de celălalt. Iată că eleganta doamnă, care rîdea frumos, practica familiaritatea, făcînd abstracție de propria sa maturitate. Un lucru minunat, dacă stai să te gîndești, mi-am zis. Să ne uităm vîrstă, să ne comportăm ca și cînd am fi niște copii, care se întîlnesc dîn întîmplare într-un parc. Pe tine cum te cheamă ? Dar pe tine ?

„Sînt invitatul domnului Nicolau, i-am explicat eu. Mă gîndesc să stau cîteva zile cu el“.

„O idee foarte bună“, s-a lăsat ea cuprinsă de un entuziasm spontan, pe care mi-era destul de greu să-l cred sincer.

Mai degrabă era vorba despre o politețe excesivă, care depășea toate limitele cunoscute de mine pînă atunci. Pur și simplu, amabila femeie dorea ca eu să mă simt bine în noul mediu în care nimerisem.

„O să-ți placă foarte mult aici, a continuat ea. Se poate și pescui“.

Ne apropiasem de capătul aleii, întîrziată de cîteva mici opriri, în cursul cărora Teofana mi-a vorbit despre serile și nopțile liniștite, adevărate balsamuri pentru nervii celor obosiți de viața citadină, despre femeile cumsecade de la restaurant, despre felurile de mîncare, care puteau fi obținute în schimbul unor sume potrivit de mari. Mă simteam în siguranță lîngă ea, micul trac, pe care îl încercasem la apropierea de impozanta poartă de la intrare, îmi dispăruse.

Am ajuns împreună lîngă un fel de verandă, mai bine să-i zic terasă, unde se găseau fotolii și mese făcute din nuiele. O singură masă era ocupată. Cu picioarele așezate pe un alt fotoliu, hălăduia un bărbat uimitor, a cărui vîrstă nimeni nu ar fi putut-o ghici : puteai să-i dai douăzeci și cinci de ani, dar și cincizeci. Impresia respectivă provenea dintr-o grozavă imobilitate a trăsăturilor, precum și de la culoarea ciudată a feței : un roșu închis, care dădea în vînăt. Un nas glorios, ultracărnos, plin de negi, parcă și mai închis la culoare. Privindu-l, în minte mi-a răsărit un cuvînt : astrolab. De ce tocmai astrolab și nu altceva ? O întrebare fără răspuns.

Bărbatul avea părul negru, unsuros, strălucitor. Poseda și o barbă lungă, neagră, în care se puteau vedea, dar nu

din primul moment, fire albe. Vocea lui era foarte interesantă, groasă, dar cu modulațiile întrucîtva perturbate de cauze necunoscute ; ceva suna dogit, ca sunetele provenite dintr-un radio al cărui sonor nu mai merge tocmai așa cum trebuie sau, și mai bine, ca o înregistrare realizată la un casetofon modest și uzat.

Cetățeanul cu barbă avea în față o sticlă de votcă pe jumătate goală și un pahar pe jumătate plin. Cînd ne-am apropiat de el, s-a ridicat numaidecît în picioare, extrem de politicos.

„Uite, Ramiro, a zis Teofana Sadu, dînsul este un prozator foarte talentat. O să stea cîtva timp aici. E prietenul domnului Nicolau“.

„Balaban, m-am recomandat eu. Dar să știți că nu sînt prozator. Doamna este prea amabilă“.

Mi-am dat seama, cu un mic sentiment de înduioșare, că Teofana Sadu mă declara scriitor, socotind că astfel îmi face cel mai mare bine cu putință. Era ceva similar cu manevra, uzuală cîndva, de a-l prezenta pe cineva drept descendent al unei familii ilustre ; o rudă mai îndepărtată, făcînd parte, eventual, dintr-o ramură întemeiată de un bastard, dar orișicît...

Am privit-o cu atenție. De ce atîta amabilitate ? La o incipientă poveste de amor era ridicol să mă gîndesc. Pe mîna ei subțire, expresivă prin impresia de imaterialitate pe care o crea, trona o verighetă groasă. În primul rînd însă mă liniștea fața ei, care atunci cînd nu era modificată de veselie arăta o imensă oboseală, iremediabilă, aproape patetică.

Mă gîndisem la o politețe a cărei adîncime depășea tot ce cunoscusem eu mai înainte. Nu fusese o greșeală. Dar atunci, cînd tocmai fusesem recomandat drept scriitor, am întrevăzut una dintre caracteristicile mediului al cărui alfabet abia îl silabiseam : o fenomenală generozitate.

De ce primești cu atîta ușurință un intrus ? De ce nu îi arăți, în vreunul dintre multele mijloace posibile, că este în plus, că prezența lui nu este dorită ? În alte cercuri sociale, în alte „lumi“ cam așa se petrec lucrurile. Iată, de pildă, cazul breslelor medievale ; pentru a fi primit într-una dintre ele, pretendentul trebuia să treacă probe foarte dificile și să aștepte multă vreme. În literatură să nu

fie așa ?, m-am întrebat. Se părea, realmente, că este foarte ușor să devii scriitor. Ba chiar mai mult decît atît, s-ar fi spus, văzînd nemaipomenita solicitudine cu care mă întîmpinase Teofana Sadu, că scriitorii se simt cumva singuri, se simt prea puțini și caută, cu tot dinadinsul, să se înmulțească ; și cum altfel decît prin „racolări“ ? O situație bizară, fără îndoială. Ulterior aveam să-mi dau seama că lucrurile stăteau astfel doar la un nivel superficial. Într-adevăr, tinerii sau cei încă tineri erau încurajați să scrie literatură, să devină scriitori, dar asta era numai o primă etapă. De abia după consumarea ei începea greul. Bunăvoința inițială era un fel de undiță insolită, un fel de momeală care te trăgea într-un joc greu și îndelungat. Cît timp nu scrii nimic, totul este perfect, splendid ; ești o promisiune, un tînăr de viitor, un om talentat și așa mai departe. Lucrurile încep să se complice cînd începi să publici. Dacă textele semnate de tine sînt în mod evident slăbuțe, totul este în ordine în ceea ce privește simpatia confrăților pentru tine. Dacă sînt bune sau foarte bune, ceva începe să se deterioreze, să scîrțîie. Dar să nu mă dedau la speculații, mulțumindu-mă să spun : nu există oameni mai simpatizați de către confrăți decît autorii de literatură modestă ; aceștia din urmă au cei mai mulți prieteni printre scriitori, toți îi caută, la ivirea unuia dintre ei se produce o destindere, un suspin de ușurare pare a ridica piepturile celor prezenți. Că să vezi !

Revin acum la Ramiro, bărbatul cu înfățișare de idol african.

„Ramiro Boboc, acesta este numele meu“, a spus el cu primul și ultimul zîmbet pe care i l-am văzut vreodată.

Dinții îi erau atît de îngălbeniți din cauza nicotinei, încît sugerau o mare vechime, părăind a fi niscaiva amulete descoperite de un arheolog norocos.

„Sculptorul“, a adăugat Teofana Sadu, cu o aproape insesizabilă notă de imputare în voce.

Se pare că eu ar fi trebuit să arăt o surpriză plăcută, să sugerez, sau chiar să spun imediat că numele îmi este foarte cunoscut. Dar eu, care niciodată nu m-am simțit obligat să am în cap un mic dicționar de actualități culturale, m-am rezumat să-i strîng mîna și să zîmbesc.

„Nu beți o votcă ?“, ne-a întrebat sculptorul.

Am găsit, în fine, comparația cea mai potrivită pentru modul său de a vorbi. Glasul îi semăna cu vocile sintetice, pe care le auzisem prin filmele cu roboți vorbitori. Cînd folosesc cuvinte, oamenii obțin intonații ușor neuniforme, pe care ascultătorii le sesizează, uneori dîndu-și mai puțin seama de asta. În schimb, vocile sintetice au o monotonie, pe care oamenii, oricît de exersați ar fi, nu pot să o realizeze. Uite că sculptorul putea.

Nici eu și nici Teofana nu voiam să bem o votcă. Astfel că ne-am luat la revedere de la sculptor și ne-am îndreptat împreună spre o ușă aflată la capătul așa-zisei verande.

Pe măsură ce timpul trecea, devenea tot mai evident faptul că Teofana se transformase într-un fel de ghid al meu. Începeam să mă simt un om important. Dacă ești pilotat de o femeie cunoscută, poate chiar celebră, mi-am zis cu naivitate, înseamnă că ai toate șansele să te impui. În ochii cui să mă impun ? În se scop ? Iată întrebări pe care, pe moment, nu mi le-am pus.

În viață se mai ivesc situații cînd omul își dă seama că se află într-o postură de *outsider*. Așa ceva se întîmplă cînd el face primii pași într-o „lume“. Ce este o „lume“ ? Este un grup social format din oameni care posedă deprinderi și informații specifice. Iată un exemplu ușor de priceput. În urmă cu vreo cîțiva ani, în tren, am cunoscut o fată foarte înaltă. Repede mi-am dat seama că în mod deosebit n-o interesează decît baschetul ; dealtfel zicea că face parte din nu mai știu ce lot. I-am cerut amănunte, încercînd să aflu cum este formată „lumea baschetului“. Jucători, antrenori, foști jucători, foști antrenori, jurnaliști sportivi, avînd specialitatea respectivă, personalul de la federație, suporteri mai fervenți, rude apropiate — iată-i pe componenții ei. După cîte am reușit să înțeleg, acești oameni formează o colectivitate de inițiați. Nu poți să intri în ea decît dacă posezi anumite informații și, aspect important, ești agreat de cei care fac parte din „lume“. Nu era, de pildă, suficient să memorezi regulamentul jocului de baschet, precum și numele cît mai multor jucători. Nu era îndeajuns nici dacă dovedeai cunoștințe de ziarist sportiv. Trebuia să fii admis ca persoană. Or, pentru asta cel mai bine era dacă te introducea cineva care avea un rol cît de cît important în „lume“. Cu riscul de a deveni plictisitor,

voi spune că am fost la câteva meciuri de baschet, spre a o admira pe fata despre care vorbesc. Ea m-a prezentat cîtorva personaje „cheie“, care m-au privit de la bun început cu simpatie. Aș fi putut persevera, devenind un suporter de baschet, categorie nu tocmai bogat reprezentată. Lipsa de timp m-a împiedicat.

Mă găseam într-o situație analogă. Doamna care mă conducea nu era baschetbalistă, ce-i drept, pretențiile ei erau cu mult mai mari, dar „lumea“ în care pătrundeam era formată tot din cunoscători, din indivizi specializați într-un domeniu foarte restrîns, despre care imensa majoritate a oamenilor știe doar câteva generalități.

Să zîmbesc, mi-am zis, să fiu amabil, să nu spun ceva nepotrivit, să fiu la înălțimea situației.

Am intrat într-o încăpere mare, în care se aflau mese acoperite cu pînze albe. Era un restaurant. Ferestrele înalte aveau draperii de culoare vișinie, strînse pe la mijloc cu niște panglici albe, care le împiedicau să se desfășoare și le făceau să semene cu niște pîlnii. De sub draperii ieșeau perdele alb-fluturătoare, care aduceau o notă de distincție. Între alb și vișiniu se crea un contrast plăcut la vedere.

Doar două mese erau ocupate. La una se aflau doi bărbați. Cînd am intrat, cel care stătea cu fața spre ușă și-a ridicat ochii ușor bulbucați și m-a măsurat cercetător, ba chiar aproape interogativ. Privirea lui s-a aplecat apoi asupra farfuriei, în care se afla o grămadă galbenă, ce părea a fi o omletă gigantică, făcută pentru un stomac de geniu.

În mod neașteptat, cea care s-a grăbit să salute a fost Teofana.

„Bună Sile, a zis ea foarte amabilă. Poftă mare“.

„Mmmm“, a făcut bărbatul cu omleta, ridicînd mîna stîngă cu indexul îndreptat spre tavan.

Teofana nu a părut defel afectată de politețea destul de barocă a individului. Dimpotrivă, părea mai veselă decît oricînd. S-a apropiat de mine, oprindu-se puțin și obligîndu-mă și pe mine să stau pe loc. Mi-a vorbit în șoaptă ; aerul cald ce ieșea din gura ei nefardată mi-a gîdilat în mod plăcut gîtul.

„Vrei să te prezint ?, m-a întrebat ea. Este Vasile Tufaru, precis îl știi, nu se poate să nu... Un tip nemaipomenit... Alălalt e unul, un tip...”

Alălalt ! Era posibil ca desăvîrșita Teofana să se exprime în acest fel neglijent ? Totul este posibil, mai ales cînd e de vorbit și nu de făcut. Iată o constatare care avea să mi se impună cu vîrf și îndesat în zilele următoare.

Luat pe nepregătite, era cît pe ce să spun că, da, aș fi foarte onorat să îl cunosc pe marele om. Dar înainte de a avea timp să articulez cuvintele de acceptare, în minte mi s-a derulat, cu grozavă rapiditate, o posibilă secvență. M-am văzut stînd alături de masa lui Tufaru, stîngaci, cu una dintre mîini ocupată de sacoșa mea japoneză, frumoasă, dar stingheritoare, prea înalt, prea puțin sigur de mine însumi, prea lipsit de aplomb, prea lipsit de nu mai știu nici eu ce, spunînd „vă salut” și mai zicînd „poftă mare”, pentru ca apoi să mă înclin către maestru, iar el să zică vreun „salut” și să nu se grăbească deloc să-mi întindă mîna lui mare, de om pentru care nici un avantaj nu înseamnă decît ceva care i se cuvine de drept, sau chiar să nu zică nici o vorbă și doar să mormăie și să încline din cap a bunăvoință față de unul care și el, amăritul, vrea să pătrundă printre aleșii muzelor. În schimb, celălalt să fie mult mai amabil și să-mi întindă o mînă ridată, dar cărnosă, o mînă cu inele felurite, cu unul pînă și pe index, așa, numai în ciuda dușmanilor, un inel și pe degetul arătător, de ce nu ?, așa purtau și boierii pe care i-am văzut în niște tablouri. Așa ceva nu voiam.

Am scuturat din cap a negație, cu o bruscă panică, pe care inteligenta Teofana a înțeles-o sau nu a înțeles-o. Oricum ar fi fost, m-a lăsat în pace.

Ne-am continuat drumul, trecînd pe lîngă a doua dintre mesele ocupate. La ea se afla o singură persoană : o doamnă în vîrstă, să tot fi avut vreo șaptezeci și cinci de ani. De data aceasta scena s-a petrecut invers. Bătrîna doamnă s-a grăbit cu salutul către Teofana ! Sau poate că doar mi s-a părut.

„E Gina Banu, Georgina, de fapt, mi-a spus în șoaptă Teofana, de îndată ce ne-am îndepărtat puțin. O vezi ce bine se ține ?”

O vedeam.

Am ieșit din restaurant, ajungînd într-un hol din care se făceau niște scări destul de rău luminate.

„Hai să-ți arăt unde stă domnul Nicolau“, s-a oferit Teofana.

Am urcat împreună la primul etaj. Camera în care locuia protectorul meu se afla pe undeva la mijlocul unui coridor cam prea îngust. Avea o ușă foarte înaltă. Cu mișcări delicate, dar decise, Teofana a apăsât clanța. Ușa nu s-a deschis.

„Înseamnă că nu s-a trezit încă“, m-a informat.

N-am avut nici un comentariu.

„Să nu-l trezim, nu ! ?“, a continuat.

„Să nu-l trezim“, am fost eu de acord.

„Lasă că vine el jos, m-a consolată. Nu doarme nici odată mai mult de o oră“, a zis Teofana.

Ne-am întors, refăcînd în sens invers parcursul de la venire. Ne-am așezat la o masă. Am întrebato, cu oarecare timiditate, dacă nu cumva ar vrea o bere.

Pentru mine un pepsi, a precizat ea. Dar tu poți să bei bere, dacă vrei“.

O femeie grasă, între două vîrste, îmbrăcată într-un halat alb, se ivea din cînd în cînd, ieșind printr-o ușă în permanență deschisă, prin care se putea zări un frigider mare, a cărui parte superioară, transparentă, era ticsită cu cărnuri crude, sclipind în culoarea singelui încheșat ; în spatele frigiderului se vedeau rafturi pline cu conserve ambalate în borcane și cutii de tablă. Femeia avea ceva matern, încurajator. Se mișca lent, halatul alb îi puneă în valoare roșeața obrajilor. Aducea cîte ceva la mese, lua farfuriile golite, făcînd totul fără nici o grabă. Spre masa noastră nu arunca nici o privire.

„Pe noi nu... ?“, m-am interesat eu.

„Trebuie s-o chem eu, altfel crede că vrem doar să stăm de vorbă“, m-a lămurit Teofana.

Ceea ce a și făcut. Anița, așa o chema, a venit imediat și s-a sprijinit cu mîinile de masa noastră.

„Îmi vine uneori o sfîrșeală de la inimă“, a zis ea.

Într-adevăr, roșeața din obraji ei, brusc, aproape dispăruse.

„Uite, dînsul este domnul Balaban, a zis Teofana, în loc de comandă. Este prietenul domnului Nicolau, o să stea cu el în cameră. Să-l servești bine, daaa ? Daaa, Anișo ?“.

Și rostind aceste întrebări, Teofana a acoperit una dintre mîinile roșii și umflate ale ospătarei cu mîna ei palidă, prelungă, descărnată.

„Sigur, doamna Teofana, sigur că o să-l servesc bine pe domnu’“.

Și apoi către mine :

„Noi servim bine pe toată lumea“.

Pe urmă ne-a adus cele două sticle, pe care i le cerusem, după ce recomandarea Teofanei se încheiase.

Masa la care ne așezasem era situată lîngă o fereastră, într-un colț. Teofana preferase, nu se știe de ce, să se așeze cu spatele înspre celelalte mese. O făcuse pentru mine, spre a-mi arăta că îmi acordă o atenție specială ? Sau era vorba despre o regulă de eleganță, pe care o femeie bine nu poate să nu o respecte ? La indicația ei explicită nu mă așezasem alături de ea, cum schițasem că doresc, ci vizavi. Aveam în acest fel o perspectivă perfectă asupra sălii.

Timpul trecea. Pe măsură ce după-amiaza tindea tot mai vizibil să se transforme în seară, consumatorii se înmulțeau. Îi priveam cu aviditate pe cei care intrau, nu văd de ce aș ascunde acest lucru. Aveam pe atunci o imagine romantică și vagă despre lumea celor care se ocupă cu literatura. Aveam în minte un portret robot, dacă mi se permite această expresie puțin poetică. Paginile profunde, amuzante sau instructive, nu pot fi scrise decît de niște oameni întru totul superiori — așa gîndeam.

Fără îndoială, Teofana le știa mai bine pe toate. Am întrebat-o :

„Îmi dai voie să-ți spun ceva în legătură cu scriitorii ?“

„Dar bineînțeles, mi-a răspuns ea repede, puțin absentă. Spune !“

„Uite, am început eu, din toate cărțile pe care le-am citit reiese că autorii de literatură le transmit cititorilor nu numai opiniile și emoțiile lor, ci și imagini ale lor înșile. Pe scurt, cine citește multe cărți află pînă la urmă cum sînt scriitorii, ca oameni“.

„Și cum sînt ?“

„Din ceea ce am citit eu rezultă că au noblețe sufletească, nu se gîndesc la ei înșiși, fiind preocupați de fericirea semenilor lor. Cred în ceea ce scriu, nefiind capabili să mintă sau să își înșele cititorii. În cele din urmă, autorii de literatură, scriitorii apar ca fiind cei mai reușiți dintre oameni. Ei formează, s-ar zice, categoria cea mai reprezentativă pentru superioritatea umană“.

Teofana ascultase cu atenție cuvintele mele, care se legaseră trudnic. Un zîmbet abia vizibil îi apăruse pe față. Ca pentru a-l ascunde de mine, începuse să privească în jos, spre paharul din dreptul ei. Cînd mi-am încheiat modestele opinii, nu s-a grăbit să-mi răspundă.

„Ei, ce zici ?“, am întrebat-o, cu oarecare mîndrie întempestiv apărută în voce, fără voie trezit în rolul celui care ține să fie sau, cel puțin, să pară spiritual.

Dar chiar din acel moment ceva a început să se deterioreze în atitudinea ei. Mîinile au prins să i se miște într-un fel nou. Își aranja ceasul, își răsucea verigheta, își umfla cu degetele răsfirate părul negru-corb, își ridica paharul, dar nu mai apuca să bea din el, fiindcă în ultima clipă îl punea la loc pe masă, se răsucea fără veste și privea spre intrarea sălii, ca și cum și-ar fi adus aminte că are întîlnire cu cineva. Părea că este pe punctul de a se ridica și de a pleca, fără vreo explicație.

Te pomenești că am supărat-o, mi-a trecut mie prin minte, cu întîrziere. Poate că în vocea mea au apărut niscaiva accente ironice, nepotrivite momentului și contextului. Adică, am raționat eu în contul ei, vii aici, într-o casă a scriitorilor, după care începi să ironizezi ; și cine se găsește să îi ironizeze pe scriitori ? !, un terchea-berchea, un autor începător, un tolerat, invitatul unui alt tolerat ; ia te uită, domnule, ce impertinență ! ; „tînăr“ și prost, nu cunoaște regula jocului, se trezește vorbind, ca și cum oricui i-ar fi permis să fie spiritual atunci cînd îi trece lui prin minte.

Ia stai, mi-am spus, poate că aici este un fel de ierarhie, în care eu sînt tocmai pe cea mai de jos treaptă. Cum trebuie să se comporte cineva care se află la nivelul meu ultramodest ? Că trebuie el să facă ? Să tacă, evident. Și încă mai ce ? Să asculte. Altceva ? Să admire ! Asta era cheia, m-am iluminat eu, în contratimp cu evoluția rela-

ției mele cu Teofana. Să admir, iată cuvîntul de ordine. Îmi vine o glumă în minte ? Găsesc o vorbă de spirit ? Nu se cade să le spun. Cum adică, eu, unul venit de pe stradă, cu autobuzul, s-o fac pe spiritualul ? Aici, unde există numeroși oameni infinit mai talentați decît mine, mai geniali, aș putea spune, a căror meserie este să fie spirituali, să spună o glumă reușită, să interpreteze într-un fel amuzant și în același timp profund o întîmplare în aparență insignifiantă ? Așa ceva nu se poate. Așa ceva nu se înghite.

Citiseam că într-un mediu uman ierarhizat, adică într-un cerc format din oameni subordonați unul altuia, există mai multe feluri de exprimare a veseliei. Cel mai tare se rîde cînd glumește șeful, numărul unu ; toți izbucnesc în hohote nereținute, ca și cum respectiva poantă ar fi cea mai bună pe care au auzit-o în ultima vreme sau chiar în ultimii ani. Se rîde și cînd spune o glumă cel imediat inferior în ordine ierarhică, dar veselia este ceva mai moderată. Și așa mai departe. Există anumite situații cînd și cei mai mici sînt încurajați, în mod tacit, să spună cîte o glumă, în mod deosebit fiind bine primite cele în care însuși povestitorul sau vreun altul de calibrul lui apar într-o lumină discret nefavorabilă, ușor ridicolă. Dar această ultimă variantă nu este posibilă oricînd, ci numai atunci cînd cei aflați spre vîrfurile piramidei ierarhice sînt extrem de bine dispuși. Mecanismul respectiv funcționează în nuclee sociale dintre cele mai diverse. Este o regulă generală, a cărei enunțare nu trebuie să irite pe nimeni. Așa stînd lucrurile, mediile cele mai vesele sînt cele formate din oameni care nu se află în nici o dependență ierarhică unul față de celălalt, nici în sens restrîns și nici în sens larg. Egalitatea este aducătoare de veselie și de relaxare autentică.

„Am zis ceva nepotrivit, Teofana ?“, am întrebat, cău-tînd, cu sinceritate, să obțin intonațiile unui glas de penitent.

Am așteptat puțin și apoi am completat :

„Te rog să mă scuzi, dacă este așa“.

„Nu te scuza, dragă, mi-a replicat ea. Lucrurile nu sînt atît de simple, cum crezi tu, cum încerci tu să le prezinți“.

„Dar cum încerc eu să le prezint ?“

„Tu vii din afară și nu ai de unde să știi...”

„Ce să știu ?”

„Cum sînt scriitorii”.

„Păi nici n-am afirmat să știu cum sînt scriitorii. Am spus doar cum par ei dacă le citești cu atenție cărțile. Nu am adăugat nimic în plus”.

„Bine, bine... Lasă... Nu are rost să vorbim despre așa ceva”.

Se întorcea tot timpul către ușa dinspre scară. Trebuie să recunosc, mișcările ei aveau o anumită elasticitate, fapt care mă determina să cred că se canonea serios în fiecare dimineață cu gimnastica.

„Poate trebuie să pleci”.

Presupunerea mea a mirat-o. A zis :

„Nu, unde să plec ? Mă întreb doar cum de doarme atît de mult domnul Nicolau. De obicei la ora asta este de mult coborît”.

„Poate că nu era în cameră”.

„Cum să nu fie în cameră ?, mi-a replicat ea, cu un grăunte de enervare în voce. N-are unde să fie altundeva la ora asta”.

Era clar că o supărasem rău cu ceva. Dar n-aveam încotro. Cu scuzele mai rău iese. Mai bine să te faci că nu bagi de seamă și lucrurile se dreg de la sine.

Conversația noastră lîncezea. Se părea că nu mai este nimic de spus. Îmi făcusem o prietenă în treizeci de minute și peste încă o oră o și pierdusem ! Iată o performanță care nu se află la îndemîna oricui. Îmi dădeam seama că în locul unde mă aflam lucrurile se petreceau altfel, mai rapid, mai neprevăzut, mai teatral. Ceva din literatura pe care o scrie a trecut și în ființa ei, mi-ăm spus. Ea este o femeie vie, inteligentă, binevoitoare, dar, în același timp, s-a transformat întrucîtva și într-un personaj. Or, un personaj trăiește mai intensificat decît un om real. Deci și reacțiile lui în raporturile cu semenii sînt mai rapide, mai spectaculoase, mai lipsite de încetineala autentică sau de repeziciunea cu adevărat pasionată cu care se petrec lucrurile printre oamenii care trăiesc pur și simplu, nu se mai apucă și să scrie literatură.

Trimis de o providență înclinată spre scurtarea momentelor penibile, în sală a intrat cu pași decisi un tînăr

de vreo douăzeci și șapte — douăzeci și opt de ani. S-a îndreptat direct spre masa noastră și s-a lăsat greoi pe un scaun.

„Sărut-mîna, ce faci ?“, a spus el în clipa în care se așeza.

Cred că niciodată nu am văzut un tînr mai sigur de sine. Pe fața lui scria cu litere mari : toate problemele importante sînt rezolvate cu vîrf și îndesat, clarificările majore s-au petrecut, pentru viitor rămîn doar cîteva amănunte, a căror ajustare se va produce de la sine, prin simpla evoluție naturală a evenimentelor. Era un băiat frumușel, nici vorbă. Trăsăturile mari ale feței lui se armonizau într-un chip ce sugera o virilitate candidă.

Teofana a făcut prezentările. Era vorba despre poetul Radu Topală, cel mai reprezentativ creator al generației tinere. Avea brațe puternice, de parcă versurile s-ar fi scris cu dalta și cu ciocanul. Strîngerea de mînă pe care mi-a acordat-o a fost însă moale, sugerînd o justificată indiferență.

Am priceput, cu acel prilej, că a te așeza la masa cuiva este ceva de la sine înțeles, sistemul constînd în greoaie întrebări preliminare fiind depășit. Ia te uită, mi-am spus, asta nici nu este ceva rău, mai ales dacă toată lumea se cunoaște. Înseamnă că atmosfera este de familie, un lucru frumos, invidiabil.

Topală a început să converseze cu Teofana, aruncînd din cînd în cînd cîte o privire politicoasă spre mine. Povestea cum fusese în străinătate, de unde tocmai se întorsese. Nu era entuziasmat, amintea în trecere despre niște muzee. Primise și o distincție. Ce contează toate astea ?, păreau a spune privirile lui de om care nu prea mai are de ce să se mire.

S-a înviorat în chip vizibil doar cînd a început să povestească despre un cunoscut comun, al cărui nume nu-l auzisem pînă atunci.

„Am auzit o chestie nemaipomenită despre cutare. Știi ce făcea ăsta cînd era student ?“

„Ce făcea ?“, s-a arătat dintr-o dată interesată Teofana.

„Arunca borcane“.

„Hai, Radule, termină cu... Ce borcane ? Cum arunca borcane ? Care borcane ?“

„Borcane, dragă, borcane. Ce te miri așa ? Azi este cel mai serios om, este chiar un erudit, ce mai... Dar pe atunci arunca borcane, ba chiar mai făcea câteva lucruri ciudate. Treburile astea se știu, s-au aflat“.

„Și nu ne povestești ?“

Zisese „ne“. Însemna că supărarea pe mine începuse să îi treacă. Învățam să o cunosc, deși trecuse atât de puțină vreme de când schimbasem primele replici cu ea. Era o ființă schimbătoare, schimbăcioasă ca vremea, așa zicea un prieten al meu, pe vremuri, nu schimbătoare, ci schimbăcioasă. La ea, mi se părea că întrevăd, stările de spirit nu durează, fiecare dintre ele își cheamă negația și apoi invers, fără întrerupere. Dacă nu pricepi acest mecanism de pendul, riști să o etichetezi greșit. Ceva se rotea în sufletul ei mai repede decât la oamenii obișnuiți.

„Ba vă spun, a zis poetul. Borcane goale, tocană de legume, compot, iaurt. Trebuie să știți că omul nostru a fost șef de promoție. A învățat grozav de bine, zece pe linie. Dar ca să fii șef de promoție, trebuie să tocești, să dormi mai puțin. El nu se culca decât pe la două-trei, în fiecare noapte. Învăța. Unde învăța ? Într-o încăpere specială, sală de lectură. Cine să bage de seamă că el colecționa borcane, cine să se uite la un asemenea mărunțiș ? Cine să-și mai închipuie apoi, că pocnetele grozave care se auzeau în cămin după miezul nopții proveneau de la borcanele aruncate de el ? Nimeni nu îl bănuia. Era un om serios“.

„Dar unde le arunca ?“, a întrebat Teofana, cu privirea strălucind de curiozitatea unei fete năbădăioase.

„În casa scărilor. Se apropia tiptil pe culoar, deschidea ușa către scări, arunca borcanul și apoi se retrăgea repede“.

„Și se auzea așa tare ?“

„Se auzea foarte tare, ca o împușcătură“.

Teofana părea cu totul înviorată. Povestea cu borcanele o galvanizase într-un chip vizibil.

„Spune mai departe“, l-a rugat ea cu o voce înălțată pe poetul Topală.

Acesta a continuat :

„Îl știi. Era și este un om mic de statură, foarte demn, cu părul tăiat scurt. Haine de culoare închisă ; de pe atunci avea instinct de belfer, săracul. Să îl pîndească cineva ? Așa ceva nu se face într-un cămin de studenți.“

„Și altceva ? Parcă ziceai că nu mai știi ce...“, a cerut amănunte Teofana.

„Da. Mai erau urletele...“

Teofana era de-a binelea excitată :

„Hai, Radule, termină...“

Dar era foarte evident că nu vrea ca poetul să termine, ei dimpotrivă să povestească într-un mod cît mai amănunțit.

„Cum ziceam, a continuat imperturbabil poetul Topală, mai erau urletele. Nu numai noaptea, ci și ziua, mai rar, ce e drept, în cămin se auzeau urlete, niște urlete înfiorătoare, de-a dreptul dementiale. O să rîdeți, dar el era cel care le scotea. Fără martori, bineînțeles. Cine să îl bănuiască pe el, sobrul, cel care lua zece pe linie și așa mai departe ? Nimeni. De ce urla, de ce arunca borcane noaptea, tulburînd astfel odihna viitorilor absolvenți ai facultății de filologie ? Iată niște întrebări nu prea încuietore. Se compensa, bietul...“

Teofana a zis cu milă :

„Se defula“.

„Se defula ? Preferi acest termen ?“

„Păi, nu ?“, a întrebat Teofana.

„Tot efortul lui de a fi primul, de a lua numai zece, de a rămîne, ca o încununare supremă, asistent la vreo catedră a facultății sale, tot acest efort se baza pe rațiune, pe logică, pe o cît mai desăvîrșită logică. Cu borcanele și cu urletele își servea, omul, porții de absurd. Ca să vezi ! Dacă te uiți la el, n-ai putea crede că a fost în stare de așa ceva“.

„Dar tu de unde ai aflat ?“, s-a interesat Teofana, perfect de bine dispusă, fiind chiar în măsură să îmi arunce cîteva priviri binevoitoare, de parcă niciodată n-ar fi fost supărată pe mine.

„Mi-a povestit un fost coleg de al lui. Dar să vezi ce a urmat. A fost un bîlci nemaipomenit“.

„Ce bîlci ? Nu ne spui ?“

„Ba vă spun. De la un timp s-a aflat totul. Vă dați seama că un om care trăiește în felul lui, studiind câte opt ore pe zi, nu este genul care stîrnește prietenii. L-au turnat. Se pare că i s-a atras atenția, mai întîi într-un mod discret. Dar el a perseverat, fapt care mi-l face deosebit de simpatic. Așa că s-a ridicat problema lui într-o ședință la care participa tot anul din care făcea și el parte. Secretarul de U.T.M. l-ar fi întrebat: De ce urli tovarășe cutare? De ce? Dar borcane, de ce arunci? Nu te gîndești că... Și așa mai departe. La care el ar fi răspuns, textual: N-am făcut-o cu vreun gînd rău, tovarăși, ci doar așa... Apoi și-a luat angajamentul că pe viitor nu va mai arunca borcane și nici nu va mai urla. Și s-a ținut de cuvînt. Vezi? Și cînd te uiți la el ai zice că este un individ cu totul șters“.

„Persoana respectivă este aici?“, am întrebat eu, văzînd că Teofana este din nou la fel de binevoitoare cum fusese la început.

„Nu-i aici, cum să fie aici“, mi-a răspuns ea răbdătoare, cu aerul că îmi mai dă o lămurire prețioasă cu privire la regulile jocului.

„Nu vine el pe aici“, a întărit și poetul Topală.

„N-a scris despre tine?“ a părut că își aduce aminte de ceva Teofana. Cu vreun an în urmă?“

„Ba a scris, chiar foarte bine. Și uite eu ce povestesc despre el“.

„Eu cred că povestea este foarte avantajoasă pentru el“, am zis, uitînd de decizia pe care o luasem doar cu cîteva minute mai înainte.

Poetul nu a reacționat în nici un fel la remarca mea. În schimb, Teofana și-a reînceput brusc, desigur fără să-și dea seama, gesturile de nervozitate, pe care i le catalogasem. Verigheta, părul, ceasul, privirile nerăbdătoare. Ce naiba, nu aveam chiar deloc dreptul să fac și eu pe deșteptul? Așa se părea. Să tac, mi-am repetat, să tac eroic. Să ascult, să mă uit în jurul meu. Nici asta nu este puțin.

Nicolau nu se arăta. Era exclus să doarmă pînă la ora șapte și jumătate seara. Probabil că nici nu fusese în cameră cînd eu mă aflam împreună cu Teofana, cea de necontrazis, în fața ușii lui.

În schimb, și-a făcut apariția Ramiro Boboc, omul-idol, pe care îl cunoscusem îndată după sosire. Aveam pentru el o simpatie specială. Nu era el a doua persoană cu care făcusem cunoștință în pretențiosul mediu în care mă aflam ?

Ramiro Boboc mergea foarte încet, atent să nu se împiedice cumva și astfel să pună în pericol oala fumegîndă pe care o ducea în mîini, ținînd-o cu două cîrpe cenușii.

„Supa“, a zis poetul Topală.

Am privit-o întrebător pe Teofana. Se pare că nu mă înșelasem în privința ei. Din nou o părăsise bizara ei nervozitate. Aș fi putut să mă îngrijorez pentru ea, aș fi avut această îndreptățire. Cum, te superi de două ori într-o singură oră ? De ce nu ?, spun acum, cu mai multă înțelepciune.

„Supa lui Ramiro“, m-a lămurit ea. Îi face bine la stomac. Și-o face singur. Nu lasă pe nimeni să se amestece“.

Din partea mea : tăcere deplină. Se părea că aceasta este metoda cea mai sigură pentru a-mi asigura prietenia Teofanei. M-ar fi interesat unele amănunte în legătură cu supa lui Ramiro, mi-ar fi plăcut, apoi, să mi se spună că este vorba despre o fiertură nu atît nutritivă, cît rituală, pe care sculptorul și-o oferă pentru intensificarea aptitudinii sale de a contacta niște zeități de care depinde.

Între timp Ramiro și supa sa ajunseseră la o masă de lîngă fereastră. Sculptorul a depus oala pe masă, cu multă delicatețe. Aș putea spune chiar : cu multă evlavie. Apoi trupul gras al cuiva de la o altă masă s-a interpus între mine și el și nu am mai văzut ce face.

II

Nicòlau a apărut doar pe la opt fără un sfert. Aflase că sosisem și sînt în restaurant. Am dedus asta, văzîndu-l cum mă caută cu privirea, zîmbind discret. M-a descoperit repede și s-a apropiat de mine, salutînd în stînga și în dreapta cu multă convingere. Nu l-aș fi crezut în stare de atîta mondenitate. Avea saluturi diferențiate, de la

simplică aplecare a capului și pînă la îndoirea din mijloc, întărită uneori, în semn de suprem respect, se pare, de o ridicare a mîinii drepte, cu degetele întinse, pînă la nivelul umărului ; în această din urmă situație palma execută o serie de scurte mișcări, ținută fiind cu muchea înainte, închipuind parcă debutul unei lovituri de karate, de mai multe ori repetat.

„Aha, ai și făcut cunoștințe !“, a exclamat el jovial, electrizat de o veselie grozavă.

Dacă una dintre mîini nu i-ar fi fost ocupată, precis că s-ar fi apucat să-și frece palmele, cu gestul unuia care a făcut o treabă bună. Sau poate că nu, nu era un gest potrivit cu ambianța.

„Sărut-mîna, doamna Teofana, salut, domnu' Topală, Splendid, splendid !“

N-a precizat ce era splendid. Totul, probabil.

S-a așezat, ascunzîndu-și cu grijă suspinul de satisfacție generat de contactul cu scaunul moale, protejat de o husă verzuie.

Nicolau era îmbrăcat într-o bluză cu mîneci scurte. Brațele lui foarte păroase erau astfel bine puse în evidență. Purta pantaloni de velur negru, strînși peste pîntecele prosper cu o curea lată, închisă printr-o cataramă mare de metal. În picioare, bascheți. Avea un *alpenstock*, mai bine zis un baston, care amintea de așa ceva ; turiștilor puțin pretențioși li se oferă asemenea produse prin stațiunile balneo-climaterice de munte ; niște bețe ornamentate sumar, terminate printr-o bucată de lemn care imită un mic topor.

„Am făcut o plimbare, a zis Nicolau. Foarte plăcut, foarte plăcut“.

Apoi m-a întrebat, introducîndu-și în glas o notă paternă :

„Tu cînd ai venit, Dane ? Te-ai instalat în cameră ? Am lăsat cheia la Nuți, de ce nu ai luat-o de la ea ?“

„Am crezut că dormiți“, a intervenit Teofana.

„Da' de unde să dorm. Știți doar că nu dorm niciodată după-amiaza“.

„Teofana zicea...“, am început eu.

Dar repede mi-am amintit că îmi propusesem o conduită anume.

Ce conta ce zisese Teofana ? Episodul încercării ușii căzuse iremediabil în trecut. Ce să mai reconstitui ? De ce ? Cui i-ar folosi ? Un capriciu de femeie preocupată de lucruri importante, care nu ține minte toate nimicu-rile, o scurtă confuzie, un moment de distracție. Nu are importanță decât ceea ce se spune în chiar clipa de față.

Cei trei începuseră să discute despre oameni pe care nu îi cunoșteam. Cutare spusese, cutare replicase, cutare va veni, cutare va pleca. Cineva tocmai a plecat în străi-nătate. Un roman a apărut la Paris, dar o altă carte ar fi meritat, în realitate, să fie tradusă.

„Hai sus, mi-a spus după vreun bun sfert de oră Nicolau. Stăm puțin de vorbă, te instalezi și apoi coborîm, pentru cină“.

„Ne mai vedem“, mi-a spus în loc de rămas bun Teofana.

Asta era, mi se pare, o imitație a unei expresii engle-zești. Da, bineînțeles că o să ne mai vedem. Dar, mi-a trecut prin minte, ce mă făceam dacă pentru cină tre-buia să mă schimb, să mă îmbrac în haine de culoare închisă ? Era o copilărie, mi-am dat numaidecât seama. Oamenii printre care mă găseam erau prea absorbiți, fie-care în parte, de sine, pentru a mai respecta niște ritualuri atît de demodate. Nu aveam de ce să mă tem. În hainele mele modeste aveam să trec foarte bine examenul cînei.

Camera unde urma să locuiesc era foarte frumoasă. Ferestrele, neobișnuit de înalte. Prin ele se vedeau marii arbori ai parcului. Deschizîndu-le, dădeai peste niște plase fine de sîrmă, menite să-i împiedice pe tîntari să îi atace pe creatori. Plasele dădeau peisajului de afară o necla-ritate ciudată. În cameră se aflau două paturi alăturate. Eu urma să dorm în cel dinspre fereastră. Din micul hol de la intrare se putea intra într-o baie modestă, în chip vizibil construită în timpuri recente.

„E și apă caldă, din cînd în cînd“, m-a informat Nicolau.

Se așezase pe un scaun și lovea cu degetele de la mîna dreaptă, ritmic, cristalul care acoperea masa.

„Ia spune, ce părere ai ?, a continuat el. Îți place ?“

„Îmi place, maestre...”

Nicolau și-a stopat brusc răpăitul pe masă și și-a ridicat mâinile, schițând cu ele niște mișcări de înot, în stilul broască.

„Să nu-mi mai spui maestre, m-a întrerupt el. Eu am publicat doar două cărți, ca vai de capul lor. Dacă te aud cei de aici că îmi spui așa, or să creadă că vrei să îți bați joc. Scriitorii le spun maestre doar celor care s-au distins într-un mod evident. Eu sînt un începător, un intrus, la urma urmelor. Am cîștigat anumite simpatii doar pentru că sînt bătrîn și foarte politicoș”.

„Am văzut că ești fenomenal de politicoș”.

„Știam că o să-ți dai seama de asta din prima clipă. După modul în care am salutat în restaurant, nu ?”

„Da, păreai un maestru de ceremonii”.

Cu Nicolau puteam să-mi permit cîte o mică glumă.

Bătrînul a zîmbit, dar apoi s-a întunecat, ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva nu tocmai plăcut :

„Să știi că nu prea mă simt în largul meu aici. În ciuda aparențelor. Dar la vîrsta mea, bineînțeles, nu îți mai pasă de multe lucruri. Te bucuri că ești sănătos și încă în viață. Asta este foarte mult pentru un om bătrîn. Probabil că și tu ai să încerci sentimentul că ești un intrus, un *outsider*, care este admis în joc nu pentru că ar avea vreo șansă de cîștig, ci din alte motive...”

Nicolau s-a oprit și s-a ridicat de pe scaun. S-a îndreptat spre noptiera din dreptul patului său și a început să caute ceva în sertar.

„În care joc ?”, m-am făcut eu că nu pricep.

„În jocul succesului, firește. Care altul ?”

„Ca într-un turneu de tenis, unde se știe de la bun început că unii jucători n-au acces spre fazele superioare ?”

„Cam așa ceva”.

„Dar motivele ? De ce sînt înscriși și ei ?”

„Desigur, asemănarea cu un turneu de tenis nu poate fi dusă prea departe. În cazul nostru, eu zic că este vorba despre necesitatea unor elemente de contrast. Se pare că, indiferent de domeniu, relațiile dintre profesioniști tind să devină monotone, cu timpul. Profesioniștii sînt niște oameni serioși. Altfel n-ar fi profesioniști. Nu trebuie să te lași înșelat de teatrul comic pe care îl mai

joacă uneori. Diletanții, în schimb, sînt mai imprevizibili, mai aducători de veselie. Drept urmare, ei sînt admiși și chiar cultivați“.

Nicolau a început ritualul aprinderii unui trabuc, dîndu-mi ocazia să pun o întrebare :

„Cum de ai făcut asemenea observații ? Eu credeam că te dedai la odihnă, pe aici. Nu te poți abține, asta este, nu ?“

Bătrînul a făcut schima celui care nu are de ales. Apoi a zis :

„Cînd am venit, eram decis să duc o existență simplificată la maximum, fără complicații intelectuale. Dar n-am reușit. Ce să fac, nu mai sînt în stare să mă schimb la vîrsta asta...”

„Și altceva ?“, l-am întrebat.

„Am mai văzut și alte lucruri interesante. Am observat, de exemplu, că, realmente, cele mai animate și mai reușite conversații au loc între oameni al căror «calibru» literar este diferit. Uită-te la perechile de bărbați care se plimbă prin parc. Niciodată nu vei vedea doi oameni a căror «cotă» literară să fie asemănătoare. Cuplul standard este format dintr-un bărbat mai vîrstnic, care a obținut succese considerabile, fiind pe deplin consacrat, și un tînăr aflat pe primele trepte ale carierei sale literare. Desigur, există și excepții, dar eu cred că regula funcționează, nu poate fi contestată“.

Așa ceva văzusem și eu, deși mă aflam acolo de numai cîteva ore. L-am întrebat :

„Și care ar fi explicația ?“

„Explicația s-ar afla în nevoia de succes, care la scriitori, în mod normal, este mai mare decît la oamenii obișnuiți. Discuțiile cu diletanții sau cu profesioniștii mai puțin afirmați ar răspunde tocmai unei asemenea nevoi. Spun asta, știut fiind că discuțiile de acest tip sînt de fapt niște monologuri. Iar cele purtate cu oameni care habar nu au de literatură sînt niște interludii odihnitoare, niște prilejuri de relaxare foarte plăcute, savuroase chiar, dacă nu depășesc anumite granițe. Nici asemenea convorbiri nu sînt ocolite de scriitori“.

„Interludii odihnitoare ? Ce vrei să spui ? Trebuie să înțeleg că discuțiile purtate în cadrul cuplului standard, pe care mi l-ai descris, sînt obositoare ?“

„Bineînțeles că da. Între scriitori, băiete, există o permanentă competiție. Trebuie să înțelegi asta. Fără succes, fără recunoaștere unanimă sau, cel puțin, majoritară, un autor riscă să rămînă necunoscut sau marginal și să aștepte melancolic, toată viața, o «reparațiune» care nu se mai produce. Nu toate cărțile și nu toți autorii pot să aibă succes și cu atît mai puțin să intre în manualele școlare. Unii au, alții n-au. Unii sînt laudați, alții ridiculizați sau, poate și mai rău, uitați, «tăcuți». Unii mănîncă prăjitura, alții farfuria sau chiar lingurița“.

Nicolau a tăcut pentru a aștepta să termin eu de rîs și s-a îndreptat spre masa al cărei cristal scilipea verzei. Acolo se aflau cîteva pahare și o carafă bine spălată, plină cu apă ce părea a fi proaspătă. A băut un pahar cu apă, ca un orator, care își trage sufletul, pregătindu-se pentru formulări și mai meșteșugite.

Am băgat de seamă, cu o mică invidie, felul elegant în care apuca paharul, cu degetul mare așezat exact la mijloc și cu celelalte bine lipite unul de celălalt. A băut cu înghițituri mici, cotul mîinii care ținea paharul era mult îndepărtat de corp. M-a întrebat :

„Înțelegi ?“

„Oarecum. Spune mai departe. Lasă că, cinstit vorbind, nu prea pricep pasiunea asta a dumitale pentru sociologie. De ce nu te odihnești, pur și simplu ?“

„Dane, Dane, m-a căinat bătrînul, sînt sigur că nu crezi ceea ce spui. Ce, vrei să mă dau la fund, să mă senilizez cu totul ? Vrei să devin un bătrîn plicticos și previzibil, care agasează lumea cu amintirile lui răsuflate ?“

„Maestre...“, am început eu, alarmat.

„Lasă, lasă, nu m-am supărat. La vîrsta mea nu mai ai timp să te superi. Nu-mi mai spune «maestre». Cel puțin atît timp cît ne aflăm aici. Nu uita. Zi, mai bine, vrei să auzi pînă la capăt teoria mea ?“

„Bineînțeles că vreau. Ce am spus mai înainte nu înseamnă că...“

Nicolau m-a oprit cu un gest împăciuitoare, obținut din mișcări line ale palmei drepte, ce închipuiau mingiile unui motan imaginar.

„Ascultă, atunci. Dar, ia stai, să nu uit. M-ai întrebat de ce fac sociologie. Află că nu am întreprins nici o investigație. Nici vorbă despre așa ceva. Pur și simplu, fiind un om curios de felul meu, am căscat ochii și urechile la ceea ce se petrece, încercând apoi câteva mici generalizări“.

„Nu uita de relațiile dintre cei care au «cote» diferite“.

„Nu uit. Asemenea relații pot fi înțelese doar dacă te gîndești la mecanismul succesului literar. În aparență, succesul derivă în mod matematic din valoare. În realitate lucrurile sînt mult mai complicate. Fără îndoială, valoarea este preponderentă. Se pare că niciodată posteritatea nu greșește; nu se cunosc cazuri, spun cunoscătorii, în care despre o carte proastă să se învețe la școală, generații de-a rîndul. Dar, zic eu, succesul unui scriitor nu poate să se producă după dispariția lui fizică; în acest caz nu poate fi vorba despre succes, ci despre recunoaștere, asta fiind cu totul altceva. Deci doar în timpul propriei tale vieți ai succes sau nu ai. Asta a fost o paranteză. Revin, acum. Scrie bine, vei avea succes. Este adevărat, însă în principiu. O serie de alte elemente se adaugă și pot să îl transforme pe un scriitor ca oricare altul într-un autor de succes, ultracomentat în revistele literare, la radio și televiziune; un om căruia i se iau interviuri, cineva care participă la nu știu ce congrese importante și așa mai departe“.

„Poate că aici intervine și întîmplarea, într-o oarecare măsură“.

„Nu te contrazic. Adaug însă că trebuie să vorbim și despre autoreclamă. Nu găsesc, acum pe loc, un cuvînt mai potrivit. Cum își face reclamă un scriitor, dincolo de ceea ce publică? Prin ceea ce vorbește zi de zi, prin discursurile pe care le ține în diverse prilejuri oficiale sau private, în fața confrăților sau a cititorilor. Își mai face reclamă și printr-un stil general al personalității, stil sesizat de către martorii evoluției sale“.

Nicolau s-a ridicat de pe scaunul pe care se așezase după aprinderea trabucului și s-a apropiat de o fereastră. A privit cîțva timp siluetele copacilor, estompate de înserare, tăcînd. După vreo trei minute a continuat :

„Eu nu mă sfiesc să spun că succesul, nu numai cel literar, este un limbaj, pe care nu toți oamenii îl vorbesc la fel de bine. Unii, întocmai celor care au stat cîțva timp într-o țară străină, dar nu sînt oameni de carte și nici nu au o ureche muzicală prea bună, îl vorbesc într-un mod aproximativ, se descurcă, dar nu ajung niciodată la mari performanțe ; despre aceștia nu greșim dacă spunem că nici nu bănuiesc existența multelor trepte pe care ar urma să le urce dacă ar dori să ajungă la stăpînirea perfectă a respectivului limbaj. Alții, din instinct sau aplicînd la rece tehnici deprinse, ajung să vorbească fără accent, de parcă s-ar exprima în limba lor maternă. În fine, unii, foarte puțini, ajung la marile subtilități ale oratorilor profesioniști ; ei transformă tehnica în artă“.

„Și dumneata... la ce nivel te situezi ?“, am îndrăznit eu, cu un zîmbet în care, presupun, simpatia se amesteca, oarecum, cu admirația.

„Dragă, eu nu intru în discuție, a zis repede Nicolau, cu o abia sesizabilă nuanță de enervare în voce. Eu nu sînt, propriu-zis, scriitor. La mine este un caz special. Eu am publicat, la bătrînețe, două cărți. Firesc ar fi fost să-mi public memoriile, dar uite că... Dealtfel nici nu le-am scris încă... Evoluția mea literară este cu totul neinteresantă din punctul de vedere pe care l-am adoptat noi, acum“.

„Dar ai avut succes“, am perseverat eu.

„Dragă, mi-a explicat răbdător bătrînul, nu despre succesul de stimă este vorba aici. Cărțile mele au fost bine primite fiindcă eu sînt un om bătrîn. Și... simpatic, dacă nu ai nimic împotrivă. Sînt niște cărți destul de modeste, dar nici asta nu intră în discuție. Mie mi s-a acordat statutul de scriitor, cum să mă exprim eu mai plastic, în mod onorific, eu sînt un scriitor *hors concours*, care nu este pus la socoteală atunci cînd se stabilesc ierarhiile“.

Bătrînul îl juca pe detectivul, căutînd indicii pe care nu poți să le pipăi. Ce să facă, sărmanul ?, i-am dat drep-

tate în sinea mea. Trebuia cumva să-și consume pofta de deducții. Un câine de rasă îmbătrânit, care nu mai este scos la vânătoare și se distrează cum poate. Și, la urma urmelor, nici nu erau neinteresante raționamentele lui. L-am încurajat :

„Și cum stau lucrurile cu limbajul succesului ?“

„Cum ți-am spus. Unii ajung la artă. Nu este vorba, cum ziceam, doar de ceea ce respectivul spune. Multe alte amănunte intră în joc. Nu este suficient să scrie bine, scriitorul trebuie și să devină un personaj, capabil să îi determine pe cei de care depinde succesul să îl ia în considerare“.

„Dar cine determină succesul ?“

„Ceilalți scriitori, bineînțeles. Dar fii atent, te rog. Mă întorc la întrebarea pe care mi-ai pus-o în legătură cu «interludiile odihnitoare». Cine vrea succes literar trebuie să se comporte foarte supravegheat, trebuie să urmeze cu tenacitate, ani, chiar decenii întregi, o anumită strategie. Trebuie creată, și apoi cu îndârjire păstrată, o faimă avantajoasă. Oamenii contradictorii, cameleonicii primitivi, labilii, ciclotimicii nu au prea mari șanse de a se impune“.

„Nu cumva vezi lucrurile prea în cenușiu ?“, l-am întrebat.

„Nu, nici în cenușiu și nici în negru. Acestea sînt faptele, nimic altceva. Este o competiție de un fel mai special, perfect morală, în esența ei. Nimeni nu este obligat să intre în horă, ca să zic așa“.

„Dar parcă, într-un fel...“

„Da, într-un fel, da. Aș mai avea de făcut o precizare. Eu nu spun nicidecum că totul este o prefăcătorie și o premeditare. Unii dintre cei despre care discutăm sînt realmente niște oameni superiori. În cazul lor, natura egalează arta“.

„Și perechile formate dintr-un maestru și un discipol, care se plimbă pe aleile parcului ?“

„E simplu. Mai întii, plăcerea foarte omenească, rezervată mai ales oamenilor ajunși la o anumită vîrstă, de a avea un ascultător docil și admirativ, care niciodată nu ridică o obiecție de fond. Apoi, mecanismul despre care ți-am vorbit. Un autor care dorește succes trebuie

să își asigure simpatia confrăților, în special a celor mai tineri. Cel căruia i-ai dat atenție va scrie sau cel puțin va vorbi frumos despre tine. Trebuie să știi, însă, țin foarte mult la această precizare, că în tot ceea ce îți spun eu aici nu există nici o nuanță moralistă. Eu nu aprob și nici nu dezaprob nimic. Stabilesc doar regula jocului, nimic mai mult. Sînt în postura unui savant sau, mai bine, în cea a unui cercetător care studiază o realitate socială oarecare și apoi propune niște concluzii“.

Nicolau și-a reaprins trabucul și a început să fumeze, părăind mulțumit de sine.

Bizar bătrîn ! Eu îl mai auzisem vorbind și știam că are bune aptitudini de sociolog și de psiholog, dar parcă de această dată se depășise pe sine însuși. Nu ca forță intelectuală, ci ca patos al argumentării. Nu era cazul să i-o spun, dar părea evident că este departe de postura de cercetător implacabil și impersonal, pe care și-o atribuia. Demersuri făcute de dragul științei ? Pe naiba ! Punea patimă, era evident.

Dar de ce ? După cum bine spunea, el intrase în literatură foarte tîrziu, nu se punea problema unei cariere, în afară de cazul în care avea de gînd să trăiască o sută și cincizeci de ani, ca un egiptean despre care am citit în ziar zilele trecute. Sau poate că se contaminase de virusul dorinței de succes, care atacă indiferent de vîrstă și are darul de a transforma seninătatea în neliniște și chiar în crispare ? În fond, îl privea direct și personal, vorba lui unchiu-meu. Era treaba lui dacă se simțea băgat într-o competiție care mic nu îmi stîrnea absolut nici un sentiment. Mare lucru să poți privi dinafară, domnule ! Ce legătură aveam eu cu toate mizele bătrînului ? Nici una, absolut nici una.

Se făcuse de-a binelea noapte. Nicolau a dispărut, la un moment dat, în micuța baie a camerei noastre. A reapărut nu îmbrăcat într-un costum de seară, care ar fi putut să fie taman cel cu ajutorul căruia mă uimise atît de tare cu cîțiva ani înainte, cînd îl cunoscusem, ci într-o cămașă albă cu mîneci scurte. Își pusese și o cravată vișinie, care-i dădea, așa mi s-a părut, un aer întreprinzător. Renunțase la pantalonii de velur în favoarea unora făcuți dintr-o stofă mai pretențioasă de culoare închisă.

Rămăsese mai mult în baie nu pentru a face duș, apă caldă nu curgea, ci pentru a se bărbieri, a doua oară în ziua respectivă. Cine mai este în stare astăzi de performanța de a se bărbieri de două ori pe zi ? Iată înțelegerea pe care am simțit că mi-o pun privirile lui de bătrîn sănătos și atins de dezarmanta naivitate în care cade oricine are noroc să trăiască destul ; o naivitate întemeiată mai ales pe iluzia că lumea îți mai dă atenție după o anumită vîrstă în afara unor stricte interese materiale.

Eu nu m-am mai bărbierit. I-am urmat însă pilda și am recurs la o cămașă de culoare albă.

Nicolau părea realmente cuprins de nerăbdare, de parcă urma să ajungă la o recepție foarte selectă, ținută într-un loc la care demult jinduia. Blazarea mea i se părea bătrînească. Mi-a și spus-o. Ce puteam să fac ? Nu intrasem încă pe panta care duce la o fericită recăpătare a sufletului adolescentin.

III

Restaurantul era plin. Dinspre un aparat mare de radio, așezat pe o măsuță, veneau valuri cotropitoare de muzică ușoară. În mod curios, nimeni nu părea deranjat, deși muzica răsuna mult prea tare, iar majoritatea celor prezenți era formată din oameni nu tocmai tineri. Ce contează muzica ? Într-adevăr, nu contează, dacă stai să te gîndești. Dar ce este într-adevăr important ? Să fii servit bine, după ce în prealabil ai găsit loc la o masă. Mai este important să nu despici firul în patru, fiindcă este prea cald pentru așa ceva. Asemenea idei de bun simț îmi erau sugerate, prin nu știu ce unde misterioase, de oamenii care mîncau și beau în jurul meu.

Vasile Tufaru, tipul despre care Teofana zisese că este foarte cunoscut, era pe poziție, în locul unde îl mai văzusem cu cîteva ore mai înainte. La fel comeseanul său, despre care Teofana se exprimase într-un mod nu tocmai...

Doamna Georgina Banu nu mai era, de această dată, singură. O doamnă în vîrstă se afla la masa ei. Discutau liniștite, fumînd. Amîndouă foloseau țigarete, la fel de lungi, pîrînd a fi de chihlimbar.

Teofana se afla împreună cu poetul Topală la masa unde stătusem și eu. Lîngă ei mai apăruseră două persoane. Mai întîi, o tînără cu privirile întrucîtva încetoșate, probabil datorită unei ușoare miopii, dar și puțin crucișe. Aerul ei era misterios și atrăgător. Mi-am amintit de remarca lui Grigore, marele meu prieten de la Constanța, omul care, o dată la un an și jumătate, în medie, mă uimește cu cîte o observație nemaipomenit de profundă. Fii atent, mi-a spus el odată, au trecut de atunci vreo zece ani, observi că strabismul, dacă nu este prea accentuat, le dă femeilor tinere un aer angelic? Avea dreptate, ce mai. De atunci studiez problema cu multă atenție și, matematic, sînt obligat să îi dau dreptate. Tînăra respectivă părea supărată de ceva, privea în gol.

Mai era acolo și un bărbat de vreo treizeci de ani, blond, suplu. Arăta deosebit de obosit.

Masa lor nu închipuia un pătrat, ci un dreptunghi. Probabil că niște convivi lipiseră una de alta două mese, pentru a nu fi nevoiți să se disperseze, iar apoi acestea rămăseseră așa. Nicolau și cu mine aveam unde să ne așezăm. Ne-am alăturat, așadar, grupului în care Teofana făcea figura persoanei vivace, perfect adaptată la o viață dusă printre oameni din altă generație.

„Sărut-mîna, vă salut“, a zis Nicolau, înclinîndu-se puțin și arătîndu-și dinții îngălbeniți.

M-aș fi așteptat să întrebe dacă putem să luăm și noi loc, dar el s-a mulțumit să își miște pe un plan orizontal degetul arătător de la mîna dreaptă, descriînd astfel un mic arc de cerc. Era un gest simbolic, fiindcă nimeni dintre cei aflați la masă nu a spus ceva care să semene a invitație. Doar Teofana, cu politețea ei ieșită din comun, a schițat un zîmbet încurajator.

Tot ea a început să facă prezentările, cu o dezinvoltură care mi-a adus în minte ipoteza că joacă, în colectivitatea respectivă, rolul unui maestru de ceremonii.

„Vi-l prezint, a zis ea, pe domnul Balaban. Apropo, care ți-e numele de botez ?“

„Dan“.

„Dînsul este un prozator foarte talentat“, a mai zis ea.

Zîmbetul meu stînjenit, precum și gesturile de negare pe care le-am schițat au trecut neobservate. Ce importanță are dacă, în mod efectiv, nu ești ceea ce se spune despre tine că ai fi ? Acum, cînd a trecut o vreme de la întîmplările pe care le povestesc, îi dau dreptate Teofanei. Din moment ce nu faci rău nimănui, de ce să nu participi la jocul de-a literatura ? În definitiv, un prozator care nu a scris niciodată nimic este un om admirabil, o pură promisiune, un înger fără sex. Atunci, însă, am simțit cum o enervare surdă se face dintr-o dată simțită în plexul meu solar.

Am trecut cu bine peste un alt mic moment penibil, născut de refuzul meu de a depune sărutarea de mîină pe care tînăra strabică, s-a văzut, o aștepta. Această persoană, în privirea căreia recunoscusem angelismul grigorian, era studentă la medicină. Numele ei : Gilda Conțescu.

Gilda, Teofana, Georgina. „Ce nume minunate, tăticule !“, aș fi putut să-i spun lui Nicolau. Ce or fi semnificînd ele oare ? Te pomenești, mi-am zis, că unii părinți își „programează“ copiii pentru vieți ieșite din comun, prin simplul fapt că le dau niște nume minunate, colorate și sclipitoare ca niște pietre semiprețioase. Înseamnă, am raționat, cu naivitatea adorabilă a neinițiatului, reluîndu-mi un gînd referitor la Teofana, că literatură nîu se poate scrie decît dacă autorul devine, mai mult sau mai puțin, un personaj. Fiindcă altfel de ce și-ar găsi nume atît de speciale, de ce s-ar îmbrăca atît de deosebit, de ce comportamentul lor ar fi atît de neobișnuit ?

Nu știam dacă Gilda „comite“, dar, oricum, ar fi putut-o face. Scrisul este ceva contagios. Unchiu-meu s-a apucat să-și scrie memoriile în urma unui pariu pus cu un așa-zis profesionist al scrisului. Pînă la urmă a reieșit că scria mai bine decît oponentul lui. Gilda are un nume frumos ? Da. Are o privire pierdută și angelică ? Da.

Trăiește printre scriitori ? *Yes*. Trebuie, deci, să facă și ea literatură.

Înseamnă că ei trăiesc literatura ! Asta era ideea. Eu venisem dintr-o lume prozaică, apărusem în chip de om întru totul nefictiv. Eu eram de vină că nu pricepeam anumite lucruri, nu ei. Ei seriu și trăiesc literatură, își fac meseria. Pentru asta trebuie, se pare, să se traves-tească în niște personaje. De ce trebuie ? Pentru că doar astfel se poate obține o stare specială de spirit, doar astfel pot fi materializate niște disponibilități psihice rare. Nu merge să fii un conștiințios, un robăce, vorba lui nea Velea, care se așează la masă între ore fixe și în rest duce o existență plată, fără vreo legătură cu arta. Pe de altă parte, știam că au existat numeroși scriitori care au dus vieți banale. Cum stăteau lucrurile ? Oare nu ar fi fost cazul să-i întreb chiar pe ei ? Sau mai înțelept era să tac din gură și să privesc, cum mă povățuise, fără cuvinte, prin doar enervările ei bizar de repede consumate, Teofana ? În definitiv, îl aveam pe Nicolau, cu tot cu pasiunea lui sociologică. Puteam să-l întreb pe el.

Aveam la dispoziție, fără îndoială și cea mai tentantă variantă : să-mi petrec concediul în modul cel mai lipsit de pretenții posibil, să fac plimbări și chiar crosuri matinale, să pescuiesc, dacă nu cumva așa ceva le era permis numai unor aleși, să mă uit la televizor, să dorm și chiar, de ce nu ?, să îl cam fac pe prostul, pe cel care nu are replică decât atunci când se discută despre starea vremii.

Și fiindcă a venit vorba, cred că înțeleptul care a vorbit despre avantajele prostiei a înțeles foarte bine natura umană. De fapt, el s-a referit la rolul ei în diplomație. Nu este vorba despre o prostie efectivă, autentică, nu. Artă nu este să fii prost, ci să pari. Am avut un coleg de liceu care o poseda. A făcut carieră. Natura îl favorizase, trebuie să recunosc. Cum anume ? Prin felul cum râdea. Avea zîmbetul lui o moliciune, o abandonare, o lipsă de pretenții ! Mulți oameni pun în manifestările lor de veselie ceva rațional, de cap. Când zîmbesc sau când rîd, apare cu claritate că o fac în mod conștient. Modificările fețelor lor exprimă, mai ales, satisfacția că ceva a fost înțeles, priceput în structura sa logică. Ce mai la deal la vale, este vorba despre zîmbete care spun : sînt

un om deștept, am priceput și gust un aspect amuzant în primul rînd fiindcă l-am înțeles. La colegul meu nu se vedea așa ceva. La el surîsul nu avea nici cea mai mică nuanță de superioritate. Ba chiar, dimpotrivă, exprima umilință. Eu zîmbesc, eu rîd, părea a sugera omul, nu fiindcă pricep legăturile ascunse dintre lucruri și idei, ci mai mult dintr-un modest spirit de imitație, voi rîdeți, rîd și eu ; mai rîd și mai zîmbesc, părea a lăsa el să se înțeleagă, și fiindcă simt uneori o nevoie cu totul irațională de destindere, dar nu pricep prea multe, asta-i adevărul.

Cine poate fi mai confortabil, nu găsesc un alt cuvînt, decît un asemenea om ? Nimeni. Este un om care promite să fie docil, să se lase întrebuițat, să nu ridice niciodată pretenții prea mari, să admire sincer, chiar dacă admirația lui nu va fi niciodată o „admirație calificată“, ci mai degrabă ceva asemănător cu devotamentul înduioșător al unui cîine. Un devotament fără concept. Care sînt consecințele sociale ? În primul rînd : nimeni nu înclină să vadă într-un asemenea om un adversar. În al doilea rînd : în toate situațiile, cei de care depinde evoluția sa socială vor avea tendința să îl protejeze, să nu îl bage la greu, chiar să-i facă anumite înlesniri ; el apare în ochii acestora ca un copil a cărui maturizare nu se mai produce niciodată. Cum să nu-l simpatizezi, în mod cu totul irațional, desigur, pe un asemenea om ?

Să revin la colegul meu de liceu. Să nu cumva să se uite faptul că el nu era prost în mod efectiv. Ba chiar, dimpotrivă, s-ar putea spune. Nu a avut dificultăți în timpul școlii. A trecut dintr-o clasă în alta fără probleme, iubit de colegi, simpatizat de profesori, avînd un inexplicabil, la prima vedere, succes la sexul frumos. A urmat o facultate tehnică, s-a însurat devreme, ca orice om cu vocația fericirii, are copii reușiți, treburile pe linie profesională îi merg din plin. Mi se pare că și-a susținut doctoratul și că a stat în străinătate cu o bursă. Pe scurt, a devenit un bun specialist, nu numai al profesiei pe care o practică, ci și al propriei sale vieți. Ba chiar un artist. Totul a venit, zic eu, de la zîmbetul lui dezarmant. Acum, șigur, se ridică întrebarea dacă manevrarea zîmbetului a fost conștientă sau inconștientă. Știu și eu

ce să zic ? Poate că au fost două etape distincte. Mai întâi, din cauza tinereții, omul nu și-a dat seama cum de toate îi ies atât de bine. Apoi, presupun, a înțeles că este posesorul unei mine de aur și a trecut la exploatarea ei rațională, atent să nu sară peste cal. Este ceva rău aici, din punct de vedere moral ? Nici vorbă despre așa ceva. În viața reală lucrurile nu se petrec atât de simplu ca în literatură.

„E fratele meu, Adrian“, a zis Teofana, arătînd spre tînărul blond.

„N-am nici o legătură cu literatura“, a declarat acesta cu un zîmbet obosit, dînd mîna cu mine.

„Cum așa ?“, m-am interesat.

„Fac scrimă, de performanță. Dar am făcut și o facultate, bineînțeles“.

„E foarte bun, a intervenit Teofana, maternă. Era cît pe aici să devină campion național“.

„Și... ce ? Sabie, floretă ?“, am întrebat.

„Floretă“.

Nu eram singurul intrus, deci.

Urma să fac o oarecare conversație cu floretistul ? În contextul respectiv, fiind unul care nu a scris nici măcar un rînd de literatură, păream predestinat pentru așa ceva. Indiferent de asta, tînărul era o ființă interesantă. Foarte suplu, cu privirile subliniate de niște cearcăne accentuate. Mîinile lui erau slabe și musculoase, expresive. Ceva din alura lui amintea de un dansator supraantrenat, un balerin pentru care vorbele nu înseamnă prea mult. Să-l întreb care este șarmul crimei ? Să îi sugerez, eventual, răspunsul, spunîndu-i că mie mi se pare că este necesară o mare concentrare nervoasă ? Banalități.

„Domnule Nicolau, nu ne mai povestești ceva interesant ? Vreo amintire a dumneavoastră ?“, a întrerupt Teofana momentul prelungit de tăcere.

„Știu și eu, doamna Teofana, s-a izmenit Nicolau. Amintirile mele nu prea sînt de povestit seara...“

Bătrînul nu scăpa ocazia de a se arăta spiritual, uitînd că se află printre profesioniști ai vorbelor bine găsite.

„Teofana știe cu ce v-ați ocupat pe vremuri ?“, l-am întrebat.

„Bineînțeles că știe, mi-a răspuns el cu vioiciune. Totul se află, totul sfîrșește prin a fi știut de toată lumea“.

„În lumile mici“, am îndrăznit eu.

„Ce lumi ?“, s-a interesat, absentă, Teofana.

Întrebarea ei nu fusese altceva decît un vag semn de politețe. Nu ținea să afle opiniile mele, știam asta mai demult. Dealtfel s-a întors imediat spre Gilda, arătîndu-mi astfel că nu așteaptă vreun răspuns de la mine.

„Nu te simți bine ?“, a întrebat-o ea pe Gilda, exact cu același ton cu care mi se adresase cu puțin timp înainte și mie.

Gilda nu a răspuns nimic. Cu gesturi experte a luat pachetul de țigări de pe masă, l-a întors cu susul în jos și, cu eleganță, a început să-i aplice mici lovituri. Vreo trei țigări au început să alunece afară. Gilda și-a ales una, pe care și-a aprins-o de la bricheta în mod tacticos ridicată din fața poetului Topală.

„Chiar, a zis poetul Topală, povestiți-ne ceva“.

O să se zică despre mine că exagerez dacă spun că Nicolau aștepta să fie rugat și de frumoasa Gilda. Mie așa mi s-a părut, nu văd de ce mi-aș ascunde impresiile. Dar nu era nici o speranță în această direcție. Medicina fuma cu gesturi lungi, privind desfășurarea fumului. Nu contați pe mine, părea a sugera ea prin tot ce nu spunea.

Mi-am făcut curaj și am zis :

„Poate că domnul Nicolau nu vrea să povestească, fiindcă sînt și eu de față. Nu vrea să se repete, avînd în vedere că eu știu multe dintre aventurile lui“.

Nu credeam așa ceva, dar mă trezisem vorbind. Nicolau a rîs, mișcîndu-și capul a negație :

„A, nu, nici vorbă că nu. Nu-i asta. Mai am eu destule amintiri pe care nu le știi tu, Dane“.

Bătrînul se lăsa rugat. Îl mai văzusem eu în postura bunicului căruia îi fac plăcere insistențele nepoților.

Invitația pe care o formulase Teofana, precum și insistența lui Topală nu semnificau neapărat un interes deosebit al celor doi pentru o eventuală istorisire polițistă. După nici trei minute de cînd poetul vorbise, grupul nostru se înfățișa în felul următor : Teofana — mai absentă ca oricînd ; poetul Topală — priviri adresate nu

cuiva anume, ci întregii lumi, cosmosului ; Gilda Conțescu — cîteva vagi semne că, în definitiv, ar fi în stare să asculte, fără să arate prea fățiș că se plictisește ; Adrian Sadu — o oarecare curiozitate de om cumsecade ; Nicolau — cu obișnuita sa euforie, întrucîtva deteriorată din motive obscure.

De masa noastră s-a apropiat un bărbat între două vîrste, să tot fi avut cincizeci de ani. Zîmbetul lui se forma, într-un mod curios, prin ridicarea a numai unuia dintre colțurile gurii, cel stîng. La zîmbet participa, desigur, doar ochiul stîng ; în jurul său apărea o rețea de riduri adînci, care îi dădea privitorului impresia unei îmbătrîniri subite. În schimb, obrazul drept rămînea aproape imobil, de parcă individul ar fi suferit de o paraliză facială. Era un semizîmbet, care, la prima vedere, părea că exprimă o suferință cronică.

La fel i se modifica fața unui om pe care îl urmărisem în voie cu puțin timp înainte de consumarea întîmplărilor pe care le povestesc. Eram într-un tren foarte aglomerat, un personal ticsit de navetiști și de excursioniști. Era într-o sîmbătă, pe la prînz. Nu putea fi vorba de găsit vreun loc, așa că am rămas în picioare într-unul dintre spațiile aflate la mijlocul vagoanelor, în dreptul scărilor. M-am nimerit lîngă o pereche de oameni modești, la vreo cincizeci de ani. Ea părea chiar mai în vîrstă decît el, cu vreo trei-patru ani. Gesturile posesive și în același timp supuse ale femeii aveau ceva ușor exagerat, ce mi-a atras atenția. M-am uitat la ei cu insistență, profitînd de faptul că nici unul nu arăta în vreun fel că ar fi cît de cît interesat de oamenii din jurul lor. Să nu se creadă cumva că în felul de a se purta al femeii era ceva deplasat, ceva în genul vreunui teatru de amor, pe care, uneori, cu nesăbuință, îl mai joacă oamenii care nu mai sînt tineri, neștiind și nesimțind că timpul poate fi dat înapoi doar prin concentrare și interiorizare, nicidecum prin simulare a tinereții. Nu era așa ceva. Erau soț și soție, asta se vedea după felul în care își vorbeau fără să se privească unul pe celălalt. Pînă aici nimic special, mi se va spune. Într-adevăr. Numai că omul avea niște brațe neobișnuite. Brațele m-au frapat mai întîi, pentru ca apoi să-mi dau seama că în întregime el este

un om interesant. Era foarte bronzat, dar nu ca unul care a fost la mare o lună de zile și s-a expus la soare cu mare sîrguință, folosind creme sofisticate pentru accelerarea pigmentării. Nu era bronzat, ci înnegrit, un om care muncește în soare zi de zi, de dimineața și pînă seara. Era un om slab, dar brațele, pieptul și gîtul lui sugerau o mare forță. Nu avea mușchi mari, spectaculoși, ci mușchi bătuți, făcuți în urma unei munci grele, practică multă ani în șir. Un sportiv de mare performanță nu poate să aibă asemenea mușchi, oricît de mult s-ar antrena, pentru simplul motiv că el se oprește pe la treizeci, cel mult treizeci și cinci de ani. Omul meu, nu, muncise din greu, din răspuțuri, pînă la cincizeci. Mîinile lui nu semănau cu ceea ce știam eu că înseamnă niște mîini musculoase, erau nearmonioase, chinuite, de parcă s-ar fi aflat tot timpul într-o poziție nefirească, în contorsiune. Avea gîtul puternic, frumos. Nu făcuse vreun antrenament pentru asta, dar sforțîndu-se, acolo la munca lui, îl încordase de sute de mii de ori și mușchii lui se întăriseră. Mîna femeii, îmbătrînită, dar încă puternică, apuca un antebraț ce semăna mai mult cu o rădăcină decît cu un fragment dintr-o statuie antică de atlet. Bărbatul nu își schimba poziția, nu se mișca, dar zîmbea ușor, cu o singură jumătate a feței; un zîmbet chinuit, crescut anevoie pe fața lui ascetică, ca o floare răsărită dintr-o stîncă.

Mi-am amintit de omul din tren și mi-am rectificat prima impresie: cel aflat în fața mea nu avea un zîmbet chinuit, cum fusesem înclinat să cred, ci unul pișicher. De unde suferință? De unde atîta suferință? În realitate, omul părea mai degrabă a sugera fără întrerupere că el este la curent cu toate slăbiciunile omenescii, inclusiv cu ale celor de față, le înțelege repede și exact, fiind dotat cu însușirea prețioasă de a nu condamna pe nimeni. Sînt omul care vă trebuie, spunea zîmbetul său economic și batjocoritor, contați pe mine, nu vă voi dezamăgi, chiar dacă o să vă ridiculizez puțin, așa în trecere. În ce privințe să conteze pe el? În primul rînd, mi s-a părut, în materie de informații amuzante, capabile să îi înveselească brusc pe niște indivizi amenințați de *spleen*. Nu spusese nici un cuvînt, dar simțeam că face parte din

categoria indispensabilă a bufonilor. Pe măsură ce se apropia de masa noastră am putut observa cum o mică satisfacție se ivea pe fețele celor prezenți, excepție făcând doar Teofana și cu mine.

„Ei, cum e ?“, a întrebat global omul, cu un glas atins de o ușoară răgușeală.

O răgușeală șucară, ar fi zis prietenul meu Mihai, dacă ar fi fost de față.

Respectînd tradiția, se așezase la masa noastră fără vreo formulă-introductivă. Primul gest pe care l-a făcut a fost să se întindă și să-și scoată o țigară din pachetul poetului Topală.

În timp ce și-o aprindea, Teofana a zis :

„Mă cam doare capul. Vă las. Noapte bună“.

După care, fără alte cuvinte, s-a ridicat în mod decis de la masă și a ieșit din sală.

Nu arăta deloc ca un om suferind de durere de cap. Dimpotrivă, se înviorase, probîndu-mi că face parte din categoria de oameni care odată cu venirea nopții se simt dintr-o dată mai bine, ca și cum s-ar conecta la o rețea misterioasă de energie. Asta era psihastenie, sau ce ? Psihastenicii se simt rău dimineața potrivit în timpul zilei și bine seara, parcă așa îmi amintesc că am citit.

Teofana se afla în vreo adversitate cu cel pe care îl bănuiam a fi bufonul ? După cîte pricepusem în legătură cu ea, era incapabilă să se supere pe cineva, politețea ei părăind uneori că se transformă în slugărnicie, superficială, trecătoare, dar slugărnicie. Dacă se confirma intuiția mea cu privire la rolul individului cu jumătate de zîmbet, însemna că Teofana, în marea ei artă de a nu se certa cu nimeni, își permitea un lux ciudat : să se supere pe un om al cărui statut de bufon îl scotea în afara relațiilor obișnuite ; pe un bufon nu are rost și nici nu se cade să te superi, fiindcă el este, așa-zicînd, dincolo de bine și de rău, el este o instituție comică.

Nimeni de la masă, nici măcar fratele ei, Adrian, nu făcuse vreun gest de a o reține pe Teofana. Și nici eu, mărturisesc. Ar fi fost, dealtfel, greu să încerci așa ceva, fiindcă nu plecase cu o calculată încetineală mondenă, ci aproape fugise.

Fusese o ieşire neaşteptată, dar nimeni nu păruse şocat. Nimeni în afară de mine. Fuga ei fusese cotateă drept normală sau, mai exact spus, nu fusese cotateă în nici un fel. Trebuia să mă adaptez cît mai repede, mi-am zis. Să-mi reprim tentaţia de a îl face pe cavalerul care sare în ajutorul femeilor. Teofana îmi devenise simpatică. Nu fusese, oare, ea cea care mă răsădise, ca să zic aşa, în mediul neobişnuit al casei de creaţie ? Ba da. Cînd o văzusem îndepărtîndu-se, simţisem dorinţa de a alerga după ea, cu întrebări de tipul : „ce s-a întîmplat ?“, „te-ai supărat ?“, „te-am supărat cu ceva ?“ Noroc că m-am abţinut, fiindcă altfel nou-venitul, dacă nu şi ceilalţi, mi-ar fi rîs în nas. Sau nici măcar nu ar fi rîs, ci doar m-ar fi privit cu un dispreţ a cărei exprimare nu ar fi durat mai mult de cinci secunde. Destul şi atît. .

Nicolau, dovedind că a depăşit căderea de energie în care îl surprinsesem mai înainte, a făcut prezentările : „Domnul Iosif Vişan, prietenul meu Dan Balaban“, a zis el, protocolar.

„Da' ce, eu nu-ţi sînt prieten ?“, a replicat repede cel cu jumătate de zîmbet.

După care a întins spre mine o mînă foarte cărnoasă, de om care apreciază în special datele simţurilor, ne-fiind chinuit de probleme metafizice.

Şi cum Nicolau nu i-a răspuns, a perseverat :

„Ai ? Eu nu-ţi sînt prieten ?“

Era o glumă, bineînţeles, dar o glumă uşor ameninţătoare. Sau, dacă preferaţi altfel, o uşoară ameninţare glumeaţă. Mai întîlnisem oameni care stăpîneau uimitoarea artă de a exprima simultan două atitudini, la prima vedere incompatibile. Mai ales unul dintre ei mi-a rămas în minte, pentru simplul motiv că se situa la nivelul unui prototip greu de îmbunătăţit. Închipuţi-vă un om la patruzeci şi cinci de ani, grăsuţ, dar nu obez, chel cu distincţie, avînd mîini care formează nişte perniţe moderat de pufoase. Un om cu o privire curată, da, iată cuvîntul, o privire curată, castanie, de cîine devotat, nişte ochi care te privesc ţintă atît timp cît individul vorbeşte cu tine, fără să clipească, chiar deschişi mai mult decît ar fi de aşteptat, puţin holbaţi, adică. Uneori ochii lui clipească, totuşi, dar numai pentru a sublinia vreo afir-

mație, nu orice fel de afirmație, ci una care îndeamnă discret, duios chiar, la complicitate, „pe mine poți să te bizui“ sau ceva în acest gen. Privindu-te în ochi, țintă, el modulează cu dulceață cuvintele. Pe față îi apare, în asemenea ocazii, un zîmbet literalmente timid, este surîsul unui tînăr care nu cunoaște decît prea puțin viața și, din acest motiv, și-a păstrat intacte iluziile. Nu mi-am pierdut încrederea în oameni, spune zîmbetul respectiv ; în tine, cel care mă asculți, am o încredere deosebită, irațională, ca o iubire la prima vedere. Și, mai mult, mă dau prins ție, mă abandonez generozității tale, pe care o intuiesc, care nu se poate să nu existe, simt că există etc. Recunosc, omul zîmbește frumos. Dealtfel, este poate cazul să o spun, nutresc o simpatie reală pentru el. Este o simpatie indusă, fără îndoială, de surîsul lui irezistibil. Bun. Deci : un zîmbet timid, un zîmbet de o timidă tandrețe, parcă așa ar fi mai exact spus. Ar mai fi o nuanță de descris, înainte de a mă referi la partea diabolică a problemei. Nu este doar timiditate și simpatie copilărească, spontană, pentru cel căruia îi vorbește. Mai apare și o nuanță de glumă, ceva ușor șugubăț. Bine, bine, pare a sugera, pe dedesubt, omul, eu sînt tandru, asta pentru că îmi place de tine într-un mod oarecum absurd, peste voința mea. Dar, este cazul să știi, nu sînt un prost. Este adevărat, eu am, așa, o nevinovăție tinerească, o încredere exagerată în oameni, sînt un optimist incurabil, dar prost nu sînt. Eu înțeleg multe lucruri. Se întărește în acest fel o anume complicitate intelectuală, care o potențează pe cea strict emoțională, mai mult decît vizibilă de la bun început. Perfect. Ești cucerit de un om atît de deschis, de naiv, îți vine să zici. Numai că, aproape simultan, aici este fenomenala piruetă, zîmbetul insului alunecă, cu parcă de la sine putere, independent de voința celui ale cărui trăsături îl compun, spre o mică, abia sesizabilă nuanță de amenințare. Cum se poate așa ceva ? Uite că se poate. Nici nu prea sînt în stare, mărturisesc, să combin ca lumea cuvintele, spre a exprima ciudata sugestie pe care o reușește omul. Vorbele pornesc, el începe să-ți sugereze că ar fi bine să acționezi într-un anumit fel, sau chiar să ți-o ceară, pe față. Zîmbetul naiv, de complicitate copilărească, persistă, dar atunci cînd te

astepti mai puțin la așa ceva, dispăre. Ochii se măresc, sprincenele se ridică puțin, pentru ca apoi, pentru câteva fracțiuni de secundă, să se coboare spre a realiza o încruntare. Hibridul obținut din timiditate și amenințare este nemaipomenit. Să încerc o explicație a bizarei lui eficiențe? Știu și eu ce să mai zic? Poate că în capul celui care îl privește și îl ascultă apare ideea că un om atât de naiv și de timid are motive foarte serioase pentru a deveni amenințător, că s-a decis să fie amenințător fiindcă i-a ajuns cuțitul la os, că în atitudinea lui este o disperare reținută sau dracul mai știe ce... Sînt în măsură să certific că omul a obținut absolut tot ce și-a propus în viață, fără să fi fost în mod special îndreptățit. Colegii lui de generație l-au privit stupefiați, și îl privesc încă, presupun, cum depășește diferite obstacole, parcă jucîndu-se. Cum face? Ce face? Iată întrebări fără răspuns pentru ei. Să fie hipnoză?, l-am auzit întrebîndu-se pe unul dintre cei care nu îl simpatizează. Căre hipnoză? De unde atîta hipnoză? — iată întrebările prin care aș fi putut să îi răspund. În realitate, omul are o forță a lui, specială. Nu face nimic imoral, ce aveți cu el?

Urma să văd în ce fel asemenea exterioră se continuă în adîncime, în ceea ce îl privea pe presupusul bufon. Dar, mai întii, cîm urma să reacționeze bătrînul? Știam că avea replică. În cîteva ocazii îl auzisem practicînd ceea ce el însuși numise cîndva „tehnica autoapărării spirituale”. Nu ai mare lucru de făcut, zisese el atunci, trebuie doar să întorci pe dos răspunsul pe care în mod normal ar trebui să îl dai.

Am fost dezamăgit. Nicolau a ocolit prilejul de a fi spiritual și s-a mulțumit să zică ceva șters, un răspuns de bătrîn împăciuitor, care nu mai are energia de a îi supăra pe oameni:

„Cum să nu, domnule Vișan? Și dumneata îmi ești prieten.”

La care bufonul meu potențial n-a mai avut nimic de adăugat. Pe fața lui mi s-a părut că văd semnele unei mici dezamăgiri, repede șterse, dealtfel.

„Și cum rămîne cu povestea?”, a intervenit Gilda, după ce mica rumoare stîrnită de venirea omului cu o jumătate de zîmbet s-a încheiat.

„Păi, dacă insistați, v-o spun“, a zis imediat Nicolau, zîmbind amabil și parcă de-a dreptul recunoscător.

„Ce poveste ?“, a întrebat Vișan aproape răstit, ca și cum el ar fi fost îndreptățit să fie informat din capul locului despre tot ceea ce se discută la masă.

„Dînșii mă roagă să le povestesc o amintire din tineretea mea“, a dat lămuriri Nicolau cu un glas aproape umil, pe care nu i-l recunoșteam.

„Aha !, a făcut Vișan. Și de ce nu le povestești ?“

Vorba îi era arțăgoasă, dar zîmbetul lui special îi stătea lipit de față. Mă uitam la el fără să mă jenez, îl fixam chiar, cuprins fiind de un bizar sentiment revanșard, care mă îboldea să îi iau apărarea bătrînului, ripostînd în locul lui. Vișan nu părea deranjat de privirile mele insistente. Cu Nicolau avea el ce avea. Să fi fost unul dintre lașii atacatori ai celor care, din diferite motive, nu sînt în stare să se apere ? Asta rămînea de văzut.

„Am spus eu că nu le povestesc, domnu' Vișan ?“, a întrebat Nicolau, modulînd un microscopic reproș afectuos.

„Păi atunci, dă-i drumul ! Ce mai stai ? Nu vezi că s-a făcut tîrziu ?“, s-a răstit Vișan, în modul lui ambiguu de a intona frazele, astfel încît să nu se știe niciodată cu precizie dacă glumește sau vorbește serios.

Rictusul neliniștitor nu îi dispărea de pe față. Eram silit să-i recunosc o anumită capacitate de a stîrni un sentiment de nesiguranță în cel care îl privea.

Poetul Topală a început să rîdă, de parcă ar fi auzit una dintre glumele bune de spus mai departe, una dintre anecdotele menite să întrețină focul comic, la care se încălzeau în permanență el și amicii lui, foc fără de care atmosfera ar fi devenit repede neplăcută, chiar insuportabilă. Brusc, darul meu de a vizualiza pe loc scene fictive, dar verosimile, m-a făcut să-l văd pe poetul Topală relatîndu-le unor confrăți felul în care Vișan l-a luat tare pe bătrînul Nicolau și l-a somat să-și golească sacul. Să vezi, dom'le, ce fîsticit era moșul !

Nicolau, într-adevăr stînjenit, sau doar continuîndu-și jocul diplomatic al neangajării, a zis :

„Da, o să povestesc. Dar mă gîndesc ce întîmplare ar fi mai potrivită pentru împrurarea de față“.

Nimeni nu a mai zis nimic. Vișan, fără veste, trecuse la o altă stare de spirit, ca și cum, dintr-o dată, se plictisise să îl tot tachineze pe bătrîn. Începuse să se uite cu interes prin sală, de parcă ar fi cîntărit la care dintre mese ar fi cel mai bine să se mute.

Nicolau s-a înseninat. În ce măsură era vulnerabil la înțepăturile lui Vișan ? Întrebare fără răspuns.

„M-am gîndit la o întîmplare cu personajele luate din lumea scriitorilor“, a zis el, articulînd alb cuvintele, ca și cum ar fi răspuns la întrebarea unui jurnalist specializat în interviuri.

Vișan a încetat să se mai uite prin sală, arătînd că vrea să spună ceva. Nicolau a tăcut imediat, privindu-l cu deferență, de parcă ar fi fost editorul de care depindea apariția viitorului său roman.

Cine naiba mai era și Vișan, de reușea performanța de a-l teroriza pe un om uns cu toate alifiile, ca Nicolau ? Să fi fost vreun „caid“, unul dintre cei care aruncă o vorbă și modifică astfel, pentru multă vreme, chiar pentru o viață, o carieră literară ? Auzisem cîte ceva. De pildă, la un moment dat, un mare scriitor a publicat un articol în care lăuda o carte modestă, al cărei autor părea a fi destinat unei cariere relativ cenușii, de mîna a doua sau chiar de a treia. Dintr-o dată, lucrurile au luat un alt curs. Autorul a căpătat un curaj nebun, precum și o nonșalanță desăvîrșită, calități manifestate în modul în care a început să scrie, dar și în cel în care și-a susținut manuscrisele în fața editorilor. Următorul său roman a apărut însoțit de un copios citat din respectivul articol. Mai poți să te îndoiești de o carte girată de un om atît de mare ? Nu mai poți. Romanul a avut succes, autorul a rămas om de succes, de presupus fiind că nu va părăsi acest statut pînă la adînci bătrînețe.

Vișan s-a răzgîndit și nu a mai spus nimic. Zîmbetul i se ștersese, în fine, de pe față. Am văzut cu oarecare uimire că ridurile care îi rămăseseră în colțul ochiului stîng, cel care participa la zîmbet, erau mult mai accentuate decît cele de la coada celui alt ochi.

Privind respectuos înspre Vișan, Nicolau și-a scos din buzunarul cămășii un trabuc, mișcîndu-și mîna cu o remarcabilă încetineală, chiar cu mare discreție, aș putea

spune, de parcă ar fi întreprins o manevră nu tocmai onorabilă. S-a dedat apoi la operația aprinderii, făcînd gesturi la fel de reținute, părăindu-mi în continuare cumva speriat. Mi s-a năzărit doar, sau chiar îi tremurau, ușor, mâinile ?

Vișan era întrucîtva flatat de vizibila descumpănire a bătrînului. Pe fața lui, banalizată de absența zîmbetului diabolic, nemaiavînd drept notă distinctivă decît o viclenie elementară, apăruseră semnele unui început de bunăvoință. Așa te vreau, nene, sugera el, dacă practici mici acte de vasalitate. ești omul meu, te iau sub protecția mea.

Încurajat de bunăvoința lui tacită, Nicolau a început să povestească :

„Întîmplarea s-a petrecut în iarna lui 1938. Mi s-a dat un caz care putea fi numit delicat, fiind vorba despre intelectuali. Iată cum s-au petrecut lucrurile. Scriitorul S., nu are rost să îi mai amintesc numele, autor nu de primă mărime, dar destul de cunoscut, invită lume cu prilejul sărbătoririi zilei sale de naștere. Împlinea cincizeci și cinci de ani, o vîrstă frumoasă. Petrecerea începe în spațioasa locuință a sărbătoritului. Se bea, se mănîncă, se conversează. Din timp în timp, S. primește telefoane de felicitare de la rude, prieteni și așa mai departe. Cu cîteva minute înainte de miezul nopții, S. îi spune chelnerului să servească șampanie. După ce fiecare dintre cei prezenți are în mînă cîte o cupă cu șampanie, S. ține un *speech* spiritual și scurt, în care presară niște agreabile panseuri. El spune că viața, în definitiv, e frumoasă și după ce omul nu mai este tînăr, că importantă este tinerețea sufletului, a inimii. Banalități necesare. Cei de față îl ascultă cu zîmbete binevoitoare sau, de ce nu ?, emoționate. În fond, cei mai mulți dintre ei nu mai sînt oameni tineri. În timp ce S. rostește formulele de încheiere, urîndu-le tuturor să aibă tot ce-și doresc, se produce o pană de electricitate. Șampania poate fi băută și pe întuneric. Dar nimeni nu bea, fiindcă fiecare consideră că mai întîi se cuvine să se prezinte în fața lui S., să îi spună cîteva vorbe potrivite și să facă gestul tradițional al ciocnirii cupelor. Astfel că toată lumea rămîne în picioare, dizolvată în întunericul atenuat numai de scîlpirea zăpezii de afară. Amfitrionul dă ordine de remediere. El îi mai spune lacheului să aprindă luminări. Numai șapte, nu mai multe și nici mai puține, precizează el, foarte

vesel. Șapte este numărul perfect, zice S., rîzînd, nu trebuie să ne abatem de la el. Lacheul, care în tot timpul petrecerii îl ajutase pe chelner la servit, se conformează. Precizez, chelnerul fusese angajat doar pentru o seară, fiind „împrumutat“ de la un mare restaurant. Cele șapte lumînări, trei pe un sfeșnic și patru pe un altul, dau o lumină foarte slabă, care lasă marea încăpere într-o penumbră misterioasă. Luminate din lateral, cupele cu șampanie sclipesc într-un mod ciudat. Mai întîi, soția lui S. și apoi fiecare invitat se prezintă în fața sărbătoritului pentru a ciocni, pentru a-și spune urarea și pentru a se retrage. În fine, S. dă semnalul ingurgitării. Odată cu el ridică toți cupele. Se bea, mai precis se gustă, fiindcă șampania nu se dă peste cap, ci se soarbe încet, nu ?“

Nicolau a tăcut și a început să-și toarne, cu o mîină sigură de această dată, niște apă minerală. Am simțit că Vișan nu se va putea abține și va spune ceva. Nu m-am înșelat. Bufonul sadic, da, aceasta este formula cea mai potrivită pentru el, a prins glas. Avea mai multe feluri de a vorbi individul. Mi-am zis că s-ar putea să fie vreun actor cunoscut, pe care eu, cu obiceiul meu jalnic de a nu prea merge la teatru, nu l-am văzut niciodată jucînd. Nu știam despre el decît că îl cheamă Iosif Vișan.

De această dată el a vorbit cu o voce de om civilizat, amabilă, fără ironie, fără agresivitate :

„Da' știi că povestești bine ?“

Nicolau n-a zis nimic, dar pe fața lui s-au văzut semnele unei emoții. Mare, emoția. Privirea de mulțumire pe care i-a adresat-o lui Vișan avea ceva pueril, ce m-a înduioșat. Este posibil ca un om să se senilizeze într-o oră ? Unde dispăruse bătrînul verde, zdravăn, lucid și așa mai departe ? În clipele care au urmat după ce Vișan și-a rostit cuvintele de laudă, Nicolau arăta ca un copil al cărui profesor, de regulă extrem de sever, vine la banca lui și, în mod uimitor, îl mîngîie, duios, pe cap.

Nicolau a băut cu satisfacție apă minerală și apoi a continuat :

„Mai departe. Imediat după ce își ia cupa de la gură, S. se prăbușește și moare în mai puțin de un minut. Înainte de a cădea el îi dă cupa sa chelnerului care se afla, întîmplător, chiar lîngă el. Un gest spontan, pe care ani putea,

eventual, să-l interpretăm drept un semn de zgîrcenie sau de micime sufletească. Cum adică, atunci cînd îți vine rău primul lucru la care te gîndești este să nu cumva să verși paharul pe care îl ții în mîna ?“

„Hait, a zis poetul Topală, s-a îngroșat treaba“.

Gilda i-a aruncat o privire în care am recunoscut disprețul amestecat cu milă, pe care se întemeiază reproșul de tip conjugal.

Nicolau nu a arătat în nici un fel că ar fi auzit întreruperea, zicînd :

„Mai întîi, toți cred că este vorba despre un atac de cord, deși nu se știa că S. ar fi fost cardiac. Dar apoi cineva are ideea să miroasă conținutul cupei lui S., care rămăsese intact, după cum v-am spus. Acest cineva are impresia că simte un miros foarte slab de medicament. Ar trebui ca o ființă oarecare să guste, spre a se lămuri cum stau lucrurile. Cine să guste ? Motanul lui S., despre care se știa că are o preferință surprinzătoare pentru vin și șampanie. Motanul este adus și nu se dă în lături, dovadă că nu are darul anticipației. Motanul moare. Deci, o otrăvire, o crimă abominabilă, un om rău a pus otravă în șampania din cupa lui S., profitînd de întreruperea curentului electric. Între timp, am uitat să spun, pana de curent fusese remediată. Oricare dintre cei prezenți ar fi putut executa funestul gest. Urmează interogatoriile. Nu cumva cineva a văzut ceva semnificativ ? Nu, nimeni nu a observat nimic deosebit. Dar chelnerul ? Dar lacheul ? Nici ei. Nu mai rămînea de făcut decît o investigație care să pună în lumină relațiile dintre actorii dramei. Pe parcursul ei ies la iveală aspecte interesante. De necrezut, dar la petrecere fuseseră invitați oameni cu care răposatul nu se afla în relații de prietenie ; cu cei mai mulți dintre ei S. fusese certat și se împăcase recent. De ce îi invitase ? Mai multe persoane, în frunte cu soția victimei, declară că S. își exprimase dorința de a nu mai fi certat cu nimeni, spusesese că ține să nu mai aibă nici un dușman. O primă observație : nu se merge în vizită la cineva pe care îl dușmănești foarte profund. Se poate presupune că respectivele conflicte fuseseră lipsite de gravitate, niște confruntări teatralizate, în care fiecare dintre părți se arată mai

supărată decît este în realitate, pentru a atrage atenția asupra ei. Asemenea certuri sînt frecvente printre persoanele cu profesii artistice, faptul este constatat. Spectaculoase certy, împăcări și mai spectaculoase. Care fuseseră motivele supărărilor ? Iată-le, pe rînd. Unul dintre cei prezenți, să-i zicem D., îi furase cîndva răposatului subiectul unei piese de teatru. Nimic nu putuse fi dovedit, dar un proces avusese loc și pîrîtul depusese destul de multe eforturi pentru a scăpa basma curată. Răposatul fusese un om cu multă energie. În timpul procesului el publicase intervenții defăimătoare. Acestea apăruseră sub numele lui sau sub cele ale unor oameni de paie. Nu s-ar putea spune despre ele că au contribuit la întărirea bunei faime a pîrîtului. Dar timpul a trecut, estompînd totul. Viața și-a urmat cursul ei firesc, așa se spune. Numai că, este știut, o acuzație de plagiat sau una, mai specială, de felul celei despre care v-am vorbit, nu se șterge niciodată cu totul. Fără voie, omul reține mai ales informații defavorabile, în special atunci cînd este vorba despre persoane pe care nu le simpatizează. Le reține și pe cele bune, dar cele rele au un farmec special. Ce vreți ? Oamenii nu sînt niște îngeri, bîrfa îi înviorează, practicînd-o, ei capătă stenicul sentiment că s-au ridicat la nivelul celor despre care au aflat că nu sînt chiar atît de grozavi, că au și ei destule slăbiciuni, că sînt zgîrciți, meschini sau cine mai știe cum. Bîrfa, dacă nu aveți nimic împotrivă, este un mecanism democratic, care îngăduie compensarea subiectivă a unor diferențe obiective. Ești în măsură să repeți o informație care defăimează sau pune într-o lumină ridicolă pe cineva la al cărui nivel nu vei ajunge niciodată ? Dacă da, înseamnă că astfel obții egalitatea, stabilești că și respectivul este un om ca oricare altul, în ciuda puterii, a averii sau a minții sale, ba chiar îți este inferior, fiindcă, uite, tu îi ești deasupra din punct de vedere moral... Spun asta fiindcă, după cum știți, bîrfa are mai totdeauna o coloratură moralistă, celui bîrfit i se descoperă defecte morale, ce țin de caracter. Pe scurt, respectivul nu a fost niciodată pe deplin absolvit de acuzația de furt literar. Putem deduce, fără să ezităm prea mult : putea să ucidă, pentru ca astfel să-și ia o revanșă tardivă pentru o nedreptate care îi infestase întreaga existență...

Gilda i-a făcut un adorabil semn de implorare lui Nicolau, împreunându-și palmele într-un aproximativ salut oriental, rugîndu-l fără cuvinte să-și întrerupă puțin relatarea. Bătrînul a tăcut. Gilda s-a ridicat cu o vioiciune pe care nu i-aș fi atribuit-o, dacă aș fi luat în considerare felul foarte relaxat în care stătuse pînă atunci, prăbușită în scaun, cu umerii căzuți, înviorîndu-se vag doar cînd își aprindea cîte o țigară. A revenit imediat, cu o țigară aprinsă, pe care o obținuse de la a treia masă; dacă începem numărătoarea cu a noastră. Asta era ceva bizar, fiindcă pachetul poetului nu se golise încă. S-a supărat pe el, mi-am zis eu cu o satisfacție puerilă, pe care mi-am reprimat-o pe loc.

Studenta în medicină s-a întors însoțită de o doamnă a cărei vîrstă era dificil de ghicit și care a ezitat, preț de vreo zece secunde, să se așeze pe scaunul repede tras de lîngă masă și oferit grațios de către Nicolau. Bătrînul a rămas în picioare, cu mîinile pe spătarul scaunului, arborînd un zîmbet profesional de chelner ultrastilat.

Eu și floretistul ne-am ridicat. Vișan și Topală, în schimb, au rămas pe scaune, salutînd-o prin simple mișcări ale capetelor pe însoțitoarea Gildei.

„Domnul Dan Balaban, prietenul meu, doamna Mariela Cîmpeanu“, a făcut prezentările Nicolau, în intervalul de timp în care noua venită ezitase să ia loc.

Cum doamna Mariela nu întinsese mîna spre mine, n-am schițat nici eu vreun gest. Am obținut astfel de la ea, pe gratis, o privire foarte binevoitoare.

După ce ne-am reșezat, doamna Mariela Cîmpeanu m-a întrebat cu volubilitate :

„Ești scriitor și tu ?“

„Doamnă, știți...“, am început eu, stînjenit.

„Spune-mi Mariela, dragă, te rog“, mi-a tăiat ea cuvîntul.

Nu i-am spus în nici un fel, fiindcă nu mi s-a ivit prilejul, cel puțin în împrejurarea respectivă.

Mariela Cîmpeanu era o persoană a cărei vivacitate ieșea numai decît în evidență. Avea părul încărunțit într-o proporție de circa șaptezeci și cinci la sută, dar reușea să sugereze că nu este vorba decît despre un semn extravagant de cochetărie, care nu este rezultatul unui proces

natural, cum ar putea să creadă un observator superficial, ci a fost obținut prin niscaiva procedee sofisticate. Impresia se datora mai ales vioiciunii smucite în care Mariela se mișca, precum și felului în care își rotea, cu rapiditate, privirile. Ochii ei aveau o strălucire deosebită, care putea fi naturală, dar și obținută. În fond, cauza strălucirii nici nu are importanță. De notat și faptul că era bine bronzată. Repet, trucul ei de bază consta într-o mișcare permanentă. Ea știa, se pare, că pozițiile statuare o dezavantajează și le evita, făcând, în acest scop, o calculată, dar oricum destul de mare risipă de energie. Ușor de zis, dar mai greu de realizat. O doamnă care știe să se poarte nu poate să recurgă la o mimică exagerată și nici la nu știu ce mișcări nesăbuite ale mâinilor. Arta Marielei, nu văd de ce nu i-aș spune pe nume, din moment ce ea însăși mi-a recomandat-o, arta ei, zic, era să nu ofere nici o clipă posibilitatea de a fi estimată în mod obiectiv. Căuta ceva în poșetă, întorcea capul spre stînga, apoi spre dreapta, zîmbea, se uita la paharul ei cu apă minerală, se mira admirativ sau ușor disprețuitor de vreo replică, o mirare mimică, își mărea brusc privirea, obținînd un efect de mașină care semnalizează cu farurile, își ridica mîna dreaptă spre gît, ca pentru a-și aranja colierul modest, dar modern, pe care îl purta, răspundea unui salut, zîmbind cu moderație, realiza schima celui care îl ia de martor pe cel de lîngă el în legătură cu o prostie sau cu ceva demn de mirare. Iar apoi, din nou, toată seria. Totul făcut cu mult tact, fără excese, fără teatralitate de prost gust, dînd impresia că la originea comportamentului ei nu se află decît o energie neobișnuit de mare, care se manifestă oarecum peste cenzura rațională, dincolo de ea. Doar mîinile îi trădau, într-un mod net, vîrsta.

Îi admir pe luptători, chiar dacă își consumă impulsurile pe terenul sterp al salvării aparențelor. Iată motivul pentru care am simpatizat-o pe Mariela.

„Ei, hai, continuă, dragă, a spus Mariela către Nicolau. Am venit să te ascult. Gilda mi-a spus că povestești ceva grozav de interesant“.

„Da, bineînțeles, a zis Nicolau, cu docilitate. Dar ce facem ? Nu știi începutul“.

„Nu-i nimic. Îmi dau eu seama despre ce e vorba“.

„Bine. Rămăsesem la primul suspect. Vreau să vă spun acum cîte ceva în legătură cu felul în care arăta. Să știți că, în ciuda vîrstei, omul părea capabil de acte ieșite din comun. Era un bărbat în etate de cincizeci și opt de ani, slab ca un ascet sau ca un muribund. Era palid, fața lui părea uneori de-a dreptul verzuie, sugerînd o boală hepatică. Dar nici măcar nu era bolnav, m-am interesat. Expresia feței sale sugera acreală, dar și forță de concentrare. Gesturile sale erau lente și precise. Privindu-l, erai aproape silit să presupui că pentru el plăcerile uzuale ale vieții nu înseamnă prea mult, că miza existenței lui o formează satisfacțiile de vanitate. Era deci aproape sigur că afrontul care i se făcuse prin acuzația de furt literar îl atinsese foarte profund“.

„Dar ce înseamnă furt literar ? Nu plagiat, nu ?“, a întrebat cu mare întîrziere poetul Topală, de parcă nu ar fi auzit ce se discutase pînă atunci.

„Nu este plagiat, a explicat Nicolau cu modestie. Furtul literar are ca obiect un text nepublicat sau un proiect“.

„Dar o idee ?“

„Și o idee, deși după cum știți, ideile mari sînt ale tuturor... Dacă îl acuzi pe cineva că ți-a furat o idee, riști să devii ridicol. N-ai nici o șansă în justiție. Și nici în vreo altă instanță, cum ar fi cea morală, de pildă...“

„Parcă pentru celelalte ai...“, a rîs batjocoritor poetul.

„N-ai, dar apele se tulbură. Oamenii rîd, dar în sinea lor te cataloghează într-un anumit fel“.

Și cum nimeni nu a mai pus nici o întrebare, Nicolau a continuat :

„Eu am ajuns să-l cunosc destul de bine pe omul despre care vă povestesc. Trebuie să recunosc, mi-am depășit întrucîtva atribuțiile în ceea ce îl privea. N-am scos absolut nimic de la el. N-a refuzat niciodată să mă primească, a răspuns la toate întrebările pe care i le-am pus. Se pare că avea o minte foarte ascuțită. Nu am descoperit nici o contradicție în spusele lui. Răspundea scurt, fără să se întindă la vorbă. Îmi amintesc cu mare exactitate, o singură remarcă a lui a ieșit cumva din tipicul convorbirilor noastre. Mi-a spus că nu este prea vorbăreț, fiindcă pre-

feră să-și folosească vorbele atunci cînd își scrie cărțile. O observație interesantă“.

În spiritul cabotinajului său moderat, dar uzual, cu care, de regulă, își estompa apartenența la o generație mult învechită, Nicolau s-a aplecat spre mine, apropiindu-și bustul de marginea mesei și, în același timp, executînd cu palmele deschise mișcarea care ar fi fost necesară pentru întinderea cutelor făcute de o pînză atîrnată pe un perete. Ce însemna asta ?

„Atît despre primul bănuît“, și-a explicat el gestul.

„Bine, dar reiese că acest bănuît era un om cu cărți, s-a impacientat poetul Topală. De ce nu ne spui și nouă cum îl chema ? Este imposibil să nu fi auzit de el“.

„Într-adevăr“, a intervenit Vișan, folosindu-și din nou glasul cel urban.

„Vedeți, s-a grăbit Nicolau să se scuze, nici chiar în epocă nu s-au aflat prea multe despre acest caz. Presa nu a fost informată. Doar după o perioadă de vreme destul de lungă ziarele au aflat unele lucruri. Nimeni dintre cei implicați nu avea interes să se facă publicitate cazului. A intervenit și ruda foarte sus-pusă a unuia dintre invitații la petrecere. Astfel că toate cercetările s-au desfășurat într-o atmosferă de discreție, chiar de taină, așa putea spune“.

„Nu e plauzibil ce zici, s-a impacientat și mai tare poetul. Moartea unui scriitor, chiar și de mîna a doua poate să fie scriitorul, nu poate să treacă atît de neobservată“.

„Ai dreptate, a recunoscut bătrînul. Tocmai de aceea am avansat ideea unui atac de cord. Cei mai mulți s-au mulțumit cu atît. Știți doar că orice noutate se învechește după trei zile. Repet, nimeni dintre participanții la serata de pomină nu era interesat să se afle că în realitate se petrecuse o crimă. Desigur, după descoperirea criminalului, lucrurile aveau să se schimbe. Pînă atunci, însă, fiecare dintre ei era un bănuît, situație foarte stîngenitoare pentru cîne are ceva de pierdut în materie de prestigiu“.

„Dar de ce să nu fi spus că a fost o sinucidere ?, a întrebat Gilda cu nepăsare, uitîndu-se în direcția în care tavanul se îmbina cu perețele din fața ei. Victima, așa-

zisa victimă, ar fi putut perfect de bine să-și pună singură otrava în cupa de șampanie“.

„S-a spus și așa ceva, s-a arătat bucuros, nu se știe de ce, Nicolau. Cum să nu se spună ? ! Varianta cu sinuciderea am păstrat-o în rezervă, ca și cum ea ar fi fost adevărul pe care îl ascundeam. Astfel că ziariștii cei ingenui și deștepți despre ea au aflat și nu le-a dat prin minte să meargă și mai departe“.

„Ăsta este trucul numit minciună la minciună“, m-am trezit eu vorbind.

„Chiar așa, Dane“, m-a încurajat bătrînul.

„Ce truc ?“, a întrebat ușor iritat Vișan, schițînd cu mîna dreaptă gestul îndepărtării unei muște agasante.

„Adică, a explicat cu voce blindă Nicolau, li se pregătește celor care se interesează de cazul respectiv o versiune mincinoasă, care pare adevărată doar datorită faptului că este dată la iveală cu încetul. În cazul nostru, mecanismul a funcționat în felul următor. Unu : se declară că a fost atac de cord. Cei mai mulți ziariști se mulțumesc cu această explicație. Doi : unele mici indicii, la care ziariștii au acces, sugerează că este vorba despre o sinucidere mai specială, dar nu altceva. Ideea sinuciderii fi acaparează și varianta adevărată rămîne în umbră. Precizez că împrejurările respective au avut un ce romantic, de natură să aprindă imaginațiile. Din moment ce ai la dispoziție o sinucidere atît de spectaculoasă, de ce să mai cauți un criminal ? Iată întrebarea pe care și-au pus-o, se pare, cei mai mulți dintre ziariști“.

„Într-adevăr, a spus meditativ poetul Topală, o sinucidere ar fi fost mult mai reușită decît o crimă“.

„Nu ?“, s-a bucurat din nou Nicolau.

Un timp nu s-a mai spus nici o vorbă la masa noastră. Apoi, Nicolau a realizat figura celui care își aduce aminte de ceva, dar nu prin gestul clasic al atingerii propriei frunți cu palma, ci prin ridicarea sprîncenelor și, simultan, prin arătarea tavanului cu indexul mîinii drepte. Apoi a zis :

„Stați, să nu uităm de unde am plecat. Era vorba să vă spun numele lui S. și, eventual, ale celorlalți eroi ai povestirii mele. Am o mare rugăminte la toți cei prezenți. O să vi se pară ridicol, dar în legătură cu acest caz am

sentimentul că trebuie să păstrez secretul profesional. O să mă întrebați despre ce secret poate fi vorba după trecerea unui timp atât de lung. Și apoi, o să mai spuneți, nu poate fi vorba despre secret profesional într-un asemenea caz. Chiar așa fiind, vă rog să nu mă mai întrebați de numele reale ale participanților la împlinirea pe care v-o relatez. Bine ?”

„Da’ secretos mai ești, nene !”, a zis Vișan cu un glas de tranziție.

Nicolau a făcut gestul dezarmant al bătrînului pe care nu poți să te superi : capul înclinat spre umărul stîng, palmele date în lături, zîmbetul duios.

„Și mai departe ?”, a întrebat Gilda, ca pentru a-l scăpa pe Nicolau de presiunea răului de Vișan.

„Mai departe ?” a prins din zbor întrebarea Nicolau. Nu-mi rămîne decît să vă vorbesc despre al doilea bănuț. Ce altceva ?”

A privit recunoscător spre Gilda, după care a continuat :

„De data aceasta este vorba despre o femeie. Despre chiar fosta soție a sărbătoritului. Sau, dacă preferați, a răposatului. Și ea fusese prezentă la petrecere. O asemenea întîlnire nu este deplasată, în principiu. Te desparți, asta nu înseamnă că devii neapărat dușman. Ba uneori se împlină chiar dimpotrivă. Fostii soți rămîn oarecum prieteni și continuă să se întîlnească. Motivul principal este simplu : un divorț nu duce defel la schimbarea tuturor relațiilor celor doi. Prietenii rămîn aceiași. Ei trebuie frecvențați, nu ? Totul ar putea fi reînnoit doar prin mutarea într-un oraș îndepărtat. Dar cine face așa ceva ? Trebuie multă energie pentru a lua totul, în mod efectiv, de la capăt. Într-un film american am văzut așa ceva. Bărbatul se transporta, după divorț, de pe coasta de est pe cea de vest. Asemenea cazuri sînt rare. În realitate mai adesea decît s-ar crede, după divorț nu urmează o dușmănie crîncenă, ci un fel de prietenie potențială ; în definitiv, par a raționa mulți dintre foștii soți, de ce să renunț la o relație atât de scump plătită ? În cazul despre care discutăm se petrecuse, însă, ceva mai puțin obișnuit : o rocadă matrimonială. Fosta soție a lui S. se căsătorise cu fostul soț

al noii soții a lui S. Ceva ciudat, orice s-ar spune. Am aflat că în spatele neobișnuitei simetrii se ascundeau motive destul de neașteptate. Rocada nu fusese făcută doar fiindcă așa se nimerise, pentru că dragostea este oarbă. Cea de-a doua căsătorie fusese un fel de răzbunare neobișnuită. Înainte de dubla ruptură, cele două cupluri se aflaseră în foarte bune relații. Când s-a aflat că S. este un soț infidel, care dorește să divorțeze, pentru a se recăsători, soția sa a suferit foarte tare, încercând chiar să se sinucidă. Apoi s-a resemnat și a declarat că este de acord cu divorțul, dar cu două condiții. Prima : să obțină un nou soț, în persoana bărbatului devenit liber prin cel de-al doilea divorț. A doua : cele două noi cupluri să rămână în relații de prietenie, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, să se viziteze în continuare, să-și petreacă sfârșiturile de săptămână împreună și așa mai departe. S. a acceptat. Cel de al doilea bărbat a declarat, la rîndul lui, că este de acord. După încheierea celor două divorțuri și a celor două noi căsătorii, lucrurile chiar așa s-au petrecut. Sigur, toată combinația pare, întrucîtva, neverosimilă. Cine îi obliga pe S. și pe noua lui soție să mai întrețină relații, și încă amicale, cu celălalt cuplu ? Răspunsul cel mai la îndemînă este : nimeni. Numai că S. o cunoștea foarte bine pe prima sa soție și știa că ea face parte din specia periculoasă a oamenilor capabili de orice. Se pare că S., peste calitățile lui, era cam laș. Din lașitate s-a pretat la tot jocul. Sau să fi fost mînat de o încălțită dorință de a trăi concomitent în prezent și în trecut ? Lașitatea mi se pare a fi totuși cel mai plauzibil motiv“.

Nicolau s-a oprit, făcîndu-și de lucru cu un trabuc.

Deși lipsită de amănunte senzaționale, povestea lui, se vedea, îi captase pe toți, într-o oarecare măsură. Din cîte am reușit eu să observ, întotdeauna istoriile cu cupluri care se destramă îi atrag pe oamenii căsătoriți. Sau nu, mai degrabă îi fascinează, așa este mai exact spus. Cînd le ascultă, ei simt, se pare, un mic vertij, ca și cum s-ar uita într-o prăpastie. Cum se înfățișau cei în a căror companie aveam cîntea de a mă afla ?

Iosif Vișan, al cărui zîmbet asimetric părea a fi devenit ceva de domeniul trecutului, fiind amintit doar de ridurile accentuate de lîngă ochiul său stîng, părea bine

de tot intrat într-o stare de seriozitate. Privea cu atenție spre Nicolau și am avut impresia că istoria cu rocada matrimonială i-a readus în memorie un episod supărător, trăit de el cândva, în tinerețe, pe când nu era atât de sigur pe el și nici atât de agresiv.

Floretistul, la rîndul lui, nu era deloc vesel. Privindu-i fața serioasă, de om nu atât nedeprins cu reflecția, cît lipsit de timpul pe care practicarea acestui lux îl pretinde, am avut intuiția că este căsătorit, deși nu purta verighetă.

Doamna Mariela, situată, prin vîrstă și prin temperament, dincolo de bine și de rău, arăta, totuși, atînsă. Printre zîmbetele ei uzuale, ivite periodic, precum semnalele unui far maritim, putusem vedea, după ce Nicolau începuse să povestească despre cei patru soți ciudați, niște surîsuri misterioase, care exprimau, foarte discret, firește, tema „știi eu ce știi“. Cine putea să știe ce își amintise fugacea, infatigabila doamnă Mariela ? *Nessuno*.

Poetul Topală ar fi trebuit, după cîte reușisem să îl cunosc, să se situeze mult deasupra unor amănunte ivite pe parcursurile unor existențe destul de neînsemnate. Mă uitam la fața lui de bărbat reușit, pe care buzele groase aduceau un interesant efect de îmbufnăre, și observam cum tinerețea este tot mai mult înlocuită de o maturitate obsedată de tehnicile succesului. Poetul fusese intrigat de bizara întîmplare, asta se observa. Dar se silea să privească totul de sus. Din moment ce nu este vorba despre niște scriitori mari, de ce să mă las prins ? Iată întrebarea pe care și-o puneă. Scriitorii de mîna a doua nu mă interesează, fac parte dintr-un regn neglijabil, sînt niște biete ființe năpăstuite de lipsa geniului. Iată constatarea pe care o citeam pe fața lui. Topală, poetul Topală, era, desigur, încă un începător în exprimarea formelor sofisticate ale trufiei. Cea mai subtilă dintre aceste forme este, desigur, modestia, pe care unii reușesc să o redistileze, obținînd umîlința.

În ceea ce o privește pe Gilda, pot să spun că nu am știut, pur și simplu, ce să cred. Cum în istorisirea lui Nicolau era vorba despre ceva în genul unui triumf feminist, normal ar fi fost ca ea să zîmbească, arătînd astfel admirație față de o femeie atît de năstrușnică. Dar nu, se

încruntase și singurul gest mai special pe care l-am remarcat la ea a fost cel de a-și scutura extrem de des, cu o frecvență aproape maniacală, scrumul țigării.

Nicolau a continuat :

„Dar cea de-a doua soție ? De ce a admis totul ? Explicația este mai simplă, în ceea ce o privește. Fiind, într-
cîtva, un om sărac cu duhul, nu a sesizat, cel puțin la început, că se petrece ceva nefiresc. Frumoasă și prostuță cum era, a crezut fără nici o reticență minciunile abile ale lui S. Mai rămîne al doilea bărbat. Se poate spune că el semăna cu prima sa soție, printr-o anumită simplitate, care nu însemna însă prostie. Trebuie să recunosc : nici acum nu-mi sînt foarte limpezi motivele pentru care a acceptat noua variantă. Este posibil ca la început să fi fost doar o dorință de revanșă, precum și o complicitate explicabilă, ivită între doi oameni înșelați în așteptările lor de fidelitate. Pe parcurs, însă, este foarte posibil ca el să fi fost fascinat de calitățile deosebite ale noii sale soții și, pe tăcute, să se fi bucurat pentru întorsătura dată de întîmplare vieții lui. Închipuți-vă o seară petrecută de cei patru, după încheierea rocadei. Într-un clasament al forței vitale și al inteligenței prima soție a lui S. figurează detașat pe primul loc. Drept urmare, ea este cea care ia deciziile mondene ale grupului. Stabilește cine să mai fie invitat, cu un prilej sau altul. În plus, ea posedă arta întreținerii unor relații înalte, utile evoluției sociale a celor doi bărbați. Ceva electrizant din comportamentul ei o face să fie dorită, precum o băutură bine rafinată, și, mai mult, să fie ascultată. Ceilalți trei au nevoie de ea. Noul ei soț o admiră și simte că indicațiile de strategie socială, pe care i le-a dat de cînd sînt împreună, s-au dovedit de fiecare dată foarte utile ; în plus, modul ei imprevizibil de a trata amănuntele este, fără îndoială, fascinant. Irezistibilă, strălucitoare, posesivă cu eleganță, ea pare o tigresă, în raport cu prima soție, care fusese o pisică frumoasă, caldă, calină, dar atît. Și cealaltă femeie o admiră, dar nu ar fi în stare să îi denumească, una după alta, calitățile. O admiră, fiindcă și-a găsit în ea o stăpîină, lîngă care se simte bine. Pe ea o admiră în materie de îmbrăcăminte, de la ea a învățat să vorbească într-un fel mai original, folo-

sind întorsături de frază, care pot să o facă mai interesantă. De la ea a învățat ce coafuri i se potrivesc. Mai mult chiar, privirile ei magnetice îi trezesc o ardoare de slugă care își iubește stăpîna. Nici vechiul și nici noul ei soț nu sînt persoane dominatoare. În schimb, lingă prietena ei se simte excelent de bine, poate să dea curs vocației ei de subordonată. Mai rămîne S. Deși este o piesă care nu se mai află pe tablă, este cazul să nu îl uităm. Asta, bineînțeles, dacă vrem să înțelegem mecanismele psihologice aflate în acțiune. O mică digresiune, acum. Propun să îi botezăm pe fiecare dintre participanți printr-o inițială. Ar fi trebuit să fac asta de la bun început, dar am uitat. Prima soție a lui S. se va numi T. A doua soție a lui S. va fi M. Al doilea soț al doamnei T. va fi N. Este cam încîlcită povestea asta cu inițialele, dar n-avem încotro“.

„Dar ascetul, omul de culoare verzuie ?“, a intervenit Gilda.

„Da, ai dreptate, trebuie să-l botezăm și pe el. Să-i zicem D. În regulă ?“

Gilda a părut mulțumită. Nicolau a continuat :

„Deși nu o egalează pe T. în ceea ce privește vitalitatea și inteligența, S. este totuși un om care pricepe multe lucruri. El nu a părăsit-o, se pare, fiindcă nu și-ar fi dat seama de marile ei calități. Este de presupus că, de la un timp, șederea sa lingă un om cu o asemenea vocație de conducător a devenit deosebit de incomodă. În schimb, în noua configurație, aici este paradoxul, T. este în măsură să îl stimuleze și să-i dea unele sfaturi prețioase, fără ca pentru asta el să plătească un preț prea mare. Este în stare T. să ucidă ? Ipoteza poate fi susținută. Strălucirea doamnei T., întetită după încheierea rocadei, poate să fie un efect al urii. Un om atît de deosebit ca ea nu poate să trăiască într-un regim de blîndă apatie sentimentală, iubirea fiind încheiată, ura îi ia locul“.

În ochii Marielei mi s-a părut că văd cîteva slabe licăriri de respect. Văd că știi să povestești, părea a înclina ea să-i spună lui Nicolau ; dacă așa stau lucrurile, înseamnă că poți și să faci literatură, proză ; deci meriți să introduc o notă de respect în cordialitatea mea. Eu aș fi continuat în felul următor : în cordialitatea mea, care țîș-

nește de parcă ar fi propulsată de mecanismul implacabil al unei fîntîni arteziene.

„Să știți că am auzit despre un asemenea caz petrecut în realitate“, a spus Gilda, în continuare egală cu sine însăși.

Nu mai făcea figura cu scuturarea obsesivă a scrumului de țigară, se liniștise.

„Și ce spun eu este perfect real, a zîmbit onctuos Nicolau. Numai că întîmplările respective s-au petrecut cu mulți ani în urmă“.

„Real, real, s-a enervat brusc Gilda, pentru prima oară de cînd o cunoșteam. Vreau să spun, mai aproape de noi“.

„Dane, tu cu ce te ocupi ?“, m-a întrebat poetul Topală, binevoitor, fără nici o legătură cu mersul discuției.

„Sînt ofițer de miliție, am răspuns. Dar am făcut filologia la fără frecvență“.

„Ha, ha, ha, ești nemaipomenit, a izbucnit el într-un rîs uriaș. Ce zici, nu-i așa că povestește bine ? Are, așa, un mod de a umbla la subtilități, nu trece peste ele“.

Iar apoi, către Nicolau :

„De ce nu te apuci să scrii romane polițiste ? Să-i înveți pe diletanții de autori de la noi cum se face treaba asta. Cred că ai avea mare succes“.

Ultimele cuvinte le-a spus serios, ca omul care întrevede ceva constructiv, de lungă durată. Dar apoi a izbucnit iar în hohote de rîs. Rîdea foarte sonor, dar întrucîtva teatral, supravegheat. O clipă m-am temut că vom atrage priviri muștrătoare spre masa noastră. Dar m-am liniștit imediat, nimeni nu ne dădea nici cea mai mică atenție, de parcă poetul Topală ar fi fost o fantomă, pe care numai mie îmi era dat să o văd.

„Și al treilea bănuir ?“, a intervenit floretistul, fixîndu-l pe Nicolau cu ochii lui încercănați. Hai, că-mi place, pe cuvîntul meu că îmi place“.

Între timp, am uitat să spun, pe masa noastră apăruseră sticle de bere nemțească, precum și fripturi, pentru care Mariela tratase în prealabil cu binevoitoarea Anița. Mai mult chiar, spre stupefacția mea bine ascunsă, Mariela

se dusesese cu Anița la bufet, pentru a vedea cum arătau bucățile care urmau să fie fripte pentru noi.

Se minca din greu și pe la alte mese. În celălalt capăt al sălii îl vedeam pe Ramiro, bine înșurubat în scaun, cu un pahar pe jumătate plin în față. El făcea opinie separată, nu recurgea la fripturi, măduvioare, mici, fudulii, rinichi sau alte marafeturi de-astea mic-burgheze. Avea supa lui preferată.

IV

Îi cunoșteam pe puțini dintre cei aflați în jurul meu. Dar eram sigur că Teofana, cu darul ei de a suplini lipsa unui șef de protocol, sau cum să-i mai zic, avea să mă prezinte multor oameni interesanți. Îi urmăream discret pe cei ale căror nume le știam. Vasile Tufaru părea a fi un băutor de cursă lungă. Instalat temeinic la masă, își dregea în răstimpuri câte un spritz și îl bea, plescăind. Precizez numaidecît că nu era un plescăit fizic, audibil, ci, îmi ziceam eu, unul de esență, scos de făptura lui mare, în semn de supremă satisfacție. La masa lui se mai aflau cîțiva bărbați, dar nu li se prea auzea gura la nici unul dintre ei. În schimb, nea Sile, cum mai vocifera, cum se mai manifesta, cum îi mai striga pe nume pe toți ! Bă, în sus, bă, în jos, bă, cutare, băi, nea cutare. Nea Sile era călare pe situație. Probabil că era deosebit de înalt. În orice caz, bustul i se ridica nefiresc de mult deasupra mesei. Capul îi era dat pe spate, ceea ce avea drept efect o nouă mărire a impresiei de înălțime. Cum ziceam, comensii lui erau mult mai rezervați. Stăteau aplecați asupra farfuriilor, se cam uitau spre propriile pahare, se cam fereau să îl privească pe nea Sile direct în ochi. Mai spuneau și ei câte ceva, firește, dar la alt diapazon. Erau, în măsura în care puteam eu să-mi dau seama, niște incuviințări, eventual mici glume, dar nu prea grozave, pentru a nu-l indispuce, eventual, pe nea Sile, care, orișicît, avea dreptul, avea predestinarea să spună numai bancuri nemaipomenite, să își amintească numai întîmplări extraordinar de amuzante, în care el, firește, fusese

imbatabil, în țară și peste hotare. Era cineva de la mesele alăturate împotriva ? Avea cineva ceva în contra ideii că nea Sile este fenomenal și, în general, are dreptate, în toate problemele, în toate aspectele ? Iată care păreau a fi întrebările pe care marele Vasile le transmitea fără cuvinte către întreaga sală, folosindu-și doar ochii bulbucăți.

Nu, nimeni nu avea nimic împotriva, asta era clar. Am văzut cum oamenii de diverse vârste îl priveau cu mare simpatie, și, atunci când îi întâlneau privirea îi zîmbeau și dădeau ușor din capete, ca pentru a-l saluta încă și încă o dată, nu strică să îl saluți, de ce să nu îl mai saluți o dată ?, păreau a spune ei, blânzi diplomați amatori, care consumau cu gesturi echilibrate fripturi bine prăjite. Da, îmi plăcea mult nea Sile. Era un om cu o forță remarcabilă, asta era deasupra oricărei îndoieli. Aș fi fost deosebit de onorat să-l pot cunoaște personal. Cum s-ar fi purtat el cu un om care vine dintr-un cu totul alt mediu social ? Iată o întrebare al cărui răspuns mi-ar fi plăcut să-l aflu.

Pe când mă extaziam în fața lui nea Sile, tiran de operetă, care înveselea sala cu desfășurările sale de energie, ceva a început să se petreacă. Să-l fi contrariat cineva pe marele om ? Era posibil așa ceva ? Se pare că da.

„Bă, amăritule, a răcnit marele Sile, atît de tare încît am avut impresia că geamurile au început să zăngăne. Ce-ai zis, mă ? Ce-ai zis ?“

Toate convorbirile din sală au încetat. Un tînăr, pe care nu îl mai văzusem pînă atunci, s-a ridicat decis de la masa lui și s-a îndreptat spre aparatul de radio. Acolo a avut o scurtă ezitare, dar a depășit-o și a întrerupt muzica. Am regretat, fiindcă se dădea un vals foarte frumos. Tînărul a rămas lingă măsuta respectivă, cu mîna sprijinită de marele, demodatul aparat amuțit, de parcă ar fi așteptat să i se facă o fotografie. Acum vocea lui Vasile Tufaru se putea auzi perfect de bine.

„Ieși imediat afară ? !, am auzit. Imediat ! Afară !“

Era vocea unui stăpîn, care a fost lezat în însuși temeiul superiorității sale, de către un fitecine.

„Uite că nu ies !“

Cine rostise senzaționalele vorbe, care deturnau seara și puneau la îndoială un statut de infailibilitate ? Seara

ar fi trebuit să însemne o nouă victorie a marelui Sile. Normal ar fi fost ca el să strige, să pretindă, să afirme, să glumească, să pună la punct, să tranșeze, să stabilească, să ratifice, să încurajeze, să nu permită. Cu un cuvînt, să se păstreze călare pe situație. Așa s-ar fi convenit.

Era un tînăr de vreo treizeci de ani, bărbos, cu părul lung, îmbrăcat cam neglijent, arătînd, în general, un aer de șubrezenie fizică. Privirile lui exprimau inteligența. În ele mi s-a părut că văd o revoltă demodată, nepotrivită cu momentul în care ne găseam. Este o joacă totul, aș fi putut să-i spun, dacă aș fi fost lîngă el și l-aș fi cunoscut. Nu-ți dai seama că totul se petrece ca și cum am fi pe o scenă de teatru ? Cum poți să iei în serios așa ceva ? Este, de data aceasta, o piesă a aservirii, dar nimeni nu o ia în serios, nici cel care joacă rolul tiranului și nici așa-zișii supuși, așa-zișii înrobiți sau cum mai vrei să le zici.

El vedea altfel lucrurile. Din locul în care mă găseam reușeam să-i văd doar ochii și pomeții obrazilor. Era foarte mînios, părea decis să se opună.

„Nu ieși, mă, afară ? Nu ieși ? Bine, mă, las' că...“, a zis, printre niște ciudate horcăituri, Vasile Tufaru.

Apoi s-a ridicat în picioare. Nu era atît de înalt pe cît mi se păruse că este, cînd îi estimasem statura luîndu-mă după lungimea bustului. Purta baston, domnule ! S-a îndreptat spre cel care îndrăznise să îl înfrunte. Și a început să-l bastoneze, să-i care, cu alte cuvinte, bastoane pe spinare, cu toată puterea, rostind vorbe care nu se înțelegeau decît pe jumătate. În tăcerea deplină din sală, loviturile scoteau niște zgomote înfundate, foarte neplăcute la auzit. Am distins niște lovituri al căror zgomot era mai înalt cu ceva. Nu știu care era cauza.

În tot timpul cît a fost lovit, tînărul a rezistat, nu s-a clintit, nici n-a rispostat.

Nu a intervenit nimeni. Dealtfel, întreaga scenă nu a durat mai mult de două minute. Poate nici atît. Doi dintre bărbații care se aflau la masa agresorului s-au ridicat și au venit lîngă nea Vasile, dar nu pentru a-l împiedica fizic, ci pentru a-și întinde rugători mîinile către el și pentru a-i spune, cu jumătate de gură, numele : Sile, ce faci, Sile, ce faci, Sile, lasă !

Marele Sile și-a revenit repede din furie. S-a oprit, roșeața vinului i-a fugit din obraji. O clipă a încremenit în chip de statuie, nu a remușcării, ar fi prea mult dacă am crede una ca asta, ci cuprins de o sfirșeală, ale cărei cauze nu erau de natură morală. Sau poate că erau și mă înșel eu. Totul este posibil. În orice caz, mie mi s-a părut că l-a apucat o amețeală din cauza efortului fizic prea brusc început și prea violent continuat. Cei doi l-au ajutat să se întoarcă la masa sa. El s-a lăsat aproape purtat pe sus, părînd cu totul istovit. În tot acest timp, liniștea a persistat, desăvîrșită. Apoi, ca în filmele *western*, unde, după o încăierare, proprietarul *saloon*-ului îi face semn pianistului să-i dea drumul, tînărul care închisese aparatul de radio a făcut gestul invers. Valsul a continuat, cîteva secunde numai, dar apoi a început altul, tot atît de frumos ca și cel care tocmai se încheiase, lumea a început, încet-încet, să-și reia conversațiile. Ce să-i faci? Asta-i viața, apar și faze mai speciale, păreau a-mi spune privirile poetului Topală și cele ale doamnei Mariela. Asta era și părerea mea, dealtfel. În linii mari, desigur.

„Să nu te iei după aparențe, a zis, cu un ton justificativ, Mariela. Tu ești nou aici și nu prea înțelegi ce se petrece. Să știi că Sile este un om minunat. Este un mare timid. Trebuie să îl cunoști bine, pentru ca să-ți dai seama cît de timid și cît de sensibil este. Tot ce ai văzut nu este decît o expresie a unei mari timidități. Cine știe cu ce l-o fi jignit băiatul acela. Probabil că a băut un pahar mai mult și nu și-a dat seama ce vorbește. Altfel nu se explică. Sile este un mare timid, un foarte mare timid.”

Am văzut zilele trecute un film american. În el apărea un conflict între doi frați, care își dădeau reciproc niște cumplite lovituri de pumn. Pentru ca apoi să bea bere împreună, foarte veseli, iubindu-se într-un mod vădit. Nu știu dacă tînărul cu barbă era fratele lui Vasile Tufaru. În orice caz, el stătea liniștit la masă, împreună cu alți bărbați de vîrsta lui. Îi puteam zări figura din profil, părea destul de calm, ca și cum cele întîmplate formaseră, realmente, un incident nu prea important.

Își revenise și marele Sile. Obrajii i se coloraseră din nou. Nu mai vorbea tot atît de tare ca la început, dar

totul părea a fi în ordine. Era o chestiune de timp pentru ca să reintre pe deplin în rolul de *pontifex maximus* al sălii.

V

Puteam să ne apucăm din nou de depănat vechi amintiri ale lui Nicolau. Nimeni de la masa noastră nu părea că dorește să plece la culcare.

Tot Gilda a dat impulsul inițial. Se pare că la ea placiditatea era numai ceva exterior, un fel de haină la modă, purtată spre a fi asemenea femeilor pe care le admira. A zis :

„Și mai departe ? Ce s-a mai întâmplat cu crima noastră ? Pe cine ați mai bănuit ?“

În mod curios, nimic din atitudinea ei nu arăta că fusese impresionată în vreun fel de năvalnicul episod tocmai încheiat.

„Al treilea bănuit, a zis Nicolau, era tot un bărbat care avea aceeași profesie cu răposatul. Am uitat să vă spun, mi se pare, ce profesie avea N...”

„Da, l-a întrerupt poetul Topală. Asta este ceva important de știut. Era tot scriitor ?“

„N. nu era scriitor. Iar soția sa, doamna M. era casnică. Rolul ei în quadrupla alianță, dacă pot să mă exprim astfel, s-a văzut. N. nu era scriitor...”

Poetul a semnalat un brusc dezinteres, suflind tare aerul pe nas și coborîndu-și, concomitent, colțurile gurii.

„... dar era un bun cititor și un admirator al scriitorilor. Știți doar că această categorie de oameni există și joacă un rol destul de important în viața literară. N. avea o diplomă universitară, era inginer. Dar nu prea profesa. Nu m-am interesat din ce trăia. Oricum, judecînd după relațiile pe care le avea, nu se putea deduce că era strîmătorat din punct de vedere material. Cît privește relația scriitor-cititor, pe care o ilustra împreună cu S., știu și eu ce să zic ? Ea ar putea fi asemănată cu modul simbiotic de a trăi al unor ființe. Este un mod care dă naștere la

niște asociații bizare. Din câte am reușit eu să înțeleg, N. nu era un erudit și nici un om capabil să spună despre literatură lucruri nemaipomenit de profunde. Opiniile lui de bun simț îi erau pe plac lui S. Poate că o admirație pornită de la un om mai puțin complicat are o notă de autenticitate, care place. În orice caz, N. nu obosea admirându-l pe S., iar acesta din urmă nu obosea în a se lăsa admirat...”

„Da, da, cunosc...”, a zis Topală.

„Așa că putem trece la cel de-al treilea bănuț, despre care tocmai începusem să vă povestesc, a continuat Nicolau. Relația dintre el, îl vom numi G., și S. era interesantă. S. și G. făceau parte din aceeași generație, se cunoșteau de multă vreme, din tinerețe. Și pe timpuri scriitorii aveau obiceiul de a se întâlni, de a întreține legături. Lucrurile se petreceau însă altfel. Cele mai multe dintre contacte se consumau în diverse cafenele, unele dintre ele devenite celebre. Cunoașteți, nu trebuie să vă spun eu. Între cei doi nu existau, însă, relații de un asemenea tip. Altfel erau ei legați. Am depus eforturi destul de mari pentru a afla cât mai multe despre relația dintre ei. Între scriitori, după cum de asemenea știți, pe lângă simpatia sau antipatia care definește raporturile dintre oamenii obișnuiți, intervine și factorul valoare. Cutare este simpatizat ca om, dar este disprețuit sau compătimit pentru literatura sa foarte slabă. Unul stârnește cea mai vie admirație pentru ce a scris, dar ca om este detestabil. Observați? O prietenie legată între doi oameni cu alte profesii decât cele artistice nu este parazitată sau întărită de argumentul profesional. Cînd ești prieten cu cineva nu îl întrebi care este randamentul pe care îl dă acolo unde lucrează și nici ce calificativ a primit pentru munca sa în anul precedent. Îl judeci în funcție de felul în care se poartă cu tine și de cel în care apare în societate. Nimic mai mult. Între scriitori, după câte am reușit să înțeleg, există de cele mai multe ori o așa-numită prietenie literară. Nu o prietenie, pur și simplu, ci una literară, în care simpatia, amintirile comune, recunoștința, felurile asemănătoare de consumare a timpului liber nu sînt suficiente. Pentru ca o prietenie literară să reziste, este necesară existența unei admirații constante pentru literatura

scrisă de celălalt. Altfel relația nu rezistă, degenerază, se stinge“.

Nicolau s-a odihnit vreo treizeci de secunde. Apoi a continuat :

„Există prietenie literară, trebuie să existe și dușmănie literară. Cei doi ilustrau posibilitatea secundă, aflându-se într-o relație constantă de antipatie, de dușmănie. Există și așa ceva. Nu numai simpatia îi leagă pe oameni, ci și antipatia. În materie de relații cu oamenii, conștiințele noastre sînt marcate, se pare, nu numai de simpatii, ci și de cîteva antipatii profunde. Pe cutare îl antipatizezi pentru că a îngăduit cîndva sau chiar a determinat o nedreptate care ți s-a făcut ; pe altul nu-l poți înghiți, pentru că s-a însurat cu fata pe care urma s-o iei tu de nevastă ; un al treilea a calomniat-o, odată, pe mama ta, spunînd ceva insultător, niciodată nu vei uita cuvintele lui, niciodată nu-l vei ierta. Se pare că o asemenea antipatie ireversibilă exista între cei doi. Ei nu-și vorbeau, se salutau doar, dar aveau opinii unul despre celălalt. Nu era vorba despre niște păreri ținute în secret. Lumea literaților nu este prea largă, totul se află foarte repede. Se știe ce părere are cutare despre cutare, mai ales dacă respectivii au o «cotă» destul de mare pentru a fi interesați“.

Priveam, din cînd în cînd, spre masa marelui Sile. Lucrurile se petreceau în felul pe care îl prevăzusem. Incidentul căzuse vertiginos în trecut, Vasile Tufaru își reluase rolul său de om „temut“, care vociferează într-un monolog fără de sfîrșit. De abia așteptam să aflu părerea lui Nicolau în privința lui. Dar pînă atunci încercam să găsesc, pe cont propriu, vreo explicație. Eram atent doar pe jumătate la ceea ce se vorbea lîngă mine. Vechile întîmplări erau pură literatură, chiar dacă numai vorbită. Ce văzusem și continuam să văd era însă realitatea, o realitate fascinantă, un fel de comedie a dominației, pe care niște necunoscuți o jucau parcă special pentru a-l satisface pe amatorul de psihologie socială, care eram.

„Se pare că în lumea pe care o cercetam, a continuat Nicolau, exista posibilitatea alcătuirii unor tabele de tipul celor afișate la bursă. Numai că, în cazul meu, cursurile se constituiau și se modificau în raport cu mai multe

surse de evaluare. «Cota» cuiva putea fi determinată făcînd media diferitelor opinii. O revistă o stabilea la nivelul o sută, la maximum adică, un autor important, la șaptezeci și cinci, un critic influent, la patruzeci, un prieten, la nouăzeci, soția, la zero. Și așa mai departe. În mințile celor angrenați, într-un fel sau altul, în viața literară, erau efectuate medii. Toate cotele parțiale sînt, de la un timp, aflate și «computerizate». Care este ideea ? Iat-o. În materie de succes literar, o devalorizare în mod constant practică nu este ceva gratuit, nu este nici o simplă exprimare a unor subiectivități. Există succes literar ? Trebuie să existe și luptă literară. A produce fără întrerupere opinii defavorabile în legătură cu un autor înseamnă a da un prelungit atac asupra «cotei» lui. Nu trebuie să vă spun eu cît de meșteșugite pot fi obiecțiile formulabile, în timp, în legătură cu o operă și cu o existență. Alături de adevăruri spuse în modul cel mai convenabil pentru teza «atacatorului», apar, treptat, mici calomnii, mici neadevăruri, discret introduse, discret repetate. Cine mai are vreme pentru corectarea micilor minciuni ? Puțini simt înclinația să se dedea la o asemenea operație lungă și plicticoasă. În epocă mai avea loc, e drept, cîte un proces de calomnie. Mai ieșeau la iveală unele minciuni, cîteva ajustări profitabile ale adevărurilor, o serie de mici ticăloșii spuse la momentul oportun. Dar nu erau decît picături de apă căzute pe o plită încinsă“.

„Nu prea îi înghiți pe scriitori, șefule !“, a intervenit morocănos poetul Topală.

„Bine, nu mai zic nimic. Vă cer chiar și scuze. În definitiv, nu văd de ce m-ați asculta, dacă nu vă interesează ceea ce spun“.

Glasul bătrînului era cel al unui copil timid, care a fost prins la borcanul cu dulceață. Mare cotoi !

„Nu trebuie să-ți ceri scuze, a zis Mariela. Radule, să știi că nu este ceea ce crezi tu. Domnul Nicolau nu are nimic cu scriitorii. Ce-ar putea să aibă ?“

„Mariela are dreptate, am zis. Domnul George are stofă de psiholog și, în același timp, de sociolog, asta-i totul. E capabil să-ți însăileze la repezeală o teorie în legătură cu orice, chiar cu o solniță, ca asta. Se știe că marii teoreticieni sacrifică, întrucîtva, realitatea. El nu

face excepție. Le mai ajustează, pe ici, pe colo, faptele. Dar nu le denaturează“.

Nicolau a zis :

„Nici prin gînd nu îmi trece să judec pe cineva. Nu învăț eu pe nimeni cum să trăiască. Tot ceea ce fac este să observ ce se petrece în jurul meu. Atît. Așa că degeaba te superi pe mine“.

Topală a dat din mîină, a lehamite.

„Nu înțeleg de ce te superi, a zis Gilda, adresîndu-se, pentru prima oară, lui Topală. Eu cred că domnul Nicolau vorbește foarte interesant și spune lucruri adevărate“.

Gildei îi dădea mîina să o facă pe indiferenta, să nu dea atenție eventualelor apropieri pe care le sugerau vechile întîmplări. Ea urma să devină, nu aflasem încă peste cît timp, medic, domnișoara sau, și mai bine, doamna doctor. Literatura avea să o privească dinafară, citind cărți la modă și amuzîndu-se la auzirea unora dintre bîrfele cu scriitori. Sau poate că avea să devină doamna Topală ? Nimic nu este exclus. Dar nu știu ce intuiție misterioasă îmi spunea că așa ceva nu se va întîmpla. Gilda, o citeam, era o persoană foarte lucidă, care își calcula cu mare răceală șansele. Poetul Topală, cu fața lui de om senzual și impulsiv, cu perisabilele lui triumfuri editoriale, nu era omul solid pe care și-l dorea. Pînă la urmă tot vreun medic o să ia, așa i-aș fi șoptit poetului, dacă nu mi-aș fi înfrînt înclinația nefericită de a spune ceea ce îmi trece, pe moment, prin minte.,

„Povestiți mai departe !“, l-a încurajat Gilda pe Nicolau, uitînd că ea este cea mai tînără de la masă și că poate ar fi fost mai indicat să-i lase pe cei mai în vîrstă să ia inițiative.

I-am privit cercetător pe cei lîngă care mă aflam.

Mariela părea foarte obosită. Se prăbușise pe negîndite, de la un minut la altul. Nu era ea femeia care să recunoască așa ceva, dar cearcănele, precum și o ciudată mototolire a trăsăturilor o dădeau de gol. Nu se mai ținea dreaptă, cum stătuse la începutul serii, lipită de spătarul scaunului, cu gîtul bine întins, ilustrînd ideea de femeie bine păstrată și capabilă de o nefirească vioiciune. Se sprijinise cu coatele de masă și sorbea din cafeaua mare,

pe care i-o adusese Anița. Se pare că era o cafea specială, fiindcă atunci cînd o comandase, Mariela discutase îndelung cu chelnerița, explicîndu-i foarte amănunțit cum trebuie să procedeze. Mi-ar fi plăcut să știu mai multe despre ea, dar simțeam că nu voi face niciodată nici cel mai mic efort de a obține informații ; mai întîi, fiindcă nu prevedeam să am timp pentru așa ceva, apoi, nu se face să ceri relații despre o femeie, atunci cînd nu ești obligat să o faci.

Gilda fuma în continuare, scoțînd, cu mișcări lente, cîte o țigară lungă din noul pachet, pe care poetul îl făcuse să apară pe masă între timp. Nu-mi dau exact seama din ce pricină, dar despre ea aveam impresia că știu totul. Poate din cauza tinereții ei ; în legătură cu oamenii tineri, maturii înclină mai totdeauna să adopte explicații și scenarii simple. Există o oarecare îndreptățire în atitudinea lor, cunoscînd faptul că într-o viață de om tînar evenimentele cele mai importante de abia urmează să se producă în viitor, pentru moment fiind vorba mai degrabă despre niște promisiuni mai mult sau mai puțin strălucite.

Gilda arăta bine. Rochia ei semi-străvezie, făcută din țesătura albă aflată la modă, lăsa să se întrevadă un trup puternic, cu umeri largi, de înotătoare. În ciuda fumatului și a moliciunii mișcărilor, ea nu lăsa impresia unei ființe șubreze. Dimpotrivă, cel care o privea cu atenție înclina să-și spună că nu este vorba decît despre o mare relaxare, pe care ea era capabilă s-o obțină foarte repede. Gilda avea, se pare, o fire fericită.

Adrian vorbise atît de puțin toată seara, încît probabil că i se încheștaseră fălcile de atîta tăcere. Floretist ? Care era cît pe ce să ajungă campion național ? Un băiat simpatîc, care o admira fără rezerve pe sora lui, mîndria familiei. Despre existența acestei admirații mi-am dat seama de cum am observat modul special de a articula vorbele pe care Adrian îl adopta atunci cînd i se adresa surorii sale.

În ceea ce îl privește pe Nicolau, nu prea aveam ce să observ. Nu părea mai obosit decît de obicei. Era omul capabil să vorbească fără întrerupere, ore în șir. Numai ascultători docili să fi avut. Pronunțînd la nesfîrșit vorbe, el părea că se conectează la o sursă misterioasă de ener-

gie, înviorîndu-se și nu obosind, cum ar fi fost normal. Își aprinsese un nou trabuc, îl ținea cu stăpnicie între dinții săi autentici și pufăia.

A mai rămas să vă spun cum se prezenta Vișan, cel care la prima vedere îmi păruse un individ atît de diabolic. Se cam dezumflase. De vină erau probabil și cele trei doze de votcă, pe care le băuse discret, fără nici o ostentație. Modul aproape evlavios în care ținea paharul de votcă între degete și îl ducea la gură m-a asigurat că am de a face cu un om cumsecade, în sufletul lui. Cine știe ce motive o fi avut bietul de el să intre în rolul agresivului. Bizar era însă cum de Nicolau se putea înșela în privința lui. Oricum ar fi fost, Vișan nu părea defel dornic să părăsească sala de restaurant.

Fără să o declare, toți erau de acord ca Nicolau să continue cu istorisirea lui. În definitiv, era vorba despre un mecanism foarte interesant, cel al luptei pentru succes. Conceptul de succes interesează pe toată lumea, de asta eram și sînt sigur.

Nicolau a cuvîntat :

„Care era atitudinea lui S. față de oponentul său ? Este important de știut că S. avea un mod foarte rafinat de a lovi. El îl disprețuia pe celălalt, însă nu se cobora pînă la a-l birfi de cîte ori i se ivea prilejul. Dar nu-și reprima cîte un zîmbet subțire, afișat tocmai atunci cînd se discuta despre scrierile celui alt. Iar atunci cînd i se lua cîte un interviu, avea grijă să nu pomenească numele lui G., ca și cum respectivul nu ar fi existat. Asemenea manevre nu înseamnă, fiecare în parte, prea mult, dar cu timpul se acumulează. Un asemenea mod de a proceda sugerează nu numai că cineva nu înghite pe altcineva, ci mai ales că este vorba despre o lipsă obiectivă de valoare“.

„Se mai întîmplă și în zilele noastre așa ceva“, a zis poetul cu un zîmbet care semnală că și-a uitat indispoziția.

„Dar celălalt ?“, s-a interesat Mariela.

„Celălalt ? Era, se pare, o ființă mai puțin veninoasă, dar mai aprigă. El își concretiza dușmănia în moduri mult mai nesofisticate. În diverse prilejuri, cînd venea vorba despre scrierile lui S., spunea deschis că sînt toate niște eșecuri, niște improvizații stîngace. În scris, nu se sfia să

sustină că nu are nimic împotriva omului, dar că este de datoria lui să evidențieze nivelul foarte modest al operei. Iar în discuțiile purtate cu confrății făcea tot ce îi stătea în putință pentru a-l prezenta pe S. într-o lumină nefovarăbilă. Îi scotocise trecutul, se documentase serios, selectând amănunte, dacă nu direct compromițătoare, atunci cel puțin ridicole. Înfruntarea dintre cei doi a avut, într-o anumită perioadă, un oarecare ecou în viața literară. Desigur, timpul le estompează pe toate. De unde într-o vreme s-a vorbit destul de mult despre inamiciția lor, s-a ajuns la o situație neașteptată: înfruntarea a devenit pretext de glume răutăcioase. Cei doi și-au dat seama că nu trebuie să persevereze. S-au împăcat, au făcut pace. Ceea ce ne interesează pe noi este însă altceva. În urma birfelor reciproce, datorită nu știu căror mecanisme misterioase, mai bine, mult mai bine, a ieșit S., cel care se ferise de înjurături și de atacuri frontale. Ironiile lui subțiri s-au dovedit mai penetrante decât proiectilele grosolane ale oponentului său. Astfel, în urma luptei, «cota» lui S. a crescut, iar a celuiilalt a scăzut. Cum viața activă a fiecărui om este relativ scurtă, se întâmplă destul de rar ca un om, de numele căruia a fost legată o faimă negativă, să întoarcă jocul. N-ați observat că așa se petrec lucrurile? Dacă de tine este lipită o etichetă proastă, rea, cu greu vei mai putea să o schimbi. Pentru așa ceva sînt necesari ani de asidue eforturi, de cele mai multe ori nu se obțin decît anumite ameliorări, nimic mai mult. Bineînțeles, mă refer la cazurile în care este vorba despre oameni a căror faimă rea este publică și nu la cei care au făcut o geșeală penală oarecare și apoi se reabilitează, urmînd să trăiască în mod corect. Opinia publică se plictisește repede. Iar cea literară poate și mai repede. Să ne gîndim puțin la evoluția standard a unui scriitor. La început el este privit cu bunăvoință, scrierilor sale li se trec cu vederea anumite slăbiciuni, este tînăr, se spune, are timp să își remedieze lipsurile. Ei bine, dacă într-un număr oarecare de ani nu reușește să se impună, el trece pentru mult timp, poate pentru tot restul vieții sale, în eșalonul secund, își diminuează în mod considerabil șansele de a figura în enumerările celor mai semnificativi autori ai generației sale. În schimb, cel impus are mari

șanse să rămână printre cei considerați a fi în frunte. Opiniei literare îi plac clasificările clare. Ea înclină, deei, să lege numele fiecărui autor de către o caracterizare sumară, ușor de memorat. Vă spun toate acestea ca să înțelegeți exact cum s-au petrecut lucrurile în înfruntarea dintre cei doi. Din războiul lor, care a durat, cu unele pauze, aproximativ zece ani, a ieșit învingător S. Dacă este suficient de lungă, o astfel de înfruntare nu se poate încheia fără un învingător și fără un învins. Fiecare pasăre pe limba ei pierde — asta este o vorbă mare. Intrat în al cincilea deceniu de viață, G. s-a trezit că, în ciuda eforturilor sale aproape dementiale, nu s-a apropiat prea mult de succesul pe care și-l dorea. Rău nu a ieșit cel bîrfit, ci bîrfitorul. Nu mă pricep prea bine la literatură, pentru a compara scrierile celor doi. Dealtfel, mecanismul despre care discutăm nu poate fi suficient înțeles prin invocarea valorii literare. Poate că G. scria mai rău. Așa ar fi și logic, dacă stai să te gîndești. Dar parecă lucrurile nu merg așa de simplu : scrii bine, în mod automat obții succesul corespunzător. De fapt, intră în joc o seamă de factori mai mult sau mai puțin inefabili. Destinul postum ? Da. Nu se cunosc, nu se prea cunosc nedreptăți făcute unor opere ai căror autori sînt disprețuiți de multă vreme“.

După o scurtă pauză, bătrînul a continuat :

„Deci, omul nostru s-a trezit că nu mai este nici o tînără promisiune, dar nici unul dintre încă tinerii maeștri de a căror valoare nu se mai îndoiește nimeni și ale căror cărți apar parecă în virtutea unui proces natural și sînt reeditate ca și cum asta ar fi ceva de la sine înțeles. Cine este de vină ? Un om puternic nu se acuză decît pe sine însuși. Stabilește că a greșit undeva, prin slăbiciune sau prin superficialitate. Renunță, se refugiază în renunțare, ca într-un lichid amniotic. Sau caută în sine resurse pentru o nouă repriză. Un om slab, se pare că G. făcea parte dintre amărîții bărbați slabi, aruncă vina pe altcineva. Pe nevastă, pe o iubire nefericită, pe împrejurări, pe o boală care i-a slăbit forța de rezistență, pe nu mai știu ce alte motive, din ce în ce mai ridicole. G. a stabilit, se pare, că marele, principalul vinovat este S. El, numai el, cu ironiile lui, cu insinuările lui neîntre-

rupte, m-a plasat pentru totdeauna în postura celui fără șanse de a ajunge vreodată în primul eșalon, m-a făcut un om de mîna a doua. Să-l ucid, altceva nu mai am la îndemîină. Orice aș mai spune despre el, orice aș mai unelti, nu mai pot să îl ajung, nimic din ceea ce pleacă de la mine nu mai poate să îl atingă. Moral, nu mai am ce să-i fac, îmi rămîne la dispoziție doar atacul fizic, crima. Pare plauzibil, nu ?“

„De unde le știi pe toate astea, domnule ?, a întrebat uluit Topală. Vorbești de parcă ai fi studiat în mod special relațiile dintre scriitori“.

În sfîrșit, aroganța poetului se topise în întregime.

„Lucrurile sînt foarte simple, a răspuns Nicolau. Am citit niște cărți și, în plus, am observat. Atît și nimic mai mult“.

„Și, pînă la urmă, cine a comis crima ?“, a întrebat Gilda, scuturîndu-și pe neașteptate părul lung, cu o mișcare unduioasă, care mi-a adus în minte imaginea unei iepe nemuncite, văzută cîndva, într-un trecut prea îndepărtat pentru a mai părea verosimil.

Se întîmplase ceva cu blazata medicinistă. Ieșise întrucîtva din relaxare, nu mai părea atît de prăbușită în sine. Își manevra țigara cu mai multă vioiciune. Ochii ei erau de-a binelea strălucitori. Iată ce înseamnă, îmi spuneam, să vorbești mult în fața unei femei ! Poți să spui și prostii, numai să vorbești întruna, să nu taci o clipă din gură. Pînă la urmă, ea începe să nici nu mai înțeleagă tocmai bine ceea ce spui și se obișnuiește cu timbrul glasului tău. Începe să se atașeze de vocea ta, fără să-și dea nici ea seama, simte că i-ar plăcea dacă nu ai mai vorbi. Bizare lucruri ! Și mai departe ? Se produce un transfer, undeva în creierul adăpostit de un cap atît de frumos. Simte că îi place de tine ! Ca să vezi ! Mi-am amintit, așa deodată, de prietenul meu Mihai și de expresia prin care îmi explica strategia lui de seducător specializat în femei nu tocmai pretențioase. Nu l-am mai văzut de vreo zece ani. Cîndva, pe cînd eram amîndoi tineri, l-am întrebat, mai în glumă, mai în serios : cum faci, măi Mihai, de ai atîtea femei ? Le umflu capul, mi-a răspuns el, cu un zîmbet pișicher, le umflu capul. Colosală expresie !

„Așa de repede vrei să știi ?, a răspuns, printr-o altă întrebare, Nicolau. Eu m-am canonit cu documentarea mai multe luni de zile. Am strîns atîta material, încît aș fi putut să scriu o carte. Nu cred că ar fi fost neinteresantă“.

„Și de ce n-ai scris-o ?“, s-a interesat Gilda.

Asta era o întrebare din categoria celor care nu așteaptă un răspuns. Nicolau și-a ridicat sprîncenele, înclinîndu-și de cîteva ori, ușor, fruntea, a neputință sau doar a regret.

VI

Era destul de tîrziu. Mi s-a părut că nimeni dintre cei printre care mă aflam nu mai dorește cu tot dinadinsul să știe cine fusese răul sau reaua care îl ucisese pe ospitalierul S. Și mie mi s-a întîmplat uneori la fel, pe cînd citeam vreun roman polițist. Mă trezeam gîndind : ce sens are să merg pînă la capăt ? Dar poate că de fiecare dată era vorba despre o carte proastă, plictisitoare.

În sală a apărut Pavel Iovan, însoțit de docilul său ascultător, în compania căruia îl văzusem cu vreo cinci ore mai înainte. O mică rumoare respectuoasă mi s-a părut că i-a salutat intrarea. Convorbirile au scăzut în intensitate. Cel mai interesant mi s-a părut faptul că Sile, marele, imbatabilul, care tocmai striga nu știu ce, a tăcut dintr-o dată. Care va să zică își are și el nașul, m-am bucurat în sinea mea.

Iovan, cu figura lui de intelectual chinuit de abstracțiuni, nu părea defel un om care sperie. Zimbea reținut. Se mișca încet, dar nu bătrînește. Fruntea îi era lătită de o chelie, dătătoare de distincție. Părea a se simți foarte bine în puloverul lui de lînă gri.

Nu mai erau mese libere, dar era evident că fiecare dintre cei prezenți ar fi fost onorat dacă Iovan ar fi acceptat să stea la masa lui.

L-am privit cu mare atenție, gîndindu-mă la cuvintele pe care le spusese. Ele exprimau un adevăr evident, dar eram destul de bătrîn pentru ca să fi avut timp să aflu că

marile idei sînt întotdeauna foarte simple, într-atît de simple încît fiecăruia dintre noi îi vine să spună că la așa ceva el s-a gîndit de multă vreme, fără să fi reușit însă, e drept, să formuleze atît de pregnant. Știam că a fi mediocru nu este ceva din cale afară de rău, de dezavantajos. Cei vechi, cel puțin, nu înțelegeau prin mediocritate ceea ce înțelegem noi astăzi. Acuza de mediocritate este, după părerea mea, o invenție nu tocmai reușită a jurnaliștilor. Și nici prea recentă. Este foarte simplu, dubios de simplu, să le recomanzi tuturor să fie superiori...

Gîndindu-mă la cuvintele pe care Iovan le spusese, nu am sesizat de ce se ridicase în picioare Mariela. Am privit-o și mi-am dat seama că unghiul respectiv îi era cel mai favorabil. Era aproape transfigurată, zîmbea mai frumos ca niciodată. În acele momente arăta de-a dreptul bine, așa cum fusese în urmă cu douăzeci de ani, cînd își încheiase prima tinerețe. Ca să vezi, domnule, am mai avut timp să-mi zic, femeile! Au resurse nebănuite, renase din propria lor cenușă.

Pavel Iovan se îndrepta spre masa noastră. Am observat asta cu mare întîrziere, șocat fiind de înfățișarea Marielei. M-am ridicat ultimul de pe scaun. Ceilalți se ridicaseră aproape imediat după ce Mariela, fără să spună vreun cuvînt, prin nu știu ce magnetism special al ei, îl invitase pe Iovan la masa noastră. Acesta se apropia, cu pași mici, oprindu-se din cînd în cînd să dea mîna cu unii dintre cei așezați la mesele pe lingă care trecea. La un moment dat s-a oprit pentru vreo două minute, dar nu mai mult, aproape ținut de mîna de către o doamnă în vîrstă, pe care o știam de la prima mea luare de contact cu sala în care mă aflu. Oprindu-se, Iovan nu a uitat să-i facă Marielei un mic semn prin care o invita să stea jos, fiindcă el vine, oricum. Drept urmare s-au așezat numai ceilalți, printre care și eu. Mariela a rămas în picioare, străbătută de un influx de energie, care mă umplea de stupefacție. Zîmbetul de la început scăzuse în intensitate, dar fața rămăsese, în chip miraculos, întinsă, netezită. O culoare nouă, pe care nu i-o mai văzusem în scurtul interval de timp care trecuse de cînd o cunoșteam, îi atenuase în chip vizibil paliditatea. Ia te uită, mi-am

zis, oamenii maturi au și ei resursele lor. Să nu-i mai invidiem, deci, pe cei tineri.

Ultima haltă pe care Iovan a trebuit să o facă a fost la o masă aflată chiar lângă a noastră. Acolo se afla o pereche formată din niște oameni aflați în jurul vârstei de cincizeci de ani, nu știu dacă în sus sau în jos. El avea o chelie desăvârșită, pusă în evidență cu tot curajul, părul din jurul ei era tuns foarte scurt. Părea foarte onorat că Iovan se oprișe la masa lui. Privirea lui deschisă exprima o înclinație naturală spre bunătate. Corpolența, buzele senzuale, de om care apreciază o mîncare bine făcută și un vin necontrafăcut, culoarea sănătoasă a feței, care a fost pentru mine întotdeauna o carte de vizită demnă de încredere — toate îmi spuneau că omul este „bine”. Folosesc astfel o expresie pe care am auzit-o, pentru prima oară, de la o tînără bizară, pe care am cunoscut-o în împrejurări și mai bizare. În concepția respectivei tinere expresia nu se referea la înfățișarea fizică a omului, ci la cea morală. Ea îmi povestea cam în felul următor : m-am interesat despre cutare, fiindcă m-a cerut de nevastă ; am discutat cu mai mulți dintre cunoscuții lui ; toți au spus despre el că este un om bine. Dar să revin la perechea lângă care se oprișe Iovan. Bărbatul părea el demn de încredere, dar nu avea nimic deosebit, cel puțin așa i se părea neofitului care eram în acel moment. În schimb, soția lui ieșea mai mult în evidență. Ea era cuprinsă de o extraordinară febrilitate, fapt ce dovedea că face parte din categoria pe care o ilustra atît de convingător Mariela. Era o femeie mică de statură, cu părul tăiat scurt, fardată în mod savant, nu trebuie să fii un specialist pentru ca să-ți dai seama de asta. Dar cit de expresivă era figura ei, ce sugera lăcomia feroce a unui mic animal de pradă ! Ochii de culoare incertă i se mișcau într-un mod literalmente amețitor ; la un moment dat s-a întors spre mine, de fapt, spre Mariela, am putut să-i văd privirea. În mișcările ei se vedea un neastîmpăr uimitor, o trepidăție, care îl determina pe cel aflat în preajma ei nu să-î uite vârsta, așa ar fi prea simplist spus, ci să se simtă cumva hipnotizat. Uimitoare femeie, ce să zic ! Și totul numai la apropierea lui Iovan. Pînă atunci fusese o femeie obișnuită, care

mănîncă și bea cu moderație, alături de bonomul ei soț. Nu se putea ca Iovan să nu aprecieze o asemenea femeie electrizantă.

Era vorba despre o invitație, așa am auzit, fără să vreau. Să vină, să nu îi refuze, îl roagă foarte mult. Nimic din alintările puerile prin care unele femei vor să țină timpul pe loc. Era o persuasiune practică de o femeie matură, care nu se sfiește deloc de maturitatea ei. Mi s-a părut că văd un semn de acceptare al lui Iovan.

Toată scena nu a durat mai mult de trei minute. Iovan a ajuns, în sfîrșit, lângă masa noastră. S-au făcut prezențările. O anumită emoție îi cuprinsese pe toți, în afară de Iovan și de însoțitorul său, firește. Chiar și pe Nicolau, cel așezat de vîrsta lui la adăpost de orice șoc de acest fel. Chiar și pe impasibila Gilda, care se înroșise, de parcă ar fi fost o școlăriță dintre cele două războaie mondiale și nu ditamai medicinista, blazată nu numai de disecții, care repede le sugerează celor din categoria ei că omul este o alcătuire foarte șubredă. Adrian, floretistul tăcut, exprima prin priviri cea mai pură venerație posibilă. El admira, mi se părea că este imposibil să mă înșel în privința lui, imitîndu-i pe ceilalți, și nu pentru că el însuși ar fi admis, într-un mod nemijlocit, superioritatea celui aflat în fața sa. Uite unul care nu este nici campion și nici vedetă de cinema și care, totuși, este mare. Iată ce spuneau privirile lui.

O cu totul altă nuanță mi s-a părut că descifrez la poetul Topală. Da, la el era cu totul o altă poveste. Admirația obișnuită este unilaterală, așa cred, adică se propagă într-o singură direcție. În cazul lui Topală, admirația avea o mișcare de pendul. Uite, mi se părea că spun privirile lui de bărbat reușit, îl admir foarte mult pe acest om, dar nu este vorba despre ceva necondiționat, absurd, în genul unei iubiri ; îl admir pentru că Iovan intră în categoria din care fac și eu parte ; sîntem amîndoi membrii aceleiași echipe ; el este mare, realmente, dar măreția nu îi aparține în întregime, pot spune chiar că este stăpînul unei mici părți din ea ; cea mai mare cantitate de măreție, de superioritate este a categoriei din care el face parte, adică a scriitorilor ; și, în ultimă instanță, măreția lui mă face și pe mine să fiu demn de admirație ;

eu sînt scriitor, el este un scriitor mare, înseamnă că și eu sînt un scriitor mare ; mai pe scurt spus, celebritatea lui îi face pe scriitori să fie importanți, ca specie.

Iovan era departe de tot circuitul emoțional pe care îl stîrnise venirea sa. Discuta liniștit cu Anița, care se înfățișase fără s-o fi chemat cineva. Femeia părea încîntată să-l servească. Dar în ochii ei nu mai putea fi citită fervoarea pe care o stîrnește în oamenii doritori de succes apropierea de cineva care are așa ceva. Era o femeie pentru care cărțile și articolele, care îi tulburau pe oamenii din jurul ei, nu însemnau nimic.

Silențios, elastic, eficient, serpentin se arăta a fi însoțitorul lui Iovan. Aflasem despre el că se numește Flaviu Onescu. Nu știam de unde să-l iau, ăsta era adevărul. Pe figura lui frapant asimetrică, a cărei urîțenie sugera virilitatea, se vedea scris doar devotamentul nețărmurit, nimic altceva. Onescu nu le dădea nici cea mai mică atenție celor printre care nimerise. La început dăduse mîna cu toată lumea, foarte ceremonios, fără să se grăbească. Sărutase mîinile celor două femei într-un mod metodic, dacă pot să mă exprim astfel. Dar apoi întreaga lui atenție se îndreptase către Iovan. Trebuie să spun că m-a impresionat acuratețea cu care făcea cele mai mici gesturi. Își aprindea o țigară, fără să arate nici cea mai mică grabă, străin de febrilitatea fumătorilor rudimentari. Mai întîi își întindea mîna musculoasă, dar subțire, către bricheta aflată pe masă, o întindea cu încetineală și siguranță. Trăgea încet primul fum, tacticos, calm, exagerat de sigur pe sine însuși. Își ridica paharul de bere către gură, foarte încet. Înainte de a-l atinge cu buzele, ezita o clipă, ca pentru a-și dovedi încă o dată că este capabil de o perfectă stăpînire de sine. Minca extraordinar de metodic, de parcă ar fi făcut o demonstrație asupra modului celui mai rațional cu putință de a executa masticția. Îi auzisem cîteva replici, adresate întotdeauna lui Iovan. Nu se umilea, nu se gudura. Își spunea părerea, exprimînd și o oarecare doză de originalitate. Nu era vorba despre niște polemici, firește, dar ceva-ceva original, diferit de cele spuse de Iovan, era.

Simțeam că am în față un om deosebit, în persoana lui Onescu. Îmi amintea de cineva care mă impresionase

printr-un amestec de servilism și de autoritate. Asta era, fără îndoială ! Dar cine ? Unde ? Cînd ? Parcă fusese cineva care avea un cu totul alt fizic. Parcă fusese un om corpulent, dar înzestrat cu agilitate. Mîinile lui grăsuțe, cu degete scurte, se agitau fără încetare, apucînd, pipăind, palpînd. Mi-am amintit, în sfîrșit. Cîndva, cu mai bine de douăzeci de ani în urmă, omul respectiv îmi fusese profesor. Pe atunci nu înțelegeam de ce el este atît de eficient în relațiile cu elevii și probabil cu toți ceilalți oameni cu care avea de a face. Ajunsese repede director, deși nu era prea vechi în meserie, în școală existînd destui profesori cu mai mare vechime și probabil cu mai mari merite decît el. Dinspre el venea întotdeauna ceva imperios, greu de stopat. Geniul lui, dacă îmi pot permite un asemenea cuvînt cînd nu vorbesc despre un scriitor, geniul lui, zic, era să amestece fără întrerupere rugămintea cu amenințarea. Spectacolul oferit de el era uimitor. Te privea în ochi și îți spunea ce ai de făcut. Vocea lui modula cu gingășie cuvintele, dar ochii lui jucau o altă piesă. Se încruntau fără veste, dar nu în mod excesiv, ci parcă în treacăt, din întîmplare, din pură întîmplare.

Cel care se afla în fața mea era de un cu totul alt calibru, dar funcționa, ca să zic așa, pe același principiu. Îi era devotat lui Iovan, asta se vedea cu ochiul liber, dar nu în felul unei slugi, ci în acela al unui locotenent față de propriul său căpitan. Căpitanul este șef, fără îndoială, nu se pune problema, dar nici locotenentul nu este un fitecine, nu este un emasculat al puterii ; și lui îi este dat să ia unele decizii, să dea ordine și asta nu numai în absența căpitanului, ci și chiar atunci cînd acesta este de față. Un locotenent, care mi-a adus amînte de o povestire a lui Borges, unde un subaltern, perfect devotat în principiu, poate, este în măsură, se simte în stare, să își uzurpe căpitanul și să-i ia locul cu aceeași siguranță de sine cu care l-a servit ani de-a rîndul. Sau poate că apropierea de personajul lui Borges nu este tocmai potrivită, fiindcă în cazul cuplului pe care îl contemplăm nu putea fi vorba despre o uzurpare ; așa ceva nu era posibil nici măcar teoretic, dacă aveam în vedere faptul că Iovan și Onescu făceau parte din generații di-

ferite. Ce să mai discutăm, o ființă periculoasă. Nu o periculozitate de tipul aceloră cu care fusesem eu obișnuit, ci una mult mai subtilă, avînd drept cîmp de manifestare exclusiv domeniul psihologicului, acolo unde la suprafață totul poate părea în ordine, iar înăuntru să nu mai fie decît praf și pulbere.

Între timp se schimbaseră cîteva replici între Iovan și Mariela, dar îmi scăpase conținutul lor. Parcă îmi amintesc că se vorbise despre sărbătorirea cuiva, care urma să aibă loc în curînd.

Mi-am dat deodată seama că la masă se vorbește despre mine.

„Domnule Iovan, a zis Mariela, știu că vă interesează oamenii care citesc din plăcere și nu pentru că asta ar intra în vreun fel în meseria lor. Uitați, dînsul este unul dintre acești cititori-cititori“.

Mariela zîmbea cu multă amabilitate. Deci nu mai era vorba că eu sînt un prozator talentat, devenisem un cititor-cititor ! Ca să vezi, ce repede se schimbă omul !

La afirmația Marielei nimeni dintre cei de față nu a părut mirat, deși unii dintre cei prezenți o auziseră pe Teofana spunînd, cu cîteva ore mai înainte, că eu am legături foarte strînse cu proza. Era cazul, deci, să nu mă mir nici eu. Sau, cel puțin, să nu arăt în nici un fel că mă mir. Ceea ce am și făcut.

„V-a citit toate cărțile, a supralicitat Mariela, este în stare să vorbească despre ele ore în șir“.

Ce puteam să spun ? Să o contrazic ? Ambianța de la masa noastră nu permitea așa ceva. Pe de o parte, este absolut deplasat să te apuci a contrazice o femeie distinsă și bine intenționată. Și apoi, față de un om atît de important, atît de celebru, am putea spune, nu trebuie să ieși în evidență, prin nu știu ce replică de natură să perturbe cursul armonios al discuțiilor. Te bucuri că marele om acceptă să stea în compania ta, nu te mai apuci să arăți cît de deștept ești.

Chiar dacă este vorba de a restabili un adevăr elementar ? Nici atunci, domnule, nici atunci nu intervii. Adevărurile, în respectiva conjunctură, le poate restabili

numai cel care se află în centrul atenției tuturor. Așa se cade, așa se face, așa este just.

Întîmplarea, mama noastră, făcuse ca într-adevăr să fiu un cititor asiduă al cărților lui Iovan. Nu aș putea să spun cu exactitate ce mă atrăsese în romanele lui, dar îmi plăcuseră. Mi-am plecat privirile înspre fața de masă, a aprobare.

Iovan mi-a aruncat o privire binevoitoare. Te po-menești că mă atrage într-o convorbire de specialitate, m-am îngrozit eu. N-a fost așa. Iovan s-a mulțumit să comenteze într-un fel neașteptat găselnița Marielei cu privire la existența unui soi special de amator de literatură, cititorul-cititor. A zis :

„Literatura scrisă pentru literați este îndeobște minoră. Asta se știe“.

„Cum pentru literați ?“, a cerut lămuriri Gilda, scuturîndu-și coama cu eleganță.

Era imposibil ca Iovan să se supere pe ea. Ea știa asta. Dealtfel, după cîte înțelesesem, Iovan aprecia opiniile și persoanele venite din afara lumii scriitorilor. Literatura lui era o mare încercare de surprindere a unor lumi care nu aveau nimic de a face cu cea a producătorilor de literatură. Mai mult chiar, el încercase, cu tenacitate, să se dezbare de mentalitatea caracteristică a scriitorilor, a artiștilor, în general. Susținusem această idee la un examen și pot spune că nu l-am entuziasmat pe profesor cu ea. Mi-ar fi plăcut să-l aud pe Iovan confirmîndu-mi-o.

Un argument, pe care aș fi putut să-l invoc în sprijinul ipotezei mele, pornea de la felul lui uzual de a fi, străin de orice îngroșare a comportamentului, exprimînd o timiditate fundamentală și imposibil de dezrădăcinat. Îmi plăcea să cred că el se socotește, în sinea lui, un om aflat printre confrății săi în ale scrisului numai dintr-un capriciu al întîmplării. Locul meu, mi-l închipuiam spunîndu-și, este într-un spațiu social mai puțin colorat, mai puțin îngroșat, mai puțin intensificat. Mă cam înșelam gîndind așa, de asta urma să-mi dau seama mai tîrziu, pe măsură ce aveam să înțeleg mai profund relațiile care îi legau pe oamenii printre care mă aflam.

„Adică pentru literați, a răspuns, după o ezitare de vreo cinci secunde, Iovan. Nu este prea ușor să-ți explic. Și mă întreb dacă dorești, într-adevăr, să știi“.

„Bineînțeles că doresc“, s-a repezit Gilda.

„Există două motive pentru care se face literatură destinată literaților. Primul : autorul dorește foarte mult succesul. Cum pot să îl obțin cel mai ușor ?, se întreabă el. Răspuns : scriind despre problemele literaților, recurgînd, apoi, la anumite subtilități, despre care presupun că i-ar interesa pe literați ; va fi o literatură cu artiști sau cu oameni ale căror probleme sînt cele ale unor artiști. Drept urmare, literații, scriitorii îmi vor lăuda cartea și astfel voi avea succes. Al doilea motiv : este vorba despre un fel special de neputință ; deși trăiește într-o lume autentică, autorul nu o vede, el nu poate să scrie decît inspirîndu-se din ceea ce a citit. Deci, mai întîi o șmecherie, iar apoi o neputință. Ești mulțumită ?“

Tînăra medicinistă mai avea o întrebare :

„Dar cînd literatura nu este pentru literați ? Atunci cum este ?“

„Ei, asta este ceva mai greu de scris, a oftat, fără să se ascundă, Iovan, dintr-o dată atins de o mică tristețe. Bineînțeles, atunci cînd nu discutăm despre romanele polițiste sau de aventuri, care, după cîte știu eu, se scriu pe bandă rulantă, fără ezitare, toată problema fiind să aplici niște șabloane. Dar celelalte, romanele-romane, pentru ca s-o imit pe doamna Mariela, astea... Ceva mai greu“.

Iovan s-a oprit și mi s-a părut că nu mai are chef de vorbă. Și-a scos o țigară din pachetul propriu și a avut un gest de parcă ar fi vrut s-o înmoaie între degete, ca și cînd nu ar fi fost vorba despre un pretențios produs cu filtru, venit de peste ocean. Poetul Topală i-a oferit un foc. Miinile lui cărnose nu erau nici pe departe la fel de sigure precum cele ale nemilosului, implacabilului Onescu.

Dar Iovan a început din nou să facă eseistică vorbită în favoarea frumoasei Gilda. A zis :

„Ca să scrii romane-romane, trebuie să pricepi mentalitățile oamenilor care lucrează în domenii cu totul străine. Mie, de pildă, cel mai greu mi-a fost să-i înțeleg pe oamenii pentru care expresivitatea propriei persoane nu înseamnă nimic. Ăștia sînt eficienții. Ce să caute ei în literatură ?, se întrebă mulți dintre scriitori. În literatură să intre expresivii, cei cu existențe contorsionate, bizarii, chiar scrîntiții și așa mai departe. Dar expresivii, mi-am spus, se află într-o zdrobitoare minoritate. De ce să nu încerci a scrie și despre ceilalți, despre eficienți ? Pentru asta trebuie, desigur, să pătrunzi în domenii sociale în care expresivitatea poate deveni de-a dreptul păgubitoare, dacă este practică, așa zicînd, în timpul producției. Studiindu-i pe eficienți, atît de plați în aparență, atît de previzibili în eforturile lor de autorealizare materială, atît de liniari, mi-am dat seama că mulți dintre ei nu numai că nu sînt lipsiți de profunzime, dar adesea sînt chiar mai interesați decît ceilalți. Mai pe scurt spus, personajele din cărțile care nu se adresează literaților trebuie să fie niște oameni care în nici o împrejurare a vieții lor nu s-ar apuca să scrie literatură“.

„Dar nu oricine poate să se apuce de literatură ?“, s-a interesat, cu inocență, Gilda.

Iovan părea prins de argumentarea pe care o începuse. A răspuns imediat :

„Nu oricine, tocmai aici este clenciul. Asta este ideea mea. Eu cred că există două tipuri de oameni, dacă privim astfel lucrurile. Mai întîi, cei care scriu sau ar scrie, dacă anumite condiții obiective ar fi întrunite. Pe aceștia eu îi categorisesc drept expresivi. Aici intră, bineînțeles, și oamenii care se exprimă sau s-ar exprima prin intermediul altor arte. Și apoi cei din a doua categorie, care nu au nici predispoziția de a se confesa și nici înclinația de a fabula. Pe ei îi numesc eficienți, cum am mai spus. O literatură cu asemenea oameni nu poate, după opinia mea, să placă literaților și nici nu este, dealtfel, scrisă pentru ei. Ei, ce spui ?“

„Și eu în ce categorie aș intra ?“, s-a alintat Gilda, în loc de răspuns.

Fata asta avea proprietatea nemaipomenită de a deveni, în interval de cîteva ore, exact opusul tipului de

om în care erai tentat s-o clasezi atunci cînd o vedeai pentru prima oară. Probabil că era o ciclotimică. Trebuia să mă aștept să urmeze, nu peste multă vreme, o revenire la apatia și la indolența pe care le practica atunci cînd o cunoscusem.

„Eu zic, a spus Iovan, binedispus, că ai putea fi clasificată în categoria eficienților. Asta împotriva aparențelor. Așa se și cade pentru o viitoare doctoriță. Există destui medici-scriitori și medici-artiști, dar nu sfătuiesc pe nimeni să le urmeze tratamentele“.

Cîtva timp s-a făcut tăcere la masa noastră. De la radio venea o muzică antrenantă de discotecă. Cîteva mese se eliberaseră. Altele se uniseră între ele și apăruseră astfel grupuri care lăsau impresia că sărbătoresc ceva sau pe cineva. În fond, dacă stai să te gîndești, în fiecare zi poți să sărbătorești ceva. Nu neapărat o zi de naștere sau o zi a numelui, ci și vreun mic succes.

Îmi dădeam seama, fără mare plăcere, că eram stăpînit de curiozitate. Doream să aflu regula jocului, parcă peste voința mea, ca și cum cineva din afară m-ar fi sugestionat. Simțeam că aflarea ei mi-ar da o excelentă stare de spirit.

Iovan părea înviorat de coniacul pe care îl băuse. Nicolau, în schimb, începuse să-și arate oboseala. Ar fi trebuit să doarmă la acea oră, precum un bebeluș nevinovat. Eu mă voi culca devreme, dacă ajung la vîrsta lui, mi-a trecut prin minte.

M-am gîndit să-i pun o întrebare lui Iovan. Cine știe dacă aveam să mai pot discuta vreodată cu el atît de direct. M-am decis să nu-i zic maestre, nimeni, după cîte putusem să-mi dau seama, nu-i spunea așa. Am presupus că el își arătase preferința pentru o formulă de adresare mai neutră.

„Domnule Iovan, i-am spus, aș putea să vă întreb ceva?“

„Întreabă-mă!“

„Eu am venit aici astăzi la prînz. Înainte de a intra, am mers cîtva timp, fără să vreau, în spatele dumneavoastră. Erați împreună cu domnul Onescu. La un mo-

ment dat ați spus că mediocritatea autentică este de preferat în raport cu superioritatea simulată. V-ați referit numai la literatură ? Sau v-ați gândit, așa, în general ?“

Iovan era în mare vervă. Mi-a răspuns imediat, fără nici o ezitare, de parcă ar fi așteptat întrebarea mea :

„Eu cred că simularea este ceva rău, indiferent de domeniul în care se manifestă individul care o practică. Multe necazuri li se trag oamenilor de la această me-teahună funestă a simulării. În cazul despre care într-a-devăr vorbeam cu domnul Onescu nu era însă vorba despre simulare în general, ci despre o varietate care întotdeauna mi s-a părut a fi în mod special interesantă. Poți, de pildă, să simulezi că iubești un om sau o idee. Depinde de nervii tăi cît rezști înainte de a te da de gol. Riscul tău este unul de natură socială. Dar cînd simulezi superioritatea, riscurile sînt de natură psihică. Ființa celui care simulează superioritatea se erodează pe dinăuntru, într-un mod periculos. Simularea superiorității aduce cu sine o persistentă stare de inconfort psihic. Individul respectiv trebuie să fie mereu la pîndă, spre a nu-și da în petec, atent la felul în care este văzut de către cei din mediul său social și față de care, în ultimă instanță, dorește să se afirme ca om superior. Relaxarea îi este aproape cu totul străină. El nu mai știe ce înseamnă să te porți într-un mod natural, să te porți cum îți vine, mai simplu spus. Atenție la ce spune, la ce face, la gusturile pe care le exprimă. O să zici, poate, că după o oarecare vreme individul respectiv începe să creadă cu sinceritate că este un om superior. Teza este plauzibilă, dar utopică. Este bine ca omul să se cultive, să-și rafineze gusturile și moravurile. Dar noi vorbim aici de alegerea unui personaj anumit, pe care individul începe să-l interpreteze cu obstinație, zi de zi, ceas de ceas. În viața obișnuită este destul de greu să urmărești un asemenea fenomen. Dar nu imposibil. În schimb, în ceea ce îi privește pe literați este mult mai ușor. Se întîmplă în felul următor. Un om cu o viziune obișnuită, mediocră asupra lumii și vieții se decide să facă literatură. Nu este exclus ca el să aibă o oarecare înzestrare, un oarecare talent. Modul lui firesc de a vedea lucrurile este însă iremediabil mediocru, lipsit de orice

dimensiune sublimă, înaltă. Cînd se gîndește la natura umană, omul nostru nu se simte cutremurat pentru destinele ei, el are, eventual, o viziune binevoitoare, dar nu mai mult. Ce te faci, însă, atunci cînd te-ai decis, de pildă, să fii un mare poet și tu nu dispui decît de sentimente obișnuite, excelente pentru un tată bun de familie, dar insuficiente pentru un poet orfic, care trebuie să vibreze pe seama tuturor oamenilor, să se simtă un fel de demiurg, capabil să se emoționeze privind de sus, dincolo de micile lui pasiuni și slăbiciuni de ființă muritoare ? Ce te faci ? Nimic altceva decît să recurgi la o simulare de mare anvergură, întinsă uneori pe perioada unei vieți întregi. Vor urma lecturi îndîrjite din marii poeți, eventual traducerea versurilor scrise de aceștia. Sau, măcar, de unii dintre ei. Va mai urma o disperată luptă pentru obținerea unei stări de spirit caracteristică pentru un mare poet, pentru un om străin de egoism. Este evident că o asemenea luptă este sortită eșecului. Omul poate el multe, dar să-ți schimbi firea în adîncimile ei cele mai întunecoase nu prea este posibil. Ceea ce se obține nu este, cel mai adesea, decît un chin, ceva în genul executării unei pedepse. O să mă întrebați ce ar fi trebuit să facă omul despre care discutăm. Simplu. Să scrie ceva pe măsura lui. Ceva mai ușor. Eventual, vreo comedie, în care autorul, în mod subteran, își bate joc de sine însuși“.

Iovan și-a aprins o țigară și a început să se uite prin sală, căutînd pe cineva cu privirea.

„O căutați pe Anița, domnule Iovan ?“, a întrebat Onescu.

„Da. Vreau să-i mai cer un coniac“.

„Stați, că-i spun eu să vă aducă“, s-a oferit Onescu, simplu, fără servilism, ca și cum ar fi avut drum pe la bufet și i s-ar fi ivit, oricum, prilejul să îi vorbească chelneriței.

Zis și făcut. S-a ridicat foarte tacticos, foarte metodic, iar îmi vine în minte acest cuvînt. S-a îndepărtat cu pași lui elastici, pînditori.

Cu tonul celui care își încheie discursul, concluzionînd, Iovan a spus :

„În raportul dintre posibilitatea reală și jocul simulării eu văd una dintre direcțiile esențiale pe care trebuie să le urmărească cel interesat de viața scriitorilor, de felul de a fi și de a trăi al celor care scriu cărți. După câte am reușit eu să observ, nefericiții se recrutează dintre cei care persistă în a se da lebedă“.

Mi-a trecut prin minte să îl întreb pe Iovan ce părere are despre marele Sile. Era lebedă sau cioară ? Dar nu se făcea. Mă angajasem față de mine însumi să nu spun nimic care nu s-ar fi cuvenit să fie spus de către unul ale cărui merite literare erau nule.

Noaptea înaintă. Trecuse de două. Câte rînduri de cafele se băuseră la masa noastră ? Asta numai neobosita, grășana, cardiaca Anița o știa.

Cînd a venit vorba despre plată și oamenii au început să se scotocească, asta este încă una dintre expresiile fericite ale marelui meu prieten Mihai, Iovan a făcut un gest către Anița, indicîndu-i că numai cu el are de discutat.

„Vaaai, domnule Iovan“, a miorlăit Gilda.

„Ca la armată. Cel mai mare în grad plătește, a zis Iovan. Cel mai mare în grad este, desigur, domnul Nicolau, dar o să-mi dea voie, de astă dată, să încalc regula“.

Parcă poți să te opui cînd cineva vrea să plătească toată consumația ? Nu poți.

Nicolau era dărîmat. A mai avut putere doar să zîmbească, la despărțire. În timp ce mergeam spre cameră, mi-a spus că îi este cam somn. Cam somn ! Mersul, devenit întrucîtva nesigur, îi trăda marea oboseală. Nu băuse, nu era vorba de asta, ci de o senzație de sfărîmare, pe care mi-a descris-o cîndva, cu vorbe foarte bine găsite, un bătrîn inteligent.

VII

Ne-am trezit tîrziu, pe la zece și jumătate. Prin geamurile înalte, pe care le lăsasem deschise, se auzeau păsări ciripind. Nicolau, conștiincios, a făcut, cu suficientă

acuratețe spre a nu părea o păpușă dezarticulată, un număr de genuflexiuni, precum și alte mișcări de gimnastică suedeză.

Să ies în parc spre a-mi face crosul? N-am avut curaj. În cartierul meu alerg pe străzi, întâmpinînd înfrîngirile cu trecătorii fără alt sentiment decît sincera indiferență, dar acolo... Și cînd te gîndești cu cîtă plăcere m-am gîndit că voi avea, în fine, condiții optime... Eventual, mi-am zis, să mă trezesc diminețile foarte devreme, înainte ca vreunul dintre vecinii mei să iasă în parc.

M-am alăturat lui Nicolau și am început să mă dezmoștesc, fără să spun o vorbă.

Apoi, Nicolau a stat vreo bună jumătate de oră în baie, dichisindu-se. În acest interval de timp m-am reîntins pe patul meu, rememorînd ziua precedentă, atît de neașteptată. Și cît de palide fuseseră întîmplările petrecute pe planul fizic! Desigur, dacă nu puneam la socoteală isprava marelui Sile. Parcă aș fi fost la teatru și, la un moment dat, aș fi ieșit din întunericul sălii, amestecîndu-mă printre actorii de pe scenă. Actorii nu se miraseră, văzîndu-mă, ca și cum m-ar fi așteptat. De îndată au început să mi se adreseze și să aștepte răspunsurile mele. Simțeam că oamenii printre care mă aflam au o trăsătură comună, pe care aș fi vrut să o definesc altfel decît prin categorisirea propusă de Iovan, foarte atrăgătoare, de altfel. Simțeam, în plus, am mai spus asta, mi se pare, că sînt damnat să fiu foarte atent la ceea ce se petrece în jurul meu.

„Știi care este porecla lui Onescu?, m-a întrebat Nicolau, ieșind, complet renovat, din baie. Onestu': Ce zici, i se potrivește?”

„Onestu' ? Excelent !”

„Vezi, să nu-i spui așa vreodată, că se supără foarte tare. Nu suportă”.

„Nu admite ? De ce ? Este o poreclă frumoasă”, am făcut-o eu pe naivul.

„Lasă, lasă... Hai mai bine să coborîm. să mîncăm și noi ceva”.

„Ia-o înainte, eu trebuie să mă bărbieresc și să fac un duș”, l-am rugat.

„Bine. Te aștept pe malul lacului. Mă găsești tu“.

„Și de mâncare?“

„Intră și tu pe la bufet și cere un sandvici. Nu mai mult, că-ți strici pofta de mâncare“.

Așa am și făcut. Anița, în bunăvoința căreia speram, avînd în vedere vecinătatea în care stătusem în seara precedentă, nu mai era de văzut. În schimb, la bufet era o altă femeie, la fel de amabilă. Da, se putea să-mi prepare un sandvici. Bineînțeles că se putea. Domnul Nicolau trecuse pe acolo și o anunțase de venirea mea iminentă.

„Mi-a spus că o să vină un băiat frumos, care stă cu dînsul în cameră“, mi-a zîmbit femeia, cu o dentiție în care predomina culoarea argintie.

Hop, iată că nu era totul pierdut. Deși, mărturisesc, aș fi preferat să o impresionez pe superba Gilda.

Reflecția mea imediat următoare a fost mai puțin veselă. Din moment ce femeia mă lua la sigur, cu atîta familiaritate, însemna că în înfățișarea mea era ceva de natură să indice că nu sînt un creator. Că doar nu se apucase Nicolau să-i spună care era statutul meu acolo !?

Cămașa cu mîneci scurte a lui Nicolau, galbenă, era foarte vizibilă pe fondul verde al trestiiilor. Nu a trebuit să merg prea mult pînă am ajuns lîngă el. Se afla în picioare, postat lîngă Adrian, care pescuia, stînd ghemuit. Floretistul mi-a răspuns foarte amabil la salut.

„Așa tîrziu v-ați trezit !, s-a mirat el. Eu aproape că nici nu am mai dormit. Pe la patru și jumătate eram aici“.

Nici eu și nici Nicolau nu aveam ce replica la această informație furnizată de rezistentul floretist. Am făcut amîndoi, urmărind pluta undiței. Măcar un pește să vedem cum prinde, ne-am înțeles noi, fără cuvinte. Și Adrian a prins. Ce ardoare avea, domnule ! Cînd pluta a tremurat și apoi s-a scufundat pieziș, pe floretist l-a cuprins o excitație extraordinară. Ce literatură pentru literați ? Ce literatură despre eficienți ? Privindu-l, aș fi putut să zic că totul este deșertăciune, în afară de pescuit. Adrian mi-ar fi dat, fără îndoială, dreptate.

Peștele nu era prea mare, să tot fi avut vreo cincisprezece centimetri. Scoțîndu-l din cîrligul undiței, fratele dispărutei Teofana avea privirea împăcată, de o mare se-

ninătate, a omului care a încheiat o treabă bine începută și perfect de bine condusă.

Să mai stăm pînă mai prinde unul ? Să plecăm ? Nicolau nu părea că are vreo idee, vreo opțiune.

„Nu ne plimbăm puțin ?”, l-am întrebat.

„Ba da, ne plimbăm, mi-a răspuns el, cumva absent. Hai să-ți arăt parcul“.

Am pornit-o pe alea care se făcea în spatele locului unde se afla pescarul.

„Succes !”, a zis Nicolau.

„Succes !”, am zis eu, stereotip.

„Salut, salut“, ne-a expediat floretistul.

Parcul avea o grandoare, pe care, nu știu de ce, am resimțit-o ca pe ceva ce mi se cuvenea. Dar în loc să mă bucur de pacea solemnă a locului în care nimerisem, printr-una dintre întâmplările ciudate, de care nu mă pot plînge că am dus lipsă în viața mea, în loc să mă las cotropit de o indolență salutară, de un fel de concediu al intelectului, eu mă gîndeam la cele pe care le văzusem și le auzisem. Mai ales scena cu bastonul mă impresionase.

„Ce părere aveți despre marele Sile ?”, l-am întrebat pe onorabilul Nicolau, care se apucase de făcut respirații profunde, umflîndu-și pieptul și lăsîndu-se pe spate, cu mîinile date în lături.

„Marele Sile ?, a izbucnit el în rîs. Da' știi că l-ai botezat bine ? Cred, a încetat el pe loc să mai rîdă, că nu este potrivit să mai spui și altuia porecla asta. Mie, treacă-meargă, dar altora... Ai văzut doar...”

„N-o mai spun, am înțeles. Dar nu despre poreclă este vorba. Vreau să știu părerea dumitale în legătură cu scena respectivă“.

„Dane, a devenit extrem de serios, aproape amenințător, Nicolau, nu văd de ce aș comenta o scenă care nu are nevoie de comentarii. Poți și singur să tragi toate concluziile.“

„Bine, dar...”

„N-are rost să mai discutăm despre asta“.

Iată că Nicolau știa să fie și autoritar, cînd voia. N-am mai insistat. Ce sens ar fi avut s-o fac ?

„Dar despre Iovan ? Nici despre el nu vrei să stai de vorbă cu mine ?“

„Cum să nu, asta este altă poveste. Iovan este un om extraordinar, din toate punctele de vedere. Eu îl cunosc demult. Este omul capabil să îți vorbească întotdeauna interesant, aproape despre orice subiect, cu condiția, firește, să fie vorba despre oameni. Eu nu l-am auzit niciodată spunând vreo platitudine. Mintea lui se află într-o continuă mișcare. Alții se păstrează pentru ceea ce scriu, el, nu, vorbește ca și cum ar scrie, emițind idei fără întrerupere“.

„Și în ce relații se află cu Vasile Tufaru?“

„De ce mă-ntrebi? De unde să știu eu în ce relații se află cu el?“

Bătrînul se indispusese din nou.

„Păi, am văzut că nu s-a oprit să dea mina cu el cînd a intrat în sală și nici nu s-au salutat“.

„Ei, și tu, Dane! Ce dracu', nici în concediu nu poți să te liniștești! Nu l-o fi văzut, ce altceva? Ți-am spus, mi se pare, că supărările între scriitori nu sînt niciodată ireversibile. Intervin mici fricțiuni trecătoare, nimic mai mult“.

„Nea George, am recurs eu la o formulă de natură să îi amintească de vechimea relațiilor noastre de prietenie, am observat că atunci cînd Iovan a intrat în sala de mese, sau cum i-o fi zicînd, Vasile Tufaru a încetat imediat să vocifereze. De ce?“

Îi cunoșteam patima de nevindecat pentru deducții și speculații psihologice.

„De unde să știu eu de ce a tăcut?, s-a arătat el uluit. Ce-i cu tine? Vrei să cauți un conflict acolo unde nu este nici urmă de așa ceva? Nu te înțeleg. De ce nu te calmezi, băiatule? Nu vezi copacii ăștia frumoși? Nu vezi lacul? Nu-l vezi pe Adrian, floretistul nostru?“

Vedeam absolut totul, dar vechea mea meteahnă de a înțelege mecanismele sociale nu-mi dădea pace.

Un timp ne-am plimbat fără să mai schimbăm vreun cuvînt. Apoi, Nicolau, doct, a început să-mi povestească lucruri interesante despre trecutul clădirii în preajma căreia ne aflam. Se petrecuseră drame acolo, cu mulți ani înainte. Femei frumoase fuseseră ținute sub cheie,

bărbați îndrăzneți le salvaseră. Se dăduseră recepții. Toalete, trăsuri, arnăuți.

„De ce nu scrii un roman istoric ?“, l-am întrebat.

M-a privit pieziș, încercînd să-și dea seama dacă vorbesc serios sau îl ironizez.

„Nu vrei să-ți arăt pisicile ?“, m-a întrebat apoi, pentru a schimba vorba.

Pe fața lui bine rasă, de bătrîn care nu coboară de pe baricadă, se iviseră anumite semne de înduioșare.

Iubea animalele mici, bătrînul celibatar ? ! Te pome-nești, mi-am zis, că are acasă, în garsoniera lui, în care niciodată nu am acceptat să intru, vreo patru-cinci pisici. Sau poate chiar niște motani, prin ale căror blăni electrizante își trece cu voluptate degetele păroase, care îl dor la schimbarea vremii și pe care, mai ales dimineța, le simte tot mai des înțepenite. De cîte ori nu mă invitase la el, atrăgîndu-mă cu tot felul de promisiuni naive, de tipul : vin natural, neprelucrat în mod științific, obținut de la un văr din Drăgășani sau, mai modest, doar din Găești ; icre preparate chiar de el dintr-un pește luat de la un vecin, care merge tocmai la Dunăre să pescuiască. L-am refuzat întotdeauna. Nici eu nu mai știam ce pretexte să mai scornesc. Pînă la urmă m-am oprit la motivul pueril că nu suport spațiile închise, că am claustrofobie ! Nu era prost, bătrînul. Cînd am venit cu acest motiv stupid și, în mod evident, fără vreo legătură cu realitatea, a încetat cu desăvîrșire să mă mai invite la el acasă. Ne-am întîlnit prin oraș. Intram într-un restaurant și beam, cu modestie, cîte o mică sticlă de vin, cu etichetă frumos colorată. Ne mai plimbam și prin parcuri, mai ales toamna. Îmi amintesc, odată, pe cînd eram amîndoi foarte bine dispuși, m-a întrebat de ce nu vreau, de fapt, să îi fac o vizită. I-am spus că garsonierele de celibatari îmbătrîniți sau de-a dreptul bătrîni mă deprimă. Era purul adevăr. Bine, dar tu nu stai într-o asemenea garsonieră ?, m-a întrebat, privindu-mă cu îndoială, așa cum se cade a fi priviți sofiștii. Tu nu ești îmbătrînit ? Cu a mea m-am obișnuit, întrucîtva, i-am răspuns. Și apoi, îmi mai iau cîtiva ani, înainte de a recunoaște că sînt îmbătrînit.

„Ce pisici ?“, l-am întrebat, fără nici un interes.

„Sînt niște pisici pe aici. Este o familie, mamă și copii. Hai să le vedem. Le-am adus ceva de mîncare. Să vezi ce drăguți sînt pisoii, adorabili“.

Glasul lui Nicolau se înmuiase și căpătase niște inflexiuni feminine, surprinzătoare. Săracul, mi-am zis, vocația lui este de bunic iubitor și util. Sau este vorba doar despre o slăbire a balamalelor ? Iată ce dileme meschine îmi treceau prin minte, pe cînd ne apropiam de locul unde trebuiau să se afle pupilele bătrînului fost detectiv.

„Pis, pis, pis“, a făcut Nicolau, fără nici o ezitare, cu un glas de o dulceață aproape profesională.

Pisicile îl cunoșteau, se obișnuiseră cu el, se pare. Au ieșit imediat dintr-un boschet, cu cozile în sus, scoțînd miorlăituri discrete, intime. În ochii lui Nicolau se putea vedea o strălucire specială. Le adusese pisicilor niște brînză de la bufet. Telemea. A scos-o din buzunarul de sus al bluzei, a desfăcut-o din șervețelul din care era împachetată și a raționalizat-o fără grabă.

O pisică și cinci pisoii măricei — iată familia. Pisica nu se prea repezea la mîncare, în schimb pisoii erau foarte combativi. Nicolau a avut grijă să nu rămînă nici unul fără porție.

Erau niște pisoii ieșiți din comun. Niște pisoii parabolici, ar fi putut să zică vreunul dintre oamenii spirituali pe care îi cunoscusem cu o zi înainte. Adică nu în formă de parabolă, ci închipuind, prin înfățișarea lor, o istorioară instructivă. Deși erau frați și aparțineau în mod vădit de aceeași mamă-pisică, ei puteau fi împărțiți în trei categorii, după culoare. Doi erau negri și aveau cîte o cravată albă. Erau mult mai vioi decît ceilalți. Alți doi erau gri, cu pete albe. În fine, al cincilea, era galben, cu pete albe. Cel galben era cel mai rezervat. Cei gri se situau la mijloc, nici prea jucăuși, nici prea reținuți ; ei făceau figura pisoilor normali.

Ca să vezi ! Nu se deosebeau între ei numai la blană, ci și la temperament.

Pisica-mamă, un animal foarte uzat, privirea ei rătăcită avea o ciudată notă de disperare, era de culoare gâl-

buie, dar nu la fel cu a pisoiului numărul cinci, ci mai închisă. Era ceea ce la țară se numește o pisică norocoasă, pe care este bine s-o ții pe lângă casă. De ce? Fiindcă are trei culori. Pe lângă galben mai apăreau și unele pete de un alb murdar, precum și unele mai închise, un fel de maro.

Cred că este cazul să spun că, după câte mi-a povestit nea Velea, undeva, într-o țară îndepărtată a fost instituit un premiu pentru crescătorul de pisici care va reuși să obțină un motan cu blana în trei culori. Să fie atât de greu de realizat așa ceva?

„Ce-i cu pisicii ăștia?, l-am întrebat pe sentimentalul Nicolau. De ce sînt de trei culori? Pînă și felul lor de a se purta diferă întrucîtva“.

„Vezi, dragă, nu te pricepi. Pisica asta, așa cum o vezi de modestă și de jigărită, are personalitatea și capriciile ei. Ea a fost foarte solicitată, se pare“.

În timp ce Nicolau îmi livra sibilinicele lui explicații, dintr-un copac a coborît, printr-un salt destul de greoi, un motan negru. Cam în același timp, dinspre direcția din care venisem noi s-a apropiat un alt motan, galben, cu pete albe. S-au oprit amîndoi la o oarecare distanță, ca și cum ar fi respectat un spațiu care aparținea numai pisicii-mamă și pisoilor ei. Au rămas imobili, cu capetele lor mari înțepenite, cu ochii abia întredeschiși. N-aveau nici o pretenție, nu voiau telemea. Țineau doar să privească, de la distanță, ce se petrece. Nicolau i-a chemat și pe ei, scoțînd din nou sunetele sale de îmblînzitor care mizează pe blîndețe, dar n-a obținut absolut nimic, nici măcar vreo zvicnire a cozii, care, după câte știu eu, la feline înseamnă enervare.

De unde am știut că era vorba despre doi motani? Da, iată o întrebare justificată. Am folosit două indicii. În primul rînd, după capetele lor mari. Pisicile au întotdeauna capetele mai mici și trupurile mai suple. În al doilea rînd, am folosit indiciul culorilor. Cele două animale atât de rezervate nu aveau trei culori. Blana lor, vreau să zic.

„Am auzit, am spus, că într-o anumită țară se dă un premiu celui care realizează, primul, un motan cu blana în trei culori. Ce zici de asta?“

La spusele mele, Nicolau, care stătea pe vine, a rămas nemișcat, de parcă l-ar fi apucat fără veste o criză de sciatică. Apoi s-a ridicat încet și mi-a spus :

„Interesant, foarte interesant. N-am mai auzit pînă acum despre una ca asta. S-ar putea să ai dreptate“.

Pisici, motani, pisoi, ei și ? Iată întrebarea pe care ar fi trebuit să i-o pun lui Nicolau, dacă aș fi fost pe deplin sincer. Simțeam cum o plictiseală mare începe să mă cuprindă. Ce să fac în zilele următoare ? Să le dau de mîncare unor pisici, care au temperamente diferite ? Să discut despre literați ? Mi-a venit să-i spun lui Nicolau că locul în care ne aflăm este minunat, dar eu nu mai stau. Pentru o clipă nu mai rămăsese nimic din curiozitatea de a afla mecanismele unui mediu atît de interesant.

Providențială, Mariela s-a ivit la intrarea în parc. Ne-a văzut și ne-a făcut semne cu ambele mîini, de parcă ar fi fost o alergătoare, care tocmai și-a încheiat învingătoare cursa. Era îmbrăcată într-o vaporosă rochie de culoare verde crud. În spatele ei se zăreau o pereche, pe care nu am recunoscut-o dintr-o dată. Erau Gilda și poetul Topală. Urma deci să refacem formația în care stătusem cu o seară înainte, dacă nu îi socoteam pe Iovan și pe Onescu, veniți mai tîrziu. Lipsea și Vișan.

Nicolau și-a părăsit felinele și a venit să mi se alăture. Între timp mă așezasem pe o curioasă bancă de formă curbă, amplasată nu departe de sediul familiei de pisici. Cînd poetul Topală și cele două femei s-au apropiat, ne-am ridicat amîndoi, cu vioiciune, arborînd zîmbetele cele mai reușite de care eram în stare. Nicolau, ce motan subtil ! Cum mai știa el să facă frumos la doamne ! Cum își mai subția burta, aplecîndu-se puțin în față ! Cum mai săruta mîna de ceremonios, cu o evlavie în a cărei simulare numai Onescu ar fi fost în stare să-l întrecă ! Cum le mai spunea că arată minunat de bine, amîndouă, în respectiva dimineață de august ! Așa se trăiește, uită-te bine la el, mă dăscăleam eu. Se exagerează, pentru a le face plăcere oamenilor, nu se scot la iveală sentimentele autentice pe care le ai în momentul cînd vorbești. Numai proștii își fac un punct de onoare în a-și etala tot timpul, fără încetare și fără să obosească, sentimentele lor adevărate. Uită-te la acest bătrîn om de lume și ia aminte !

Dar nici cele două nu se lăsau mai prejos. De un zîmbet atît de dulce, precum era cel al Gildei, ca răspuns la galanteriile bătrînului, nu eram sigur că poetul Topală avea parte prea des. De Mariela nici nu mai spun. Literalmente, a gîngurit niște vorbe de mulțumire la laudele lui Nicolau în legătură cu felul splendid în care arată.

Poetul, firește, era deasupra acelor nuanțe ale jocului monden, iar eu, nu văd de ce aș ascunde-o, mă simțeam întrucîtva umilit. Cu siguranță, o zic acum, niciodată n-am să fiu în stare să mă comport la fel cu dibaciul bătrîn. Ce să mai zic de Onestu' ! Nu numai că nu puteam spera să îi ating performanțele în materie de cucerit oameni, dar nici măcar nu eram în stare să mă imaginez inițiind ceva cît de cît asemănător cu acțiunile lui de profesionist al relațiilor umane. Cine știe pe unde o fi acum Onescu, mi-am zis, cine știe ce treabă constructivă a antamat. Un om mare, cu minte și miini de chirurg ; taie doar acolo unde este ceva de obținut, fără gesturi de prisos, fără inutilități, fără acte de lux.

În ceea ce îl privea pe bătrînul meu amic, doar comparîndu-l cu Onescu, mi-am dat seama că este, în esență, un inocent, un artist al propriei sale vieți, parcă așa se spune. El nu vrea să obțină nimic de la oameni, dorește doar să le facă plăcere și să se bucure de plăcerea lor.

Mi-am amintit, nu se știe de ce, de Teofana. În privința ei mă cam grăbisem cu etichetările. Era o ființă foarte schimbătoare, dar, am intuit, pe cînd îl urmăream pe unul dintre pisoii negri cum se apropie în salturi dezordonate de pisica-mamă, nu era cazul să îi privesc versatilitatea dintr-un punct de vedere moral. Nu era vorba, în ceea ce o privea, despre o deficiență de caracter. Ea spusese că sînt un prozator talentat, fără măcar să știe nimic altceva despre mine decît că mă număr printre prietenii lui Nicolau. Asta nu însemna că este o mincinoasă. Am consimțit, față de mine însumi, că ar fi mult prea simplist dacă aș cota-o astfel. Mai degrabă era vorba despre cu totul altceva ; cu întîrziere, pricepeam. Se pare, mi-am spus, că Teofana este schimbătoare din sinceritate, fiindcă acesta este modul ei intim de a fi. De aici se trăgeau toate ponoasele. Trebuia să înveți să o cunoști, pentru a-ți da seama cum stau lucrurile. Era o generoasă, dar și o fantezistă. Uita ce a spus

cu puțin timp înainte. Voia doar să le facă plăcere oamenilor. Să-mi facă mie o bucurie, dubioasă, e drept, spunînd că sînt un prozator talentat și inculcîndu-mi, eventual, sugestia că arăt ca un artist sau ceva asemănător. Aveam motive să fiu uimit, pentru că descopeream că versatilitatea ei structurală nu îi dă numai o libertate verbală greu de imaginat pentru un om obișnuit, ci îi și trasează destinul norocos de a fi ca Luna, cea ale cărei faze se succed cu atîta rapiditate, astrul instabil, care se prezintă în toată strălucirea, pentru ca foarte repede să se strice, să se micșoreze, să se subțieze, să-și piardă plinătatea, să-și altereze perfecțiunea, pe care ai fi fost tentat, la început, să o numești eternă, incoruptibilă etc. Este un noroc să fii schimbător, ca Luna ? Pentru ceilalți parcă nu ar fi tocmai un noroc. Dar pentru tine însuți ? Teofana, prin felul ei de a fi, pleda pentru un răspuns afirmativ. Să fii schimbător înseamnă că nu trebuie decît să aștepți pentru ca tot ceea ce părea pierdut, dărăpănat pentru totdeauna, să revină. Tinerețea s-a consumat ? Nu-i nimic. Un somn bun și, într-o dimineață de august, anii vor dispărea într-un mod miraculos, vei fi din nou tînără.

„Ce îți mai fac pisicile, domnule Nicolau ?“, a întrebat Mariela, după ce formulele ritualului monden au fost rostite.

„Fac foarte bine“, a răspuns Nicolau, schițînd cu ambele palme un gest de gospodar mulțumit, care sugera că el este răspunzător de destinul familiei de pisici.

„Le-ai adus ceva de mîncare ?, a mai întrebat Mariela. Voiam să le aduc și eu ceva, dar m-am gîndit că am să îți fac concurență...”

Gilda arăta bine. Umerii de înotătoare nu îi deveniseră mai fragili, dar promiteau o moliciune de mătase. Trăsăturile feței ei exprimau o liniște mare, de neclintit. Purta aceeași rochie albă, la modă, largă, fluturîndă. Poate datorită subțirilor bretele care o împiedicau să alunece în jos, rochia ei îmi amintea de pînza care acoperă statuile înainte de dezvelire.

Poetul, în schimb, nu arăta prea sigur de sine. Pe lîngă că figura și mișcările lui exprimau nu știu ce încetinire a funcțiilor vitale, un fel de blegire neașteptată, mai părea și nemulțumit de ceva, pe care nici el însuși nu era în stare

să-l definească într-un mod mulțumitor. Dealtfel, trebuie să spun asta, relația lui cu Gilda avea ceva ciudat. Ei apăreau împreună, dar niciodată nu-l auzisem adresându-i vreun cuvînt. Să se fi înțeles numai din priviri, vorba cîntecului ? Așa părea a fi.

Să nu îi adresezi nici un cuvînt o seară întreagă propriei tale iubite ? Să nu mă mir de nimic — iată cuvîntul meu de ordine.

Ne-am așezat cu toții pe banca în formă de semilună. În mijloc, firește, a fost instalat Nicolau. În stînga și în dreapta lui ședeau cele două femei. Eu și poetul Topală stăteam la capete. De la distanță, continuînd să pescuiască, floretistul făcea parte, simbolic, din grupul nostru.

Despre ce urma să discutăm ? Destinsa, calma, satisfăcuta Gilda a fost cea care a decis. A zis :

„Nu ne spuneți cum s-a mai întîmplat ? Cu scriitorul S.“.

Nicolau și-a aprins un trabuc. S-a auzit, apoi, foarte distinct, un miorlăit languros. Bătrînul a suris, cu simpatie.

„Azi, a zis el, am să vă spun numai cîteva lucruri, așa, mai speciale. De pildă, în legătură cu felul în care s-a comportat S. în ultimul său an de viață. V-am informat, de la bun început, că toți invitații la petrecerea lui erau persoane cu care S. se aflase în dușmănie. Am aflat că pregătirea petrecerii începuse cu mult înainte de data aniversării, cu circa un an mai înainte. S. inițiasse și condusese o mare acțiune de recuperare. În practica mea am mai întîlnit cîteva cazuri similare, deși de o anvergură mai mică. Noi știm că o tradiție populară cere ca, ajuns pe patul de moarte, omul să îi cheme pe toți cei cărora le-a făcut vreun rău mai mare și să le ceară iertare, cerîndu-le să declare, la rîndul lor, că îl iartă. Așa ceva este posibil doar în lumea stabilă a satului patriarhal, în care marea majoritate a localnicilor trăiau de la naștere și pînă la moarte. În orașe așa ceva nu mai este cu putință. Atunci ? Acțiunea lui S. a fost echivalentă cu cererea de iertări pe patul de moarte. Numai că s-a petrecut în felul știut. Desigur, cum este lesne de presupus, dincolo de un anumit nivel, destul de modest, nu am putut să trec în acțiunea mea de aflare a

amănuntelor. Oamenii cu care am discutat nu erau obligați să spună altceva decît ceea ce doreau, în legătură cu trecutul îndepărtat“.

Am constatat, pentru prima dată, o surprinzătoare, neplăcută asemănare între modul meu de a vorbi și cel al lui Nicolau. Se pare că mă influențase mult mai mult decît aș fi putut să cred, în cursul îndelungatelor noastre discuții.

„Întrebarea care s-a ivit, bineînțeles, este în ce măsură se produsese, într-adevăr, împăcări. Asta era ceva imposibil de determinat cu exactitate. Este genul de adevăr la care nu se poate ajunge. Toți au declarat că atitudinea lui S. li s-a părut foarte omenească și că orice sentiment negativ a dispărut din sufletul lor, că timpul a trecut și a șters totul, că, iată, au devenit cu toții niște oameni în vîrstă și trebuie să ierte, fiindcă așa se cade. Și altele de acest gen. Apărea astfel un cîmp nesfîrșit pentru speculații. Mie mi s-a părut că unii dintre suspecți nu mai aveau, într-adevăr, nici un dinte împotriva lui S. și asta nu numai pentru că respectivul devenise o simplă amintire. Alții, dimpotrivă, în ciuda cuvintelor potrivite cu care îmi răspunsese la întrebări, păreau a adăposti sentimente negative, perfect conservate. Că să conchizi într-o asemenea situație ? Întrebare fără răspuns“.

„Dar soția ?“, a întrebat Gilda, pe care Nicolau o privea, cu mici pauze, în tot timpul cît vorbise.

„Soția ?, a răspuns printr-o altă întrebare bătrînul fost detectiv. Într-adevăr, ce motive avea soția să îl urască pe cel pentru care se despărțise de primul ei soț ? Eu am descris-o pe doamna M. drept o femeie prostuță, credulă și frumoasă. Spunînd așa, am cam simplificat lucrurile, recunosc. Aduc acum cîteva precizări. Cred că este mai aproape de adevăr dacă spun că doamna M. era mai degrabă o ființă simplă, dar nu neapărat din lipsă de inteligență, ci dintr-o vocație pentru lipsa de complicații intelectuale, de orice fel ar fi fost acestea. Poate că ei i s-ar fi potrivit definiția pe care domnul Iovan o dădea aseară eficienților. Era o femeie sănătoasă la trup și la suflet, care a crezut că S. o răpește din iubire. S. i-a vorbit frumos, seducător, ea l-a crezut pe cuvînt. Asta este prima fază.

Se pare, însă, că pe parcursul conviețuirii lor, ea a început, a fost un proces lent, să considere că rocada respectivă a fost o monstruozitate, ceva foarte murdar, inuman. La întărirea convingerii ei a contribuit și faptul că, în urma unor intervenții chirurgicale, a devenit sterilă. Or, pentru o femeie de felul ei este cu totul explicabilă dorința de a avea copii. Doamna M. a început, treptat, să vadă în rocadă un blestem, ceva drăcesc, care stă la baza nenorocirii ei. Mai întâi, aici este ceva interesant, ea a căzut într-o depresiune psihică persistentă. Devenise tristă. Credea că ea însăși este vinovată. Apoi, treptat, vina a fost trecută asupra lui S. Firile simple, se știe, sînt capabile de sentimente foarte puternice și foarte persistente. Pe scurt, ea a devenit dușmana cea mai neîmpăcată a soțului ei. Deci, la punctul de plecare, seninătate, sentiment al predestinării pentru o nouă iubire. La sfîrșit, ură. Ar mai fi de precizat o anumită nuanță. Nu cumva cineva anume a contribuit la inocularea cu ură a acestei ființe simple ? Nu se știe. Ar putea fi presupusă o acțiune, în acest sens, a doamnei T., despre a cărei inteligență ieșită din comun v-am vorbit“.

În timp ce Nicolau vorbea, de grupul nostru s-a apropiat pe tăcute Adrian, cu undița într-o mînă și cu vreo cinsprezece pești, înșirați pe o nuia, în cealaltă. Nu se știe de ce, n-a vrut să se așeze pe bancă, deși mai era loc. S-a așezat pe vine, aproape de mine și a ascultat cu atenție. De vreo cîteva ori l-am auzit scoțînd niște sunete nelămurite, care ar fi putut să însemne că nu este de acord cu ceva. Dar putea fi vorba și despre o simplă dregere a vocii.

„Și cine a fost ucigașul pînă la urmă ?“, a întrebat el, ridicînd puțin, fără să-și dea, probabil, seama, peștii în sus, ca pentru a ni-i arăta.

„Asta e, că nu s-a prea aflat“, a răspuns Nicolau.

„Ei, asta-i acum !“, a exclamat, rizînd silit, poetul Topală. Nu este cinstit să nu ne livrați, la urmă, un ucigaș. Eu știu că una dintre regulile romanului polițist este ca numele ucigașului să fie divulgat, dedus, mai bine zis“.

Nicolau a ridicat din umeri și din sprîncene, a neputință.

„Acum, nu-i vorbă, a continuat poetul, fiecare dintre noi putem să atribuim crima cui vrem. Problema este doar să imaginăm mecanismul introducerii otrăvii în pahar. Dar în acest caz nu mai este vorba despre un roman po-

lişt scris de altcineva, în speţă de tine. Fiecare dintre noi poate să îşi scrie propriul său roman. Ne-ai dat doar nişte prefabricate, nu-i aşa ?“

Bătrînul a zîmbit a satisfacţie, ca un bunic care a băgat de seamă că nepotul îi seamănă într-o deşteptăciune.

„Eu nu am spus că nu s-a aflat, a adus el o precizare. Eu am spus că nu s-a prea aflat. Asta este cu totul altceva. Cred că nimeni nu mă poate contrazice“.

Adrian a ridicat din nou peştii în sus, de parcă ar fi vrut să se înscrie astfel la cuvînt. Pe faţa lui se vedeau obo-seala, dar şi mulţumirea de sine a celui care nu şi-a pierdut timpul de pomână. A zis :

„Dar chelnerul ? Dar lacheul ? Ziceaţi că toţi erau duşmanii lui S.“

„Într-adevăr, dacă vrem să mergem pînă la capăt, nu trebuie să îi uităm. În definitiv, dacă stai să te gîndeşti, fiecare dintre ei era în măsură să introducă otrava în cupa cu şampanie. Tehnic vorbind, lor le venea cel mai uşor să realizeze crima. Nimeni nu se uita la ei, în timp ce manevrau sticlele şi paharele. Puteau să pună ce voiau, în orice cupă. Nu mai era necesar să aştepte stingerea luminii electrice pentru asta“.

„Sînt curios ce o să ne mai spuneţi despre chelner şi despre lacheu, a intervenit Topală, zîmbind neîncrezător. Doar nu făceau şi ei literatură“.

„Nu făceau literatură, într-adevăr, a recunoscut Nicolau. Dar legături cu literatura aveau. În momentul cînd ai relaţii strînse cu un scriitor, vrînd-nevrînd ai contacte şi cu literatura. Nu este un simplu joc de cuvinte ceea ce vă spun. În viaţa unui scriitor, şi S. nu făcea excepţie, literatura nu este doar o meserie, practică un număr anumit de ore pe zi şi apoi abandonată. Ea pătrunde adînc în sufletele oamenilor care o practică. Pe scurt spus, cei care fac literatură, sfîrşesc prin a intra definitiv în ea, devenind personaje. Dar asta este altă poveste, pe care dumneavoastră, cei de faţă, o ştiţi mai bine decît mine. Spun asta, pentru că am ajuns să trăiesc printre scriitori şi să îi cunosc, pe cît aşa ceva este posibil, doar în vremea din urmă. Am adus precizările, pentru că vieţile celor doi, a chelnerului şi a lacheului, au avut, într-adevăr, o tentă de ficţiune, cum se întîmplă, de regulă, doar în ceea ce îi

privește pe scriitori, pe artiști, în general. Mai întâi, o să vă povestesc despre cel mai în vîrstă, despre lacheul L. Un individ foarte interesant, a cărui viață ar merita să fie povestită într-o carte, într-un roman”.

Nicolau s-a oprit și a aruncat o privire piczișă către unul dintre pisoi negri, care se apropiase de noi, scoțînd un mieunat abia perceptibil.

„Tssst !“, a făcut bătrînul, pentru a-l alunga.

Dar nu a ridicat glasul, nu și-a forțat coardele vocale, ca să zică așa. Interjecția lui exprima blîndețea. Se pare că îi plăceau din cale afară de mult pisicile. De asta și-a dat seama și poetul Topală, care a zis, fără a-și ascunde un mic, infinitezimal dispreț :

„Ce-i cu dragostea ta pentru pisici, bătrîne ? Nu găsești că este ușor exagerată ?“

Trebuie să precizez că poetul Topală spunea „tu“ la toată lumea, indiferent de vîrstă și de sex. Nu este rău, cred, dacă menționez și un alt aspect, derivat din familiaritatea de geniu, pe care poetul o arăta tuturor. Nimeni nu se supăra. Ba chiar mi s-a părut că observ cum cei cărora poetul li se adresa „la pertu“ se bucurau, dădeau semne că se simt bine. Nu știam cum se cuvine să interpretez satisfacția lor. Se bucurau pentru că Topală era recunoscut drept un geniu și prietenia unui asemenea om este ceva de care, firește, orice ins sănătos la cap este fericit să beneficieze. Asta a fost prima mea ipoteză. Dar mai era și a doua. Am mai spus că, în ciuda aparențelor, celor mai mulți dintre oamenii ieșiți din tinerețe le face plăcere să fie tratați cu familiaritate de către cei tineri. Bineînțeles, nu intră în discuție relațiile strict ierarhice. Cum se explică plăcerea și chiar recunoștința pe care unii oameni maturi sau vîrstnici le manifestă atunci cînd tinerii li se adresează în mod familiar ? Mica mea teorie spune că este vorba despre un compliment foarte subtil, care stă la îndemîna oricărui tînăr îndrăzneț. Spune-i „tu“ unui om din altă generație, dar care face parte din mediul tău social, nefiindu-ți superior în vreo ierarhie ; îl vei șoca, îl vei supăra poate, dar pentru foarte puțin timp. Repede el va resimți apelativul folosit de tine drept o flaterie neobișnuită, care îi va produce o agreabilă căldură în plexul solar. Îmi spune

pe nume, îmi spune „tu“, va raționa el, deci mă consideră vivace, mă socotește egalul lui, din punct de vedere biologic. Rezultă că a-i spune pe nume unui om mai bătrîn decît tine, înseamnă a-l întineri.

Se pare că poetul Topală, în ciuda tenacității cu care se menținea în zonele pure ale absolutului artistic, nu era străin de efectele avantajoase ale micului său procedeu retoric. Spunîndu-le pe nume la toți, el își depășea vîrsta, reușea, fenomenal tur de forță !, să obțină statutul unui maestru, a cărui activitate se număra cu deceniile.

În fine, pentru a nu mai lungi digresiunea despre tehnica întineririi și a îmbătrînirii, mai aduc un ultim amănunt. Cum pe lumea asta nimic nu este perfect, nici sistemul poetului Topală nu era desăvîrșit. Lui Pavel Iovan îi spunea „dumneavoastră“. Era singura excepție. O a doua nu am mai reușit să observ, deși mi-am dat toată silința. Ce-i drept, Iovan era omul care părea la antipodul oricărei familiarități.

La întrebarea poetului în legătură cu o presupusă sărire peste cal în materie de preferință pentru pisici, Nicolau a zîmbit binevoitor și a spus :

„Nu cred că este o exagerare. Îmi plac pisicile, pur și simplu. Le găsesc subtile. Îmi mai plac și fiindcă știu să trăiască, fără a face mișcări de prisos“.

„Bine, dar se știe că sînt trădătoare, a intervenit Gilda. Un cîine este cu totul altceva. Cîinii sînt fideli“.

„Într-adevăr, duduia Gilda, a zîmbit onctuos Nicolau, dar pisicile sînt mai artiste, mai elaborate. Cîinii sînt prea sinceri, plicticos de sinceri“.

„Baudelaire are o poezie despre pisici, a intervenit Topală. Zice că mai ales celibatarii iubesc pisicile. Parcă mai zice despre savanții austeri. Și ăștia ar iubi pisicile. Aoleo, ba nu ! Amorezii fervenți și savanții austeri, așa zice. Nu-mi mai amintesc bine, dar ideea este, mi se pare, că pisicile au niscaiva daruri magice. Parcă așa, nu ? Nu ?“

Poetul a privit întrebător spre Gilda. Medicinista era o ființă care se pricepea la poezie ? ! Iată un motiv în plus pentru care aș fi fost îndreptățit s-o admir.

Dar statuara Gilda nu a spus nimic. S-a mulțumit să-i arunce o mică, foarte scurtă privire disprețuitoare, urmată

imediat de o altă privire, de data aceasta de complicitate, îndreptată către Nicolau. Bătrînul și-a îndreptat bustul și, cu ochii ațintiți undeva în sus, spre verdele compact al frunzelor, a început să declame poezia la care se referise poetul Topală. În original, desigur. Avea un accent bun, după părerea mea. Dacă aş fi consecvent, ar trebui să inserez aici poezia, în întregime. Din moment ce Nicolau a recitat-o, just ar fi s-o copiez și eu din vreun volum frumos legat. Dar nu, renunț, mulțumindu-mă să spun că, în timp ce bătrînul, parcă picat în transă, cu ochii întredeschiși, recita, poetul părea întrucîtva stînjenit, dar nu cine știe ce. Într-adevăr, mi-a trecut prin minte, normal ar fi fost ca Topală să recite și Nicolau să se extazieze în fața culturii unui mare poet. Dar nu așa s-au petrecut lucrurile, ci tocmai invers, cum de multe ori se petrec în viață.

Este aproape de prisos să spun că Gilda triumfa. În ochii ei putea fi văzută o scripire primejdioasă. Uite, mi s-a părut a-i descifra gîndurile, tot un medic se dovedește mai cult, pînă la urmă. Chiar așa bătrîn cum este, este mai tare decît tine, poete ! Dar poate că a fost o simplă impresie a mea.

După încheierea momentului poetic a domnit liniștea, preț de vreo două minute. Nimeni nu a făcut nici o mișcare, ca și cum o mare emoție ne-ar fi paralizat pe toți. Apoi, fără veste, unul dintre peștii capturați de floretist s-a zvîrcolit violent, făcînd-o pe Gilda să tresară.

„Mă“ !, a zis Adrian, adresîndu-se peștelui și dovedindu-mi astfel că și sportivii de performanță au umorul lor.

S-a rîs. Apoi Nicolau a zis :

„Eu aş spune să ne reîntoarcem la oile noastre. Unde rămăsesem ? Rămăsesem la lacheul lui S. Tocmai vă spuneam că era o ființă foarte interesantă, un om-care ar putea deveni în mod lesnicios un personaj de roman. Vedeți, cînd te apuci să cercetezi viața unui om care a trăit destul pentru a ajunge spre vîrsta bătrîneții, descoperi lucruri uimitoare. Eu m-am convins că nu există existențe banale. Chiar cînd întîmplările exterioare par lipsite de orice spectaculozitate și chiar și sînt, eventual, există compen-

sații pe planul psihologiei. Așa și cu L. Dacă nu aveți nimic împotriva, îl vom boteza L., de la lacheu“.

„N-avem nimic împotriva“, a zis poetul Topală, ironic.

O ironie cu totul deplasată, au replicat imediat privirile Gildei. O ironie din genul cărora ar trebui să le păstrezi pentru tine.

„S. era un om pornit de la țară, a continuat Nicolau, făcîndu-se că nu bagă de seamă întreruperea. Originea ar explica unele dintre extravaganțele lui de dezrădăcinat. Știți doar că atunci cînd cineva dorește să pară ceea ce nu este, mai totdeauna exagerează. Așa și cu S. În destule dintre episoadele vieții lui, a făcut anumite excese în acțiunea sa de a părea un orășean perfect adaptat. Dar nu despre asta este vorba. S. a rămas toată viața cu o nostalgie a satului și anume a satului său natal. Astfel se explică faptul că atunci cînd s-a decis să se însoare, pe la vîrsta de treizeci și cinci de ani, s-a gîndit să-și ia o fată din satul lui. O fată cuminte, sănătoasă, pură și așa mai departe“.

„Asta s-a mai scris“, a zis poetul Topală.

„Recunosc, a răspuns liniștit Nicolau. Te referi la romanul lui Rebreanu, nu ?“

Poetul a înclinat din cap, în semn că da.

„Există, într-adevăr, a continuat bătrînul, o anumită asemănare între ficțiune și realitate. Dar mai există și multe deosebiri, foarte multe deosebiri. În romanul lui Rebreanu, știți doar, soțul este un detractat. Despre S. nu s-ar putea spune că nu era în toate mințile. Era doar nițel ciudat, asta este altceva. Dar să vă povestesc mai departe. Pe la vîrsta de treizeci și cinci de ani, deci, S.-s-a decis să se însoare cu o fată din satul lui. Fata a fost găsită. Era o ființă cu vreo douăzeci de ani mai tînără decît el, înzestrată cu frumusețe și cu multă inteligență. Nu este vorba despre altcineva decît doamna T. A urmat etapa clasică a șlefuirii diamantului brut. Tînăra a mers la școală, a învățat limbi străine, a deprins regulile de comportare în relațiile cu cetățenii și în special cu oamenii mai deosebiți, care formau anturajul lui S. În cîțiva ani, doi sau trei, tînăra a devenit aptă pentru a fi soția lui S. Căsătoria a avut loc, doamna T. a dovedit că întrecuse și cele mai optimiste așteptări. Știți care a fost, în mare, evoluția ei.

Ce legătură are L. cu toată povestea ? Are. L. era tatăl doamnei T. Nici mai mult și nici mai puțin. Da, tatăl doamnei era slugă în casa domnului. La prima vedere așa ceva pare de domeniul unei fantezii nu tocmai bogate. Adevărul este că totul este strict autentic. Cum s-au petrecut lucrurile ? Doamna T. crescuse fără mamă. Mama ei murise la naștere. Așa s-ar explica atașamentul ei nemai-pomenit pentru tatăl ei și faptul că nu s-a putut despărți de el. Nu era nici o dificultate serioasă în legătură cu instalarea lui L. în mai mult decât spațioasa casă a lui S. Nici o dificultate fizică, precizez. În schimb, erau dificultăți de altă natură. Tatăl doamnei T. era un om simplu, care nu urmasese cursuri de perfecționare, ca să zic așa, precum fiica lui. Ce figură urma să facă bătrînul printre simandicoasele persoane care frecventau casa lui S. ? O figură jalnică, fără îndoială. Măcar dacă ar fi fost foarte bătrîn și astfel ar fi apărut sub înfățișarea înțeleptului rural, care nu știe să potrivească vorbele la fel de bine ca orășenii, dar posedă o înțelepciune bazată pe experiență. Dar omul nu era prea bătrîn, vîrsta lui întrecînd-o pe a lui S. cu doar cîțiva ani. Atunci ? Ar mai fi existat posibilitatea, balzaciană, ca L. să fie ținut ascuns, într-o încăpere la care să nu aibă acces decît inițiații. L. ar fi ieșit din camera sa doar pe furiș. Servitorilor li s-ar fi spus o minciună bine găsită, de tipul celei cu ruda îndepărtată, care și-a pierdut mințile, dar nu este periculoasă. Li s-ar mai fi spus că nu este cazul să converseze cu respectiva rudă îndepărtată. În nopțile cînd nu ar fi fost nici o sindrofie și casa ar fi fost cotropită de întuneric, L. ar fi ieșit din camera sa și ar fi rătăcit, sfios, prin marile încăperi, în chip de fantomă inofensivă și silențioasă. Dar varianta aceasta s-a dovedit a fi pîrea de tot fantezistă și, mai ales, impracticabilă. Tăinuirea unei persoane, chiar dacă nu are nici o coloratură juridică, duce întotdeauna la mari complicații și imprevizibile întîmplări neplăcute. Și, apoi, cum să-l ții pe un țăran închis ? Așa ceva nu se poate, dacă individul în cauză este sănătos la minte și la trup.

Nicolau s-a oprit brusc. În depărtare se vedea silueta lui Vișan, omul despre care fusesem cît pe ce să îmi formez o părere greșită. Încet, pășind măsurat, Vișan se apropia de noi. Grupul nostru l-a așteptat în tăcere. Își recăpătase

zîmbetul lui original, executat doar cu o jumătate a feței. Am simțit că venirea lui Vișan îi produce lui Nicolau o neliniște cu totul inexplicabilă. Dar, mi-am zis, să evit a mă mira de două ori de același lucru.

„Ce faceți porumbeilor ?, a întrebat Vișan, în loc de bună dimineța. Iară vă îndrugă minciuni bătrînul ?”

Spusese „iară” și nu „iar”. Am presupus că este ardelean. Ulterior aveam să aflu că nu mă înșelasem.

Zîmbetul malefic îi stătea agățat de jumătatea stîngă a feței, dar ceva se deteriorase în atitudinea sa de ansamblu. O relaxare, o moliciune a mișcărilor, chiar o blegire, aş putea spune. Și la poetul Topală băgasem de seamă ceva asemănător. Dar nu identic. Se pare că Vișan era ceea ce se cheamă un băutor de tărie. O asemenea deducție îmi fusese sugerată de felul evlavios în care îl văzusem consumîndu-și dozele de votcă. Dar vîrsta lui, în jur de cincizeci, nu prea mai era o garanție a unor mari performanțe. Ceva se șubrezise, se pare, în ficatul și în sistemul nervos al lui Vișan. Drept urmare, diminețile erau din ce în ce mai dificile. Afirm cele de mai sus fără vreo intenție ironică, doar pentru a constata o stare de fapt. Am mai spus, dealtfel, că Vișan îmi devenise simpatic în momentul în care îmi dădusem seama că poza lui sadică nu era conformă cu adevărata sa natură.

„Hai, hai, Sivule !, a zis muștrător Mariela. Mai bine stai și tu jos și ascultă. Nu te interesează sfîrșitul poeziei ?”

„Ba mă interesează, a zis Sivu. Numai că nu cred nici o iotă din ce fabulează bătrînul”.

M-am uitat la Nicolau. Pe fața lui se putea vedea un zîmbet discret alterat, ușor verzui, dacă nu aveți nimic împotriva acestei expresii. Dar, oricum ar fi fost, tot un zîmbet era.

„Sivule !, s-a răstit Mariela. Ce tot spui acolo ? Ia să stai jos și să fii cuminte !”

Ar fi trebuit să-mi dau seama mai demult că doamna Mariela, cu ochii ei amețitori, avea o anumită înzestrare pentru dresură. Fapt este că Vișan s-a cumințit. Zîmbetul i s-a relaxat încet și i-a dispărut, lăsînd în urmă doar ridurile despre care am amintit și nu este cazul să mă repet.

„Bine, bine, gata, am terminat, a zis el, așezându-se lângă poetul Topală, în locul unde ar fi trebuit să se afle floretistul Adrian, dacă nu ar fi preferat să stea pe vine, cit mai aproape de peștii săi, a căror strălucire începuse să pălească.

„Să spun mai departe ?“, a întrebat Nicolau, sfielnic.

„Bineînțeles“, a răspuns Mariela, dintr-o dată intrată în rolul persoanei care conduce discuțiile.

Bătrînul, cu o privire iezuită, s-a uitat în stînga și apoi în dreapta. Nimeni nu a avut nimic de obiectat. Vișan, cu trăsăturile feței amintind de o rufă necălcată, se liniștise. Părea căzut pe gânduri. Poate că își amintea de vremurile cînd ținea mult mai bine la băutură și era capabil s-o ia de la capăt, fără a mai parcurge o serie de penibile etape de adaptare.

„Tocmai spuneam, și-a reluat bătrînul istorisirea, că alternativa de a-l ține pe L. ascuns era ceva absolut imposibil. L. era lacheul, tatăl doamnei T., a adăugat el către Vișan, vorbind mai repede și reușind un ton de intimitate afectuoasă.

Apoi și-a reluat felul obișnuit de a vorbi, continuînd :

„După cum ați fi îndreptățiți să vă închipuiți, avînd în vedere lucrurile pe care le-ați aflat pînă acum, soluția a găsit-o persoana cu mintea cea mai ascuțită. Da, nu vă înșelați, despre doamna T. este vorba. Ea a venit cu o propunere simplă și radicală. Tatăl ei va deveni lacheu, nu slugă, ci lacheu. Sau, mai mult, majordom, un fel de șef al slugilor, ceea ce este cu totul altceva. Șef al slugilor, în principiu. Fiindcă, în fapt, exista o singură subalternă, bucătăreasa. În noaptea crimei ea nu fusese în casă, fiind chemată printr-o telegramă în satul părinților săi. Mai tîrziu s-a dovedit că telegrama fusese ticluită de cineva interesat în îndepărtarea ei de teatrul întîmplărilor funeste. Nu s-a putut stabili cine fusese autorul manevrei. Și, pentru a încheia episodul cu bucătăreasa, precizez că, după cîte am reușit eu să aflu, ea nu ar fi avut nici un motiv să îl urască pe S. Dar să revenim la L. Din moment ce a acceptat căsătoria fetei sale în condițiile știute, înseamnă că nu era omul cel mai incoruptibil cu putință. Astfel că intrarea sa în rolul de lacheu nu trebuie să ne surprindă

prea tare. În fond, o fi raționat el, o să stau lângă fata mea și nici prea rău nu o s-o duc“.

Pe Vișan l-a apucat brusc o tuse tabagică. Topală i-a oferit o țigară. Primele fumuri au fost trase în piept cu o grozavă aviditate.

„E prima pe ziua de azi“, a zis, parcă scuizîndu-se, Sivu.

„Tot doamna T. a imaginat o serie de amănunte menite să-i adoarmă orgoliul lui L. Cum de livrea nu putea fi vorba, avînd în vedere faptul că S. nu era un bogătaş, ci doar un om care moștenise o avere de mărime medie, doamna T. s-a gîndit la ceva asemănător. Astfel că L. a căpătat trei costume de haine de culoare bleumarin, făcute din aceeași stofă și avînd aceeași croială. El a învățat să poarte cămăși albe și cravată. Fiind, totuși, tatăl foarte inteligentei doamne T., se pare că nu era lipsit de calități intelectuale. Așa se explică faptul că s-a adaptat repede la noua postură. Poate că nici nu i-a displicut prea tare. Numai că, și acum intervine latura oarecum senzațională a poveștii, doamna T. era, cum s-a văzut, diabolică. Ea, în ciuda dragostei pe care i-o purta tatălui ei, a decis ca raporturile dintre ei să se transforme radical, în sensul excluderii oricărei manifestări sentimentale. În treacăt fie spus, mi-a fost extrem de dificil să reconstitui tot ce s-a petrecut în această privință. Se pare că a avut loc o discuție decisivă între fiică și tată. Ea i-a spus că, în esență, nimic nu se va schimba între ei, se vor iubi în continuare, dar niciodată nu o vor mai arăta. Nici cînd vor fi singuri și, mai ales, nici cînd vor fi martori de față. Orice s-ar spune, o asemenea cerere este foarte greu de suportat de către un tată. Dar, se pare că L. era o fire tare. A rezistat, s-a adaptat încă o dată. Lucrurile au evoluat, timpul a trecut. L. s-a obișnuit cu bizara postură în care nimerise. Am uitat să vă spun, înainte de încheierea pactului respectiv, L. a fost instruit de propria sa fiică în legătură cu modul în care trebuie să se comporte. Bun. Pînă aici toate bune și frumoase. În discuțiile pe care le-am avut, după consumarea funestului eveniment, cu L., am aflat că el crezuse întotdeauna că la originea ciudatei decizii de înstrăinare se afla S. Îmi amintesc, pe obrajii lui, încremeniți în rolul servitorului de casă mare, au curs cîteva lacrimi. Cum, să nu pot eu să schimb o vorbă cu fata

mea ?, m-a întrebat el, ca și cum ar fi existat răspuns. Bineînțeles, eu nu am făcut nici o încercare să-i argumentez că la originea rupturii afective se aflase, mai degrabă, doamna T. Vă întreb, era omul în stare să ucidă ? Dacă da, de ce atât de târziu ?“

Un timp destul de lung a fost tăcere. Bătea un vînt ușor, abia simțit. Din lacul aflat nu prea departe de noi s-a auzit un plescăit, care l-a făcut pe Adrian să se învioneze.

„Ați auzit ?, ne-a întrebat el. Asta a fost unul mare de tot“.

„O balenă“, a zis poetul Topală.

„Un om atât de umilit ca ăsta nu se apucă să omoare, a intervenit, morocănos, Vișan. Asta era un om terminat încă din momentul în care a acceptat să devină slugă. Nu ? Ce ziceți ?“

„Și eu cred tot așa, a consimțit Gilda, aruncîndu-i o privire binevoitoare lui Vișan. Mai ales că nu avea sens să comită crima atât de târziu. Ar fi putut realiza o otrăvire de mii de ori pe parcurs. Doar S. se afla la mîna lui, nu ?“

„Așa par lucrurile, într-adevăr“, s-a arătat de acord Nicolau.

„Și atunci ?“, a întrebat Mariela.

„Adică de ce v-am mai povestit cazul lui L. ?“

„S-ar putea pune și această întrebare“.

„Eu am raționat în felul următor, a dat lămuriri bătrînul. În principiu, L. era un dușman al lui S. Asta era mai presus de orice îndoială. Marea dilemă rămîne cea pe care ați sesizat-o. De ce atât de târziu ? Trebuie să vă spun că există numeroase cazuri de amînare nemăsurată a comiterii unor crime. În literatura de specialitate sînt menționate cazurile unor asasini care au premeditat ani de-a rîndul cum să trimită un dușman spre tărîmurile strămoșilor. Există cel puțin două explicații principale. Prima este de natură obiectivă. Există situații în care o acțiune lipsită de riscuri mari este imposibilă. Dacă individul care premeditează crima este prudent și nu vrea să se hazardeze, trebuie să aștepte, retușînd timp îndelungat amănuntele scenariului pe care îl are în vedere sau imaginînd alte scenarii, în funcție de modificările obiective care intervin. Un asemenea criminal este, de regulă, un

îns rece, cerebral, străin de orice impulsivitate. El este cel mai greu de prins, pentru că acționează extraordinar de calculat, luându-și precauții care ar părea inutile majorității oamenilor“.

„Am văzut un film cu niște atentatori, s-a băgat în vorbă poetul Topală. Cred că șeful lor era unul din categoria celor excesiv de prudenți. Aștepta și culegea date la nesfârșit“.

„Ai dreptate, a încuviințat Nicolau, atentatul este prin excelență manevra care trebuie premeditată un timp îndelungat“.

„Dar a doua explicație ?“, a întrebat Gilda.

„A doua explicație ține de domeniul subiectivității. Există oameni care se decid foarte greu să treacă la acțiune practică. Cazul cel mai celebru este, evident, Hamlet. Un asemenea om este în stare să suporte mult timp o nedreptate sau o umilință, fiindcă inerția lui afectivă este foarte mare. «Principiul» care funcționează este cel al picăturii care umple paharul. Cineva se complăce în pasivitate luni sau chiar ani de zile și apoi, pe neașteptate, în ciuda oricăror pronosticuri raționale, trece la acțiune. Așa stînd lucrurile, am socotit că L. nu poate fi șters de pe lista suspectilor“.

„Ar mai rămîne chelnerul“, a zis poetul.

„Exact, a admis bătrînul. Situația lui în raport cu S. era întrucîtva asemănătoare cu cea în care se găsea lacheul. O să ziceți că totul este prea din cale afară de romantic, dar n-am încotro. Nu pot să falsific realitatea, numai pentru a vă oferi o povestire modernă. Cu tot regretul, sînt obligat să vă înștiințez că numitul C., de la chelner, fusese cel destinat să devină soțul fetei. Care fată ? Cea aflată la «originea» doamnei T. De fapt, în legătură cu numitul C., potrivit este să spun nu destinat, ci «planificat». Viața repetă literatura, o imită — iată o butadă care cuprinde mult adevăr. De cîte ori s-a scris despre fete care au un iubit și se mărită cu un altul ? De nenumărate ori. Cînd S. și-a început acțiunea de transplantare socială a celei care urma să devină doamna T., C. s-a opus din răsuputeri. Dar mijloacele sale erau modeste. Ce putea să facă un tînăr de vîrsta lui, neexperimentat și, pe deasupra, îndrăgostit ? Nu

prea mult. Atunci, cînd lucrurile se aflau la începutul lor, a avut loc o discuție de pomină între S. și C. Nu cred că v-ar fi prea greu să vi-i imaginați pe cei doi. Între ei era o diferență de cincisprezece ani, o adevărată prăpastie despărțea mentalitățile lor. S. a știut, se pare, să fie deosebit de elocvent. C., om cu o bună ținere de minte, a fost în măsură să-mi prezinte un rezumat destul de amănunțit al discursului pe care i l-a ținut S. Nu este cazul să vă plictisesc, înșirîndu-vă argumentele etalate de abilitatea S. Pot doar să precizez că erau, toate, de un melodramatism ieftin. Cu nerușinare; S. se inspirase dintr-un roman modest, apărut în epocă, zugrăvindându-se pe sine, nici mai mult nici mai puțin, în postura unui salvator. C., ființă naivă, a crezut toată povestea și s-a consolatat. Ba, mai mult, a acceptat oferta lui S. de a-l ajuta să «își facă un rost» la oraș. A devenit, după trecerea unei perioade de ucenicie, chelner. Ucenicia lui a corespuns cu ciclul de educație a viitoarei doamne T. Cînd și-a revăzut fosta iubită, C. a simțit ceva mult asemănător stupefacției. Fosta țărăncuță naivă devenise o tînără citadină sigură de sine, care vorbea într-un fel care l-a făcut să se fîstîcească. Cu prilejul reîntîlnirii lor nu s-a produs, deci, vreuna dintre scenele clasice de revedere a doi iubiți care au fost despărțiți de viață“.

„Și asta s-a scris“, a zis, acru, Vișan.

„S-a scris, domnule Vișan, bineînțeles că s-a scris, s-a grăbit Nicolau să fie de acord. Numai că, dacă o luăm așa, putem să spunem că totul s-a scris. Nu există vreo situație cu adevărat nouă, în ceea ce îi privește pe oameni. Dar să revin. C. s-a întîlnit cu aceea care devenise doamna T. și a avut un șoc social, ca să zic așa. Ce a urmat ? Iată. S., pe care îl cunoașteți destul de bine din relatările mele, nu l-a lăsat pe C. undeva departe, mă refer la un departe social, astfel încît doamna T. să fie în imposibilitatea de a recidiva în ceea ce privește amorul pentru el. S. era mult mai subtil. Nu i-a interzis soției sale să îl mai vadă pe primul ei iubit. El s-a gîndit chiar că ar fi mai abil dacă ar înlesni el însuși unele întîlniri între cei doi. Atunci cînd organiza vreo petrecere, chelnerul ales pentru a-l ajuta pe L. nu era altul decît C. Ei, ce ziceți de manevra asta ?“

Era o simplă întrebare retorică. Nicolau nu aştepta vreun răspuns de la noi, aşa că a continuat :

„Doamna T. era, mai degrabă devenise, o femeie orgolioasă. Să aibă o aventură cu un chelner ? În primii ani era prea tânără pentru aşa ceva. Iar apoi, cum se întâmplă, relaţia ei cu fostul ţăran devenit chelner se învechise, se uzase prin simpla trecere a timpului. Aşa s-a întâmplat că S. a obţinut ceea ce a dorit : între femeia evoluată către postura de „eminenţă cenuşie“ şi bărbatul rămas în poziţia de slujitor stilat nu s-a mai putut stabili nici un contact, în afară de banalele dialoguri tehnice, în cursul cărora C. folosea persoana a treia şi arbora o figură pe care dominant era zîmbetul profesional. Se naşte, acum, întrebarea : era C. în stare să pună la cale o răzbunare atît de tardivă ? Eu am discutat cu el foarte mult. L-am interogat, mai bine zis. La un moment dat, mărturisesc, chiar l-am suspectat, fără să fi avut vreun raţionament acuzator în privinţa lui, doar fiindcă părea cel mai nevinovat dintre toţi, cel mai sărac cu duhul, vreau să spun“.

„Şi ce dacă era, în aparenţă, cel mai greu de bănuît ? a întrebat Topală. Înseamnă că trebuia să presupui că este cel vinovat ? Doar aşa, din gust pentru paradox ?“

Nicolau n-a răspuns nimic, mulţumindu-se să surîdă misterios. În schimb, Gilda, recurgînd din nou la tonul de dispreţ conjugal, a zis :

„Nu ştii că în romanele poliţiste rezultă pînă la urmă că vinovatul, criminalul este tocmai cel care la început părea cu totul în afară de bănuială ?“

Topală n-a răspuns. Nicolau a continuat, făcînd abstracţie de remarca Gildei :

„Ascultînd răspunsurile lui C., nu reuşeam să-mi anulez impresia că în spatele suficienţei se ascunde o viclenie ţărănească foarte subtilă. Dar nu aveam probe“.

„Cum trăia C. ?, s-a interesat Gilda. Avea familie ? Ducea o viaţă normală ?“

Ca şi cînd cine nu are familie ar duce o viaţă anormală.

„Tocmai voiam să vă spun, a răspuns Nicolau, zîmbindu-i recunoscător frumoasei mediciniste. C. nu se însurase. El însuşi mi-a spus că strînsese o sumă de bani destul de frumoşică şi că intenţiona să ia o afacere pe cont

propriu, să devină patron de restaurant, adică. Asta însemna că în anii care trecuseră de la memorabila discuție cu S., discuție după care tânărul îndrăgostit se transformase într-un viitor chelner, C. dusesese o viață austeră, închizînd cît mai multe robinete, practicînd felul simplu, simplificat, mai bine zis, de a trăi al celui care urmărește un scop bine definit. Cum se leagă toate astea cu crima ? Este clar că un om care se pregătește să facă un pas ascendent pe scara socială nu își complică existența în nici un fel. Pe de altă parte, m-am întrebat, ce-ar fi dacă toată acțiunea lui C. ar fi fost întreprinsă în vederea recuperării romantice a doamnei T. ? Dacă priveam lucrurile dintr-un asemenea unghi, apărea un mecanism plauzibil. Conform lui, C. era un individ foarte tare, care se decisese să lupte pînă la capăt, în vederea obținerii unei revanșe împotriva lui S. El nu putea să îl ajungă din urmă pe S. pe terenul pregătirii intelectuale...”

„Ca în romanul lui Jack London..., a completat poetul Topală, cu o ironie fățișă, pe care am considerat-o deplasată.

„...ca în romanul lui Jack London, a repetat, fără vreo intonație specială, bătrînul, amintindu-mi de ecolalie, frumosul cuvînt, care denumește un sindrom bizar. În schimb, avea la dispoziție, teoretic vorbind, posibilitatea de a deveni un om bogat și de a-l strivi astfel pe rutinatul, între timp îmbătrînitul S. Astfel, totul ia o turnură balzaciană. Sau chiar romantică. Nu ?”

„Din toată povestea asta ai fi putut să scrii un roman polițist, asta este evident, a zis poetul Topală. Nu trebuia decît să organizezi materia și să însăilezi niște dialoguri. Nu ? Ce ziceți ?”

Întrebarea nu era adresată lui Nicolau, ci tuturor celor prezenți.

Dar nimeni nu a găsit de cuviință să îi dea vreun răspuns. Ceva se deteriorase pe negîndite în ceea ce privea coeziunea grupului nostru. Oamenii se plictisiseră, voiau să plece, nici ei nu știau prea bine în ce direcție. Cred că există o «lege» a grupurilor întîmplătoare, care se manifestă tocmai astfel. Discuțiile purtate într-un grup format în mod întîmplător nu durează, în principiu, prea mult. Explicația cred că se află în diversitatea de pre-

ocupări și de preferințe, dar și într-o nervozitate specifică cetățenilor.

Primul s-a ridicat Vișan. El a mormăit niște cuvinte, pe care nu le-a înțeles nimeni, și apoi s-a îndreptat către direcția din care venise. Mi l-am imaginat pătrunzând în restaurant și cerînd, fără să dea vreun semn că s-ar grăbi, dar trepidînd de o nerăbdare bine ascunsă, o votcă mică. Fără să fi spus cineva vreo vorbă care să fi avut sensul unei sugestii, am părăsit cu toții banca, formînd un grup agale mișcător. Nicolau nu părea deloc stînjinit de faptul că relatarea îi fusese întreruptă într-un fel atît de imprezvizibil, de brutal. Bătrînul părea în elementul său.

Probabil că pe fața mea se citea o gărecare nedumînire, din moment ce el s-a socotit obligat să-mi dea o explicație.

Mi-a făcut semn să rămîn puțin în urmă și mi-a zis, mai întîi în șoaptă și apoi, pe măsură ce ceilalți se îndepărtau, cu vocea lui obișnuită :

„Ți s-a părut curios că șederea noastră pe bancă s-a terminat atît de pe neașteptate ? Asta este, nu ?“

Am încuviințat, recurgînd la mișcarea pe care o fac, atunci cînd le este sete, caii.

„Și eu m-am mirat, la început, de felul abrupt în care sînt începute și sînt încheiate discuțiile aici. Dar după un timp am început să înțeleg mecanismul.“

„Dar la restaurant grupurile mi s-au părut a fi foarte stabile“.

„Da, ai observat bine. Deși, și acolo intervine uneori mecanismul. Trebuie să recunosc, nu prea îi înțeleg bine. Se pare că la mijloc este o plictiseală, care intervine foarte repede, mai repede decît în ceea ce îi privește pe oamenii obișnuiți, care nu scriu literatură. Uite, chiar acum îmi vine în minte o explicație plauzibilă“.

„Care ?“

„Scriitorii sînt niște oameni care citesc foarte mult, este normal. În plus, ei trăiesc printre oameni foarte expresivi, care se comportă ca și cum ar fi niște personaje de roman. Se creează astfel o poftă de expresivitate, pe care situațiile și discuțiile obișnuite nu o satisfac decît

pentru un timp scurt. Altfel spus, un om obișnuit se mulțumește cu replici și întâmplări obișnuite, un scriitor este mult mai pretențios, se plictisește mai repede“.

„Da, cred că este bună explicația. Eu chiar mi-aș îngădui să fac o generalizare, spunînd că plictiseala despre care vorbești îi determină să își scrie propria literatură. Din moment ce situațiile reale te plictisesc foarte repede, nu te satisfac, nu este firesc să te apuci și să scrii literatură ?“

„Ba da. Dar observația asta nu cred că este tocmai bine să o mai spui și altora dintre cei pe care i-ai cunoscut aici. Sună cumva jignitor. Adică nu jignitor, ci minimalizator. Dealtfel, știi și tu că literatura este ceva cu mult mai complicat“.

Știam. Și, în plus, începeam să înțeleg că în «lumea» în care nimerisem oamenii erau mișcați nu numai de impulsurile lor particulare, ci și de un fel de a fi colectiv, printre ale cărui caracteristici se afla și o foarte rar întreruptă neliniște, o neliniște nutrită de o niciodată încheiată căutare de sine, dar și de o cronică lipsă de seninătate.

VIII

Am refăcut, împreună cu bătrînul meu prieten, drumul pe care îl parcursesem la venire. Timpul trecuse repede. Se făcuse vreo două și jumătate. În fața noastră, la o distanță de circa cincizeci de metri, mergeau componenții tocmai destrămatului nostru grup. Vișan nu urmase scenariul pe care i-l atribuisem. Se oprise și îi așteptase pe cei rămași pe bancă, ca și cînd ar fi fost sigur că se vor ridica și îl vor urma. Acum mergeau toți cinci împreună, agale. Mersul cel mai interesant îl practica Mariela, infatigabila doamnă fără vîrstă. Avea un mod foarte energic de a-și mișca partea posterioară a corpului, de parcă le-ar fi semnalizat eventualilor urmăritori că nu este cazul să aibă vreo speranță de a o surprinde într-o clipă de slăbiciune.

În mersul lui Vișan se vedea oboseala, uzura. Adrian păsea elastic, așa cum îi șade bine unui sportiv, care era cît pe aici să devină campion național. Topală, în mod ciudat, realiza o mișcare a umerilor, despre care vreun estetic al pașitului ar fi putut să spună că nu este tocmai de bun gust. Gilda mergea foarte frumos. Dar poate că în privința ei sînt subiectiv. În orice caz, am observat că ființele bine făcute, fie ele femei sau bărbați, merg frumos. Știe ea natura cum aranjează lucrurile.

Spre uimirea mea, în sala de mese nu era nimeni. M-am uitat întrebător spre ceilalți. Păreau și ei mirați.

„Sînt la televizor“, ne-a spus Anița, care se ivise, purtînd o tavă pe care se aflau vreo șapte-opt pahare pline cu un lichid incolor.

„Ce televizor?“, a întrebat Mariela, cu o mică notă de nervozitate în voce.

„Nu se uită la televizor, a adus lămuriri Anița. Este domnișoara Odette, cu o prietenă a dumneaei“.

Și Anița a început să rîdă, ca omul care își aduce aminte de ceva grozav de vesel.

Am privit-o întrebător pe Mariela.

„Acum ai să vezi ceva ce n-ai mai văzut, mi-a spus ea, molipsită de veselia Aniței. Fetele astea două sînt nemaipomenite“.

„La televizor“ însemna o sală spațioasă, doar cu puțin mai mică decît cea în care se mîncea și se bea. Am fost frapat de culoarea verde, care predomina, producînd o atmosferă de acvariu. Pereții erau tapetați în catifea verde. Așa ceva nu mai văzusem niciodată în viața mea. Pe jos, o mochetă verde, exact în aceeași nuanță cu a țesăturii care acoperea pereții. Nu era un verde închis, ar fi fost prea sumbru, dar nici prea deschis. Spre regret, nu mă prea pricep la nuanțele culorilor. Așa că nu sînt în măsură să aduc precizări asupra soiului de verde, pe care camera îl etala cu asupra de măsură. Numeroase scaune se găseau în prima jumătate a sălii, adică în spațiul în care se intra, de îndată ce deschideai o ușă masivă, a cărei clanță pretențioasă îți atrăgea atenția. Scaunele erau tapitate într-o catifea al cărei verde avea o nuanță ceva mai deschisă. Cea de-a doua jumătate a sălii era mobilată

doar cu o masă, pe care se afla un televizor. Nici masa și nici televizorul nu erau verzi.

Era o sală întunecoasă. Ferestrele ei erau foarte mari, dar lumina nu prea putea să pătrundă din pricina câtorva arbori, aflați în imediata lor apropiere.

Aproape toate scaunele erau ocupate. Pe câțiva dintre cei aflați acolo i-am recunoscut. Erau cei în vecinătatea cărora avusesem cinstea, în seara precedentă, să stau în sala de mese.

În fața șirurilor de scaune se afla Onescu, într-o postură ciudată. El ținea în fiecare mână câte un aparat telefonic. Printr-o amuzantă coincidență, ambele aparate erau de culoare vernil, aliniindu-se astfel la culoarea predominantă a încăperii. După firele terminate cu prize, care atirnau din ele, mi-am dat seama că fuseseră luate din două camere, în scopuri de nepătruns, pentru moment.

„...Odette, draga mea, și-a continuat Onescu un discurs, pe care îl întrerupsese pentru câteva momente la intrarea grupului din care făceam eu parte, scumpo, te rugăm cu toții. Te roagă și domnul Iovan...”

În glasul lui Onescu era numai lapte și miere.

Dar cine era Odette? Era o tânără femeie de vreo treizeci de ani, care ședea într-un scaun din primul rând. Părul ei bogat, de un blond ce bătea în alb, se scutura sacadat, cu o repeziciune ce mi s-a părut întrucîtva exagerată. O clipă am crezut că suspină, dar imediat mi-am dat seama că părul era scuturat de mișcările de refuz pe care Odette le realiza scuturîndu-și capul în stînga și în dreapta.

„Cine este Odette?”, am întrebat-o pe Mariela, lîngă care mă așezasem.

„Cum, nu știi cine este Odette?, mi-a răspuns ea în șoaptă energică. Odette Vasilescu, actrița”.

„A. Odette Vasilescu, m-am făcut eu că-mi aduc aminte. Dar ce-o fi vrînd domnul Onescu de la ea? Și cu telefoanele care le ține în mîini? Ce face cu ele?”

„Dacă ai noroc, o să vezi. Odette are un umor extraordinar. Dacă reușește Onescu să o convingă... Este grozavă...”

Mariela trăia din plin clipa. În vocea ei se simțea o excitație de spectator năravit.

„Scumpa mea, a suspinat Onescu, de parcă ar fi început o declarație de dragoste, în stil clasic, fără brutalitățile calculate, pe care le preconizează modernii, bazându-se doar pe forța hipnotică a cuvintelor, iubito, te rugăm cu toții. Ești cea mai mare actriță a noastră, nimeni nu contestă asta. Nu ne refuza, iubito...”

Spunînd «iubito», Onescu a ridicat cele două receptoare telefonice la înălțimea pieptului și le-a întins către Odette, cu aerul că îi oferă o ofrandă.

„Bine, dar nici nu ai un text. Ce să joc?”, a zis Odette, cu o voce remarcabil de frumos timbrată și folosită cu precizie de profesionist al vorbirii.

„Lasă, scumpa, tu improvizezi divin. Nu îți trebuie nici un text, știi tu ce să zici”.

Era vocea Teofanei. Cum de nu o văzusem? Se afla în partea cea mai întunecată a sălii. Vocea ei ușor plîngăreată s-a auzit foarte clar.

„Bine, dar Flaviu zicea că este vorba despre o scenetă cu două personaje, a obiectat Odette. El zicea că Mona trebuie să...”

Am văzut-o pe Teofana cum se ridică în mod decis și se apropie de Odette. S-a așezat lângă ea, i-a petrecut mîna stîngă pe după umeri și a început să-i spună ceva ce nu se auzea pînă în locul în care mă aflam eu. Foarte repede au început amîndouă să rîdă. Am dedus asta după felul în care li se scuturau umerii. Că doar nu izbucniseră în hohote de plîns?!

„Cine e Mona?”, am întrebat-o pe Mariela.

„Este o altă actriță. O vezi? Fata aceea brunetă, cu ochii mari, care stă două scaune mai departe de Odette. Este foarte bună și ea. O să vezi. Sint grozave, amîndouă”.

Am apreciat, în sinea mea, faptul că Mariela nu manifesta discreta rînciună uzuală a femeilor îmbătrînite față de ființele de sex feminin din generația imediat următoare.

Ascultînd-o pe Mariela, mă uitam înspre cele două actrițe. Am văzut-o pe Odette cum se ridică, cu o mișcare unduioasă, și merge către Onescu, spre satisfacția nemai-pomenită a acestuia. Au discutat nu știu ce împreună, după care Odette s-a îndreptat către fata despre care aflasem că o cheamă Mona. S-a așezat lângă ea, pe un scaun ce

mi-a atras atenția prin contrastul foarte plăcut pe care îl realiza în raport cu o eșarfă de un roșu aprins, care zăcea aruncată peste spătar. Au șușotit ceva între ele, cu capetele plecate și spinările arcuite, ca niște conspiratoare de operetă.

Mona avea părul foarte negru și cel puțin la fel de lung pe cât era cel al Odettei. Astfel că apropierea celor două elegante podoabe capilare a avut darul de a-mi oferi un contrast nu excitant, asta ar fi prea mult spus, dar incitant.

Se pare că Mona era o persoană ușor de convins, fiindcă după nici trei minute de pertractări s-au ridicat amândouă, zîmbitoare și s-au apropiat de Onescu, care arbora cel mai seducător zîmbet de care era în stare.

S-au dus împreună lingă măsuța pe care se afla televizorul și Onescu a început să le explice ceva, mișcîndu-și mîinile în gesturi mari și forțîndu-și mimica feței. Cele două actrițe îl ascultau cu multă atenție, cu supunere, aș zice, înclinînd periodic din capete, în semn că, da, pricep despre ce este vorba.

După o introducere exclusiv vorbită, Onescu a scos, dintr-un buzunar al bluzei albe pe care o purta, două coli de hirtie, înmîinînd cîte una fiecăreia dintre cele două femei. Acestea și-au aruncat privirile pe ceea ce era scris și, în continuare serioase, au încuviințat prin mișcări ale capetelor. Da, era totul în ordine, se putea face treaba.

Perfect, splendid, chiar magnific — iată ce au exprimat privirile și zîmbetul satisfăcut pe care le-a exteriorizat Onescu. După care, luîndu-le pe după umeri pe cele două, a făcut cîtiva pași spre asistență. S-au oprit în fața primului rînd de scaune, Onescu foarte zîmbitor, cele două, în mod contrastant, fără nici o urmă de zîmbet, pîrînd concentrate, chiar acuzînd un ușor trac.

„Onorată asistență, a început Onescu, șarjînd, dar nu cine știe ce, avem bucuria să vedem și să auzim pe două dintre marile actrițe ale noastre...”

Spunînd cele de mai sus, Onescu și-a accentuat presiunea pe care mîinile sale mari o exercitau asupra umerilor celor două femei.

„...două talente strălucite. Nu trebuie să vi le prezint, pentru că le cunoașteți cu toții. De data aceasta ele vor interpreta, vor improviza, mai bine zis, o scenetă al cărei autor este... Ghiciți cine este ?“

Nimeni nu a pronunțat vreun nume. S-au auzit, în schimb, niște chicote de veselie. Mariela, lângă mine aflată părea cuprinsă de o bunădispoziție grozavă. Dar nici eu n-a zis nimic.

„Ei, nu ghiciți ?“

„Probabil că este Vișan, mi-a șoptit Mariela. El este cu umorul“.

Săracul Vișan ! Îl citisem eu bine !

„Ei bine, a continuat Onescu să îl facă pe prezentatorul spiritual, veți avea o mare surpriză. Autorul este Ramiro Boboc“.

În mod spontan, au izbucnit aplauze.

„Dați-mi voie, a continuat Onescu. Nu este vorba despre o scenetă scrisă. Ramiro a avut doar o idee excelentă. Odette și Mona vor improviza pe marginea ei“.

După care Onescu a luat două scaune din primul rând și le-a așezat la o distanță de vreo trei metri unul de celălalt. Actrițele s-au așezat pe câte un scaun, după care Onescu le-a dat telefoanele.

Totul era gata. Onescu s-a retras și spectacolul urma, după toate aparențele, să înceapă.

Dar, lovitură de teatru ! Pe cînd toți așteptau primele replici, Odette s-a ridicat dintr-o dată, a repus telefonul pe măsuta televizorului și a spus, cu o voce de fetiță care se alintă :

„Mie mi-e foame ! Nu pot să joc cu stomacul gol. Continuăm după masă, daaa ?“

Se adresa lui Onescu, în primul rând. Privirile ei erau languroase, de parcă ar fi făcut parte din rolul unei soții care își dezarmează soțul în legătură cu achiziționarea unei haine de vizon.

Onescu stătea lângă Iovan. Înainte de a răspunde l-a privit întrebător. Iovan, binedispus, a rîs și a zis :

„Domnișoara Odette este o înțeleaptă“.

Și s-a ridicat în picioare fără grabă. Toți l-au urmat.

„Un moment !, a strigat Onescu, îngroșându-și vocea a glumă, dar și a autoritate. Să stabilim cînd ne întîlnim din nou aici, cu toții. Nu, domnule Iovan ?”

Iovan a încuviințat printr-o tăcere binevoitoare.

„Deci, Odette, cînd ?”

„După-amiază”, a răspuns disciplinată actrița.

„La ce oră ?”

Onescu era nemilos, deși zîmbitor. Odette a avut o ezitare.

„La cinci”, a decis Onescu, dovedindu-și că nu este nici el perfect în exercitarea artei de a persista în apropierea unui om mare.

„Este bine la cinci, domnule Iovan ?”, și-a reparat el imediat inconsecvența.

„Da, bineînțeles, a zis Iovan, ușor absent, aflîndu-se în chip vizibil pe punctul de a ieși din starea de deconectare și a-și regăsi felul lui obișnuit de a fi. Dacă domnișoara Odette este de acord”.

Masa s-a consumat fără vreun eveniment deosebit. Am mîncat împreună cu Nicolau și cu Mariela. Poetul Topală și Gilda se duseseră la masa lui Ramiro, probabil pentru a-l felicita în legătură cu ideea de scenetă veselă pe care o născuse. Vișan putea fi și el zărit. După figura lui mi-am dat seama că se afla într-o stare de tranziție. Teofana se afla la aceeași masă cu actrițele, Odette și Mona. Păreau, toate trei, bine dispuse. Deși, dacă ar fi să mă exprim foarte scrupulos, ar trebui să spun că mai ales Teofana se înveselea la mici intervale de timp, cele două actrițe izbucnind în rîs sau doar zîmbînd, cu oarecare întîrziere, ca și cum puseele de veselie ale Teofanei li s-ar fi transmis cu o anumită dificultate.

S-a băut bere, la masa noastră. În mod curios, cel mai cu nădejde a băut Mariela. Desigur, nu putea fi vorba despre vreo înclinație bahică la distinsa mea recentă prietenă. Mi s-a părut foarte evident că golirea energică a unui oarecare număr de pahare cu bere înseamnă pentru ea o manifestare de vitalitate. Uite, cum dau peste cap paharul, părea a le sugera ea tuturor celor aflați prin apropiere și chiar ei înseși, uite cit de în formă sint.

Repede a venit ora cinci. Pe la cinci fără cinci minute, i-am spus lui Nicolau că este timpul să mergem în sala verde.

„Te cam grăbești, mi-a răspuns el cu scepticism. Dar, oricum, hai să mergem. Îmi aprind și eu un trabuc“.

La cinci fix în sală nu era absolut nimeni, în afară de noi doi. Ba nu, mint, era un copil de vreo patru-cinci ani, care se juca liniștit cu niște jucării, care reprezentau mașini de curse.

„Nu se mai ține ?“, am întrebat.

„Ba da. Cel puțin, așa cred. De ce să nu se țină ?“

„Păi, era vorba de ora cinci“.

„Ei, și tu, Dane, prea vrei punctualitate. Lasă...“

Am lăsat și astfel a urmat un moment de ciudată liniște. Copilul era foarte cuminte. Nu scotea nici un sunet. Doar plimba mașinile, fără să ne dea nici cea mai mică atenție. Afară se pornise un vânt ușor. Atinse de el, perdelele albe unduiau grațios, amintindu-mi de ceva neclar, de o scenă de pace, de seninătate, pe care o trăisem, parcă, într-un trecut îndepărtat.

Pe la cinci și douăzeci au apărut primii amatori de teatru improvizat. Erau niște persoane pe care nu le cunoșteam. O familie, după toate aparențele. Cel despre care s-ar fi spus că este tatăl era un bărbat de vreo șaizeci de ani, îmbrăcat ca și cum ar fi fost de douăzeci, încărunțit cu distincție, zîmbitor, manierat. Iar mama : o ființă înaltă, încălțată în pantofi de sport, adidași, așa li se zice mai nou. Despre ea nu prea erau multe de spus. Sau, mai degrabă, nu am reținut eu cine știe ce amănunte. Mai făcea parte din familie un băiețuș de vreo zece ani, precum și o bunică. Vîrsta acesteia din urmă : circa șaptezeci și cinci.

Nicolau, nemaipomenit de politicoș, s-a ridicat în picioare la intrarea familiei și a schimbat cîteva cuvinte cu tatăl.

Am presupus că se vor așeza lîngă noi. Dar nu s-a întîmplat așa. La rugămintea băiețelului, s-au așezat pe scaunele situate în partea dinspre ferestre a primului șir.

Apoi, pășind cu o oarecare precauție, s-au ivit alții. Am băgat de seamă că în privirile celor care sosiseră printre primii se putea observa un oarecare regret, de

natură mondenă, fără îndoială. La început nu mi-am dat seama ce poate să însemne acest regret. Apoi, mi s-a părut că găsesc o explicație. Dar era mult mai simplu să îl întreb pe Nicolau, sociologul relațiilor din lumea scriitorilor :

„Nea George, nu ți se pare că persoanele care sosesc printre primele regretă că nu au mai întârziat puțin ?“

„Ba da, regretă, a spus bătrînul, rîzînd încet. Ai observat bine. Se consideră că nu este de bun gust să te prezinți prea repede la o adunare, indiferent de natura ei. Dealtfel, o să vezi, cei din urmă vor sosi cei care, în ierarhia succesului, ocupă locurile cele mai înalte. Asta face parte din regula jocului“.

Nicolau a avut dreptate. Lucrurile s-au petrecut întocmai după cum spusese. În mod matematic, ultimul a intrat Iovan, însoțit de nelipsitul Onescu. Se pare că actrițele știau despre respectiva procedură. Altfel nu îmi explic cum de au reușit să apară la nici treizeci de secunde după ivirea celor doi.

Iovan și Onescu s-au așezat lîngă Ramiro, în ultimul rînd de scaune. Ramiro nu părea a avea trac sau ceva asemănător. Figura lui de idol african era cu totul imobilă. L-am văzut schimbînd niște replici cu Iovan. Trăsăturile feței sale nu participau în nici un fel, rămînînd perfect imobile. Maxilarul inferior i se mișca într-un stil care sugera independența.

Odette și Mona s-au așezat pe cele două scaune, care rămăseseră în poziția inițială. Au luat fiecare cîte un aparat telefonic, ținîndu-l în poală. Stăteau cu fețele înspre asistență.

„Alo, Cici ?“, a rostit Odette prima replică, simulînd că vorbește la telefon.

Pe figura ei apăruse o interesantă expresie de îmbufnare sau, nu, mai degrabă de plictiseală filozofică, provenită din sentimentul că viața nu este cine știe ce interesantă.

„Tu ești ? Kiki, tu ești ?“, a răspuns Mona, arborînd o mimică întrucîtva asemănătoare celei a colegii și, presupun, prietenei sale.

„Da, eu sînt. Salut !“

„Salut !“

„Ce faci ?“

„Bine... Dar lasă... Să vezi ce a pățit Bebe, mă... Ceva nemaipomenit...”

„Hai, mă... Spune-mi ! Ce-a pățit ?“

„Nu mai e cu Didi...”

„Hai, mă... Termină cu...”

„Tu o știi pe Bibi ?“

„Care Bibi ?“

„Aia cu părul roșu, așa, mai mică, aia, măăă... O știi ?“

„Care era cu Gigi ?“

„Vezi că știi ?“

„Ei, și ce este cu Bibi ?“

„E cu Bebe, mă... Îți dai seama ? Și Bibi, pe lângă Didi... Când mi-a spus Lulu...”

„Da' Lulu de unde știe ?“

„Hai, mă, termină cu... Nu mă crezi pe mine ? Lulu e un băiat serios doar îl știi...”

„Da' Lulu de unde știe ?“

„Kiki, să știi că închid ! N-ai încredere în mine ? Ce, te-am mințit eu vreodată ?“

„Măăăă Cici, te superi și tuuu... Eu te-am întrebat doar de unde știe Lulu. Atît te-am întrebat...”

„Păi nu ți-am spus ?“

„Nu”.

„De la Dudu”.

„De la Dudu ? ! ? !“

„Da. De la Dudu. Ce te miri așa ?“

„Dudu...”

„Dudu i-a spus lui Lulu cum i-a văzut...”

„Unde i-a văzut ?“

„Pe munte, mă, pe munte... Ce mă tot descoși atît...”

„Nu cred. Mie mi-a spus Riri că...”

„Ce ți-a mai spus și prostănaca aia de Riri ? Ce putea să-ți spună ție Riri ?“

„Hai, măăă, Cici... De ce o faci prostănacă ? Ea ține la tine și tu...”

„De unde știi că ține la mine ?“

„Uite că știu”.

„De unde ?“
 „Da' să nu spui că ți-am zis. Daa... ?“
 „Bine, mă, gata. Nu spun“.
 „De la Nana“.
 „I-a spus Riri lui Nana că ține la mine ?“
 „Da“.
 „Nu cred. Uite să știi că o sun pe Nana chiar acum. Închid și o sun. Bine ?“
 „Nu închideeee ! Lasă că o suni tu mai încolo“.
 „Hai că nu închid“.
 „Dar ziceai că îmi spui cu Bebe...“
 „Ce să-ți mai spun ? Nu ți-am zis ? Nu mai e cu Didi, e cu Bibi. Ce să-ți mai spun ?“
 „Și spui asta cu atîta calm ? Nu te impresionează ? Măcar puțin, așa...“
 „Da, sigur că da... Da', mai bine, spune-mi, te-ai mai văzut cu Fefe ? E un băiat extraordinar, nu ?“
 „Nu l-am mai văzut de mult. L-am văzut pe prietenul lui, Gogo. Îl știi ? Băiatul acela înalt...“
 „Poate Gigi...“
 „Nu, mă, Gogo. Nu știi, eram noi amîndouă pe bulevard... I-am văzut pe amîndoi : Fefe și Gogo. Ți-ai amintit ?“
 „Aha, Gogo !“
 „Da, măăă. Gogo“.
 „Dar Fefe ?“
 „Nu l-am mai văzut“.
 „Auzi ? Știi cu cine m-am întîlnit ?“
 „Cu cine ?“
 „Ia să văd, ghicești ?“
 „Cu Bobo“.
 „Nu“.
 „Cu Bubu“.
 „Nici“.
 „Cu Dede“.
 „Nici măcar“.
 „Aha, stai că știu. Precis știu. Cu Fifi. Așa-i că am ghicit ?“
 „N-ai ghicit, măăă. Chiar nu poți să-ți dai seama ?“

„Cu Lala ?“
 „Nu. Hai că îți spun. Cu Lili“.
 „Și ce făcea ?“
 „Era cu prietena lui Coco. Cum o cheamă ? N-o știi ?
 Prietena lui Coco. Trebuie s-o știi“.
 „Prietena lui Coco ?“
 „Da, mă, prietena lui Coco. Meme. Da, era cu Meme“.
 „Și ce făceau ?“
 „Mergeau într-un loc. Știi, am fost și eu cu ele. Ia să
 văd, ghicești la cine ?“
 „La cineva cunoscut ?“
 „Bineînțeles. Altfel nu te-aș întreba“.
 „La Zizi ?“
 „Nu“.
 „La Zozo ?“
 „Nu“.
 „Hai, spune-mi tu, că azi nu pot să ghicesc“.
 „La Vivi“.
 „Care Vivi ?“
 „Cum, nu-l știi pe Vivi ?“
 „Nu-l știu. Ba nu, ia stai. Nu e cel care a venit când
 eram noi două la Toto ?“
 „Nu dragă, acela era Veve“.
 „Era Veve ?“
 „Da“.
 „Când eram noi două la Toto și a venit Zizi cu niște
 casete ?“
 „Nu atunci. Când zicea Toto că pleacă pe munte“.
 „Aha ! ?“
 „Ți-ai amintit ?“
 „Parcă“.
 „N-are importanță. Ia spune, nu vrei să vii cu mine
 la Sisi ?“
 „Când ?“
 „Diseară. Mai vin și Mimi, Nini, Roro, Șusu, Tuțu, Vava
 și Zozo. Ei, ce zici, vii ?“
 „Bineînțeles că vin. Vii tu să mă iei ?“
 „Îhm. Da' să nu pleci de acasă !“
 „Cum să plec, dacă te aștept pe tine ? Rămîne așa,
 daaa ?“

„Da“.

„Pa-pa“.

„Pa-pa“.

Rostind frumosul salut „pa-pa“, cele două actrițe au pus capăt improvizației lor. În sală au răsunat aplauze, aproape imediat curmate de niște hohote dementiale de rîs, care, nu exagerez deloc, m-au înfiorat.

„Hă, hə, hə ! Hă, hə, hə ! !“

Dar degeaba încerc eu să transcriu ceea ce am auzit. Ar trebui o înregistrare, numai ea ar putea să depună mărturie. Era rîsul unui om, fără îndoială, dar te trimitea cu gîndul la tot felul de alte ființe existente sau inventate. Ce exprima respectivul rîs ? Cred că o evocare mai minuțioasă a lui nu este inutilă. Mai întîi, m-a frapat caracterul lui triumfător. Da, cel care rîdea exprima o mulțumire de sine extraordinar de mare, patologic de mare. Ceva asemănător auzisem cîndva într-un film de groază, unde un uriaș, hidos, avînd capul mic și membrele mari, se deda la crime sadice. Rîsul, care se rostogolea printre inocenții amatori de umor, avea și o certă notă bestială. Dacă o felină mare ar începe să rîdă în compania unor animale fără apărare, probabil că ar scoate niște sunete asemănătoare. Sînt capabil să vă mănînc, temeți-vă de mine — iată, cam aproximativ, traducerea acestei nuanțe. Se mai înțelegea că personajul care rîde gustă umorul, totuși. Dar cum îl gustă ! Nicidecum în mod senin, relaxat, ci mai degrabă într-un fel furios, ca și cum respectivele manifestări de umor ar fi niște arme bune de folosit în lupta pe care o duce împotriva dușmanilor săi. Mi s-a părut că descifrez și o nuanță posesivă, nu tocmai nobilă. Personajul nu rîdea, pur și simplu, fiindcă se amuzase de cele auzite, ci le lua în posesie pe cele două interprete, le certifica înregimentarea într-un detașament al cărui șef incontestabil era el și numai el. În fine, spre a nu mai prelungi speculațiile, voi menționa o nuanță care aducea ceva uimitor. Este, poate, aspectul cel mai șocant dintre toate. E vorba despre nota forțată a rîsului, evidentă pentru oricine găsea resurse de a își depăși primul șoc. Rîsul, peste toate caracteristicile lui, era eminemamente forțat, emis parcă de un actor care nu se află într-o zi prea bună și nu reușește să pară natural. Asta

le punea capac la toate ! În sensul că aducea în toată povestea o notă de artificiozitate.

Stupefacția mea nu a durat prea mult, fiindcă mi s-a ivit în minte o asociație salvatoare. Mi-am dat seama că autorul râsului era din categoria lui Vasile Tufaru, era și el, adică, un fel de tiran de operetă, un om care poate fi asemuit cu o foarte ciudată insectă, care seamănă pînă la identitate cu o viespe, dar nu are ac. Într-adevăr, pe cine ar fi putut să oropsească omul cu rîsetul sinistru ? Pe nimeni. Nu se vedea nici o cale pentru ca amenințările latente ale rîsului său să treacă în practică !

Cine rîsesese ? Iată o întrebare cu totul justificată. Aici o să aveți o surpriză. Rîsesese Onescu. Cel de la care m-aș fi așteptat cel mai puțin să facă o greșală de comportament social.

În clipa cînd hohotele de rîs se făcuseră auzite, m-am întors imediat, îngrozit, dar și fascinat, spre locul de unde proveneau. L-am văzut pe Onescu rîzînd, cu figura strîmbată de un rictus diabolic. Dar, efectiv, nu s-au auzit mai mult de șase sau șapte de „hă”. A fost ceva scurt. Ca și cu prilejul unei gafe minore, pe care o făcuse mai înainte, Onescu și-a dat foarte repede seama că este o greșală să rîdă în felul dat în prezența lui Iovan și a recurs la un zîmbet convențional. Totul s-a petrecut foarte repede. Deci : mai întîi, aplauzele, apoi rîsul, apoi o scurtă încetare a aplauzelor ; în fine continuarea aplauzelor, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Am considerat că am avut un mare noroc surprinzînd scena mută care s-a petrecut între Onescu și Iovan. Iovan nu i-a făcut nici un reproș, dar în momentul declanșării hă-hă-iturilor și-a împietrit fața și a rămas cu palmele înălțate, ca o statuie reprezentînd un spectator care aplaudă. Totul, am mai spus, a fost preț de secunde. Onescu, înțelegînd fulgerător că a făcut o gafă, a dres-o, în sensul pomenit mai sus.

A fost o fază scurtă, căzută iute în trecut, repede „mis-tuită” de cei prezenți, oameni care văzuseră, nu mă îndoiam de asta, multe scene surprinzătoare la viețile lor. Iovan își recăpătase expresia lui obișnuită. Se amuza, dar într-un

fel reținut, ca și cum, în ciuda propriei veselii, nu reușea cu nici un chip să se dezbrace de o idee care îl preocupă.

Dar Ramiro ? Cum a reacționat el ? Fiind așezat lângă Iovan, am reușit să-l văd tocmai în momentul cînd rîsul era în curs de desfășurare. Nimic. Rămăsese imobil. Dar ceilalți ? Trebuie că fuseseră atinși, din moment ce, pentru trei sau patru secunde, nu mai aplaudaseră ; dar trecuseră repede peste întîmplare. Nu are rost să te legi de tot soiul de nimicuri, parcă spuneau fețele lor de oameni ambili, care știu să prețuiască un spectacol bine interpretat.

Un ultim amănut. În momentul declanșării sunetelor respective, copilul cu modelele de mașini de curse se strînsese instinctiv lîngă mama lui, făcînd astfel un gest care nu convenise înaltei femei încălțată în adidași. Am dedus asta din faptul că după consumarea episodului ea a început să îl dăscălească în șoaptă, spunîndu-i probabil că nu este frumos să își exteriorizeze sentimentele în public, că nu trebuie să îi fie frică, fiindcă a fost numai unchiul Flaviu, nu ? Ce dacă a rîs unchiul Flaviu ? Se poate să te sperii, tu, băiat mare ? etc.

Cele două actrițe, deloc atinse de ceea ce mă impresionase pe mine, fapt firesc, dacă ne gîndim că ele auzeau zilnic tot felul de oameni care rîd teatral, se reășezaseră pe locurile lor, pierzîndu-și pe loc prestigiul pe care îl avuseseră atunci cînd apăruseră în fața noastră în chip de interprete. Deveniseră două femei destul de frumoase, ale căror fețe nu mai exprimau ceva anume, trădînd chiar o anume absență a oricărei expresii, dacă așa ceva este, în general, posibil.

Unii s-au ridicat și au ieșit deciși din sală, ca și cum ar fi fost chiar la teatru și s-ar fi grăbit spre garderobă. Alții au rămas pe loc și au început să discute cine mai știe despre ce lucruri importante.

„Ei, ce spuneți ?, ne-a întrebat, pe mine și pe Nicolau, Mariela. Nu-i așa că sînt grozave ?“

„Da, au interpretat extraordinar de bine, a admis Nicolau. Ai văzut ce figuri aveau ? Întineriseră cu zece ani. Și cum își mai dădeau importanță !“

„Tu ce zici, Dane ?“, a perseverat Mariela.

„Ce să zic ? Frumos“.

„Ai mai văzut așa ceva ?“

„N-am mai văzut, recunosc. Și nici n-am mai auzit“.

„Ce vrei să spui ?“, a intervenit Nicolau, cu un glas întrucîtva autoritar.

„Păi, risul... Nu l-ai auzit și dumneata ?“

„Ce rîs, dragă, ce rîs ?“, s-a impacientat dintr-o dată Mariela, foindu-se pe scaun.

„Rîsul domnului Onescu“.

„Hai, Dane, termină cu prostiile, a zis Nicolau. Ce rîs ? Rîde și omul cum poate. Ce importanță are ?“

Adevărat, ce importanță are cum rîde omul ? Probabil că sînt eu prea sensibil, mi-am zis. Sau poate că am halucinații auditive. Astfel s-a încheiat episodul cu rîsul lui Onescu.

Pe cînd ieșeam din sala verde, s-a nimerit să mă aflu în imediata vecinătate a lui Iovan și a fatalului Onescu. L-am salutat pe Iovan, dar și pe companionul său, înclinînd din cap și străduindu-mă să zîmbesc. Iovan mi-a răspuns cu multă amabilitate și m-a privit în ochi, avînd aerul că ar vrea să discute cu mine. Ca ecou la amabilitatea lui, privirea pe care mi-a atribuit-o Onescu s-a încălzit într-o considerabilă măsură.

Nicolau a observat și atunci cînd am ajuns în sala de mese mi-a făcut semn să rămîn pe loc. Bine am făcut că l-am ascultat, fiindcă Iovan, care era în fața noastră cu vreo trei-patru pași, s-a întors spre noi și m-a întrebat :

„Ei, ce zici ? Cum îți place la noi ? Ce spui de teatrul ăsta găsit pe loc ?“

„Mi-a plăcut mult. N-am mai văzut așa ceva“.

„Ideea lui Ramiro. El s-a gîndit că se pot forma o serie de diminutive prin dublarea unor consoane urmate de o vocală. Este un mecanism simplu. Tot el a avut ideea de a se înscena o convorbire telefonică între două fete oarecum sărace cu duhul. Adică nu propriu-zis sărace cu duhul, ci mai degrabă prinse în cursa unor expresii verbale gata făcute“.

Iovan s-a oprit și părea că mai are de spus ceva. Dar Onescu, misterios, a început să-i șoptească ceva la

ureche, în timp ce mâinile lui mari gesticulau cu multă încetineală, de parcă ar fi fost cele ale unui înotător subacvatic. Drept urmare, Iovan ne-a făcut, mie și lui Nicolau, un semn de rămas bun și s-a îndepărtat alături de cel care reușise, cu puțin timp înainte, să mă sperie.

IX

Se făcuse ora șase, șase și jumătate. Unii dintre cei care se număraseră printre spectatorii scenei imaginată de Ramiro se așezaseră pe la mese. În fond, de ce nu? Seara putea fi începută, nu era prea devreme.

„Unde o fi Teofana?“, l-am întrebat pe Nicolau.

Am uitat să spun că Mariela ne părăsise, fără nici o explicație, puțin timp după ce spectacolul se încheiase. Pe cînd eu mă tot căzneau să înțeleg cît mai bine nechezatul metafizic al lui Onescu, ea se repezise către cele două actrițe, pentru a le felicita. Efuziunile ei nu au fost mici. Cît privește expresia „nechezat metafizic“, sînt de acord că nu este tocmai potrivită, dar nu renunț la ea, fiindcă sună bine, realmente.

Înainte de a-mi răspunde la întrebare, bătrînul și-a rotit privirile prin sală. Apoi a zis :

„Pe aici nu este. Precis a ieșit împreună cu Odette și cu Mona. Cred că este și Mariela cu ele. Le găsim în parc. Vrei să le cunoști și tu pe cele două actrițe?“

Bineînțeles că voiam. Dar mi s-a părut că nu este cazul să mă arăt prea avid de mondenitate. Așa că am zis :

„Hai să ne plimbăm și noi puțin ! Ce zici?“

Nicolau nu avea nimic împotrivă. Dealtfel nici nu se vedea ce altceva am fi putut să facem.

Ca să ajungi pe veranda în al cărei spațiu avusesem șansa să îl cunosc pe Ramiro Boboc, trebuia să treci printr-un hol destul de întunecos. Din acest hol se făceau niște încăperi al căror rost nu îl știam încă. În timp ce ne îndreptam spre ieșire, parcurgînd acest hol, am fost frapat de o voce neobișnuită, care răcnea niște cuvinte nu imprevizibile și nici prea originale. Intonația era, însă, de mi-

Ioane Un actor de comedie ar fi dat mult să poată avea o astfel de voce.

„Măiîi, răcnea omul, io sînt Marin Tabulea, cu mine nu te joci ! Cu mine nu te joci tu ! Io sînt Marin Tabulea“.

„Da' cine este Marin Tabulea ?“, l-am întrebat pe Nicolau, care rîdea pe sub mustață.

„Cum, nu știi cine este Marin Tabulea ?, mi-a răspuns el printr-o altă întrebare.

„De unde să știu ?“

„Așa este, n-ai de unde să știi. Află că Marin Tabulea e un om cu totul ieșit din comun. E paznic sau portar. Ceva în acest gen. E nemaipomenit de pitoresc. Merge la concurență cu scriitorii, în această privință. Vrei să îl cunoști ?“

„Aș vrea, sigur că aș vrea. Dar cum ?“

„Asta nu este o problemă. Dar să știi că trebuie să-i faci o cinste. Vreo bere, ceva“.

„Îi fac“.

Nicolau s-a îndreptat spre ușa uneia dintre încăperile necunoscute de mine, care se făceau din hol, și a deschis-o.

„Nea Tabuleo, a zis el cu veselie, ia vino pînă afară. Că vrea să te cunoască un prozator talentat“.

„Un prozator talentat ?, a răcnit încă invizibilul Tabulea. Dacă-i pe așa, atunci vin“.

O mobilă a scîrțîit tare, iar geamătul de reumatic al lui nea Tabulea s-a făcut de asemenea auzit.

„Să știi că o să plouă, domnu' George. Mă dor șalele“.

„Ia vino încoace, nea Tabuleo, a zis Nicolau. Uite, dinsul este Dan Balaban, prietenul meu“.

Tabulea a dat mîna cu mine, zîmbind cu o bună dispoziție ușor estompată de o mică doză din supărarea despre care aflasem mai adineaori.

„Da' de ce vrei să mă cunoști, domnu' Balaban ?“

„Uite așa, mi-a plăcut vocea dumitale“.

„Hm, a făcut nea Tabulea. Vocea mea ?“

„Și aș vrea să-ți fac o cinste. Să bei și mata o bere“.

I-am dat o bancnotă, pe care nea Tabulea a luat-o cu sînge rece, fără să ezite și fără să spună vreuna dintre zadarnicele expresii de tipul : „lasă“, „nu trebuie“ etc.

După care nea Tabulea a zis :

„Să trăiți !“

Scena era jucată. Puteam să plecăm în parc.

Totuși, cum arăta nea Tabulea și cum era vocea lui ? Este important de știut, din moment ce omul trecea drept una dintre cele mai interesante figuri ale locului.

Nea Tabulea era un om la vreo șaiszeci și cinci de ani, dacă nu cumva mai puțin. Era cărunț, purta o mustață groasă, de om hitru. Sau, dacă preferați altfel, de lord. Pe fața lui se găseau destule indicii care îl desemnau drept un băutor înrâcnat. Statură mijlocie, mers legănat, de marinar sau de om care a ridicat greutate mari, la viața lui. Dar ceea ce era cu adevărat interesant la el era vocea. Ea aducea într-o oarecare măsură cu hîriitul electronic al lui Ramiro. Dar esența ei, ca să zic așa, era cu totul deosebită. Nea Tabulea se opintea parcă atunci cînd pronunța cuvintele. Fiecare vorbă ieșea din el cu oarecare caznă, de parcă ar fi fost smulsă de undeva din josul regiunii în care se află coardele vocale. Ventriloc ? Nu, mai degrabă o voce icnită, da, asta este expresia care îmi convine cel mai mult, este cea mai potrivită. Nea Tabulea vorbea icnind. Efectul era deosebit.

După-amiaza parcul nu mai arăta la fel de strălucitor ca dimineata. În schimb, atmosfera era mai calmă. Un parfum blind, abia simțit, plutea în aer sau, cel puțin, mi se părea mie că pluteste. Pe alei puteau fi văzute perechi sau grupuri de oameni, care se mișcau încet. În mod periodic, cîte un ins se oprea, spre a da mai multă greutate celor pe care le spunea. Nu se auzea nimic, nici o vorbă ; în schimb, se putea observa gesticulația. Cei care îl acompaniau pe cel oprit mai înaintau vreo doi-trei pași și apoi stăteau și ei pe loc, dar indeciși, doar pe jumătate întorși spre cel care argumeta. Nu peste mult timp grupul se punea din nou în mișcare. Manevra se repeta de mai multe ori.

Am pornit cu Nicolau în căutarea Teofanei.

„Probabil că s-au dus prin pădure, a zis bătrînul, după ce privise cu atenție către toți cei care puteau fi văzuți prin parc“.

„Care pădure ?“, am întrebat.

„În continuarea parcului există o pădure, nu știi ?“

De unde era să știu ?

„Vrei să mergem după ele ?“

Voiam. Așa că am luat-o pe una dintre aleile parcului, pe care nu mai fusesem încă. Ea se afla în partea opusă lacului. Ne-am întâlnit cu perechea lângă a cărei masă Iovan zăbovisese în seara precedentă. Niște oameni părînd a se simți foarte bine în propriile lor epiderme.

Nicolau, foarte politicos, ca întotdeauna, a salutat încă de departe. A fost un fel de întâlnire în trepte, începută pe cînd distanța între noi și ei era de vreo douăzeci de metri și încheiată prin strîngeri de mîini și zîmbete perfect realizate.

„Vi-l prezint pe Dan Balaban, prietenul meu foarte bun, a zis bătrînul, de îndată ce formulele de salut s-au încheiat. Stă aici, cu mine, vreo cîteva zile“.

Îi aveam în față pe soții Munteanu. Gelu Munteanu și Ada. Despre doamna Munteanu pricepusem destule în seara precedentă, în scena discuției cu Pavel Iovan. Era o femeie care știa cum se trăiește și care posedă, lucru foarte important, o mare energie.

„Scrieți și dumneavoastră, nu ?, m-a întrebat bonomul Gelu Munteanu. Altfel nu îmi explic cum de rezistați aici“.

„Nu scriu, am precizat. Dar nici nu mi se pare prea dificil de locuit aici. Dimpotrivă. Găsesc că totul este foarte interesant. Niciodată în viața mea nu am văzut atîția oameni interesați adunați la un loc“.

Gelu Munteanu a rîs, moment în care, printr-o curioasă iluzie optică, mi s-a părut că strălucirea cheliei sale se mărește brusc. Soția sa, în schimb, nu părea nici pe departe la fel de veselă. Înfățișarea ei mi-a adus în minte metafora unui bec stins, care își menajează filamentul, așteptînd momentul cînd va fi cazul să se aprindă.

„Povestea cu rezistența a fost o glumă, firește, a precizat Munteanu. Aici este realmente foarte plăcut. Parcul este splendid, nu ?“

„Într-adevăr, am consimțit, constatînd, în sinea mea, că Munteanu, nu se știe din ce pricină, o dăduse pe fraze convenționale.

„Domnule Nicolau, a intervenit Ada Munteanu, cu un scurt zîmbet, care mi-a adus aminte de marile ei posibilități actricești. Am vrea să vă invităm, pe dumnea-

voastră și pe domnul Balaban, la o mică întâlnire amicală. Așa, pe la opt și jumătate. Vine și domnul Iovan“.

„Vă mulțumim foarte mult, a răspuns imediat Nicolau, arătându-se foarte plăcut atins de invitație. Dar ce sărbătoriți ?“

„I-a apărut o carte soțului meu. O carte la care ținem amândoi foarte mult“.

„Bine, dar nu am văzut nimic în ultimul timp, s-a mirat bătrînul. Și doar știți că urmăresc cu mare atenție tot ceea ce scrie domnul Munteanu“.

Nici vorbă să urmărească, dar face bine dacă spui cîte o minciună pioasă.

„Nu a intrat încă în librării“, a spus Ada Munteanu.

În timpul acestui scurt dialog, Gelu Munteanu a zîmbit conștiincios.

Ne-am despărțit de soții Munteanu și ne-am continuat drumul către pădurea în care urma să le descoperim pe cele trei sau chiar patru femei. O clipă mi le-am închipuit cum, în stilul unui cunoscut tablou, se așază în iarbă și realizează un grup decorativ.

Pe neașteptate, din spatele unui grup de arbuști s-a ivit sculptorul Ramiro. După cîte îmi dădusem seama, nu prea era el omul care să agreeze plimbările. Uite că mă înșelasem.

„Încotro mergeți ?“, ne-a întrebat el, determinîndu-mă din nou să mă mir de felul în care articula vorbele.

„O căutăm pe Teofana, a zis Nicolau. Și pe fete. Le-ai văzut ?“

„Nu este nimeni în pădure. Și eu tot pe ea am căutat-o. Nu înțeleg unde a putut să dispară atît de repede“.

„Cine știe..., am spus eu. Dar dați-mi voie să vă felicit pentru ideea dramatică. A fost grozavă“.

„N-a fost ideea mea“.

„Dar a cui ?“

„A domnului Nicolau, aici de față“.

„Cum nea George, m-am mirat eu factice, dumneata ai idei dramatice și nu spui la nimeni ?“

„Lasă, lasă. Domnul Ramiro este prea amabil. De fapt...“

„Nici un de fapt, a spus Ramiro, fără ca vreo trăsătură a feței să i se miște. Nu știu de ce mi-a spus-o numai mie...“

„În fond nu are importanță cui i-a venit o idee, din moment ce lucrurile au ieșit bine, a zis, conciliant, Nicolau. Hai, nu vii cu noi ? Măcar facem o plimbare“.

„Ba vin, dar cu condiția să mergem la fotbal“.

„Ce fotbal, m-am interesat eu, cu un viu interes, de care numaidecît m-am jenant. Joacă scriitorii fotbal ?“

„Și încă cum, a zis Nicolau, depășindu-și mica indispoziție, pe care, după cîte am avut impresia, i-o cauzase disputa despre paternitatea faimoasei idei dramatice. Vrei să vezi ? Poate joci și tu. Poate intră și domnul Ramiro“.

„O, nu, eu nu joc“, s-a disculpat sculptorul.

Așa-zisul teren de fotbal era de fapt un spațiu unde cîndva se jucase tenis. Că fusese acolo un teren de tenis, pe care simandicoase persoane își puseseră în valoare loviturile magistrale, se putea deduce după rămășițele de zgură, care pătau, pe ici pe colo, pămîntul. Locurile unde fuseseră cîndva stîlpii de susținere a fileului nu se mai vedeau. Nici vreun gard nu mai era. Vreo doi-trei stîlpi stingheri puteau conduce spre deducția că, într-adevăr, cîndva o împrejmuire interzicea mingilor să zboare prea departe.

„Aici a fost pe vremuri un teren de tenis ?“ l-am întrebat pe Ramiro.

„Nu știu, întrebați-l pe domnul Nicolau“, mi-a răspuns el, în timp ce schimba niște misterioase semne cu unul dintre cei aflați pe teren.

Destinatarul semnelor lui Ramiro nu zicea nici el vreo vorbă. Își flutura, în schimb, degetele de la mîna dreaptă, de parcă ar fi cîntat la un pian ale cărui clape erau așezate vertical. Sprîncenele lui ridicate mă determinau să presupun că este vorba despre o întrebare. La care Ramiro nu se lăsa mai prejos, mișcîndu-și palma mîinii drepte, cu degetele lipite, de parcă ar fi vrut să își contemple, în mod succesiv și repetat, palma și apoi dosul palmei.

„Nea George, aici a fost un teren de tenis ?“

„Și încă ce teren, a suspinat bătrînul, cu o nostalgie mare, de parcă i-aș fi amintit de prima lui iubire. Ce știi tu, Dane ? Ce știi tu ?“

„Ce să știu, nea George ?“, l-am întrebat eu, dîndu-mi prea tîrziu seama că figura mea exprimă o uluire vizibilă, de neofit.

„Ce să mai discutăm. Lasă că îți povestesc eu altădată. O să-ți povestesc, da...”

Dar cine era lumea care popula terenul ? Și ce făceau cei aflați acolo ? Să răspund metodic la aceste două întrebări.

Se aflau în spațiul destul de strîmt vreo douăzeci de bărbați, cei mai mulți dintre ei tineri ; dar puteau fi zăriți și vreo doi-trei mai vîrstnici. Precizez, este cazul, că prin bărbați tineri înțeleg oameni care nu au mai mult de cincizeci de ani. Mai ales printre artiști, a fi tînăr nu înseamnă neapărat a avea între douăzeci și treizeci de ani. Fiind vorba despre un mediu artistic, este cazul să mă conformez acestei reguli.

Se juca fotbal. Dar ce fotbal, domnule ! Așa ceva nu mai văzusem niciodată în viața mea. Exista o singură poartă. Una dintre „bare” era închipuită de un stîlp, fost cîndva component al gardului care delimita terenul de tenis. A doua era și mai improvizată. Peste un bolovan destul de mare era pusă o piatră ceva mai mică, a cărei proveniență era, după toate aparențele, un atelier de sculptură. Piatra reprezenta un tors de femeie și era greu de înțeles cum de ajunsese acolo.

Acum urmează poanta cea mai nemaipomenită. Eu știam, de pe vremea cînd jucam fotbal „de maidan”, că este posibil să se recurgă la serviciile unui singur portar. Cînd terenul era prea mic, cînd cea de-a doua poartă nu putea fi pusă în funcțiune, din diferite motive, jucam la o singură poartă. Dar în rest totul era de înțeles. Erau două echipe, care aveau același număr de jucători, componenții aceleiași echipe pasau între ei și așa mai departe. Ceea ce vedeam era și nu era fotbal. Era, fiindcă miza jocului erau golurile. Dar nu erau echipe. Fiecare dintre cei aflați în teren căuta să marcheze goluri în contul lui personal.

„Ce fel de fotbal este ăsta, nea George ? Dumneata ai mai văzut așa ceva ?”

„He, he, a rîs filozofic Nicolau, altundeva decît aici n-am mai văzut. Să știi că este un fotbal foarte instructiv”.

„Cum instructiv ?”

„Are dreptate domnul Nicolau, a intervenit Ramiro,

pe care vederea ciudatului joc nu-l înveselise deloc. Este un fotbal perfecționat“.

„Știi cum se numește ?“, m-a întrebat Nicolau.

„Cum ?“

„Fiecare pentru el“.

„Toți cei care joacă sînt scriitori ?“, am întrebat.

„Nu toți, m-a lămurit Ramiro. Sînt și băieți din sat. Mai sînt cîțiva vizitatori, care au legături foarte vagi cu literatura“.

„Dar care sînt regulile ?“

„Hai, hai, Dane, m-a muștrat Nicolau. Le vezi tu foarte bine, regulile, nu mai trebuie să ți le explicăm noi“.

Era adevărat. Întrebarea mea cu regulile fusese strict retorică. Nu trebuia să te inițieze cineva, pentru ca să pricepi.

Jocul se desfășura cam în felul următor. Portarul arunca mingea înspre centrul terenului, spre dreapta sau spre stînga, după cum îi venea pe chelie. Folosesc această expresie neacademică pentru că, întîmplător, ea este foarte potrivită. În secvența pe care am urmărit-o, portarul era un domn foarte serios, de vreo cincizeci de ani, care avea într-adevăr o chelie socratică de toată frumusețea.

Deci, domnul cu chelia arunca mingea. Nu cu mîna, ci lovind-o cu piciorul, cum fac portarii adevărați, care pot fi văzuți la televizor. Pe fața lui se puteau vedea semnele unei satisfacții naive, copilărești. Cu el purtase Ramiro, îndată după sosirea noastră, dialogul format din mișcări ale mîinilor, despre care am amintit.

Este, însă, cazul să precizez că numai portarul părea bine dispus. Jucătorii de cîmp, dacă pot să le spun astfel, nu erau nici pe departe veseli. Dimpotrivă, pe fețele lor se citea încrîncenarea. Bine, desigur, nu era vorba despre o dorință de cîștig dusă dincolo de niște limite convenabile, cum am văzut eu odată într-un meci de divizia C, unde cîțiva jucători, nu mint, făceau spume la gură, din cauza ardorii și a neputinței. Dar o mare „poftă de gol“ se putea vedea pe fețele lor.

Să revin la mecanismul jocului. Portarul arunca mingea în teren. O oprea și o „controla“ jucătorul X. „Cu mingea la picior“, X se îndrepta spre poartă, pentru a marca un gol. Pînă aici totul era foarte firesc. Dar în con-

tinuare începeau ciudățeniile. În mod spontan, cei care se aflau în imediata lui apropiere se năpusteau spre el și încercau să-i ia mingea. Dacă X era un jucător abil, și printre cei aflați în teren erau cîțiva care păreau să știe, într-adevăr, fotbal, reușea să îi „dribleze“ pe unul, pe doi, pe trei, chiar patru. Se apropia, astfel, de poartă. Dar atunci cînd distanța între el și portar devenea primejdios de mică, trei sau patru îl atacau dintr-o dată și el nu mai avea ce să facă. Mingea era pierdută și povestea începea de la capăt. De ce nu se recurgea la „șuturi de la distanță“ ? Aici era un alt clenci. Una dintre reguli era : să nu se „șuteze“ decît din imediata apropiere a porții. O linie trasată cu var indica zona din afara căreia „șuturile“ erau interzise.

Încet-încet, începeam să-mi dau seama de ce Nicolau spusese că jocul numit „fiecare pentru el“ este instructiv. Ceea ce vedeam era un model de noncooperare. Mici echipe se formau, este drept, dar doar atunci cînd primejdia marcării unui gol de către cineva era iminentă. Și doar pentru cîteva clipe, pentru pericada de timp necesară „deposedării de balon“ a cuiva devenit amenințător. Nimeni nu voia să se sacrifice pentru ca altul să reușească. Asociațiile erau doar distructive, niciodată constructive.

Rezultatul era o babilonie, care mi-a adus aminte de bancul cu capra. Nimeni nu reușea să marcheze vreun gol. În schimb, toți aveau satisfacția eșecului tuturor.

Acum, sigur că întreaga poveste putea să aibă și o pronunțată notă umoristică. Eu nu prea știam cum se petrec lucrurile printre scriitori, eram doar în faza tatônărilor. Dar, chiar și în această situație fiind, mi-am dat seama, după ce am privit vreo zece minute spre cei care realizau o vînzoleală nemaipomenită pe fostul teren de tenis, că totul putea să fie doar o comedie, un mod bizar de distracție. Da, ipoteza cu oamenii care se distrează pocind jocul de fotbal mi s-a părut a fi cea mai potrivită.

Dacă acceptam că așa stau lucrurile, atunci întreaga scenă trebuia privită cu alți ochi. Însemna că bărbatul cu favoriți albi, dar cu părul ciudat de negru, care alerga foarte excitat, făcînd să răpăie pămîntul sub adidașii săi, și care arăta cui avea vreme să se uite la el o figură de om posedat, bărbatul pentru care deținerea mingii pe o perioadă de vreme cît mai lungă cu puțință părea a fi o

problemă de viață și de moarte, nu făcea decît să joace teatru ? ! Mai însemna că tînărul extrem de brunet, musculos, în mod evident fără nici o legătură cu literatura, se ambala și mai strecura printre dinții săi foarte albi cîte o înjurătură doar așa, pentru că așa cerea piesa ? !

„Ăștia joacă serios sau doar se fac, simulează ?“, l-am întrebat pe Nicolau.

„Uite, asta este o întrebare la care nu sînt în stare să-ți răspund“, a zis el, fără să surîdă.

„Cum nu poți ? Dumneata fi cunoști foarte bine pe scriitori. Ești sociologul lor, nu ? Chiar mai înainte mi-ai spus că jocul pe care îl privim este instructiv. De ce este instructiv ? Ba nu, asta știu. Este o parabolă a lipsei de cooperare, nu ?“

„Dacă vrei să-i zici așa...“

„Dar chiar nu ai nici o teorie cu privire la jocul ăsta ?“

„Ba am, dar n-am stabilit în ce măsură este vorba despre o înfruntare și întrucît despre o mascaradă“.

„Nu i-ai întrebat pe cei care joacă ?“

„Ba i-am întrebat, dar nici ei nu prea au știut ce să spună. Sau poate că nu au avut chef să facă eforturi de autoanaliză în favoarea mea. În fond, dacă stăm să ne gîndim, nici nu contează prea mult care este substratul psihic. Important este numai rezultatul, eu așa zic. Jocul are o anumită coloratură, foarte clară, indiscutabilă ? Are. Nu mai contează dacă cei angrenați în el sînt serioși sau își bat joc de ceea ce fac și, în mod implicit, de ei înșiși“.

„Ei da, aici mi-ai plăcut, nea George. Ai adus-o bine din condei“.

„Din gură, domnule Bălaban, din gură“, a intervenit Ramiro.

N-aș fi crezut că aude ce discutăm noi, într-atît părea de abstras. După care în grupul nostru de trei nu s-a mai discutat. Ne-am uitat liniștiți la jucători. Mecanismul jocului funcționa perfect. Era un fel de mașină destul de complicată, care nu produce nimic, dar consumă energie. Pe măsură ce mă uitam mai mult, începeam să descopăr unele nuanțe. Am observat astfel un comportament destul de curios, care intervenea, pe rînd, aproape la fiecare jucător. Despre acest comportament aș putea spune că era rezultatul unei conștiințe a inutilității oricărui efort

prelungit dincolo de anumite limite subiectiv stabilite. Din moment ce tot nu pot să marchez vreun gol, iar acțiunea de a-i împiedica pe ceilalți să marcheze este atât de simplă, de ce să mă mai zbat așa tare ? Iată întrebarea ce li se ivea în minți și le modifica „stilul de joc“. Apărea o anumită lentoare, ardoarea lăsa loc unor mișcări mai rotunde, ca să zic așa.

De la un timp, nu cred că m-am înșelat, doar vreo doi-trei și-au păstrat elanul pe care, la început, toți păreau a-l avea. Jocul continua, nu asta era problema, dar ceva se deteriora văzînd cu ochii. Mi s-a părut chiar că observ, de la un moment dat, o neașteptată milă pe care ochii celor deconectați o sclipeau către cei încă plini de iluzii în legătură cu posibilitatea de a marca gol.

„Ei, ce facem, a întrerupt Nicolau seria speculațiilor mele modeste, mai stăm ?“

„Cum zici dumneata, nea George. Dumneata ești seful“.

„Eu zic să mergem. Trebuie să ne pregătim pentru sindrofie, nu ?“

Ba da. Ne-am luat la revedere de la Ramiro.

X

În cameră ajuns, mi s-a ivit un interval de timp în care nu prea aveam ce să fac. Bătrînul intrase în baie și proceda, după toate aparențele, la cel de-al doilea bărbierit al zilei. După ras urma să își administreze, eram sigur, un duș prelungit.

Ce să fac ? Să răsfoiesc o carte. Ce carte ? Pe noptiera lui Nicolau se afla un teanc de volume, format exclusiv din exemplare ale celui de-al doilea roman al bătrînului meu prieten. Ia să ne uităm puțin prin „Cădere“. Da, chiar așa era intitulată cartea, cea de-a doua, a lui George Nicolau. Ce cădere, a cui cădere ?

Am început să citesc pe sărite, încercînd să-mi dau seama despre ce era vorba. După apariția cărții pe care o țineam în mîini, parcursesem cîteva recenzii și îmi mai aminteam cîte ceva. Dar cartea nu reușisem să o citesc. Nicolau m-a întrebat dacă mi-a plăcut, eu am spus că da

și discuția s-a oprit. Îmi planificasem să nu închei „sejurul” meu la casa de creație fără să citesc „Cădere”. Era o datorie morală. Și, în definitiv, bătrînul nici nu scria prost. Avea, așa, un fel de a despica firul în patru, care era pe placul meu.

Cum era vorba despre un roman scris într-un stil care nu crea dificultăți la lectură, n-am avut probleme deosebite. Era un roman de dragoste ! Frumos lucru, să fii în stare să scrii o carte de o asemenea factură atunci cînd te afli la venerabila vîrstă de șaptezeci de ani. După cîte mi-am dat seama, evenimentele narate se petreceau în primii ani de după 1960. Un tînăr cu mari calități morale și intelectuale iubea și era iubit de o fată foarte minunată. Zic așa, pentru că altfel ar trebui să spun „foarte frumoasă”, ceea ce ar fi o banalitate. Lucrurile merg perfect între cei doi. Numai că, dacă povestea s-ar fi sfîrșit cu o căsătorie bine regizată, n-ar mai fi fost necesar un roman, totul putînd fi povestit perfect de bine într-un basm. Se dovedea că tînăra este o ființă malefică, în ciuda înfățișării sale angelice. Ea avea un dar diabolic de a-l aduce pe iubitul ei la disperare, de a-i deregla psihicul. Recunosc, tribulațiile amoroase ale personajului principal erau urmărite de către Nicolau cu multă acuratețe și cu tot atîta inventivitate.

Dar cum se terminau toate necazurile tînărului ? Într-un fel foarte trist. Adus pe marginile nebuniei de către iubita sa, o persoană profund imorală, el intra într-o melancolie grozavă și, în cele din urmă, se sinucidea. Din gelozie. Un frate de-al lui, cel care relata toată povestea, se decidea să îl răzbune. Dar cum ? Iată întrebarea pe care și-o punea răzbunătorul. Romanul nu mai răspundea la această nedumerire a naratorului.

Ieșit, ras și radios, din baie, Nicolau m-a găsit frunzărindu-i cartea.

„Crezi că nu știu că n-ai citit-o ?”, m-a întrebat el cu reproș.

„O s-o citesc zilele astea, m-am scuzat eu. Te-ai supărat pe mine ? N-am avut timp. Doar știi și dumneata...”

„Bine, bine, lasă vorbele de prisos. Între noi nu are rost să... Bine cel puțin că te-ai decis să o citești. Mai bine mai tîrziu decît... Nu ?”

„Evident. Dar ia spune-mi, te rog, nu seamănă romanul dumitale cu o altă carte, cu un alt roman, nu ? N-am mai citit eu ceva asemănător ? Parcă îmi amintesc de ceva aflat pe aproape... Nu ?“

„Nu știu nimic de așa ceva, s-a indispus în mod vădit Nicolau. Doar nu mă crezi în stare de un plagiat“.

„Ei, și dumneata, acum ! Cine a vorbit de plagiat ? Dealtfel, cred că totul este doar o iluzie a mea. Da, altceva nu poate să fie“.

„Bineînțeles că este o iluzie. Eu cred că motivul este subiectul. O sinucidere din dragoste... Ți dai și tu seama...“

Mi s-a părut că bătrînul a răsuflat ușurat, ca urmare a declarației mele că am fost cotropit de o iluzie literară. Voia și el să aibă monopolul, ce mai... Oamenii sîntem...

„Te-ai inspirat dintr-un episod real ?“, am întrebat.

„Da, bineînțeles, altfel nu poți să scrii. În afară, desigur, de cazul în care ești un profesionist implacabil, cum nu este situația mea“.

„Și cum s-au petrecut treburile în realitate ?“

Am considerat că este de datoria mea să discut puțin despre „Cădere“. Astfel urma să-mi micșorez vina de a nu fi citit romanul imediat după apariția lui, ba chiar, ce zic eu, în manuscris. Un prieten adevărat așa trebuie să face. În manuscris, da.

Oricare ar fi fost rațiunile mele compensatoare, Nicolau a primit cu o vizibilă plăcere întrebările. L-am simțit în stare să îmi povestească o noapte întreagă despre cum a fost și cum a devenit cazul. Noroc că trebuia să coborîm.

„În realitate, a zis el, nu a fost tocmai așa. În sensul că nu a murit nimeni. Dar restul întîmplărilor cam așa s-au desfășurat“.

„Și cine a fost... ?“

„Nu știu dacă te interesează cu adevărat toată povestea... Chiar vrei să știi ?“

„Bineînțeles că vreau. Din moment ce te întreb... Mie cartea mi se pare a fi foarte bună“.

Nicolau înflorea văzînd cu ochii, dovedindu-mi că nu greșesc cei care spun că satisfacțiile de vanitate fac bătrînețea mai ușor de suportat.

„Păi, să-ți spun, atunci. Eu însumi am trăit totul, la vîrsta potrivită, desigur. Ei, ce zici de asta? Nu-i așa că, după cît ai reușit tu să mă cunoști, pare neverosimil?”

„Într-adevăr“.

„Și mie, cînd mă gîndesc la unele dintre episoadele pe care le-am trăit, îmi vine să zic : este imposibil să mi se fi întîmplat mie una ca asta. Este un truc la mijloc. Nu se poate“.

„Uite că se poate“.

„Da, se poate. Fără să ne dăm seama, pe nesimțite, ne transformăm în personaje de literatură“.

Bine-bine, eram de acord că bătrînul pornise de la niște întîmplări trăite de el însuși, dar, ceva mi se părea a nu fi în regulă. L-am întrebat :

„Dar dacă dumneata ai fost eroul, de ce ai p'asat acțiunea într-o altă epocă istorică? Toate amănuntele materiale...”

„M-am gîndit că așa ar fi mai bine. Știi, dacă scrii despre o epocă mai îndepărtată nu prea merge să pui sinucideri cu substrat pasional. Nu se leagă, nu știu cum să-ți spun... Oamenii admit că doar în epoca pe care o trăiesc ei dramele sînt cu adevărat impresionante. Tot ce s-a petrecut cu vreo cîteva decenii în urmă devine, treptat, cumva umoristic“.

„Ei, lasă, că nu e chiar așa. Sînt destule exemple, care...”

„Știu eu la ce te gîndești“.

„Vezi?”

„Numai că foarte puțini sînt cei care reușesc să scrie ceva de mare poezie. Prozatorii obișnuiți au posibilități mult mai mici. Ei nu ținesc să emoționeze, fiindcă nu sînt niște poeți. În schimb, ei caută să descrie întîmplări verosimile. Este cu totul altceva“.

„Vorbești de parcă dumneata ai fi făcut filologia la fără frecvență și nu eu“.

„Ei, lasă, spun și eu niște banalități“.

A început să ridă, pîrînd deosebit de mulțumit de el însuși.

Nu știu cum se întîmpla, dar era pentru a doua oară cînd nu nimeream cînd trebuia. Doamna din parc, Ada Munteanu numită, spusese, că mica întîlnire amicală

urma să înceapă pe la opt și jumătate. Noi am coborît la nouă fără douăzeci, dar am mai fi putut întîrzia în cameră, fără nici un risc.

În partea dinspre ferestre fusese instalată o masă lungă. Un obiect făcut din bucăți, obținut prin alăturarea a trei sau chiar patru mese obișnuite. Farfuriile nu erau pe masa cea lungă. În schimb, puteau fi văzute tacîmuri, pahare, precum și vreo trei sticle umplute cu un lichid vag gălbui, care promitea să fie țuică de casă.

În două vase înalte se aflau trandafirii roșii, spectaculos de proaspeți.

La masa festivă : nimeni. Spre compensație, la celelalte mese se aflau cîteva persoane. Ramiro trona — acesta este cuvîntul potrivit — pe scaunul în care mă obișnuisem să îl văd. În fața sa se afla un păhărel pe jumătate plin cu un lichid incolor. Am presupus că era vorba despre votcă. Era prezentă și doamna Gina Banu. Lîngă ea se afla persoana în compania căreia o mai văzusem. Fumau liniștite, manevrîndu-și țigarele cu gesturi de nonșalanță. În sfîrșit, la o masă mărginașă se afla o pereche formată dintr-un bărbat de vreo patruzeci de ani, chel, cu mîini puternice, frumoase, și o femeie de vreo treizeci și cinci, blondă, distinsă, dar acuzînd o ciudată îmbătrînire prematură a feței. Cei doi mîncau fripturi, avînd la dispoziție și niște porții de salată verde remarcabil de mari. I-am ținut minte, fiindcă mi s-a părut că văd în comportamentul lor ceva contrafăcut. Atunci, pe loc, nu am fost în stare să îmi trec în cuvinte, chiar și interioare, impresia. Dar acum, rememorînd scena, sînt în măsură să spun ceva clar. La lămurirea mea participă, desigur, și împrejurarea că ulterior, după consumarea ciudatelor evenimente care au urmat, am aflat o serie de amănunte în legătură cu statutul lor. În gesturile reținute cu care manevrau tacîmurile, în felul în care își vorbeau, fără să zîmbească, fără să se privească în ochi, excesiv de încet, de parcă ar fi fost doi conspiratori, în nu știu ce stînjeneală globală a lor, pe care unele semne de nonșalanță rare nu reușeau să o contracareze, în toate acestea am întrevăzut situația ingrată a unor oameni care țin să pară ceea ce nu sînt.

„Ce facem, nea George ?, am întrebat. Iar am picat prea devreme. Iar n-am respectat regula întârzierii strategice“.

„Nu-i nimic, a zis bătrînul. N-are importanță. Hai să stăm și noi la o masă. Acum e chestiune de minute. Să nu te îndoiești de asta. Eu știu cum merg treburile pe aici“.

„La care masă ?“

Nicolau mi-a arătat o masă aflată lîngă locul unde se aflau cei doi despre care am amintit.

„De acolo avem cel mai bun unghi de observație. O să-i vezi cum intră, pe toți“.

„De ce să-i văd ?“

„Dane, Dane !, m-a căinat bătrînul. Ar trebui să știi că la intrarea într-un spațiu populat expresia figurii oamenilor nu se schimbă instantaneu, pe loc. Ceva din singurătatea în care s-au aflat mai înainte persistă pe fețele lor. Mie îmi place să văd tocmai momentul cînd se petrece schimbarea, comutarea, ca să zic așa“.

„Ai dreptate. Eu urmăresc același lucru la telefon. Cred că ai observat că oamenii, atunci cînd răspund de acasă, nu este vorba despre convorbirile profesionale, își arată la început adevărata lor stare de spirit și chiar felul lor de a fi. Doar după ce primele cuvinte au fost schimbate se produce o acomodare a timbrului la necesitățile unei convorbiri civilizate sau afectuoase“.

„Nu mi-am dat seama de asta. Dar cred că ai dreptate“.

Nicolau a rămas o clipă pe gînduri. Apoi a continuat :

„Da, să știi că așa este. Ai făcut o descoperire interesantă. Pare atît de simplu, cînd te gîndești, dar uite că nu este chiar atît de simplu. O singură obiecție aș putea să-ți aduc. Cred că o bănuiești, nu ?“

„Te referi la faptul că oamenii rutinați au la telefon, din prima și pînă în ultima clipă a convorbirii, un glas supravegheat ?“

„Da“.

„Eu am făcut unele investigații statistice, ca să zic așa. Se pare că aceia care reușesc să se supravegheze pe deplin sînt foarte puțini. Uite, de pildă, actorii. La ei nu poți să-ți dai seama de nimic, atunci cînd îi asculți vorbind la telefon. La fel în cazul altor profesioniști ai

vorbitului : avocați, profesori. Dar lumea nu este formată numai din profesioniști ai vorbitului. Nu ? Și apoi, țin să-ți spun, în anumite cazuri chiar și cei din categoriile respective se mai dau de gol. Fenomenul intervine mai ales atunci când persoana în cauză este obosită sau aflată sub impresia unei emoții puternice“.

Începusem să discutăm despre felul în care răspund oamenii la telefon, aflându-ne opriți lângă ușa care da înspre scara pe care coborisem, venind din cameră. Ultimele replici au fost rostite după ce ne instalam la masa pe care Nicolau o găsisese bine amplasată din punct de vedere strategic.

De la perechea de lângă noi nu se auzeau decît șoapte abia perceptibile. Cele două bătrîne doamne fumau în continuare și discutau ceva, de asemenea în șoaptă. Ramiro ședea implacabil pe scaunul său preferat și fuma ; din cînd în cînd, mîna stîngă i se îndrepta spre pahar, cu parcă de la sine putere, în mod independent, în absența vreunui impuls conștient.

O lungă clipă a domnit pacea desăvîrșită. Să fi durat un minut, două ? Nu se știe.

Apoi a început o secvență năvalnică. În sală a intrat, vorbind foarte tare, Vasile Tufaru, marele Sile, de a cărui existență aproape că uitasem. Îl însoțea individul în compania căruia îl văzusem atunci, cînd intrasem pentru prima oară, însoțit de Teofana, în sala de mese. În restaurant, poftim ! După Tufaru și celălalt au mai pătruns încă doi bărbați, pe care îi vedeam pentru prima oară. Primul dintre ei avea vreo patruzeci și cinci de ani, era bine clădit și atrăgea atenția prin felul foarte tineresc în care era îmbrăcat. Părea a fi extrem de vesel. M-a frapat stilul degajat în care discuta cu Tufaru. Cel de-al doilea avea cam aceeași vîrstă, dar cu totul altă alură. În modul lui de a vorbi și de a zîmbi se putea vedea o oarecare stînjeneală amestecată cu admirație.

Toți patru au luat loc. Înainte de a se așeza, Tufaru a făcut un gest de nemulțumire referitor la apariția mesei celei lungi. Se părea, după cîte am reușit eu să-mi dau seama, că masa la care, în mod tradițional, se așeza Tufaru, fusese înglobată în lungul obiect în jurul căruia urma să se desfășoare mica întîlnire amicală. Ce conta ?

Conta. Nu trebuia să fiu prea perspicace pentru a înțelege că un semn al succesului este și faptul de a avea o masă rezervată, la care ori stai tu și invitații tăi ori nu stă nimeni. Așa, ceva în genul „mesei lui Sinatra“, despre care am citit că există sau doar a existat în unele restaurante americane.

Imediat după cei patru s-a ivit doamna Ada Munteanu, însoțită de Anița. Nicolau s-a ridicat ca ars în picioare, pentru a-i adresa un salut ultrapoliticos. M-am ridicat și eu, ce era să fac ? Doamna Ada a început să poarte discuții tehnice cu Anița. Ce să aducă, cînd să aducă. Părea a se simți foarte bine în rolul de om care comandă.

„Îi cunoști pe cei doi de la masa lui Tufaru ?, l-am întrebat pe Nicolau. Mă refer la cei pe care nu i-am văzut pe aici“.

„Da“.

„Uite, eu nu dețin nici cea mai mică informație despre ei. Dar mi-aș îngădui să le ghicesc profesia și poziția lor pe lângă Tufaru. Ce zici ? Crezi că o să reușesc ?“

„Cred că da. După cîte am reușit eu să te cunosc... Ai fost în stare de performanțe și mai și“.

„Bun. Atunci să încep. Mai întii, despre cel îmbrăcat tinerește. El are o nonșalanță autentică, în ciuda vîrstei. De aici deduc că are o profesie artistică. Mai departe. Modul simplu în care se comportă, dar și respectul său față de sine, care poate fi întrevăzut grație cîtorva semne, dovedesc că este un om de succes. Aș fi tentat să spun că este un scriitor. Dar nu cedez acestei tentații, pentru că mai există un aspect important. Cum se face că în atitudinea lui față de Tufaru nu se vede nici o nuanță ierarhică ? Nici în sus și nici în jos ? Pentru că se află amîndoi pe aceeași treaptă a succesului, o să-mi răspunzi. Inexact. Psihologic, este imposibil să te afli la același nivel de succes cu altcineva. Așa stînd lucrurile am dedus că este vorba despre un om care nu face literatură. Un perfect sentiment de egalitate poate apărea și persista doar dacă cei doi nu fac parte din aceeași ierarhie. Dar care este activitatea sa ? Sculptor nu este, fiindcă mîinile nu îi sînt puternice și nici mersul lui nu este cel al unui individ care dispune de o forță fizică situată cît de cît peste

medie. Atunci ce poate să fie ? Muzician ? N-aş spune, fiindcă pe faţa unui muzician ar trebui să fie o mai accentuată expresie de interiorizare. Nu rămîne decît pictura. Concluzia mea este următoarea : omul este un pictor cunoscut. Am ghicit ?“

„Ai ghicit, a zis Nicolau, fără să arate că se miră. Dealtfel nici nu era prea greu, recunoşti ?“

„Recunosc, dar orişicît...”

„La al doilea să te vedem“.

„Da, într-adevăr, în privinţa lui lucrurile sînt mai complicate“.

„Dar nu cine ştie ce“.

„Bun. Iată teoria mea. Omul arată cam stînjedit. Nu prea se simte la largul lui printre scriitori şi artişti. Pe de altă parte, admiraţia pe care am văzut-o în privirea lui are o nuanţă specială. Nu este admiraţia contradictorie a unui artist cu posibilităţi medii faţă de un mare maestru, ci sentimentul pur al unui cititor sau al unui amator de pictură faţă de nişte persoane care produc obiectele preferinţei sale. De aici deduc că omul nu a scris nici un rînd de literatură în toată viaţa sa. Şi nici nu a încercat să picteze vreun tablou. El este un demn reprezentant al categoriei eficienţilor, despre care vorbea Pavel Iovan“.

M-am oprit şi l-am privit întrebător pe interlocutorul meu. Nicolau n-a zis nimic, dar mi-a semnalat, prin închiderea temporară a ochilor, că nu m-am înşelat.

„Mai rămîne de stabilit profesia. Nu ? După cite îl văd eu pe om, este vorba despre studii superioare. El are figura cuiva care a făcut anumite eforturi intelectuale la viaţa lui. Dar ce studii ? Nu umaniste, fiindcă, în general, persoanele care au o asemenea formaţie cochetează cu literatura sau cu alte arte. Măcar prin opiniile pe care le rostesc în cercul lor de prieteni şi cunoscuţi şi tot nu rămîn deoparte. Deci, profesor nu este. Vreau să zic, profesor cu o specialitate umanistă. Medic ? Parcă nu l-aş include în categoria aceasta. În privirile lui mi s-a părut că văd o anumită naivitate, pe care medicii nu o au. Jurist ? Juriştii, după părerea mea, se arată, de regulă, mai siguri de ei înşişi. Ce mai rămîne ? Este simplu, nemaipomenit de simplu de răspuns la această întrebare.

Omul nostru este un inginer, căruia îi plac mediile artistice“.

Nicolau mi-a aruncat, în sfârșit, o scurtă privire admirativă.

„Ai nimerit-o, n-am ce zice. Psiholog trebuia să te faci“.

În timp ce eu îmi etalam îndoielnicele mele argumente, sala se umpluse. La masa festivă luaseră loc o seamă de persoane pe care le cunoșteam.

Am băgat de seamă că doamna Ada recursese la un sistem pretențios și semnificativ : stabilirea prealabilă a locurilor. Cine se știa invitat și, drept urmare, se apropia de masă, urma, deci, să se uite la cartonașele așezate în dreptul fiecărui scaun. Dar de unde știa X sau Y în ce parte a mesei să se uite mai întâi ? L-am urmărit pe Vișan cum a procedat și mi-am dat seama că repartizarea nu făcea decît să consfințească o ordine destul de bine cunoscută. Vișan, „răul“, cel care reușise să îl sperie pe un om uns cu toate alifiile precum Nicolau, s-a dus direct spre coada mesei și și-a găsit locul de la prima încercare.

Era, am raționat, deasupra oricărei îndoieli că Pavel Iovan urma să ia loc în spațiul atribuit de tradiție patriarhului, celui care deține rolul cel mai important într-o familie, fiind, în mod simultan, tată, șef, întemeietor etc. În definitiv, nu un fel de tată era Iovan ? Nu era respectat și iubit într-un mod unanim ? Nu erau toți fericiți și onorați să se afle în preajma lui ? Ba da. Sau, mai exact spus, în linii mari, da.

Locurile care ne fuseseră repartizate mie și lui Nicolau se aflau undeva pe la mijlocul mesei, dar mai aproape de cap decît de coadă, aspect ce m-a determinat să mă umflu în pene, dar numai pentru o clipă. Teofana avea locul foarte în față, imediat după Gelu Munteanu.

Conform regulii despre care aflasem cu prilejul bizei reprezentății teatrale, Iovan și-a făcut apariția ultimul. Era însoțit de eternul Onescu și părea bine dispus. Ada Munteanu a sărit ca arsă în picioare și l-a întâmpinat, conducîndu-l spre locul numărul unu. Pavel Iovan a spus că în fruntea mesei s-ar cuveni să stea, nu-i așa, sărbătoritul, cel care scrisese cartea respectivă.

„Vai, domnule Iovan, s-a arătat de-a dreptul stupefiată Ada Munteanu, cum să stea el ? Vă rugăm cu toții să luați loc aici“.

Și spunînd aceste cuvinte a tras scaunul aflat în capul mesei către ea, cu o mișcare în care amabilitatea era parazitată de nu știu ce nervozitate brusc ivită, dar aproape perfect de bine ascunsă.

Iovan a făcut gestul celui care nu este în stare să se opună insistențelor unei doamne, realizînd, pentru o foarte scurtă perioadă de vreme, figura unui crucificat, prin ridicarea brațelor în unghi drept față de trup și prin înălțarea privirilor către tavan.

Cine se mai afla la masă ? Să încep cu persoanele amplasate în dreapta lui Iovan. Mai întîi, cum era și firesc, doamna Ada, sufletul petrecerii și, s-ar fi spus, *manager-ul* propriului său soț. După ea, zîmbitor și perfect de bine înșurubat în scaunul său, Flaviu Onescu, îngerul păzitor al lui Iovan, omul despre care nu dețineam decît o sumă de impresii, întemeiate, nu era exclus, pe subiectivitatea mea. Era să zic : pe pîrdalnica mea subiectivitate. Onescu nu ezita să-i adreseze cuvîntul lui Iovan, prin fața doamnei Ada, dar eventuala ușoară impolitețe era anihilată în fașă de felul în care vorbitorul o apuca de umăr pe cea aflată între el și Iovan, prietenos și, în același timp, posesiv.

După Onescu urma Mariela Cîmpeanu, plină de energie cum o știam, îmbrăcată mai pretențios decît toată cealaltă lume de la masă, zîmbitoare, mai odihnită decît oricînd, improșcînd cu priviri binevoitoare în toate direcțiile, asumîndu-și rolul dificil de mitralieră menită să îi facă pe oameni să se simtă bine.

Veneau la rînd, apoi, poetul Topală și Gilda Coțescu. Amîndoi păreau a fi departe de fricțiunile pe care, uneori, le acuza cuplul lor. Poetul, îmbrăcat sportiv, îndura cu seninătate îndatorirea mondenă la care era supus. Ce să fac ?, părea a spune figura lui atinsă discret de plicti-seală, trebuie să fac față tuturor împrejurărilor, sînt obligat la asta de poziția mea. Aș fi preferat să citesc sau să ascult muzică de Mozart, mai spuneau privirile lui rătăcitoare peste oameni și peste lucruri, dar, iată, sînt aici, unde prezența mea este necesară. Dar Gilda ? Despre

ea nu mai am multe de adăugat. Era perfect de bine instalată în propria sa tinerețe. În plus, părea foarte plăcut impresionată de faptul că se află din nou la aceeași masă cu Pavel Iovan, pe care, se vedea, îl admira în modul lipsit de ezitări de care numai oamenii tineri sînt în stare. Se afla chiar în fața mea și puteam să-i privesc în voie figura de fată inteligentă, care a înțeles în mod precoce, a intuit, mai bine zis, care sînt butoanele pe care trebuie să apeși pentru ca luminile succesului să se aprindă sau măcar să clipească, precum fac becurile prin care șoferii indică intenția lor de a o lua la dreapta sau la stînga.

Lîngă Gilda se află Ramiro Boboc, monumental, dar comunicativ, amabil. Cîteva dintre bancurile pe care le-a spus mi s-au părut a fi deosebit de reușite. La auzirea lor, Mona Popovici, actrița despre care am relatat, se prăpădea, literalmente, de rîs. Rîdea frumos Mona, n-am ce zice. Ba nu, am de spus că ea era penultima pe partea din dreapta a mesei.

Ultimul era fratele Teofanei, floretistul amator de pescuit, băiatul pălid, în a cărui aparență de oboseală nu trebuia să te încrezi, din moment ce Adrian Sadu era în stare să se trezească la ora patru dimineața și să iasă la baltă, după numai două ceasuri de somn.

Să vedem, acum, cine popula partea de masă aflată în stînga lui Pavel Iovan.

Mai întîi, așa se cuvenea, Gelu Munteanu, cel care oferea „mica întîlnire amicală“. Chelia lui strălucea de plăcere. Era un om cumsecade, asta se vedea cu ochiul liber. Spre cîntea lui, trebuie să afirm că se purta față de Iovan într-un mod totalmente lipsit de servilism, ca de la egal la egal.

După el se afla Teofana, campioana versatilității psihice, pe care mi se părea că o cunosc nu de două zile, ci de douăzeci de ani. Se simțea bine și ea, fără îndoială, dar din gesturile ei, din felul în care vorbea, se putea deduce că niște amănunte insesizabile pentru noi, companionii ei de la masă, o supără întrucîtva, îi produc o iritare moderată, dar persistentă.

Al treilea era însuși George Nicolau, liderul scriitorilor afirmați după ieșirea la pensie, bătrîn jovial, cu dantura

aflată în perfectă stare, om cu simțul umorului, care știe să plaseze o replică ingenioasă atunci cînd e momentul, este în stare să reproducă vreo anecdotă capabilă să stoarcă zimbete sau chiar risete. Pentru mine, mărturisesc, comportamentul lui monden a fost întotdeauna un prilej de admirație. Dar asta am mai spus-o, să nu mă repet.

Pe locul numărul patru era clasată doamna Meme Cîrligeanu, persoana pe care o văzusem pentru prima oară cu vreo cîteva ore mai înainte, în sala cu televizor, unde cele două actrițe se produseseră. O femeie manierată, capabilă să facă o conversație convenabilă în orice situație și, aspect important, indiferent de „formația” celui alături de care se nimerea să fie. Cu mine a schimbat cîteva replici referitoare la statutul romanului polițist. Aflase, nu se știe de unde, care este profesia mea. A crezut că-mi face plăcere, spunîndu-mi că sînt un Maigret autohton.

Al cincilea eram eu. Lîngă mine se afla Odette Vasilescu, o fată-femeie de vreo treizeci de ani, căreia îi sedea mai bine atunci cînd interpreta un rol pe scenă, fie chiar și pe o scenă improvizată, decît atunci cînd se interpreta pe sine. Era o ființă frumoasă, bineînțeles. Dar nu despre asta este vorba. Odette, amabila, ascultătoarea, docila chiar, nu prea nimerea tonul potrivit. Dar poate că nu am observat eu bine, poate că mi-a jucat o festă felul meu cusurgiu de a fi. În definitiv, spun acum, la o bună perioadă de vreme de la consumarea întîmplărilor despre care relatez, ce trebuie să spună o actriță la o masă veselă ? Trebuie ea să pronunțe nu știu ce judecăți adînci ? Trebuie să filozofeze ? Trebuie să îl citeze pe Kant ? Nu, nici vorbă că nu. Ea trebuie doar să nu spună vreo prostie. Asta, da, este necesar. Dar în rest... Ce dacă Odette izbucnea în rîs cam atunci cînd nu prea era cazul ? Ce dacă se întrista fără veste chiar pe o poantă reușită rostită de vecinul ei ? Astea sînt nimicuri, n-au nici cea mai mică importanță.

Foarte interesant mi s-a părut a fi Ion Cîrligeanu, soțul propriei sale soții, Meme Cîrligeanu. El stătea în stînga adorabilei Odette. Pe figura lui de intelectual aflat la șazeci de ani se vedea o persistentă expresie de euforie. Se simțea chiar atît de bine în el însuși ? Se părea că da.

Un zîmbet vag părea a-i fi fost, o dată pentru totdeauna, topit în trăsături. Așa ceva mai văzusem eu în fotografiile unor yoghini.

În fine, ultimul era Iosif Vișan. Nu prea i se auzea gura.

În timpul primei reprize, pe parcursul căreia s-a mîncat, nu prea s-au spus lucruri memorabile. Mici considerații despre vreme, cîteva bîrfe inocente, pe care Iovan nu le prea agrea, un banc bun spus de Ramiro.

Am ciulit urechile atunci cînd Iovan a adus vorba despre un subiect mai special, zicînd :

„Domnule Nicolau, am auzit că ai povestit ceva foarte interesant despre niște scriitori de dinainte de război“.

Cînd vorbea Iovan, toate conversațiile de la masă încetau cu desăvîrșire. Așa fiind, răspunsul lui Nicolau s-a auzit foarte clar :

„Aaa, domnule Iovan, o simplă amintire despre niște evenimente petrecute demult. Nimic altceva“.

Bătrînul adoptase tonul său de bunic sfios care se derobează de la orice merit. Dar în glas i-am simțit nuanța de satisfacție motănească.

„Lasă, nu fii prea modest, a insistat Iovan. Mie mi-a povestit Radu. Mi-a plăcut foarte mult. Unele dintre motivările psihologice mi s-au părut deosebit de ingenioase. Mă gîndesc chiar să le împrumut pe două dintre ele. Pentru un roman la care lucrez acum. Ce zici ? Îmi dai voie ?“

Nicolau se transformase într-un reșou pus în priză. Nu numai la figurat, ci și la propriu, reușind turul de forță de a se înroși ușor în obraji, de plăcere.

„Bineînțeles, domnule Iovan. Mai încape vorbă ? Dacă vreți vă pot face chiar și o versiune scrisă a întregii povești“.

„Știi, a continuat Iovan, pîrînd într-adevăr interesat de istoria atît de încîlcită a scriitorului care a fost otrăvit cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, destinul victimei mi s-a părut uimitor. Atrăgătoare este și preferința lui pentru oameni incomozi. Orice ați spune, așa ceva nu este modern. Omul de azi tinde din toate puterile sale spre comoditate, acesta pare a fi scopul său suprem : comoditatea. Nu ?“

Nu s-a găsit nimeni să îl contrazică.

„Trebuie însă să spun că un anumit aspect m-a deranjat. Îmi pare rău că trebuie s-o mărturisesc, mai ales cunoscînd faptul că întîmplarea a fost reală. Mă refer la comportamentul nefiresc al victimei, dacă privim lucrurile în raport cu vîrsta sa. Sînt de acord că un bărbat poate să se comporte astfel, dar parcă înclin să îi atribui o vîrstă mai tînără. Un bărbat de cincizeci și cinci de ani nu se poartă așa, domnule Nicolau. Eu am depășit nu demult această vîrstă și îndrăznesc să spun că știu cam ce și cum simte un om aflat în această tinerețe a bătrîneții“.

Nicolau a schițat un semn de neputință. Ce putea să facă, într-adevăr, dacă așa se petrecuseră lucrurile în realitate ? Nimic. Cel mult să-și scoată un trabuc și să-l decapiteze cu gesturi ușor alterate de o evidentă stare de emoție. Și apoi să-l aprindă, învăluindu-se într-un nor de fum, ca și cum ar fi vrut să nu fie văzut de nimeni în postura unui bătrîn care nu mai reușește să se țină deasupra afectelor sale.

„Despre ce poveste este vorba ?, a intervenit Teofana cu o voce alterată de o nemulțumire disproporționată față de neînsemnătatea contextului. Eu nu știu nimic. Mie de ce nu mi-ai spus ?“

Ultima întrebare a adresat-o lui Topală, care s-a disculpat mișcînd din mîini într-un mod pe care, pur și simplu, nu am cuvinte să îl descriu. Sau nu, să îl descriu totuși. Închipuți-vă pe cineva care tocmai s-a spălat pe mîini și nu are la îndemînă un prosop. Ce face el pentru a-și zvînta mîinile ? Le flutură. Ceva în acest gen a executat poetul Topală.

Pînă la urmă a și cuvîntat :

„Dacă ai dispărut ? Parcă te-a mai văzut cineva ?“

„Lasă, Teofana, că îți povestesc eu totul, a intervenit Nicolau, patern. Neapărat îți povestesc. Chiar mîine“.

Și apoi, adresîndu-se lui Iovan :

„Dar despre sceneta de după-amiază ce ziceți ?“

„Aaaa, mi-a plăcut foarte mult. I-am și spus domnului Balaban. Parcă erai și dumneata lîngă el, cînd am vorbit despre asta, nu ?“

„Eram, dar mi-ar fi plăcut dacă...“

„Acuma, multe nu prea sînt de spus. Înțeleg că ești curios, dar nu știu zău ce comentarii aș putea să produc“.

„Știți, a perseverat bătrînul, uitînd că și alții de la masă ar fi dorit, probabil, să iasă în evidență prin rostirea unor vorbe bine găsite, în mintea mea s-au alăturat două lucruri. Sceneta și povestea mea polițistă, despre care ați amintit mai înainte“.

Nicolau s-a oprit, dar parcă ar mai fi avut ceva de spus.

Onescu a ridicat o mîină în sus, zîmbind complice către Iovan. Apoi a spus, cu o voce remarcabil de bine supra-vegheată :

„Impresia mea este că domnul Nicolau ar vrea să ne sugereze ideea că povestea domniei sale ar putea fi reprezentată, adică...“

„A, nu, nici vorbă de așa ceva. s-a arătat de-a dreptul consternat bătrînul. Pe cuvîntul meu că nu m-am gîndit la una ca asta. Nu înțeleg, domnule Onescu, cum puteți să...“

Toată satisfacția provocată de prelungita conversație cu un om de mare succes a dispărut cu mare rapiditate de pe fața bine rasă a lui Nicolau. Părea de-a dreptul supărat că Onescu putuse să îi pună în sarcină o asemenea apropiere. Ce dracu', se ramolise bătrînul ? De ce se supăra atît de tare pentru o nimica toată ? Trebuie să spun că nu am priceput nimic.

„De ce te superi, nea George ?“. am intervenit, candid, stîrnind zîmbete subțiri pe fețele comesenilor mei.

Nicolau n-a răspuns. Dar, dacă mi se va trece cu vederea expresia, pot afirma că își morfolea trabucul între incisivi, dovedind nervozitate.

Iovan nu a observat ce se petrece. Fața i s-a iluminat, de parcă ar fi auzit o glumă bună. A zis :

„Asta este o idee extraordinară, realmente. Ce zici, domnule Nicolau ? Punem povestirea dumita'e în scenă. Avem aici și un regizor. Îl rugăm să ne dea cîteva indicații. Ce zici ?“

„Știu și eu ce să zic, domnule Iovan ? Dacă vă face plăcere., Firește, eu...“

Bătrînul se lăsa greu, determinîndu-mă să îl privesc cu o stupefacție care mi se vedea pe figură, din moment ce Gilda, uitîndu-se la mine, a pufnit în rîs.

„S-a făcut, da ?, a insistat Iovan. Deși, cred că povestea cu regizorul nu are nici un dumnezeu. Noi va trebui să improvizăm, cum au făcut fetele. Nu ? Așa cred că ar fi cel mai bine. Că doar nu avem texte de învățat pe din-afară. Ei, ce ziceți ?“

De această dată se adresase, în mod global, tuturor comesenilor săi. Înainte de a auzi vreun răspuns, mi-am dat seama că totul se va face. Și încă foarte repede. Da, urma să mai văd încă o piesă de teatru, încă o felie de ficțiune. Nu-mi strică, mi-am zis, o mică, inocentă cură de ficțiune. Nu-mi strică deloc.

„V-ați gîndit la personaje ?, l-a întrebat Ramiro pe Iovan. Să știți că aș vrea și eu să joc. Deși nu știu decît destul de vag despre ce este vorba. N-aveți un rol de chelner sau ceva asemănător ? Așa ceva mi-ar plăcea mie. Știți, cînd eram copil, spuneam la toată lumea că eu mă fac chelner. Dar nu s-a putut“.

Deci nu se mai pune problema dacă spectacolul va avea sau nu va avea loc. Întrebarea era cine va figura pe lista interpreților.

Gilda a pufnit iar în rîs. Rîdea frumos, era tînăr nimeni nu-i putea reproșa nimic. Am observat, mi-am îngăduit să observ, felul în care oamenii maturi de la masa noastră se uitau la ea cînd rîdea. O priveau ca și cînd s-ar fi aflat claustrați în spatele unui perete de sticlă, ei privitorii, iar ea, Gilda, s-ar fi găsit într-un spațiu miraculos, într-un rai la care ei nu aveau acces nici în visele lor cele mai optimiste.

„Avem un rol pentru Ramiro, a zis Iovan, extrem de bine dispus. Da, Ramiro, va fi chelnerul. Este un rol mare, Ramiro. Va trebui să te arăți la înălțimea lui“.

„Da, mă voi arăta, a zis Ramiro, fără să zîmbească. Voi fi un chelner stilat, sobru“.

„O să jucați și dumneavoastră, domnule Iovan ?, a intervenit Gilda, pentru întîia oară, în discuție.

Nu-și îngăduise să îl roage într-un mod fățiș, dar din inflexiunile vocii ei nu era o problemă să-ți dai seama că îi sugera să participe. Da, Gilda obținea atunci cînd i se

adresa lui Iovan o nuanță de religiozitate absolut impresionantă. Discretă, bineînțeles, dar sensibilă.

Iar Iovan, oameni sîntem, nu putea să nu se simtă „tușat“ de admirația unei fete, mai ales dacă este frumoasă și inteligentă. Sau poate că raționamentul meu e din cale afară de simplist. Este posibil să fie așa, să mă fi înșelat. Oricum ar fi fost, Iovan a căzut pe gînduri, uitînd o clipă de veselie pe care o afișase pînă cu o clipă mai înainte.

„Să joc și eu ?“, a întrebat el.

S-a întrebat pe sine însuși, mai degrabă, fiindcă nimeni de la masă nu ar fi îndrăznit să îi propună intrarea într-o postură atît de neconformă cu rolul său de lider. Mi s-a părut atunci că întrevăd o legătură între destinul victimei din povestea lui Nicolau și viața lui Iovan. Mai corect spus, am crezut că Iovan însuși face o asemenea legătură. Se știe doar, ne place să ne regăsim în tot felul de personaje fictive, despre care aflăm citind cărți sau văzînd filme și piese de teatru. Neobișnuitul interes al lui Iovan pentru istorisirea lui Nicolau mi s-a părut că poate fi legat de o asemenea autodescoperire. Dar de aici și pînă la a apărea în fața tuturor, în chip de histrion, este o măricică distanță. Văzîndu-l că ezită, am simțit o oarecare curiozitate, de parcă l-aș fi urmărit pe un sportiv, care se întrece doar cu sine însuși, în scopul de a depăși un record.

„De ce nu ?, s-a întrebat, căzut pe gînduri, Iovan. Cred că ar fi interesant pentru mine.“ Niciodată în viața mea nu am jucat teatru. Uite că acum mi se ivește ocazia de a mă ilustra și în direcția asta“.

Ultimele sale cuvinte le-a spus încercînd să fie glumeț, dar se vedea că întreaga poveste cu teatrul improvizat îl atinsese undeva în adîncime.

Cei de la masă au simțit că așa stau lucrurile și un timp destul de lung a domnit tăcerea. Cu vreo două sau trei excepții, cei printre care mă aflam arătau cumva stînjiți, de parcă, fără voia lor, ar fi nimerit într-un moment străin de intimitate. La largul ei, în schimb, părea a se simți Gilda. De fapt, nu așa ar trebui să zic, pentru a descrie emoția pozitivă care îi colora obrajii. Ce i-o fi trecut prin minte ? Că Iovan leagă participarea la spectacol doar

de faptul că ea l-a rugat ? Că Iovan a văzut-o și pe ea într-unul dintre personaje ? Nimeni nu poate să știe. Nimeni nu poate să explice de ce medicinista arăta de parcă tocmai ar fi ascultat o muzică minunată, care îi trezește cele mai curate emoții de care este în stare ea, Gilda.

Nimic deosebit nu se vedea nici pe fața lui Onescu. El privea atent spre Iovan, aștepta să vadă ce curs vor lua lucrurile. Să nu ne ambalăm înainte de termen — iată expresia care mi-a apărut în minte, privindu-l pe nemilosul Flaviu Onescu. Într-adevăr, avea dreptate un prieten al meu, Grigore numit, care și-a făcut un punct de onoare în a transpune în practică preceptul de mai sus. Precept care îi aparținea, dealtfel.

Probabil că este inutil să mai menționez faptul că nici doamna Mariela nu părea scoasă în vreun fel din ritmul ei obișnuit. Ce o putea atinge, deturna, pe energica femeie ? În nici un caz vreo nuanță de felul celei pe care tocmai o ilustra Iovan.

Iovan a depășit destul de repede etapa îndoielilor. M-am gândit că postura lui de lider nici nu-i îngăduia să stea prea mult pe gânduri. După cum se știe, un șef nu are voie să se arate ezitant, asta constituind ceva dăunător popularității.

„Da, a zis el, cu vocea sa obișnuită, subțirică și vag ironică. O să joc. Dacă, bineînțeles, domnul Nicolau nu are nimic împotrivă“.

La care bătrînul meu s-a apucat, literalmente, cu mâinile de cap, pentru a figura adînca sa dezolare în fața posibilității ca lui Iovan să-i fi trecut prin minte că el, Nicolau, care are o asemenea admirație, care îl iubește atît de mult, ar putea să...

„Cum vă închipuiți că eu...“ a reușit Nicolau să zică, după ce și-a depășit uluirea.

„Bine, domnule Nicolau, a zis Iovan, cu un zîmbet îngăduitor, dar din care se putea vedea, totuși, că a observat exagerarea teatrală a bătrînului. În acest caz, eu m-aș oferi pentru rolul victimei. Ce zici, crezi că ar fi potrivit ?“

„Bineînțeles că ar fi potrivit“, a intervenit Onescu.

„Sigur, ar fi minunat“, a spus, în continuare aflată în extaz, Gilda.

„Eu aş vrea să ştiu părerea lui George Nicolau“, a insistat Iovan.

Îşi recăpătase pe deplin buna dispoziţie şi felul său îngăduitor de a se comporta şi de a vorbi.

„Domnule Iovan, eu însumi am vrut să vă propun acest rol, dar nu am îndrăznit. Mi s-a părut că ar fi de rău augur, dacă... Ştiţi, dumneavoastră, prestigiul dumneavoastră...”

„Lasă prestigiul la o parte, domnule Nicolau. Nu este vorba acum despre prestigiu. Acum este vorba despre o piesă de teatru, nu ? Ce are una cu alta ?”

„Nu are, bineînţeles, dar să nu uităm că va fi public. Lumea, ştiţi cum este lumea...”

„A, nu...”

Iovan nu a spus decît atît, dar nu era defel greu de priceput că vrea să sugereze : pentru mine ce zice lumea nu face nici doi bani. Este şi cazul să judece aşa lucrurile, mi-am spus, poziţia lui foarte înaltă îl scuteşte de orice atingere cu birfa obişnuită.

Nicolau s-a arătat mulţumit, n-a mai insistat cu obiecţiile fariseice. A zis :

„Dar ceilalţi ? Cine să mai fie ?”

„Asta nu este treaba mea. Dumneata eşti autorul poveştii, dumneata trebuie să decizi”.

Pe figura lui Nicolau s-a citit că se consideră prea mic pentru o sarcină atît de mare. Nu se ştie din ce motive, bătrînul cam exagera cu falsa modestie în acea seară.

„Păi, ştiu şi eu ce să zic ? ! Ar trebui să ne consfătuim. Să vedem cine ar fi amator. Nu ? Deşi, după umila mea părere, o figură foarte bună ar face-o doamna Teofana”.

„Teofana ?”, a întrebat oarecum mirat Iovan. Da, de ce nu, şi-a răspuns singur, după o scurtă ezitare. Vrei să joci puţin teatru ?”, a întrebat-o apoi pe cea în cauză.

„Bineînţeles că vreau”, s-a grăbit Teofana cu răspunsul.

Am făcut un efort spre a nu izbucni în rîs. Bineînţeles că vrea ! Se comporta exact conform algoritmului pe care îl dedusesem fără prea mare dificultate, analizîndu-i felul de a se comporta şi de a vorbi. Era însăşi inconstanţa, fata asta ! Nu era deloc exclus ca peste o

jumătate de oră să declare că nu mai este de acord s-o facă pe actrița. Sau, și mai în conformitate cu stilul ei de a trăi, ar fi să dispară fără urmă tocmai în seara reprezentației. Și apoi, evident, să reapară, când totul a fost consumat, cu o figură inocentă, ca și cum nu ea ar fi fost în cauză.

„Și cine o să fie Teofana?“, s-a interesat Mariela, cu o voce în care s-a făcut auzită o foarte discretă notă de duritate.

„Păi, cine să fie?, a intrat în vorbă poetul Topală. Doamna T., de la Teofana“.

„Cine este doamna T., a întrebat Teofana, părinți că nu este prea interesată să afle. Aș putea să știu și eu?“

„Lasă, Teofana, a intervenit, zelos, Nicolau. Ți-am spus că o să-ți povestesc în amănunțime“.

„Și mai departe? Cine o să mai fie?“

Întrebările le pusese Odette Vasilescu, folosindu-și cu abilitate vocea ei frumoasă și, aș spune, universală, bună, adică, pentru orice personaj.

„Vezi, duduia Odette, a zis Iovan ușor stinjenit, dumneata și duduia Mona sînteți de meserie. Eu aș fi fericit să joc într-o piesă de teatru alături de dumneavoastră două. Dar cred că nu ar fi echitabil și nici, cum să zic, just. Profesioniștii cu profesioniștii, amatorii cu amatorii. Ca la tenis. Așa că nu o să vă supărați dacă întreaga distribuție va cuprinde numai oameni care nu se pricep la teatru, dar au și ei o plăcere să improvizeze“.

„Vaaai, domnule Iovan, dar nici prin minte nu mi-a trecut să mă propun. Și nici la Mona nu m-am gîndit. Am întrebat doar așa, de curiozitate. În definitiv, o să am și eu ocazia să asist la un spectacol jucat de oameni care nu sînt de meserie. O să fie ceva original. Actorii în sală, spectatorii pe scenă“.

Intervenția duduiei Odette fusese de-a binelea spirituală. Astfel că am fost silit să-i cer scuze în sinea mea, pentru graba cu care o etichetasem drept o ființă cam săracă cu duhul.

„Perfect, a zis Iovan. Duduia Odette a înțeles foarte bine esența problemei. Să mergem, deci, mai departe. Rolul doamnei T. este adjudecat. Urmează cea de-a doua soție a victimei. Cum ați botezat-o?“

„Doamna M.“, s-a făcut util poetul Topală.

„Doamna M., da, a continuat Iovan. Cine ar fi mai potrivită pentru ea ?“

„Trebuie să vă reamintesc că doamna M. era o femeie mai tânără cu o generație decît doamna T., a cuvîntat Nicolau, trecînd peste faptul că atunci cînd sînt de față doamne mai coapte nu este tocmai potrivit să vorbești despre diferențele obiective între tinerețe și bătrînețe. Personal, nu văd pe altcineva...”

„...decît pe duduia Gilda“, l-a completat Iovan, foarte bine dispus.

Să țin cont de faptul că însuși Iovan este un om ale cărui stări de spirit se schimbă destul de repede, mi-am zis.

„Exact, s-a repezit bătrînul, care nutrea, îl mirosisem eu, un soi de amor cvasi-patern pentru valoroasa medicinistă. De altfel, a mai dres-o el, nu văd pe altcineva, care să corespundă, cît de cît, ca vîrstă“.

Aș minți, dacă aș spune că opțiunea lui Iovan pentru Gilda le-a bucurat din cale afară de mult pe doamnele din generația de mijloc aflate la masă. Dar, mă grăbesc să adaug, la fel de tare aș minți, dacă aș afirma că semnele de resentiment au fost evidente. A, nu, nici vorbă despre așa ceva. Teofana s-a manifestat îndreptîndu-și privirile în jos și apoi ridicîndu-le ; apoi și-a mișcat capul, ca pentru a-și aranja părul, dar mișcarea pe care a făcut-o a fost un pic mai violentă decît de obicei. Mariela și-a făcut mîinile să semene cu niște gheare, dar numai pentru vreo două secunde ; de pe față zîmbetul nu i s-a clintit, de parcă ar fi fost bătut în cuie. O umbră a trecut peste fața doamnei Ada. Dar a fost ceva rapid, foarte rapid. În fond, am avut impresia că-i pot citi gîndurile amarnicei soții de literat, ce contează o piesă de teatru ? Important este că am reușit să organizez masa, petrecerea asta prețioasă din atîtea puncte de vedere. Cartea a apărut, mă aflu lîngă Iovan, alte cărți or să apară, viața merge înainte etc.

Pentru că am vorbit despre cele trei minunate femei, se cuvine să mă refer și la cele două actrițe, nu ? Trebuie să declar că nu am putut observa nimic deosebit pe fețele lor. Zîmbeau, erau foarte mulțumite, s-ar fi zis, de faptul că fuseseră scutite de ceva ce era pentru ele în primul rînd meserie și de-abia în al doilea plăcere.

Dar Gilda ? Este oare suficient dacă afirm că emana raze calorice, precum un radiator arhiincandescent ? Cred că da. Nu a spus nimic, ca urmare a propunerii făcute de Iovan și susținute de Nicolau, dar fața ei era mai mult decât grăitoare.

Să nu o uit pe imperturbabila, pe calculat amabila doamnă Meme Cîrligeanu. Pe ea nu reușeau să o clin-tească asemenea mărunțișuri. Era o persoană senină, ce mai tura-vura.

„Să trecem mai departe, a zis Iovan. Cine ar urma ? Mi se pare că al doilea soț al doamnei T. Nu ? Bărbatul destinat pentru roluri secundare. În viață, precizez. Pe cine îl vedeți în postura de soț fericit, nefericit și apoi din nou fericit ?“

„Tufaru ?“

Fusese vocea Teofanei, albă, fără să sugereze că vorbitoarea a investit vreun sentiment oarecare în întrebarea sa.

Asupra mesei noastre, s-a lăsat, precum o ceață, o liniște desăvîrșită. Figura lui Iovan a înțepenit brusc, arătînd la fel ca atunci cînd, în sala televizorului, se făcuseră auzite surprinzătoarele hohote de rîs ale lui Onescu.

„Teofana..., a zis cu imputare Ada Munteanu, după vreun minut sau, poate, numai după vreo patruzeci de secunde de tăcere. De ce... ? Nu-ți dai seama că... ?“

Cu o voce schimbată, în care tremura o enervare inexplicabilă, ivită pe neașteptate, „împotriva cursului jocului“, Teofana a ripostat :

„Ce să-mi dau, dragă, seama ? Eu cred că doi scriitori mari nu trebuie să nu vorbească între ei. Indiferent ce s-a petrecut cîndva între ei, trebuie să se împace. Acum ar fi un prilej foarte bun“.

„Bine, dragă, a intervenit, cu venin, Mariela, dar pe domnul Iovan nu îl întrebi ? Decizi tu, așa, cu de la tine putere ?“

Neputînd, spre a nu contraveni regulilor de politețe, să le contrazică pe femei, bărbaților nu le mai rămîne decât să le lase să se sfîșie între ele.

„Doamna Mariela, a zis calm Iovan, care depășise repede șocul, lasă, nu trebuie să mă aperi“.

Și apoi, către Teofana, cu o blîndețe paternă, care amintea modalitatea precaută de a vorbi a unui psihiatru :

„Ce-ți veni, Teofana ? Hm ? De unde și pînă unde, Tufaru ? Crezi că el ar fi cel mai potrivit ?“

Învățasem să nu mă mai mir de nimic în legătură cu Teofana. Dar tot a reușit să mă uluiască. A izbucnit în plîns, pe loc, pe moment. Cu lacrimi. Nu era un plîns isteric, din specia celor pe care unele femei le au la dispoziție, în chip de armă păstrată doar pentru ocaziile în care nimic altceva nu mai are efect. Mînat de o curiozitate grozavă, care s-a dovedit mai puternică decît dorința mea de a mă comporta într-un mod cît mai șters, m-am ridicat de pe scaun și am ocolit masa, astfel încît am ajuns în spatele lui Onescu. De acolo am văzut-o foarte bine pe Teofana. Plîngea în cel mai autentic fel cu putință. Lacrimile îi ștergeau fardul, transformîndu-i fața într-o mască patetică, a durerii și a neputinței.

„Eu cred că trebuie să vă împăcați, repeta ea, printre hohote de plîns. Eu cred că trebuie să vă împăcați. De ce să spună Mariela că eu, cu de la mine putere... ? De ce să spună așa ceva ? Cînd eu, numai... Nu am vrut nimic rău. Am vrut doar ca oamenii să nu se dușmănească între ei“.

Iovan s-a ridicat și el, după ce a depășit uluirea primului moment, venind lîngă Teofana. I-a pus mîna pe umăr și a început să o liniștească, spunînd cuvintele simple, repetate, prin care un matur încearcă să liniștească un copil sau un bătrîn.

„Lasă, Teofana, lasă...“

Teofana, producîndu-mi o emoție destul de impură, și-a pus palma ei expresivă peste mîna puternică a lui Iovan. aflată pe umărul său, începînd să plîngă și mai tare. Mariela, devenită, în fine, serioasă, s-a ridicat și ea, apropiindu-se de Teofana. În sală s-a făcut liniște. Hohotele de plîns se auzeau foarte distinct.

Cu întîrziere am observat că Vișan se dusesese la masa lui Tufaru. Astfel mi-am explicat mecanismul scenei memorabile care a urmat.

Tufaru, destul de șovăitor, s-a apropiat de masa roastră. În apropierea lui, cu vreo jumătate de metru în urmă, păsea Vișan. Pe figura acestuia se putea vedea satisfacția unui negociator, care a dus la bun sfîrșit misiunea încredințată.

La apropierea lui Tufaru, Iovan s-a îndepărtat de Teofana, reluându-și locul în capul mesei. Tufaru a salutat, nu pe cineva anume, ci global, ca și când ar fi pătruns într-o reuniune unde nu cunoaște pe nimeni. Apoi s-a dus lângă Teofana și, în mare, a repetat comportamentul lui Iovan. Nici Teofana nu s-a lăsat mai prejos. Din nou și-a mărit amplitudinea plinsului.

Încărcătura emoțională a atmosferei crescuse într-un mod greu de suportat pînă și de către mine, care eram un simplu spectator. Ceva trebuia să se petreacă, mi-am dat seama de asta. Din încărcătura de electricitate trebuia să se producă un fulger, ceva, un trăsnet.

Și s-a produs. Cu un geniu al inimii, pe care numai o femeie autentică îl poate exprima, Teofana i-a luat mîna lui Tufaru și a întins-o către Iovan. Iovan a ezitat. Atunci Teofana i-a luat și lui mîna și a repetat gestul. Sint clipe în care bărbații nu se mai pot împotrivi. S-a produs împăcarea. Și nu una formală, după cîte am reușit eu să-mi dau seamă. Cei doi și-au strîns mîinile și apoi s-au bătut pe umeri. Poate că mi s-a părut, dar în ochii amîndurora scilipeau niște începuturi de lacrimi.

Scena a fost parafată de uimitoarea Teofana, care a început să ridă printre lacrimi și i-a sărutat, în mod năvalnic, pe cei doi, murdărindu-i pe fețe cu rimel.

Oricît de înclinat aș fi eu spre ironie, nu am reușit să rămîn un spectator rece, care nu se simte implicat în nimic din ceea ce se petrece sub ochii săi. Ce făcuse Teofana nu fusese teatru, ci viață. Iată constatarea pe care împrejurările mi-au impus-o. Am simțit o undă de simpatie pentru recenta mea prietenă. Poate că și alții încercaseră să îi împace pe cei doi constructori de ficțiuni. De fapt, nu ar trebui să mă îndoiesc, fiindcă totdeauna, la toate nivelele, apar mediatori, ființe înzestrate cu darul discutabil de a dori să-i facă fericiți pe alții, dar nu prin fapte, ci prin vorbe. Cu siguranță, am reflectat, bărbați amabili, perfect de politicoși, aflați la vîrste apropiate de cele la care se aflau cei doi, veniseră la ei și etalaseră tot felul de raționamente bine lustruite. Dar raționamentele și sofismele lor nu reușiseră. Și iată că o izbucnire afectivă se dovedise mai puternică decît un șir cîneștie cît de lung de tratative și pertractări. Da.

Se știe că cearta promite o împăcare dulce. Îmi amintesc de întîmplarea pe care am auzit-o odată, povestită într-un cerc de oameni deosebit de instruiți. Era vorba despre un filozof din secolul al nouăsprezecelea. Nu contează cum îl chema și nici în ce țară a trăit și a scris. Interesează că respectivul avea o nevastă, o femeie cumsecade, care „se achita de sarcinile care îi fuseseră încredințate” într-un mod desăvîrșit. Cum se face că un bărbat cu o profesie atît de puțin spectaculoasă a reușit să nu o nemulțumească în nici un fel pe soția sa ? Cum se face că ea nu a manifestat niciodată nici cea mai mică intenție de a deregla funcționarea instituției conjugale, în care era angajată ? Aici intervine clenciul. Filozoful nostru era, se pare, un bun cunoscător al sufletului femeiesc. Ce s-a gîndit el ? Să nu îi lase soției sale șansa de atac. Să fie el cel care se află într-o permanentă ofensivă. Dar cum ? Simplu. Pe parcursul întregii sale conviețuiri cu soția sa, în fiecare miercuri el făcea o criză de nervi. Se supăra, pornind de la cine mai știe ce pretext. Ridica vocea, o certa grozav pe buna lui soție, îi făcea reproșuri peste reproșuri. Ba chiar, pentru autenticitate, spărgea vreo farfurie sau vreo vază de valoare mai mică. Scena nu dura mai mult de o oră. Dar era destul. Femeia intra într-o postură defensivă, se comporta într-un mod foarte precaut, pentru a-l îmbuna. Lucru curios, ea nu și-a dat niciodată seama că certurile aveau loc totdeauna în aceeași zi a săptămîinii. Sau poate că și-a dat seama, dar a avut suprema diplomatie de a nu spune nimic ? Asta nu mai interesează prea mult. În orice caz, în memoriile sale, filozoful a declarat că, grație metodei, relațiile dintre el și soția sa au fost perfecte.

Teofana s-a liniștit, dar nu la fel de repede precum și-ar fi recăpătat calmul o actriță profesionistă. A început să-și refacă fardul, cu mișcări sigure.

Între timp, Tufaru luase loc lîngă Iovan, în capul mesei, pe un scaun adus de Vișan. Totul părea a fi în ordine. O secvență s-a terminat, să înceapă o altă secvență ! Nu ? Ce altceva ? S-a reluat discuția despre povestea polițistă a lui Nicolau. Între Tufaru și Iovan nu mai rămăsese ceva care să semene a animozitate. Mi se părea că văd cum amîndoi descoperă plăcerea unei intimități regăsite.

Probabil că fuseseră prieteni cîndva. De altfel, se știe, ura se ivește mai ales atunci cînd a fost precedată de dragoste.

„Și pe cine ar trebui să-l fac eu ?“, a întrebat Tufaru.

Curios lucru, din poza lui de tiran, care își face o formă de viață din a produce groază în cei din jurul lui, nu mai rămăsese nimic. Aveam în față un bărbat politicos, care vorbea normal. Pînă și privirile i se modificaseră. Parcă ochii nu îi mai erau atît de bulbucați, parcă pleoapele nu mai erau atît de larg căscate.

„O să fii domnul N., un bărbat cu un fel de a fi destul de ciudat“, a zis Iovan.

„Cu un destin ciudat ? Îmi convine. Numai că nu știu deloc despre ce este vorba“.

Am băgat de seamă că Tufaru zisese „un destin ciudat“, făcînd astfel cu voie sau fără de voie, un aforism, întemeiat pe ideea că destinul nu ar însemna altceva decît felul de a fi al omului. M-am gîndit că s-ar putea ca Tufaru să nu fie cel care mi se păruse mie că este. Modul foarte rapid în care găsise o exprimare memorabilă nu era, în mod evident, la îndemîna oricui. Dar, zic acum, meseria este meserie și nu trebuie confundată cu felul de a fi al cuiva.

„O să-ți spună domnul Nicolau, i s-a adresat Iovan lui Tufaru. Da ? O să-i povestești, domnule Nicolau ?“

Nicolau a avut o ezitare, după care a zis :

„Știți, eu trebuie să o pun la curent și pe Teofana“.

„Lăsați, îi spun eu lui Sile“, a intervenit Vișan, a cărui cotă crescuse în mod simțitor la masă, în urma acțiunii sale de a-l aduce pe fostul dușman al lui Iovan.

Marele Sile i-a aruncat o privire binevoitoare, mulțumindu-se să clatine din cap, a aprobare.

„Perfect, a zis Iovan. Ar urma acum personajul care dovedește imoralitate literară, furîndu-i ideile lui S. Cine credeți că ar fi cel mai potrivit ? Hm ?“

Acum, că venise Tufaru la masă, nimeni nu se mai înghesuia cu opiniile. Ierarhia se modificase. După Iovan, imediat după el, doar cu o nuanță mai jos, se plasa marele Sile. În mod normal, el era cel care trebuia să vorbească. A și vorbit :

„Eu cred că cel mai potrivit ar fi Sivu ? Hm ? Ce ziceți ?“

M-am uitat la Vișan. Pe fața lui se vedeau semne clare de emoție. Nu știu de ce, în minte mi-a răsărit o comparație destul de bizară, dar nu tocmai nepotrivită. M-am gândit la un harem și la niște cadine îmbătrânite. Mi-am închipuit-o pe una dintre ele, blazată, acrită, lip-sită de orice iluzii. Și mi-am mai imaginat momentul în care este anunțată că marele sultan sau marele calif, cum doriți, o cheamă la el, pentru a se sfătui cu ea într-o problemă importantă. Ce episod ! Bătrîna, îmbătrînită, mai bine zis, se simte străbătută de o emoție de care nu se mai credea în stare. Ceva asemănător am citit într-o povestire despre un cal bătrîn, căruia stăpînul nu îi mai dă de multă vreme atenție, pentru ca într-o zi, pe ne-așteptate să vină la el, să îl mîngîie, să îl scoată, personal, la plimbare etc.

Și ceilalți au băgat de seamă starea de delicioasă surpriză în care picase Sivu. Sivu vine de la Iosif. Și ei au simțit, presupun, o mică înduioșare trecătoare. Zîmbetul care se ivise pe fața lui Tufaru atunci cînd își formulase propunerea s-a dovedit a fi contagios. Da, toți erau de acord cu desemnarea lui Vișan, asta era clar.

„Înțeleg că nimeni nu are nimic împotrivă“, a zis Iovan, zîbind și el, patern.

„Dar pe mine nu mă întreabă nimeni ?“

Vișan prinsese glas și în felul în care a vorbit am recunoscut ceva din stilul său agresiv cu care mă surprinsese și care fusese cît pe aici să mă determine a-mi forma o impresie greșită.

„Te întreabă, dragă, cum să nu te întrebe ?“, a cuvîntat Mariela.

Se vedea clar că ar fi ținut mult să fie printre cei care aveau să dovedească într-un fel atît de original că sînt prieteni apropiați ai lui Iovan și ai lui Tufaru. Era amabilă, își regăsise zîmbetul ei uzual, dar în vocea îi scîncea sentimentul de mîndrie rănită. Ce să faci ? Nu poți să-i împaci pe toți.

Ce să-l mai întrebe lumea pe Vișan ? Nu avea nici un sens. Totuși Iovan, decis să-i mărească bucuria pînă peste poate, a ținut să-i zică :

„Într-adevăr, domnul Vișan are dreptate. Cum mi-am asumat întrucîtvă rolul de regizor, este de datoria mea să îl întreb dacă dorește să facă parte dintre personaje. Deci : da sau nu ?“

Vișan a înclinat din cap în semn de aprobare, exagerîndu-și gestul în felul care poate fi văzut la copii. Ochii îi sclipeau primejdios de tare, amenințînd să se umple de lacrimi.

„Cîte personaje au mai rămas neacoperite ?“, a întrebat Iovan, părăind mulțumit că scena desemnării lui Vișan se încheiase.

„Trei, a răspuns poetul Topală. Mai este domnul G., cel cu antipatia întinsă pe parcursul a decenii. În plus, cele două personaje auxiliare, lacheul și chelnerul“.

„Pentru chelner s-a înscris domnul Ramiro, nu ?“

„Da, i-a replicat Nicolau lui Iovan, numai că...“

„Despre ce este vorba, domnule Nicolau ?“

„Știi, să nu se supere domnul Ramiro, dar eu aș vrea să-l rog foarte respectuos să renunțe. Nu vă supărați, domnule Ramiro ?“

Bătrînul meu prieten era nemaipomenit de mîeros. Practic, era imposibil să-l refuzi. Cum să zici nu, atunci cînd un om bătrîn și perfect de politicos te roagă să-i faci un favor ?

„Nu mă supăr, a zis Ramiro. Dar cine va fi fericitul ?“

Spunînd „fericitul“, Ramiro mi-a dovedit că știe să fie și ironic.

„Uitați, a început Nicolau, o să vă explic. Dar mai întîi vreau să-i mulțumesc foarte călduros domnului Ramiro“.

Ramiro nu a mai zis nimic, dar a făcut un gest, care voia să însemne că vorbele sînt de prisos.

„Este vorba despre prietenul meu, Dan Balaban, aici de față. Eu l-am invitat aici și mă simt, nu știu cum să vă spun, dator față de el. Eu cred că i s-ar cuveni să primească un rol. Datorită vîrstei lui, m-am gîndit că cel mai bine i s-ar potrivi tocmai rolul chelnerului. Cred că nu greșesc gîndind astfel“.

Am simțit cum mă apucă o furie moderată. N-am zis nimic, dar se pare că pe fața mea se vedea ceva negativ, din moment ce Iovan m-a întrebat :

„Ce zici, domnule Balaban ? Parcă nu ești prea entuziasmat. Sau doar mi se pare mie ?“

„Nu vi se pare, am zis. Nu știu de ce...”

„Lasă, Dane, lasă. Știu eu foarte bine că îți place teatrul. Nu-ți amintești de câte ori mi-ai spus asta ?“

Bineînțeles că nu-mi aminteam, din moment ce era vorba despre o pură scorneală. Dar parcă puteam să mă apuc să-l contrazic, pe bunul, pe ultramanieratul bătrîn ? Nu puteam, fără să contrariez masa, fără să rețin atenția înaltei asistențe cu niște lucruri mărunte. Era să zic : cu niște lucruri scunde.

Nicolau se uita la mine cu duioșie. Ceilalți, probabil, își spuneau că între noi doi există niște relații de tipul tată-fiu sau ceva în acest gen. Am tăcut, lăsînd astfel să se înțeleagă că doar o sfiiciune cumva nefirească mă împiedicase să-mi dau bucuria pe față de la bun început.

„Bun, a zis Iovan. Toate bune și frumoase. Dar ar mai fi ceva, un aspect...”

Toți l-au privit întrebător, dar doar Nicolau i-a ghicit gîndul :

„Vă întrebați, a zis el, torcînd, precum un motan aflat la căldură, de ce nu m-am autopropus”.

„Da, a recunoscut Iovan. Ai ghicit”.

„M-am gîndit să-mi păstrez un rol modest, a zis Nicolau. Un rol care să corespundă și vîrstei mele, nu ? Cel mai bine, am socotit, ar fi să îl joc pe lacheu, pe majordom, mai exact spus. Este un om în vîrstă, o prezență mai mult decorativă, care nu prea are ce spune în cadrul unei reuniuni simandicoase. Postura asta m-ar aranja”.

„Ei, nu te mai lăuda, a intervenit, pe neașteptate Tufaru. Văd eu că îți place să vorbești”.

„Dar cel care îl dușmănește pe S. ?“, a întrebât Iovan.

„El ar fi ultimul, a zis poetul Topală. Al optulea”.

Tocmai la timp intervenise secvența de încheiere. Simțeam cum lumea începe să se plictisească, în ciuda prezenței, în capul mesei, a doi oameni importanți.

„Mi-aș îngădui eu să mă propun“, a zis Cîrligeanu, cu vocea sa de intelectual îndelung exersat în practicarea ironiei subțiri.

Soția celui care vorbise, doamna Meme Cîrligeanu, aflată lângă mine, a tresărit ușor. Apoi am văzut-o cum privește înspre soțul său ca pentru a-l sprijini moral. Dar acesta nu prea părea că are nevoie de încurajări. Se simțea foarte bine în postura celui care reușește întotdeauna să nu se implice pe deplin în situația în care se află. Trăsăturile feței lui odihnite, de om sănătos, compuneau un surîs ușor, discret, binevoitor, puțin prea binevoitor.

„Aaa, domnul Cîrligeanu !, a exclamat Iovan, cu o mirare ușor ironică, dar amabilă, în esență. Bineînțeles, bineînțeles. Desigur, dacă nu are cineva ceva împotriva“.

Am observat că oamenii ironici trebuie să fie întotdeauna pregătiți spre a primi zeflemelele altora. Faci ironii, primești ironii. Am impresia că o asemenea regulă poate fi formulată.

Scena alegerii celor care urmau să le interpreteze pe cele opt personaje durase și așa prea mult. La propunerea lui Cîrligeanu cei de la masă s-au înseninat, privirile lor au exprimat ușurarea. S-a aplaudat. Bineînțeles, mai mult simbolic, fără violentări ale palmelor, cu eleganță. Cel care a dat semnalul aplauzelor a fost Onescu. Era o ironie colectivă, în fața căreia Cîrligeanu a găsit riposta potrivită. S-a ridicat în picioare și a executat o mică plecăciune de mulțumire.

„Pentru ca să încheiem, a zis Iovan, urmează să mai stabilim doar câteva amănunte tehnice. În primul rînd, este necesar ca toți cei opt să cunoască povestea. Cei mai mulți o știu de pe acum. Ceilalți o vor afla de la cei care o știu. Propun ca spectacolul să aibă loc mîine seară, dacă nu are nimeni nimic împotriva...“

Semne de aprobare entuziastă din partea asistenței.

„...și să începă, așa, pe la ora șapte.“

„Domnule Iovan, a intervenit Odette Vasilescu, n-o să aveți nevoie de un regizor ?“

„Eu zic că nu, a răspuns Iovan, după un scurt moment de ezitare. Noi sîntem, prin excelență, niște amatori. N-avem noi nevoie de regizor. Totul va fi o improvizație. Commedia dell'arte. Fiecare spune ce îi trece prin minte. Desigur, o oarecare pregătire prealabilă este necesară. Dar nu va fi pregătirea unui actor profesionist pentru in-

terpretarea unui rol scris de altcineva. Cunoscînd, în linii mari, felul de a fi al personajului, actorul, așa-zisul actor, meditează la tipul respectiv de om. Cred că o să fie interesant“.

„Dar decoruri ? Costume ?“

„De decoruri nu cred că putem face rost. Și probabil că ar fi și inutile. În privința costumelor, cred că singurul lucru potrivit ar fi să renunțăm la hainele care sugerează într-un mod foarte vădit actualitatea. Nimic altceva. Eu aș propune să ne îmbrăcăm în haine cît mai neutre“.

„Cred că ai dreptate, a zis Tufaru. O singură chestiune mă cam neliniștește“.

„Care ?

„Publicul. Mi-e teamă să nu mă fisticesc și să nu mai fiu în stare să spun nici un cuvînt“.

„Lasă, Sile, nu te fisticești tu...“

„Sper că nu. Dar ceilalți ? Eu am, să zic, uzul vorbitului în public. Dar domnișoara Gilda, de exemplu ?“

„Domnule Tufaru, a cuvîntat cu vioiciune medicinista, să știți că eu am mai făcut teatru. Pot să spun că nu știu ce înseamnă a avea trac. Să nu vă îngrijorați în privința mea“.

„Se pare că totul este în ordine, a zis Iovan. Nu ne mai rămîne decît să ne mai întîlnim mîine cu toții, pentru a pune la punct amănuntele de ultim moment. Eu zic să nu fixăm de pe acum o întîlnire, fiindcă în cursul zilei de mîine oricum o să ne mai vedem“.

Toți au fost de acord.

A urmat o secvență confuză, cu mulți, repede schimbați, participanți. În sală s-a aflat imediat că a doua zi urma să aibă loc un spectacol cum nu s-a mai văzut. De masa noastră au început să se apropie diferite persoane zîmbitoare, perfect de bine dispuse. Unii bărbați veneau mai întîi spre a lua un prim contact și apoi, după o scurtă absență, se întorceau purtînd cîte un scaun. Li se făcea loc printre cei aflați la masa festivă. Toate manevrele acestea aveau un sens foarte precis : din moment ce „tratația“ oferită de soții Munteanu se încheiase, fiecare putea să comande tot ce avea chef ; din același motiv, persoanele de la masa festivă și-au pierdut, în mod

treptat, calitatea de grup privilegiat, începînd să se dizolve în colectivitatea care popula sala. Cum, de la un moment dat, spațiul a început să nu mai fie suficient, s-a procedat la atașarea a încă două mese. În acest mod, Adrian Sadu și Iosif Vișan au avansat, nemaifiind amplasați la coada mesei, ca la început.

Buna dispoziție a crescut în moduri tot mai vizibile. Iar apoi, de parcă în sală ar fi existat un regizor ocult, capabil de decizii exercitate asupra tuturor celor prezenți, ceva s-a deteriorat sau, și mai bine zis, a stagnat. Oamenii au devenit mai meditativi, mai triști chiar, aș putea spune. Au început să vorbească mai încet, de parcă ar fi vrut să-și comunice niscaiva secrete prețioase. Pe ici, pe colo cîte un bărbat părea a fi ajuns la capătul puterilor, fiindcă altfel nu văd cum s-ar explica expresia lui de extremă oboseală. Discordanțe erau, totuși. Erau situate dincolo de puterile regizorului ocult, despre care am amintit. Îmi era ușor să le explic. Erau provocate de către persoane venite mai tîrziu, care nu apucaseră să parcurgă ciclul care începe în veselie și se termină în toropeală.

Tîrziu în noapte m-am retras, împreună cu infatigabilul Nicolau. Ne-am luat la revedere de la comesenii noștri, deși, drept să spun, nu prea mai era loc pentru formalități în atmosfera creată.

Camera noastră ne-a primit cu generozitate. Paturile erau comode. Privind pe geam, puteam vedea, printre ramurile copacilor, trei stele. De parcă cerul ar fi fost o sticlă de coniac.

XI

Cea de-a treia zi a șederii mele în locul unde se petreceau lucruri atît de interesante a început, pentru mine, pe la ora unsprezece. Mă găseam singur în cameră. Pe patul lui Nicolau, cu mare grijă aranjat, am zărit o hîrtie. Era un bilet, prin care bătrînul mă anunța că a plecat spre a o pune la curent pe Teofana în legătură cu povestea polițistă. Cîtă conștiinciozitate !

Pe la ora douăsprezece am coborît în sala de mese. Era, pentru prima oară, perfect goală. Am cumpărat de

la bufet două sandvișuri. Mi le-a dat o femeie extrem de amabilă, pe care o vedeam pentru prima oară. Am mâncat, stînd în picioare și privind înspre cărnurile din frigider. Apoi m-am pregătit să ies.

„Nu luați o bere ?, m-a întrebat buna femeie. Azi dimineată ne-a adus-o“.

Am băut o bere, după care am ieșit pe terasa lui Ramiro. Acesta era la postul său, aflîndu-se exact în poziția în care îl văzusem întîia oară și determinîndu-mă pentru o clipă să cad în iluzia că timpul a stat pe loc.

M-am apropiat de el și l-am salutat fără cuvinte, doar printr-o înclinare moderată a bustului.

„Nu beți o votcă, domnu' Balaban ?“, mi-a spus el în chip de bună dimineată.

„Știți, m-am scuzat eu, tocmai am băut o bere și nici n-am prea mâncat“.

Ramiro nu a insistat. A băut o înghițitură foarte mică din paharul său plin pe trei sferturi și apoi a zis :

„Luați loc, fiindcă vreau să vă fac o propunere. Este ceva foarte interesant. Pe cîntea mea !“

Nu aveam nici un motiv să nu zăbovesc alături de acela care, într-un mod atît de elegant, renunțase s-o facă pe chelnerul, în favoarea mea. M-am așezat. Scaunul de nuiele, fotoliul, mai bine zis, a scos un scîrțîit îngrozitor.

„Scîrțîie“, am zis.

„Domnu' Balaban, a luat cuvîntul Ramiro, fără să arate în vreun fel că a auzit remarca mea cu privire la neplăcutul sunet, nu știu dacă aveți cunoștință despre meciul de fotbal care se joacă azi“.

„Ce meci ?“

„Ceva neoficial, bineînțeles. Amatori. Se fac două echipe, avem și arbitru. Pe stadion. Vreți să veniți ?“

„Dar cînd, la ce oră ?“

„Păi, cînd să fie ? Pe la trei. Să aibă timp oamenii să mănînce. Să putem să ne întoarcem la timp aici, pentru teatru, nu ?“

„Și să joc și eu ?“

„Bineînțeles că da“.

„O să jucați și dumneavoastră ?“

„Da, eu sînt portar“.

Dintr-o dată, mi l-am închipuit pe Ramiro în poarta de fotbal. În viziunea mea era îmbrăcat exact cum apărea în mod obișnuit, în plus avînd doar o șepcută de jocheu. În colțul din stînga al porții se afla o sticlă de votcă pe jumătate plină și un pahar. Sticla și paharul erau bine pitite în spatele barei, pentru a nu fi nimerite de vreo minge cu ghinion. M-am înveselit și am zîmbit.

Ramiro a luat zîmbetul meu drept o acceptare.

„Deci veniți ?“

„Vin, de ce să nu vin ?“

„Perfect, o să avem forțe proaspete. După cum vă văd, se pare că aveți o condiție fizică foarte bună“.

„Nu tocmai, dar orișicî... Cu ce mergem ?“

„Cu o mașină. Are un băiat mașină. Nu cred că îl cunoașteți. Pe la ora trei. Ne vedem la masă și vorbim, da ?“

M-am despărțit de Ramiro și m-am îndreptat spre parc. Nu m-am întîlnit cu nimeni cunoscut. Am refăcut traseul pe care îl parcursesem în ziua precedentă în compania lui Nicolau. Pe fostul teren de tenis, unde văzusem cum se joacă o ciudată varietate de fotbal, nu era nimeni. Nici pe drumul de întoarcere n-am văzut pe vreunul dintre recenții mei amici. Îndrăznesc să le zic așa. M-am simțit dintr-o dată singur și părăsit, ca un orfelin. Mi-am dat seama că în absența bătrînului romancier prezența mea acolo nu are nici un haz. Dar unde era Nicolau ? Discuta cu Teofana. Unde ? În camera ei, poate. Ajuns pe coridorul din care se făceau toate camerele, am întîlnit o femeie care părea a fi persoana invocată de către Nicolau cu prilejul primei sale apariții în sala de mese.

„Bună ziua, am zis. Dumneata ești cumva Nuți ?“

„Da, eu. Stați cu domnul Nicolau, nu ?“

„Da. Tocmai despre el voiam să te întreb. Nu știi, este cumva în cameră la doamna Teofana ?“

„Nu e nimeni la doamna Teofana. Eu am făcut curat și nu era nimeni. Chiar că m-am mirat...“

„Dar unde o fi Teofana ?“, am întrerupt-o eu cu blîndețe.

„Păi știu eu unde este ?“, s-a mirat, puțin cam prea tare, Nuți.

Era o femeie elefantină, cu priviri ce exprimau o resemnare activă, ca să zic așa.

Nu-mi rămânea decît să mă refugiez în propria mea cameră. Așa am și făcut. M-am întins pe pat și am început să răsfoiesc romanul lui Nicolau. Am citit capitolul final, în care era relatată trista plecare dintre cei vii a personajului principal. Cartea era scrisă în stil obiectiv, dar atunci cînd vorbea despre nefericitul îndrăgostit, naratorul lăsa să-i scape niște inflexiuni de evidentă participare afectivă. Ia te uită, mi-am spus, bătrînul are un suflet mare. Nu este doar un autor profesionist, care aduce bine vorbele din condei, ci se ambalează, pune suflet, se așează pe sine însuși în locul personajului său. Scrie ca și cum ar povesti o întîmplare care i s-a petrecut chiar lui.

Pe la două și un sfert am coborît. Ramiro era la locul lui. M-am dus spre el.

„Nu cumva l-ați văzut pe Nicolau?“, l-am întrebat, păstrîndu-mă în termeni de dumneavoastră, așa cum îmi dădusem seama că preferă.

„Nu l-am văzut. Ei, ce facem? Mergem?“

„Mergem, dar mai întîi să mîncăm și noi ceva. Ca să prindem puteri“.

„Luați loc aici, la masa mea“.

I-am urmat invitația. Anița, fără s-o chem, s-a înființat imediat, maternă, remarcabil de calmă, contagios de liniștită. Mi-a recomandat o ciorbă foarte bună, pe care, zicea, bucătăreasa o nimerea întotdeauna foarte bine. Felul al doilea a fost un grătar, plus cartofi prăjiți și salată verde.

„Dar dumneavoastră nu mîncăți?“, l-am întrebat pe Ramiro, văzînd că eu progrezesez către sfîrșitul mesei și el continuă să soarbă cu mult tact din paharul său de votcă.

„Ba da, cum să nu. Imediat mă duc și eu“.

Nu l-am mai întrebat unde se va duce, fiindcă mi-am adus aminte de scena supei. Supa lui Ramiro! Trebuia să apară. Am fost curios să o văd, eventual să o miros. Sau, de ce nu?, să o gust.

La cîteva minute după consumarea micului nostru dialog despre mîncare, Ramiro s-a ridicat și a dispărut în bufet. Acolo a stat vreo zece minute. S-a întors cu

oala respectivă, aburindă. Pe masă se afla un pătrat de ceramică, special făcut pentru a se pune pe el obiecte care nu trebuiau să atingă fața de masă. Ramiro a depus pe el oala cu supă. Anița a adus o farfurie curată și un polonic. A vrut să-l servească, dar Ramiro a privit-o muștrător :

„Anița, te rog !“

Ce o ruga ? Evident, să îl lase pe el să îndeplinească ritualul turnării supei în farfurie.

Anița i-a predat polonicul, aruncându-i o privire stinjenită, prin care își recunoștea greșeala.

Ramiro și-a pus supă, manevrând scula de aluminiu cu mișcări măsurate, pline de demnitate. Supa era de culoarea cafelei făcută cu economie. Nu mai văzusem așa ceva. A fost cît pe aici să îl întreb pe Ramiro despre ce lichid este vorba, dar m-am abținut, aducîndu-mi aminte de angajamentul pe care mi-l luasem în legătură cu întrebările nepotrivite sau, mă rog, nu tocmai potrivite.

La trei fără zece Ramiro a fost gata. Părea satisfăcut. Fra clar că Teofana spusese adevărul în privința supei : îi făcea bine la stomac.

I-am spus Aniței că o rog să-i comunice lui Nicolau că m-am dus la fotbal împreună cu sculptorul și am ieșit. „Băiatul“ care avea mașină era un bărbat de vreo patruzeci și cinci de ani, foarte vesel și prietenos. Ne aștepta. Împreună cu el mai erau și poetul Topală, nu se știe de unde apărut, fiindcă în sala de mese nu îl zărisem, precum și domnul pe care îl văzusem făcîndu-l pe portarul pe terenul de tenis. Topală părea a fi în nota sa obișnuită de blazare, în schimb domnul cu chelia socratică părea bine dispus. Perspectiva unui joc de fotbal îl înveselise în mod vădit. Se numea Marin Covaru, era actor. A, să nu uit pe posesorul și conducătorul mașinii. El era de profesie inginer și se numea Florin Popescu. După cîte am înțeles, era prietenul foarte bun al lui Marin Covaru.

„Dar cum o să jucăm ?, am întreat. De unde luăm echipament ?“

„Ne dă de la stadion tot ce ne trebuie, mi-a răspuns numaidecît Ramiro. Treaba este aranjată“.

„Dar cine cu cine joacă ?“

„Lasă că vedem noi, la fața locului“.

Din felul în care vorbise poetul Topală, fiindcă el fusese cel care îmi răspunsese, rezulta că modul de alcătuire a echipelor contează prea puțin.

Apoi nu s-a mai discutat. Mașina a ajuns destul de repede pe străzile aglomerate din centru. Inginerul șofa foarte bine, era prudent, dar și dezinvolt. Stadionul era amplasat nu prea departe de centru, pe o stradă liniștită.

Am intrat cu toții. Cei din grupul meu păreau a se simți ca la ei acasă. N-aveau ezitări topografice. În vestiar ne aștepta un om cumsecade, îmbrăcat într-un trening. După ce ne-a salutat în mod cuviincios, ne-a arătat un mic deal format din ghetete de fotbal, legate două câte două. În același loc erau și numeroși teniși, legați, la fel, doi câte doi. Într-o altă grămadă, alături de cea alcătuită din încălțăminte se aflau treninguri și tricouri. Aveai de unde să alegi, nu erau probleme. Pereții vestiarului erau prevăzuți cu un neîntrerupt șir de cuiere. Fără fasoane, am început să ne travestim. Eu mi-am ales o pereche de teniși, considerînd că ar fi prea pretențios dacă aș apărea încălțat în ghetete, ca un profesionist. Am mai ales niște pantaloni de trening, de culoare roșu aprins, precum și un tricou galben, care îmi era cam larg. Nu aveam la dispoziție o oglindă, spre a mă privi, dar cred că arătam destul de caraghios.

S-au îmbrăcat și ceilalți, punînd în mișcările lor o ardoare adolescentină. La bărbați pasiunea pentru jocuri este mare, asta se știe. Mai mare decît la femei.

Pe terenul de fotbal era lume. Bărbați de diferite vîrste, îmbrăcați bălțat, ca și noi. Se petreceau secvențele care precedă începerea unui meci. În fața celor două porți, așezați în formă de semicerc, jucătorii așteptau să li se „paseze“ mingea, pentru a „șuta“ la poartă. Cînd l-a văzut pe Ramiro, portarul de la poarta prin spatele căreia ne-am apropiat noi, s-a retras imediat, intercalîndu-se în șirul celor care „trăgeau“. Ramiro, foarte sobru, i-a luat locul și a început să arate că are o oarecare îndemînare de portar.

Eu, împreună cu ceilalți trei ne-am dus undeva pe la mijlocul terenului, unde am zărit o minge, care stătea stingheră. Apoi am închipuit, îndepărtîndu-ne unul de

celălalt, un patruleter. Am început să „facem pase“ cu mingea. Cineva l-a strigat, nu peste multă vreme, pe poetul Topală. Veniți și voi aici, zicea vocea. Ne-am dus. La poarta aflată în planul îndepărtat erau mai puțini oameni, așa că am reușit și noi să ne găsim locuri. Eu m-am nimerit lângă un bărbat puțintel la statură, dar foarte autoritar, pe care nu-l mai văzusem niciodată în viața mea. La un moment dat, el a „șutat“ foarte „neîndemînatec“ și mingea s-a dus mult peste poartă, oprindu-se în gardul de sîrmă aflat la vreo treizeci de metri în spate.

„Vrei să aduci mingea?“, m-a întrebat el, arătînd în același timp cu degetul direcția pe care ar fi urmat să mă angajez și făcînd și din cap un semn în același timp încurajator și poruncitor.

Din pricina metehnei mele de a reacționa cu întîrziere, în anumite ocazii, am rămas pironit pe loc, uitîndu-mă fascinat la el. Ei da, mi-am zis, ăsta bărbat ! Cîți ani avea cel care mă trimisese după minge ? Nu era în vîrstă. Să tot fi avut patruzeci. Omul a văzut admirația din privirile mele, dar precis a interpretat-o greșit, socotînd-o ironică. Drept urmare, nu s-a mai uitat la mine, catalogîndu-mă, probabil, drept o ființă neserioasă sau, și mai grav, drept un bleg, un incapabil să reacționeze cu vioiciune atunci cînd...

Toată secvența cu trimisul după minge a durat foarte puțin, firește. Ea s-a încheiat prin alergarea zeloasă a unui tînar, să tot fi avut treizeci de ani, către minge. Cînd s-a reîntors lîngă vecinul meu, acesta l-a mulțumit cu o privire, care spunea aproximativ următoarele : îți mulțumesc, ești un băiat deștept, care știe să se descurce, nu ești din categoria ezitanților orgolioși, din care fac parte amărîtul ăsta aflat în stînga mea.

Incidentul, deși incident era prea mult spus, a durat, cum spuneam, foarte puțin. Repede a sosit momentul alegerii celor două echipe. Prin grija lui Topală sau a lui Ramiro am fost ales și eu. Urma să joc „pe postul de fundaș dreapta“. Minunat !, mi-am spus, acesta a fost și visul meu dintotdeauna.

Doar după ce meciul a început, am observat că în rolul de arbitru se găsea taman inginerul alături de care

venisem în mașină. Părea foarte fericit că ajunsese să conducă un meci atât de... Nici nu mai știu cum să-i zic. Doar că acțiunea lui pe teren numai arbitraj nu era. Nici nu ar fi fost posibil să fie, fiindcă nu se juca un fotbal obișnuit. Aveam șansa nemaipomenită ca, după numai douăzeci și patru de ore, să văd o a doua varietate bizară a „sportului rege”. Fotbalul jucat călare sau cel practicat de către persoane aflate pe patine cu roțile erau niște biete extravagante puorile pe lângă ceea ce vedeam eu.

Cum se petreceau lucrurile ? Iată cum. În echipa din care nu făceam eu parte existau doi jucători care păreau a fi înzestrați cu puteri oculte. Fiecare dintre ei avea un fel special de a acționa. Primul era un bărbat încă tânăr, înalt și gras. Se aținea pe mijlocul terenului. Atunci când mingea ajungea la el — și ajungea foarte des — ceva ciudat se petrecea. Jucătorii din echipa mea se îndreptau spre el, spre a-l „ataca”. Dar atunci când ajungeau la vreun metru, un metru și jumătate, ca și cum s-ar fi lovit de un zid invizibil, șovăiau, cumva se dezechilibrău, băteau pasul pe loc. Și cum cel aflat în posesia mingii înainta, „atacatorii” dădeau îndărăt descumpăniți, nu arareori se împiedicau în iarbă și cădeau, pe față citindu-li-se o satisfacție de neînțeles. Trecând astfel printre cei căzuți, dezechilibrați sau doar retrași, omul cu mingea înainta triumfal către poartă. Ajuns la vreo cinsprezece-douăzeci de metri de ea se oprea și apoi „șuta” din toate puterile. Mingea se ducea ca o ghiulea, dar nicio dată unde ar fi trebuit, ci în alte direcții, de preferință mult deasupra porții. În momentul când individul lovea mingea, Ramiro, fiindcă el era în poartă, se întorcea cu spatele, ca și când ar fi fost cuprins, pe neașteptate, de o frică mare. Iar când revenea în poziția lui obișnuită, pe față nu i se putea citi nimic. Care era opinia lui Ramiro ? Nimeni nu putea răspunde la această întrebare.

Cum se manifesta cel de-al doilea jucător înzestrat cu puteri ieșite din comun ? Cum spațiul central al terenului era ocupat de cel înalt și gras, lui nu îi mai rămîneau decît părțile laterale, „extremele”. În privința lui, lucrurile erau și mai clare. Nu numai că nimeni nu se apropia de el, dar nici măcar nu schita vreun gest că ar dori să o facă. Într-o singurătate desăvîrșită. bār-

batul — un om aflat la vreo cincizeci de ani, a cărui figură exprima un fel de dispreț pentru tot și pentru toate — alerga încet, „cu mingea la picior“. Ajuns cam în dreptul porții, lovea mingea, „centra“, într-un fel care dovedea că jucase cîndva fotbal de-adevăratelea. Prima mea acțiune a fost atacarea acestui solitar. Ce greșeală, domnule! Puțințelul, cel care mă trimisese după minge, m-a admonestată imediat. Ce faci, dom'le, de ce îl ataci? Cuvinte spuse printre niște scrișnete de măsele, care nu erau audibile, dar care puteau fi bănuite după grimasa de maximă enervare ce apăruse pe fața omului. Cred că este de prisos să mai spun că mărunțelul era în aceeași echipă cu mine.

După episodul cu supărarea, pe care l-am relatat mai sus, mi-am dat seama că este mai bine să mă retrag. Ceea ce am și făcut. Am părăsit terenul, fără să las regrete în urma mea. Imediat a intrat altcineva în locul meu și jocul a continuat după aceleași reguli. M-am dus la vestiar și m-am descotorosit de echipament. Am plecat singur, fără să mai apuc a vorbi cu vreunul dintre cei în compania cărora venisem. Eram sigur că nu aveau să se nelineștească în legătură cu dispariția mea.

Schimbînd vreo trei vehicule, am ajuns la punctul de unde plecasem pe la ora cinci și jumătate.

XII

Nicolau nu era în sala de mese. Și nici în cameră. M-am dus în încăperca televizorului, spre a vedea dacă se fac sau nu anumite pregătiri. Nici vorbă despre așa ceva. Totul arăta în felul cunoscut. Pe fereastră l-am zărit pe Pavel Iovan. Era împreună cu Onescu și cu Gilda. Iovan era într-unul dintre momentele sale de elocvență, gesticula.

M-am întors în restaurant și apoi, ocolind pe după terasă, m-am îndreptat spre grupul lor. Iovan m-a văzut înaintea celorlalți și mi-a adresat un semn amical, fluturîndu-și mîna dreaptă la înălțimea umărului.

„Ce faci, domnule Balaban, unde ai dispărut?“, m-a întrebat el binevoitor, ca răspuns la salutul meu foarte politicos.

„A fost la fotbal, a zis Gilda, luîndu-mi vorba din gură. Mi-a spus Radu că se duc. Dar de ce ai venit așa de repede ?“

Gilda era mai sigură pe sine ca niciodată. Continua, firește, să arate foarte bine, dar comportamentul ei se îmbogățise, de la o zi la alta, cu niște note de maturizare, pe care nu știam cum să le motivez. Dar parcă trebuie să le motivezi pe toate ? Tot secretul este să faci față. Nu motivațiile sînt importante, ci felul în care faci față. Era cazul să mai spun și eu cîte ceva, așa, mai deosebit. Destul cu banalitățile care îți fac viața ușoară, dar care îi determină pe oameni să se uite la tine ca și cum ai fi transparent.

„Nu era de mine acolo, am răspuns. Nu joc destul de bine“.

„Glumești, a zis Iovan. Glumești, nu ?“

„Nu tocmai“.

„Cum adică ? Ce vrei să spui ?“

„Dumneavoastră ați fost vreodată pe stadionul acela ? Ați văzut cum se joacă ?“

„N-am fost. Dar mi s-a povestit. Așa că am o oarecare idee. Se pare că este ceva interesant, nu ?“

Onescu rîdea complice. Gilda nu rîdea, dar arăta ca și cum ar fi dispusă să o facă de îndată ce va afla despre ce este vorba.

„Foarte interesant. Este un fel de magie“.

„Magie, zici ? Nu ți-a plăcut ceea ce ai văzut. Asta trebuie să deducem, nu ?“

„Nu, de ce ?, m-am scuzat eu, factice. Mi-a plăcut“.

„Domnule Balaban, a zis Iovan sentențios, oamenii se distrează cum pot. Nu trebuie condamnați“.

Mi-am adus aminte de o întîmplare petrecută în timp ce eram în cabinetul unui medic stomatolog. Venisem acolo în recurs, ca să zic așa. Mai întîi fusesem la un fel de somitate în materie de dinți, care mă deziluzionase, prin felul său expeditiv și superficial de a lucra. Dîndu-mi seama că este o greșeală să te adresezi unui om prea solicitat, fiindcă el, indiferent de calitățile pe care le are, este obligat să acționeze repede, am recurs la serviciile unui medic mai puțin „celebru“. Treaba a mers mult mai bine. Dar atunci cînd am început să vorbesc în mod critic despre ceea ce pășisem, medicul s-a indispus. Nu

voia să audă lucruri neplăcute în legătură cu felul de a lucra al unui confrate. Solidaritate de breaslă. Iovan gîndea la fel. Și cred că bine făcea, fiindcă sentimentul apartenenței la un grup distinct este foarte reconfortant, se pare.

Hai să fiu și eu diplomat !, mi-am zis. Să mă arăt la înălțimea situației. Am spus :

„Mai bine să discutăm despre spectacolul nostru, domnule Iovan. Ce ziceți, o să iasă bine ?“

Mi s-a părut că văd în privirile lui Iovan o licărire de satisfacție. Așa tinere, nu te lega de lucruri pe care nu le înțelegi, discută despre altceva. Învață să te porți în societatea unor oameni de un fel special.

„Cred că o să fie bine, a zis el. Deși, bineînțeles, nimeni nu poate să știe cum vor evolua lucrurile. Din moment ce fiecare dintre personaje are libertatea să spună ce îi vine în minte, îți dai și dumneata seama“.

„Totuși un scenariu există. Actorii trebuie să se păstreze în limitele lui“.

„Bineînțeles, dar scenariul, cum îl numești dumneata, este foarte îngăduitor“.

„Aveți dreptate. Dar, dacă îmi îngăduiți, urma să discutăm cu toții înainte de începerea spectacolului. Cînd o să aibă loc discuția respectivă ?“.

„Tochmai asta este, nu știu nici eu. Azi la prînz nu am reușit să vorbesc cu toți“.

„Pînă la ora stabilită ar mai fi vreo jumătate de ceas“, a zis Onescu, vorbind în modul impersonal al unui crainic de la radio, care relatează știri oficiale.

„Eu am zis șapte, dar m-am gîndit, bineînțeles, la opt, a zis Iovan. Așa că, după cîte îi cunosc eu pe oamenii respectivi, pe la șapte și jumătate, opt fără un sfert, vor apărea. Pînă atunci ar trebui să mîncăm ceva. Ce zici, domnule Balaban ?“

Asta nu este o propunere pe care să o refuzi. Așa că ne-am îndreptat cu toții spre restaurant. Era lume. Configurația meselor redevenise aceea pe care o văzusem la prima mea intrare acolo. Tufaru era la masa lui, împreună cu bărbatul care purta inel pe index. Mîncau cu mult apetit. Iovan și Tufaru s-au salutat în mod cordial. După ce ne-am așezat la o altă masă, Tufaru și-a între-

rupt mîncatul și s-a apropiat de Iovan, rugîndu-l să-l aștepte puțin :

„Vin imediat, Pavele“, a spus el în încheiere.

Deci, Pavele. În adevăr, este foarte greu, dacă nu insuportabil, să te ații la o înălțime inaccesibilă pentru oricare altul. Oricît de „mare“ ar fi cineva, are nevoie, se pare, de oameni pe care să îi simtă drept egali ai săi. Altfel singurătatea devine sufocantă. Nu este suficient să ai în preajmă o masă de persoane care te admiră sau chiar ți se și subordonează. Nu era nici o îndoială că împăcarea cu Tufaru îi făcuse bine lui Iovan. Auzindu-l cum îi spune pe nume, Iovan, după toate aparențele, simțea o plăcută relaxare. Ceva în acest gen i se citea pe față.

Tufaru a venit repede. Modul său de a se purta nu mai amintea prin nimic de agresivitatea carnavalescă, pe care i-o diagnosticasem nu mult timp după ce îl văzusem pentru prima oară. Trebuia să conchid că eram prea subiectiv pentru a fi un bun caracterolog ? Nu. Mai degrabă, era cazul să-mi recunosc neputința de a îi înțelege pe niște oameni ale căror existențe se desfășurau, ca să zic așa, în partidă dublă. Pe de o parte, un fel de a fi dominat de interiorizare, chiar de timiditatea despre care îmi vorbise Mariela, într-un moment în care orice alt cuvînt ți-ar fi venit mai repede în minte. Pe de alta, o nesfîrșită simulare, un niciodată încheiat teatru, menit să impună lumii, celor care privesc, un personaj anumit, dotat cu defecte și calități înscrise într-o cu totul altă ordine decît aceea care structurează personalitatea omului real. Da, urmărindu-l pe Tufaru, în noua lui ipostază, eram constrîns să recunosc că este un om prietenos, inteligent, rezervat, dotat cu bun simț și așa mai departe. Vorbea într-un mod normal, fără să își mai forțeze glasul, ne privea într-un mod firesc, nici urmă de vreo privire holbată, menită să îngrozească sau, cel puțin, să atragă atenția că acela care o emite este un om foarte deosebit, foarte grozav, foarte așa și pe dincolo, în consecință meritînd un tratament special.

Indignarea cu care îl privisem la un moment dat pe Tufaru se estompa, dispărea. Cine știe ce o mai fi fost ? Poate, într-adevăr, numai un moment de slăbiciune, poate

o criză de orgoliu, explicabilă la orice om, poate... Începusem chiar să îl privesc cu un început de simpatie și să-i admir cu sinceritate întorsăturile de frază, care îi reușeau, din când în când, foarte bine. Numai că, în chip de consecință neașteptată a studiilor mele filologice, în mine mi-au răsărit niște versuri dintr-o fabulă. Mai precis, doar un singur vers, din „Ciinele și câțelul“. Nici pînă azi nu știu dacă nu cumva l-am modificat eu, în virtutea bizarei mele neputințe de a memora poezii. „Egalitate, dar nu pentru căței“ — iată cuvintele pe care mi le-am amintit. Sigur că da, asta explica foarte bine totul. Era un fenomen de ierarhie, ușor de înțeles. Masca fioroasă era pentru cei situați undeva mai jos în scara succesului literar. Adevărata natură ieșea la iveală doar atunci când era vorba despre niște egali, unul singur, în speță. Dar dacă, lucrurile stăteau totmai pe dos ? Dacă, într-adevăr, marele Sile era un om rău și agresiv, blîndețea și urbanitatea fiind doar elemente ale unei măști, bună pentru împrejurările când se afla în compania unor oameni pe care îi considera egali ai săi ?

Dar să nu mai insist cu speculațiile despre adevărata natură a marelui Sile. Ceea ce interesează în relatarea mea este faptul că în calitate de actor aflat înaintea unui spectacol, Tufaru se comporta într-un mod mulțumitor.

Topală și Ramiro s-au ivit pe la ora șapte. Păreau obosiți. Ramiro ne-a salutat de departe și apoi s-a instalat la masa lui. Topală a venit spre noi.

„Unde ai dispărut, așa deodată ?“, m-a întrebat.

După care s-a așezat lângă Gilda, pe un scaun luat de la o altă masă. Nu mi-a fost greu să-mi dau seama că întrebarea poetului fusese strict formală. Rostind-o, el nu aștepta vreun răspuns. Într-adevăr, nu conta deloc unde dispărașem eu. Așa stînd lucrurile, nici nu m-am ostenit să zic ceva.

Poetul Topală nu mi-a mai dat nici o atenție. Împreună cu Onescu au adus o masă și au lipit-o de a noastră. Nu mi-am dat seama cum de au căzut de acord asupra acestei acțiuni, fiindcă nu au schimbat nici o vorbă între ei. Am presupus că există o serie de manevre atît de uzuale, încît săvîrșirea uneia dintre ele are ceva asemănător unui act reflex. Da, era mult mai bine așa.

Spațiul se mărise. Vișan, care tocmai apăruse, zîmbind cumva melancolic, avea unde să se așeze.

„Nu mai lipsesc decît trei persoane“, a constatat, folosind din nou un glas impersonal, de robot vorbitor, Onescu.

„Într-adevăr, a fost de acord Iovan. Teofana, domnul Nicolau și domnul Cîrligeanu“.

„Mă mir cum de întîrzie domnul Cîrligeanu, m-am hazardat eu. Nu mi s-a părut a fi omul care se lasă așteptat“.

„Cum de ți-ai dat seama ?“, m-a întrebat Tufaru, politicos.

În privirea pe care mi-a adresat-o am observat totuși, pentru o clipă, nuanța „curiozitate miloasă la vederea unei insecte“.

Nu era cazul să bag de seamă chiar toate amănuntele. Așa că, zelos, arătîndu-mă bucuros de posibilitatea norocoasă de a schimba replici cu un om important, m-am grăbit să răspund. Am pus în maniera de a vorbi o ardore naivă, în care ironia era prezentă într-o cantitate foarte mică, homeopatică :

„Știți, domnule Tufaru, atunci cînd duduia Odette și duduia Mona au interpretat sceneta cu vorbitul la telefon... Eu și cu domnul Nicolau am intrat primii în sală. Imediat după noi a apărut domnul Cîrligeanu, împreună cu familia sa. Am presupus că și acum...“

„Da, într-adevăr, a fost de acord Tufaru. Ai raționat bine“.

M-am ales cu o privire binevoitoare. Bună și asta.

Cîrligeanu s-a ivit pe la șapte și un sfert. Imediat după ce a intrat în sala de mese ne-a căutat cu privirile și apoi și-a ridicat mîinile în sus, de parcă s-ar fi predat, în stilul jucătorilor de fotbal de la televizor, care se scuză în fața arbitrului și a publicului pentru că au fost nițel cam duri cu un adversar. Figura lui exprima o dezolare un pic prea accentuată spre a fi curată de orice ironie.

„Scuzați-mă, vă rog foarte mult să mă scuzați, a zis el. A intervenit ceva neprevăzut. A trebuit să...“

N-a mai continuat, fiindcă, în modul cel mai evident, nimeni nu era interesat de ceea ce a intervenit în viața proaspătului sosit.

„Ia loc, domnule Cîrligeanu“, a zis Iovan, a cărui bună dispoziție părea a fi în creștere.

„Se lasă așteptat bătrînul Nicolau“, a zis, zîmbind cu moderație Tufaru.

Își îngăduia astfel o gafă minoră, știut fiind că printre persoanele manierate cuvîntul bătrîn nu are ce căuta, decît cel mult atunci cînd doi oameni relativ tineri țin să arate că se află în relații foarte intime. Se spune „în vîrstă“.

„Lasă, Sile, iartă-l și tu, a intervenit Iovan conciliant. În fond, toată distracția noastră i se datorează lui Nicolau. Dar dumneata nu știi nimic despre el, domnule Balaban ?“, m-a întrebat.

Drept răspuns, eu am făcut semnul celui care habar nu are. Scurtimea intervenției mele a fost apreciată pozitiv.

Pe la opt fără un sfert perechea Nicolau-Teofana s-a făcut vizibilă. Pe fața Teofanei nu se putea zări nimic deosebit. În schimb, bătrînul meu amic arăta că și cum ar fi dormit cîteva ceasuri bune. Era într-adevăr de neînțeles cum de reușea un om de vîrsta lui să arate atît de bine.

„Vă salut, vă salut, a zis Nicolau, dînd mîna cu toată lumea, chiar și cu mine. Nu îmi mai cer scuze, pentru a nu mă acuza și mai mult. Doamna Teofana poate să vă spună că nu a fost vina mea“.

„Dar a cui ?“, a întrebat Gilda, inocentă.

„Bineînțeles, nici a doamnei Teofana, a precizat cu grăbire Nicolau. A fost vina destinului. S-a defectat mașina“.

„Care mașină, domnule ?“, s-a mirat, factice, Iovan.

„Mașina mea, domnule Iovan, a zis Teofana, cu o seriozitate în care era amestecată o bună doză de plictiseală. Am fost împreună cu domnul Nicolau și am avut pană. Mă mir că am reușit să ne întoarcem și acum. Am avut noroc cu un om amabil, care ne-a ajutat“.

Un moment de tăcere.

„Nu vă interesează unde am fost ?“, a întrebat Teofana.

Nici un răspuns, dar cîteva priviri interrogative.

„Știți, a continuat Teofana, mie îmi place să mi se

povestească atunci cînd conduc mașina. Țsta este un fix al meu“.

Spunînd „un fix al meu“, Teofana a schițat un zîmbet slab.

„Am plecat, împreună cu domnul Nicolau, azi înainte de prînz. Am mers înspre partea opusă a orașului. Mi-a relatat toată povestea. Sînt la curent. Era cît pe aici să nu mai ajungem la timp“.

„Perfect, a spus Iovan. Nu ne mai rămîne decît să începem. A, dar să nu uit. Poate că unii dintre noi nu 'au cinat. Noi putem să mai așteptăm puțin. Nu o să se facă gaură în cer dacă o să începem doar pe la opt și jumătate. Nu ?“

Evident, toți erau de acord că putem amîna pînă la opt și jumătate.

„Eu aș zice, a continuat Iovan, vorbind ca un regizor, care dă sfaturi doar în aparență, în realitate fiind vorba despre niște ordine, eu aș zice să treceți la fapte. Cine nu a mîncat încă, face comanda respectivă. Între timp, punem la punct unele amănunte“.

Zis și făcut. Anița a apărut, fripturile s-au ivit repede. Nicolau și Teofana au mîncat. Un apetit grozav arăta bătrînul viitor majordom. În felul lui de a mîncea era ceva de-a dreptul impresionant. Am mai văzut așa ceva la alți oameni în vîrstă, care mînceau cu multă înverșunare, ca pentru a-și dovedi că sînt încă în viață și moartea este ceva îndepărtat și puțin probabil.

Am uitat să spun : ceilalți mîncaseră pe parcurs, în timpul secvenței sosirii lui Tufaru și după încheierea acesteia.

„Ideea mare, a început Iovan, într-un moment în care fripturile ultimilor sosiți dispăruseră pe jumătate, este să cultivăm naturalețea. Trebuie să ne comportăm în mod spontan. Să spunem ce ne trece în momentul respectiv prin minți. Este vorba despre o aniversare. Deci, firesc este să se rostească discursuri, mai întii. Dar nici conversația, oricît de banală ar fi, nu este de lepădat. Vă atrag atenția asupra relațiilor dintre personaje. Le știți cu toții, nu mai trebuie să le repet eu, acum. Să căutăm să ne adecvăm, pe cît posibil, la aceste relații. Dar, în limitele lor, repet, avem toată libertatea de a improviza“.

Iovan a căzut o clipă pe gânduri. Apoi a întrebat :

„Are cineva vreo propunere ? Vreo nelămurire ?“

După care, izbucnind în râs, a continuat :

„Vedeți, mă exprim ca și cum am fi la o ședință“.

„Domnu' Iovan, dacă îmi permiteți, a intervenit foarte decis Onescu. Mi-aș îngădui să vă reamintesc de un amănunt, pe care chiar dumneavoastră l-ați invocat ieri. Este vorba despre vestimentație. Ați spus că nu poate fi vorba despre costume, dar că ar fi bine ca actorii să renunțe la hainele care sugerează într-un fel prea vădit actualitatea“.

„Da, bine că mi-ai adus aminte. Chiar îți mulțumesc. Dintre noi, într-un mod mai, cum să-i zic, sînt îmbrăcați doar domnul Cîrligeanu și domnul Topală. Ce ziceți, li s-a adresat acestora doi, sînteți de acord să vă îmbrăcați mai puțin îndrăzneț ?“

„Da, bineînțeles, s-a grăbit cu răspunsul Cîrligeanu. O să merg chiar acum“.

După care s-a ridicat și s-a îndreptat spre ieșire, pășind foarte elastic.

„Se ține grozav de bine“, m-am trezit vorbind.

„Face în fiecare dimineață un exercițiu yoga, a zis Iovan, fără să zîmbească. Ceva special, pentru întinerire“.

Ador oamenii despre care nu prea poți să știi cînd sînt serioși și cînd ironici.

„Dar eu ce fac, a zis poetul Topală, fiindcă nu am aici decît ce este pe mine. Cum mă schimb ?“

„Împrumută și tu de la cineva, l-a sfătuit, rece, Gilda. Ar fi trebuit să te gîndești pînă acum la asta“.

„De la cine ?“

Pentru circa douăzeci de secunde, nimeni nu a mai scos un cuvînt la masa noastră. Apoi s-a făcut auzită vocea ezitantă a lui Nicolau. Eră glasul omului care pentru o penibilă clipă se îndoieste dacă mai este, el însuși, în toate mințile.

„Bine, dar domnul Topală nu... Sau poate că...“

Stupefacție generală. Apoi Iovan a izbucnit într-un râs răsunător, primul de această amploare pe care i-l auzeam.

„Eu sînt de vină, a zis el, printre hohote ce nu se mai terminau. Am încurcat actorii. Am uitat că Radu nu joacă“.

Bineînțeles, cei de la masa noastră au început să rîdă.

Rîsul lui Nicolau, este drept, parcă nu era tocmai nestăvilit. M-am uitat cu atenție la Onescu. Ar fi fost o adevărată plească pentru un psiholog amator, ca mine, dacă ar mai fi rîs o dată în stilul macabru, pe care îl ilustrase în sala televizorului. Dar n-am avut noroc. Onescu s-a manifestat foarte elegant, foarte supravegheat.

Din locul în care mă aflam puteam să văd sala. Într-un mod previzibil, hohotele lui Iovan au fost punctul de plecare al unei reacții în lanț. Desigur, nu putea fi vorba despre niște manifestări tot atît de vehemente precum cele ale persoanelor aflate la masa noastră. Dar zîmbete de simpatie, de solidaritate, aș zice, puteau fi văzute pe toate fețele. Marele nostru Iovan se distrează grozav de bine, spuneau respectivele zîmbete ; noi îl iubim și îl admirăm foarte mult ; prin empatie, ne înveselim, la rîndul nostru.

Într-adevăr, Nicolau dovedise o oarecare încetineală a minții. Ar fi trebuit să-și dea seama din primul moment despre ce este vorba și să se manifeste, imediat, în consecință. Ar fi fost un punct prețios, marcat în favoarea lui. Dar așa... Uitîndu-mă la el, mi-am dat seama că regretă și că dorește ca scena să se termine cît mai repede, să alunece cît mai iute în uitare.

Asta este dorința cea mai ușor de îndeplinit, bătrîne, i-am spus, în sinea mea. Trecerea timpului nu este o problemă.

Fără să se jeneze, Iovan și-a scos batista din buzunar și a început să se șteargă la ochi.

„De mult n-am mai rîs atît de bine, a zis el, încheind secvența confuziei între actori. Gata, copii ! Mergem !“

După care s-a ridicat, puțin prea repede pentru gustul monden al locului. L-am imitat cu toții.

Masa noastră se afla în atenția generală. Imediat după ce noi ne-am urnit, ceilalți ne-au urmat pilda. Se vedea pe fețele lor că perspectiva de a vedea un spectacol de teatru îi excita peste poate.

Văzînd ce se întîmplă, Iovan s-a oprit în dreptul unei mese și, după ce a cerut, printr-un zîmbet, îngăduința celor așezați acolo, a bătut cu un cuțit într-o cupă golită, obținînd o cascadă de sunete neașteptat de cristaline. Toate mișcările celor din sală au încetat.

„Onorat public, a început Iovan, adoptînd modul ex-

cesiv de a se exprima al unui actor de comedie, am a vă face o comunicare“.

După care, revenind la felul lui obișnuit de a vorbi :

„Mai bine zis, o rugăminte. Noi, cei care ne vom deda la histrionism, avem cîteva amănunte de pus la punct. Așa stînd lucrurile, vă rog să intrați în sala de spectacol doar peste vreun sfert de oră“.

Amatorii de teatru s-au reasezat, cumiști și zîmbitori, pe scaunele lor. În tocmai momentul acela s-a întors Cîrligeanu, îmbrăcat într-un costum negru, cu vestă. Înfațișarea lui de sexagenar sugubăț dispăruse, lăsînd loc unei apariții doctorale, de profesor universitar, care ține la respectarea unor reguli tradiționale. Cîrligeanu zîmbea, dar nu mai era nici pe departe vorba despre grimasa de ambiguă mondenitate, pe care o arbora în mod uzual, ci de cu totul altceva. Zîmbetul îi devenise întrucîtva serafic și protector, ca și cum ar fi aparținut unui semizeu îngăduitor, care se uită în jos, la fojgăiala ne semnificativă a oamenilor de rînd.

„Cîrligeanu este profesor ?“, am întrebat-o, discret, pe Teofana.

„Bineînțeles, mi-a răspuns ea, nu știai ?“

„Dar costumul... Căldura...“

Teofana n-a mai zis nimic, mulțumindu-se să mă privească într-un fel care sugera că sînt un neinițiat simpatc.

La ieșirea din sala de mese, Iovan s-a oprit puțin și i-a spus lui Onescu :

„Domnu' Flaviu, știi... Noi...“

Am avut prilejul să constat, cu uimire, că în glasul lui Iovan răsuna un soi de stinghereală, un fel de ezitare timidă.

„Bineînțeles, s-a repezit Onescu să răspundă, cu o voce dintr-o dată îngroșată, bineînțeles. Nu vreau să fac notă discordantă. O să vin împreună cu ceilalți“.

În zîmbetul lui Onescu se amestecau, în chip bizar, triumful și ironia. Ba mai era încă o nuanță : domnu' Flaviu devenise, pe negîndite, protector. Era grozav, ce mai ! Cîtă suplețe, domnule ! De la postura de sfetnic indispensabil, care se face util, fără să se umilească, fără să alunece vreodată în rolul de slugă, dintr-o dată, fără nici

un efort aparent, la ipostaza de protector, care înțelege că prietenul lui se află într-o pasă de puerilitate și trebuie tratat ca atare.

Poetului Topală nu a fost nevoie să-i spună cineva că este cazul să se despartă, bineînțeles temporar, de nepră-tuita lui Gilda. Cuminte, disciplinat, s-a îndreptat spre masa lui Ramiro și s-a așezat alături de totemicul sculptor.

XIII

În sala verde se făcuseră anumite modificări. Televizo-rul dispăruse. Măsuța pe care stătuse acesta urma să fie folosită la altceva. Mai apăruseră o serie de mobile. Două măsuțe, asemănătoare celei pe care se aflase televizorul, o canapea destul de jerpelită, a cărei oboseală era mascată de o pânză înflorată, patru fotolii, lipsite de orice haz, din felul celor care pot fi văzute prin hotelurile de categoria a doua. Și fotoliile erau acoperite cu huse, foarte uzate, cîrpite pe ici-pe colo, cu multă migală, de vreo mină de femeie care stă foarte bine cu nervii. Pe fiecare dintre cele trei măsuțe se aflau flori. Am recunoscut tipul din care făceau parte modestele vase. Era cel reprezentat și de către piesa aflată în dotarea camerei în care fusesem cazat. Florile erau foarte proaspete. Să nu uit, în colțul din stînga se afla un gheridon foarte frumos, care făcea, printre celelalte mobile, figura unei gazele rătăcite în țarcul unor boi rău întreținuți.

Ar fi poate cazul să mă lansez în niște considerații despre destinul mobilelor, despre felul imprevizibil în care începe și se încheie cariera lor. Grațiosul gheridon era încurajator în acest sens. Dar mă abțin, mulțumindu-mă să precizez că pe gheridon se aflau o seamă de pahare, de mărimi diferite. Lumina puternică a lustrei le făcea să sclipească într-un mod avantajos.

Fusesse operată o modificare și în ceea ce privește poziția locurilor destinate spectatorilor. Scaunele fuseseră regrupate, astfel încît distanța dintre ele și „scenă“ să fie mărită. Operația fusesse posibilă prin suprimarea spațiului gol, care, inițial, se aflase între zid și ultimul rînd de scaune. În spatele unei draperii, care mascase mai înainte

zidul din partea opusă, am observat o ușă. Pe ea urma să circule eu, chelnerul adică.

„Să luăm loc, stimați prieteni, a zis Iovan. Să ne concentrăm puțin la ceea ce avem de făcut fiecare“.

Mai întâi Gilda, atrăgându-și o mică grimasă din partea Teofanei, apoi Teofana și după ele toți ceilalți, ne-am așezat. Eu, sfios, nu m-am repezit spre un fotoliu, ci m-am aciuat într-o margine a canapelei. Lângă mine, părînd cuprins de un trac autentic, s-a așezat Nicolau. Eu, mărturisesc, nu eram emoționat, ci doar cumva stingherit. Ce sens are să mă dau în spectacol ?, mă întrebam, nedumerit. În loc să mă bucur pentru că mi se ivește ocazia de a mă ilustra public, alături de niște oameni atît de cunoscuți...

Dar să merg mai departe cu descrierea locului. Așazisa sală a televizorului era o încăpere dreptunghiulară. „Scena“ ocupa cam a patra parte din ea. Cea de-a doua pătrime era constituită din spațiul gol, despre care am amintit. În fine, jumătate era ocupată de scaune. Dacă priveai dinspre sală, locul unde urma să se desfășoare spectacolul avea următoarea organizare. În dreptul peretelui din dreapta, paralelă cu el, era canapeaua. În fața ei se afla una dintre cele trei măsuțe. Ușa, pe care mai înainte nu o văzusem din pricina draperiei, era situată în imediata apropiere a canapelei. Ea se deschidea cam la un metru distanță de peretele din dreapta. Era o ușă destul de scundă și întrucîtva nepotrivită cu sala. Este posibil ca ea să fi scăpat din vederile celor care modernizaseră clădirea. Mai departe. Paralel cu peretele din spate, cu fața spre public, deci, erau două fotolii. Între ele era o distanță de vreo doi metri. În fața lor, cam la mijlocul spațiului care le separa, era cea de-a doua măsuță. Celelalte două fotolii erau amplasate în fața peretelui din stînga. Ele se aflau vizavi de canapea. Gheridonul stătea, am mai spus asta, în colțul din stînga.

Iovan s-a ridicat din fotoliul în care se așezase și a început să se plimbe. Nu prea avea spațiu, doar vreo șapte pași înainte și tot atîția înapoi.

„Prieteni, a zis el, fiindcă nu prea avem timp la dispoziție, vă propun să admiteți aranjamentul pe care vi-l propun eu. De acord ?“

Tăcere aprobativă.

„Perfect. Iată cum ne vom așeza. Eu voi sta pe fotoliul de lângă ușă. Lângă mine va sta Gilda. Ea este soția săr-bătoritului, nu ? Sile și Teofana vor ședea pe celelalte două fotolii. În fine, pe canapea vor sta celelalte două personaje, domnul Cîrligeanu și domnul Vișan. Eu zic că așa este cel mai bine“.

Datorită unei coincidențe remarcabile, așezarea pro-pusă de Iovan era tocmai aceea pe care, în mod empiric, o adoptaserăm.

„Pe parcurs, a continuat Iovan, părăind realmente preo-cupat de reușita spectacolului, locurile se vor schimba, poate. Trebuie să ne comportăm, ca și cum am fi la o petrecere, de-adevăratelea. În ceea ce privește rolurile domnului Nicolau și cel al domnului Balaban, nu sînt prea multe de spus. Sînt sigur că fiecare dintre ei știe ce are de făcut. Anița a pregătit tot ce trebuie, alături. Ea nu o să apară, dar o să vă dea tot ceea ce este necesar. Cît privește comportamentul, nu vă dau sfaturi și cu atît mai puțin indicații. Faceți cum vă trece prin minte, în limitele antecedentelor respective, firește. Nu văd ce alt-ceva aș putea să vă mai spun“.

„Dar muzica ?, a intervenit Gilda, cu îndrăzneală, părăind sigură de simpatia lui Iovan pentru ea. N-ar trebui niște muzică ? Petrecere fără muzică... Ar fi prea sumbru“.

Iovan a rămas o clipă pe gînduri și apoi a spus :

„Duduiă Gilda are perfectă dreptate. Ar fi trebuit să ne gîndim de la bun început la muzică. Dar ce muzică ? Modernă ? Nu o să fie ceva distonant ?“

„Vecinul meu are înregistrări cu jaz, a zis Cîrligeanu. Aș putea să îl rog să ne împrumute... Nu știi ce are. Probabil un casetofon“.

„Ar fi foarte bine, domnule Cîrligeanu, a zis Iovan. Mi-aș îngădui să vă rog... Dacă nu vă este prea greu“.

„A, nu, nu-mi este greu deloc. O să merg chiar acum. Numai să nu fi plecat pe undeva și să nu-l găsesc. Este un tînăr foarte politicoș. Nu îl cunosc prea bine, dar ne salutăm“.

Foarte demn, Cîrligeanu s-a ridicat de pe canapea și a dispărut. Pînă la revenirea lui ce ne rămînea de făcut ? Mai nimic. Să ne foim pe locurile noastre. Nicolau să-și

aprindă un trabuc, fără să-și mai ceară voie de la reprezentantele sexului frumos și să înceapă a pufăi, cu mare satisfacție. Tufaru să-și aprindă o țigară, după ce, în prealabil, o aprinsese pe aceea ținută de frumoasa gură a Gildei. Eu să mă gândesc, atins de o mică neliniște, la posibilitatea de a mă arăta din cale afară de stîngaci în postura de chelner și de a începe să sparg pahare sau altceva de acest gen, ca într-o comedie de situații. Teofana să tacă, uitîndu-se în gol și să pară, nu se știe din ce motive, întristată. Și așa mai departe.

Cîrligeanu s-a întors foarte repede. Avusese noroc. Aducea un radiocasetofon destul de sofisticat pentru a da naștere la presupunerea că stăpînul său este un om care nu se uită la bani atunci cînd este vorba să asculte muzica preferată.

„Nu știi dacă o să mă pricep la..., a zis Cîrligeanu, așezînd prețiosul obiect pe una dintre măsute. Bine că este cu baterii. Priză este pe aici ?”

„Sigur că este, a zis Tufaru, înăbușîndu-și cu discreție un căscat. Priza televizorului”.

„Într-adevăr, a recunoscut Cîrligeanu. Merge și la priză, așa mi-a spus băiatul. Dar acum are baterii și nu...”

Pînă la urmă Cîrligeanu s-a priceput. A început să se audă muzică.

„Asta este jaz clasic”, a zis Teofana.

„Cu atît mai bine, a zis Iovan. Înseamnă că atmosfera este creată”.

„Începem ?”, a întrebat Tufaru.

„Da, cred că totul este în ordine, a zis Iovan. Vă urez mult succes. Iar mie îmi urez să nu mă fistîcesc”.

După care a ieșit prin ușa aflată în spatele fotoliului său. Nicolau și cu mine ne-am ridicat de pe canapea și ne-am plasat undeva în regiunea gheridonului.

„Să-ți faci rost de un șervet, mi-a șoptit bătrînul. Și să-l porți pe mîna stîngă. Te rog ! Bine ?”

„Bine, bine, o să fac rost de un șervet. Numai să nu aducă o notă prea accentuată de comedie”.

„N-o să aducă”.

Iovan s-a întors repede și s-a așezat în fotoliul pe care singur și-l destinase. Imediat după sosirea lui au început

să intre spectatorii. Toate scaunele au fost ocupate într-un timp foarte scurt. Nu se făcea să-i lași să aștepte pe niște oameni ca Iovan și Tufaru. Destui amatori și amatoare de teatru improvizat n-au mai găsit scaune. O oarecare vînzoleală s-a produs atunci cînd unii bărbați politicoși s-au grăbit să își ofere propriile lor locuri unor persoane de sex feminin rămase în picioare. În public am recunoscut și oameni care făceau parte din personalul de serviciu. Am avut un mic rîs interior la vederea lui Marin Tabulea, cel al cărui fel de a vorbi îmi plăcuse atît de mult. Erau acolo și cele două femei, care mă serviseră la bufet, cite una în fiecare dintre diminețile pe care le petrecusem în ciudatul loc în care mă aflam.

Comedia putea să înceapă.

Nicolau mi-a făcut un semn prin care mă invita, mă soma mai bine zis, să îl urmez. Eram subalternul lui, nu ? El — majordom, eu — chelner. M-am conformat. Mergînd foarte cumpătat, alt cuvînt nu-mi vine în minte, am parcurs amîndoi spațiul din spatele fotoliilor pe care stăteau Gilda și Iovan. După care am ieșit pe ușa din spate. Mă aștepta o mică surpriză. Am nimerit într-o încăpere care părea a fi una dintre cămarile casei. Pe niște rafturi înalte pînă în tavan se aflau tot felul de borcane cu murături, precum și vase al căror conținut nu se prea lăsa ghicit. Încăperea avea un singur geam, mic, situat aproape de plafon, prevăzut cu gratii groase, romantice. Era o cămară răcoroasă și întunecoasă. Pe geamul zăbrelit intra doar puțină lumină. În mijloc se afla o masă lungă și îngustă, pe care fuseseră pînă nu de mult tot borcane. Acest fapt era argumentat de niște cercuri de culoare mai închisă, ce se întindeau pe toată lungimea mesei, făcîndu-se văzute de sub trei platouri, care conțineau trei feluri de sandvișuri.

De alături începuse să se audă vocea binecunoscută a lui Iovan. Nu se înțelegea ce spune, dar intonația vorbelor pronunțate de el proba că era vorba despre un discurs festiv, un fel de alocuțiune de deschidere a petrecerii. Pornise jucăria, trebuia să mă arăt și eu la înălțimea deziideratelor, ca să zic așa.

Anița se afla lîngă masă, zîmbitoare. În surîsul ei, dacă nu cumva m-am înșelat, am văzut o nuanță de compă-

timire, legată desigur de felul ciudat în care înțeleg să se distreze domnii literați.

„Domnule Nicolau, a spus Anița, grijulie, domnul Iovan a lăsat aici niște sticle. A zis să serviți din ele mai întâi. Nu v-a spus și dumneavoastră ?“

„Nu mi-a spus, dar bine că ți-a spus dumitale, a zis Nicolau. Unde sînt ?“

„Uitați-le !“

Era vorba despre trei sticle de whisky canadian, cum nu mai văzusem niciodată.

„Dar gheață ?“, a întrebat Nicolau.

„Am pregătit, a răspuns Anița, scoțind, dintr-un frigider mascat de o aripă a unuia dintre rafturi, care înainta spre mijlocul încăperii, trei vase arătoase de sticlă, pline cu respectivele cubulețe. Să fiți atenți cînd puneți mîinile pe ele, fiindcă sînt foarte reci. Mai bine să nu le luați cu mîinile goale“.

„Dane, mi-a zis bătrînul, într-un fel imperativ, ia du-te tu și adu niște pahare pentru whisky. Sînt pe măsura cea rotundă“.

M-am îndreptat spre ușă. Nicolau m-a oprit, zicînd :

„Unde ți-e șervetul ? Nu te supăra, Dane, dar ai nevoie de un șervet. Mi-ai promis că o să-ți faci rost de unul“.

În glasul lui răsună o amară imputare. N-am zis nimic, dîndu-mi silința să admit că Nicolau a început să practice o formă inedită de umor negru.

„Ce șervet ?“, s-a interesat Anița, binevoitoare, gata să-și ofere serviciile.

„Un șervet curat, alb, pentru ținut pe mîină“, a lămurit-o Nicolau.

Buna femeie nu a priceput despre ce era vorba. Se pare că, în ciuda faptului că practica meseria de chelneriță, nu știa că în anumite localuri, în anumite epoci... Pe figura ei de femeie cumsecade, care își iubește familia, apăruse o nedumerire comică. Trebuie să spun însă că, spre cinstea ei, a depășit-o repede. Repede a scos la iveală, de undeva din regiunea frigiderului, un șervet pe care mi l-am pus pe mîna stîngă, făcînd tot posibilul pentru a nu izbucni în rîs și a-l contraria astfel pe Nicolau, care se comporta cu o seriozitate lamentabilă.

În clipa în care am reapărut pe scenă, am simțit un

mic șoc. Dar, cu un efort minim, am reușit să-l depășesc. M-am îndreptat discret către gheridon și am început să aleg paharele potrivite pentru whisky. Le-am pus pe o tăviță aflată acolo și m-am îndreptat către ușa pe care venisem. Ieșind, l-am auzit pe Tufaru vorbind despre nu știu ce formulă a fericirii, care s-ar baza pe paradox. Regret că nu i-am auzit speculația pînă la capăt.

„Așa, bine, a zis Nicolau. Ia să desfacem acum o sticlă. Să vedem dacă ajunge pentru toate cele șase pahare“

De data asta Nicolau monologase, în chip de profesionist, care nu refuză nici o metodă menită să îi mărească starea de concentrare.

A deschis o sticlă și a turnat în pahare cu multă grijă, chiar cu oarecare evlavie, așa putea spune. A reușit performanța de a pune în fiecare pahar aproximativ aceeași cantitate de băutură.

„Nea George, am intervenit eu, fără să reușesc a intra pe deplin în rolul unui chelner eficient ca un robot, am văzut într-un film... Ar trebui să punem de la început în mai multe pahare“.

„Ce zici, dragă ? În mai multe pahare ? De la început ?“

„Păi, da... În mai multe pahare, de la început. Așa se cam face“.

„Bine, lasă că vedem noi ce și cum. Deocamdată să le ducem pe astea. Tu iei tava cu paharele. Eu iau gheața. Hai, să nu întîrziem“.

M-am conformat. El a intrat primul, purtînd pe o tavă strălucitoare cele trei vase, care conțineau cuburi de gheață. L-am văzut cînd executa operația depunerii lor pe mese. Era nemaipomenit, bătrînul ! Își compusese un zîmbet mîeros, ceva de mare clasă. Presupun că și eu am îndeplinit destul de bine îndatoririle unui chelner. M-am prezentat mai întîi în fața Teofanei, cu tava frumos ținută în mîna dreaptă. Bine ar fi fost să am o haină albă, dar nu aveam. Apoi, în fața Gildei. Medicinista și-a luat un pahar, fără să-mi acorde nici măcar o privire. Și tot așa pînă ce tava s-a golit. În mod special, paharul l-a bucurat pe Vișan. În ochii lui am văzut o scîlpire de lăcomie, incontestabilă și înduioșătoare.

Apoi, la un semn al lui Nicolau, am ieșit din nou.

„Trebuie să ducem platourile, a zis bătrînul, aferat. Luăm fiecare cîte unul“.

N-am avut nimic de obiectat. Am reintrat amîndoi. Eu, fireşte, al doilea. Am depus cele două platouri şi apoi eu m-am reîntors după al treilea. Treburile, dacă pot să mă exprim astfel, mergeau bine. Se discuta. Singura dificultate era datorată proastei acustici a sălii. Nu se prea auzea ce spuneau cei de pe scenă. Din cînd în cînd, Iovan, foarte conştiincios în rolul său de regizor, trecea de la unul la altul şi le spunea fiecăruia cîte ceva, în şoaptă. Îi îndemna să vorbească mai tare, fără îndoială. Imediat după îndepărtarea lui respectivii începeau să-şi forţeze vocile. Am mai observat încă ceva interesant. În petrecerile autentice nu există o regulă a vorbitului, fiecare spune ce vrea şi cînd vrea. Aşa stînd lucrurile, vocile se întretaie, se suprapun, nu pot fi urmărite. Spectacolul unei petreceri adevărate nu este, din acest motiv, decît unul de natură extralingvistică. Pentru un spectator, atrăgătoare sînt, eventual, figurile, mimica diferiţilor participanţi. Şi intonaţiile vocilor sînt interesante. Într-un spectacol de teatru, însă, totul trebuie să se petreacă mult mai supravegheat. Într-adevăr, sînt împrejurări în care se fac auzite voci confuze, aparţinînd unor personaje, care, fiecare în parte, sînt neînsemnate şi nesemnificative, dar capătă importanţă atunci cînd formează un grup dominat de aceleaşi idei şi convingeri. Personajele de prim plan nu au voie să vorbească toate deodată. Stînd, cu şervetul pe mîna stîngă, alături de Nicolau, am avut prilejul să constat cum participanţii la petrecerea lui S. învaţă din mers cîteva dintre regulile esenţiale ale spectacolului dramatic. Mai întîi, să vorbească pe cît mai clar cu putinţă, astfel încît spectatorii să audă bine ceea ce spun. Apoi, să nu îl întrerupă pe un vorbitor. Foarte repede a fost asimilat un mic truc. Cel care voia să vorbească făcea un mic semn din mîna dreaptă, repede văzut de toţi.

M-am uitat şi înspre privitori. Se părea că spectacolul le este foarte pe plac. Ochii le sclipeau de o satisfacţie pe care numai cine nu obişnuieşte să meargă la teatru nu o cunoştea. Eu, am mai spus-o, nu prea m-am dus la teatru în viaţa mea. Nu văd de ce aş ascunde asta. Dar atunci cînd am fost, am „căscat ochii cît cepele“. Cred că nu

aveți nimic împotriva acestei expresii reușite. Mi-am dat seama care este psihologia spectatorului de teatru și, într-o oarecare măsură, aceea a actorului.

În primul rînd se afla instalată soția domnului Cîrligeanu, împreună cu copilul și cu „mamaia”. Erau cu toții foarte mîndri de postura tăticului lor.

Dar unde era nea Tabulea ? Mai în spate. Părea foarte bine dispus. Rîdea potolit, fără să scoată vreun sunet. Figura lui sugera, realmente, inițierea. De vreo cîteva ori mi s-a părut că îmi face cu ochiul. Dacă mă gîndesc bine, ideea de teatru, de comedie, mai bine zis, îi era foarte familiară lui Marin Tabulea, om care văzuse multe la viața lui.

După aducerea celor trei platouri a urmat o secvență lipsită de replici. Personajele au luat sandvișuri și au început să mănînce, parcă uitînd că de la ele se așteaptă vorbe.

„N-aș putea să mănînc și eu un sandviș ?”, l-am întrebat în șoaptă pe Nicolau.

„Cum să mănînci ? Fii serios, Dane, te rog foarte mult”. Șoaptele lui au fost de-a dreptul nemiloase.

Mai bine du-te alături și mai adu niște pahare cu whisky. Hai, repejor !“

Ce era să mai zic ? M-am dus, după ce, în prealabil luasem paharele golite de pe mese, precum și cele care mai rămăseseră pe gheridon. Precizez, cele care mai rămăseseră din categoria paharelor de whisky. M-am îndreptat spre ieșire, pășind precaut. Trecînd pe lîngă Iovan, am avut dintr-o dată viziunea unui accident comic, de tipul celor care se petrec prin filmele de desene animate. Nu s-a întîmplat nici un accident.

În camera transformată în bucătărie a unei case dintre cele două războaie mondiale mă așteptă, dezarmantă, Anița. Stătea pe un scaun, cu miinile ei roșii în poală. Ațipise și sforăia ușor. Nu-i păsa de teatrul nostru.

„Scuzați-mă, domnu' Balaban, a zis ea, după ce s-a trezit. Am ațipit și eu puțin. Știți, eu, cu inima...”

„Lasă, nu te mai scuza, am zis eu. Ce importanță are ? Mai bine ajută-mă să pun whisky în pahare”.

M-a ajutat. Cînd tot lichidul din cele două sticle a

trecut în pahare, să tot fi fost vreo douăsprezece, Anița a zis :

„Dar pentru noi nu ținem nici un pic ?“

Am izbucnit în râs, dar repede mi-am luat seama și am continuat să-mi manifest veselie pe mutește.

Anița era realmente o femeie grozavă. Ea nu se încurca în nuanțe. Nu făcea, de pildă, deosebirea dintre o situație reală și una fictivă sau, mai exact spus, trucată. Se pare că, în postura de om cu un șervet imaculat pe mîna stîngă, eram pentru ea chiar un chelner și nu doar un personaj. Și, dacă așa stăteau lucrurile, atunci între noi trebuia să intervină o solidaritate de breaslă. Se cădea să „îi bem“ puțin pe cei de dincolo, așa era firesc.

„Ai dreptate, i-am spus. Să păstrăm și pentru noi. Dar cum facem ? Că, vezi și dumneata, în sticle nu mai este nici un pic“.

„Ce contează ?“, a întrebat Anița.

După care a luat două pahare și le-a deșertat în una dintre sticlele golite de noi cu puțin timp mai înainte. După ce a încheiat această treabă, mi-a aruncat o privire satisfăcută, de om care a făcut exact manevra pe care situația o cerea.

„Dar domnul Nicolau ?, am întrebat eu, cuprins de corectitudine. Pentru el nu ținem ?“

„Lăsați că el se descurcă. Nu trebuie să-i avem noi grija“.

Ei da, Anița era consecventă. Doar cu mine găsea că este cazul să se arate solidară. Cu Nicolau nu ! Fiindcă el, în calitatea lui de majordom, era un fel de șef al servitorilor, făcea parte din altă categorie.

Tocmai mă pregăteam să iau tava pe care așezasem paharele și să ies, cînd Anița mi-a făcut un semn cu ochiul.

„Nu plecați încă !“

„De ce să nu plec ?“

Nu mi-a răspuns. În schimb, a scos nu știu de unde două pahare mici, de tipul celor din care se bea țuica pe vremuri, cînd nu existau atît de multe feluri de băuturi și în casele oamenilor se găseau, mari și late, două feluri de pahare pentru băuturi spirtoase. Niște păhăruțe vechi, care își pierduseră lustrul și arătau ca niște soldați uzați,

dar bravi. Paharele în care eu tocmai mă pregăteam să servesc whisky erau făloase, sclipitoare, concepute pentru ca atunci cînd ții unul dintre ele în mîna să te simți grozav, puternic, important și așa mai departe. Alături de ele, micile recipiente ale Aniței, imitînd niște butoaie, cu crestele lor tocite, cu buzele discret ciobite, pe ici pe colo, păreau de-a dreptul jalnice. Dar atunci cînd mă uitam mai bine la ele trebuia să îmi cam schimb primele impresii. Din ele se băuseră țiuci formidabile. Fuseseră ținute de miini ale unor oameni care nu mai existau. Bucuria lor de a bea o băutură bună alături de prieteni se înscrisese, poate, în materia umilită a paharelor, pentru totdeauna.

Anița, am mai spus-o, nu se uita la subtilități. Pentru ea paharul nu era decît un pahar. Cîndva, în prima ei copilărie, la casa tatălui ei, undeva într-un sat, cel mai probabil în cel aflat nu departe de locul în care ne aflăm, ea văzuse pentru prima oară niște bărbați bînd țiucă. Ce-i aia whisky ? Mai bine zis, ce-i aia vizichi ? Marafeturi. Tot o țiucă este, altceva nu are ce să fie. Anița se apucase să toarne în cele două pahare. Sticla, glorioasă, strălucitoare, ca o emblemă de succes ușor obținut, se apleca silnic, obligată de mîna roșie a Aniței, în fața celor două mici, umile pahare.

Bineînțeles că am ciocnit. Snobii nu mai ciocnesc, atunci cînd se pregătesc să bea, fiindcă au văzut prin filme că oamenii duri nu mai fac așa. Snobii nu își dau însă seama că respectivul ritual își are importanța lui. Prin filme, într-adevăr, băutorii nu își ating reciproc paharele înainte de a sorbi din lichidul aflat în acestea. Ei stau la oarecare depărtare unul de celălalt și doar își ridică paharele, în semn de omagiu. Poți să ciocnești doar atunci cînd stai alături de cel în compania căruia bei. Acesta este amănuntul important. Și mai este încă o precizare de făcut. Atunci cînd ciocnești, mîna ta se apropie foarte mult de a celui alt ; în mod simbolic, se produce o atingere a miinilor.

Tocmai pe cînd o admiram pe Anița cum dă peste cap, dintr-o singură mișcare, paharul de whisky, a intrat Nicolau, supărat.

„Ce faceți, domnule, aici ? Beți ?“

Vorbea în șoapte apăsate, amenințătoare. Anița s-a fisticit grozav, de parcă ar fi fost o fetiță aflată la începutul carierei de chelner.

„Anițo, a continuat el, parcă ziceai că suferi cu inima. De ce bei ?“

Anița, ale cărei mișcări căpătaseră brusc o repeziciune ciudată, a întins mîna către paharul pe care eu îl mai țineam încă în mînă. Intrarea bătrînului mă împiedicase să-l beau. Eu am făcut un pas înapoi, în mod reflex. Ce voia Anița ? Mi-am dat seama, cu înduioșare, că dorea, dintr-un impuls pueril, să ascundă urmele delictului nostru. Urmele nu erau altele decît cele două pahare glorioase, venite din vremuri transformate în literatură.

Cu oarecare întîrziere, am mers în întîmpinarea intenției ei. Am dat și eu peste cap paharul, atrăgîndu-mi o privire de milă enervată din partea lui Nicolau, după care i l-am dat. Mișcîndu-se în continuare mai repede decît în mod obișnuit, ea le-a făcut pe amîndouă paharele să dispară.

„A fost doar o doză farmaceutică, am zis, cu întîrziere, fără să zîmbesc. Se știe că în cantitate mică, alcoolul face bine la inimă. Este vasodilatator. Eu i-am propus Aniței să bea puțin“.

Privire nespus de recunoscătoare din partea partenerii mele de băutură.

„Bine, bine, a zis Nicolau, fără să reușească să iasă, cît de cît, din supărarea sa intransigentă sau, dacă vreți, din intransigența sa supărată. Hai, ia tava cu paharele. Lumea te așteaptă și tu... Și voi...“

„Lasă, nea... Că dracu' ! Parcă ar fi sfîrșitul lumii... Nu înțeleg de ce ești atît de crispat. Este un joc toată treaba. Nu văd de ce... Orișicît...“

„Hai, hai, lasă filozofia. Am început o treabă, trebuie să o ducem la bun sfîrșit“.

N-am mai zis nimic. Am luat tava pe care erau așezate paharele cu whisky și l-am urmat. Din nou, la apariția pe scenă am simțit cum o sfială neașteptată îmi strînge stomacul. Bine că a fost scurtă.

Personajele, nu știu cum să le zic altfel, se înveseliseră. Discutau. Anumite modificări se produsese. Iovan stătea între Vișan și Cîrligeanu, cele două măsute fuseseră apro-

piate între ele și aduse în situația de a forma o figură geometrică fără nume. Unirea măsuțelor permisesse modificarea felului în care erau așezate fotoliile. Cel în care stătuse Iovan ajunsese acum în dreptul ușii. Pe el ședea, zîmbitoare, chiar fericită, aș putea spune, Gilda, cea mai arătoasă fumătoare pe care o văzusem în ultima vreme. Fotoliul pe care Gilda fusese așezată la început rămăsese gol. În schimb, cele pe care stăteau Teofana și Tufaru fuseseră mutate înspre canapea. Se produsese astfel o mărire a impresiei de intimitate pe care o lăsa întregul grup. Nicolau și-a lepădat expresia de supărare ierarhică, de îndată ce am intrat pe scenă. Pe față i-a apărut masca de mieroasă, discret protectoare amabilitate. Nu era el un bunic virtual ?

Le-am oferit tuturor cîte un pahar de whisky, avînd din nou prilejul să constat că Vișan era un om asupra căruia mă înșelasem în mod radical, atunci cînd îl văzusem pentru prima oară. Gheața din cele trei vase se cam topise, dar nimeni nu părea a fi deranjat de acest amănunt.

„Eu cred, a zis Iovan pe neașteptate, că pentru cel mai în vîrstă dintre noi s-ar cuveni un pahar. Cred că ar fi cazul să bea și el cu noi. Felul în care și-a făcut datoria de-a lungul multor ani l-a transformat, aș putea spune, într-un membru al familiei mele. Aș fi bucuros să închin un pahar în compania lui“.

Emoția care a apărut pe figura de bătrîn sănătos a lui Nicolau nu a fost mică. Ținîndu-și bustul întrucîtva înclinat în față, s-a apropiat de tava cu pahare, care se afla exact în fața lui Iovan. Și-a luat un pahar și, ținîndu-l la înălțimea umărului său, s-a înclinat adînc. În timp ce bustul își modifica poziția, mîna care ținea paharul executa o delicată manevră de adaptare.

„Să vă dea Dumnezeu sănătate și mulți ani de aici înainte“, a zis.

Cum scena era localizată în anii de dinaintea celui de-al doilea război mondial, exprimarea lui Nicolau mi s-a părut potrivită și la locul ei.

„Multă sănătate și dumitale“, a zis Iovan, ridicînd paharul.

Nu văd de ce aș ascunde faptul că nu m-am simțit prea bine văzînd că Iovan nu îmi acordă nici o atenție,

că mă tratează ca și cum aș fi realmente un chelner, adică un fel de robot fără personalitate, capabil să execute niște operații utile, dar nu mai mult. Desigur, resentimentul meu era cu totul deplasat, dacă avem în vedere, în mod strict, împrejurările în care mă aflu. Dar, uitînd de mine, m-am trezit că îi port pică lui Iovan pentru că nu mă invită și pe mine la un pahar de whisky !

Seara progresează. Repede a venit momentul cînd Nicolau mi-a făcut semn să-l urmez.

„Trebuie să servim șampania“, mi-a spus el de îndată ce am ajuns în spatele ușii.

„Nu desfacem sticlele dincolo ?“

„Nu. Iovan mi-a spus să le desfacem noi aici, fără prea mare teavatură. Și apoi să servim șampania tot așa cum am procedat și cu whisky-ul. Adică în mai multe cupe. Fiecare o să-și ia cît o să dorească“.

„Bine, nea George, am spus eu, docil. Dar unde sînt cupele ?“

„Unele dintre ele sînt alături. O să te rog pe tine să le aduci. Și pe aici mai sînt cîteva. Anița o să le pregătească“.

M-am dus după cupe. Am rămas pe scenă mai mult decît aș fi vrut, pentru a-l asculta pe Iovan, care a făcut o teorie foarte interesantă despre mîinile femeilor. El a zis, continuînd o idee pe care începuse să o exprime înainte de reapariția mea și a lui Nicolau :

„...aș preciza, însă, că teoria mea se potrivește mai ales femeilor tinere. Deci, atunci cînd o să încercați să vă reamintiți diferite observații personale, vă rog să nu uitați acest amănunt. Iată cam despre ce ar fi vorba. Eu, încă mai demult, am observat că există o sensibilă deosebire între ceea ce exprimă mîinile unei femei măritate și expresia realizată de cele ale unei fete, ale unei femei care nu este căsătorită. Desigur, poate că totul nu este decît ceva foarte subiectiv. Să vă spun. Mult timp, fără să mă gîndesc la o sistematizare teoretică a intuiției mele, m-am mulțumit să observ mîinile diferitelor persoane de sex feminin, care îmi apăreau în raza vizuală. Și apoi să conchid asupra stării civile, în sensul de mai sus. Trebuie să vă spun că de la un moment dat procentul de pronosticuri confirmate a devenit foarte mare. Și acum, teoria. Se pare că există trei factori care explică cele două expresii dife-

rite. Primul și cel mai ușor de dedus este unul de natură socială. Căsătoria este, în principiu, aducătoare de echilibru sufletesc. Mișcările și posturile mâinilor dovedesc că, într-adevăr, așa este. Al doilea. Iubirea nepericlitată, pe care o promite căsătoria, dezvoltă, s-ar zice, un anume narcisism. Iubindu-și soțul, soția se iubește și pe sine, mai mult decît înainte. Iată cum s-ar explica faptul că, în cele mai multe dintre cazuri, mâinile femeilor măritate sînt mai îngrijite decît cele ale femeilor nemăritate. Iată cum se explică, apoi, frecvența privirilor admirative pe care tinerele femei căsătorite le aruncă propriilor lor mîini. În fine, ar mai fi un al treilea element, nu mai puțin interesant, după părerea mea. Este vorba despre prezența verigheții. Aici intervine o nuanță estetică. Se pare că, avînd în vedere sentimentele despre care am amintit mai sus, în conștiința tinerelor soții, o mîină care poartă verighetă este mai frumoasă decît una care nu are nici o bijuterie sau posedă doar inelele celibatului. Altfel nu se pot explica privirile admirative pe care femeile tinere le aruncă, discret, în treacăt, către mîna care poartă verigheta. Altfel nu se poate înțelege, apoi, felul mai mult sau mai puțin conștient în care mîna purtătoare de verighetă este pusă în evidență, este etalată, ca să zic așa“.

Iovan s-a oprit și și-a aprins o țigară.

„Dar nu ne-ai vorbit despre mîinile femeilor necăsătorite“, a intervenit Gilda, folosind niște intonații pe care nu i le mai auzisem, vorbind, într-adevăr, așa cum ar trebui să i se adreseze o tînără soție bărbatului ei, chiar dacă vîrsta acestuia l-ar îndreptăți să-i fie, mai degrabă, tată.

„Într-adevăr. Dar m-am gîndit că, prin contrast... Îmi face, oricum, plăcere să... Pe scurt spus, mîinile persoanelor necăsătorite, de sex feminin, exprimă un sentiment al provizoratului. Căsătoria este, pentru o persoană normală, desigur, ceva definitiv. Nu ? Pentru femei, cu atît mai mult. Celibatul unei femei tinere nu poate fi decît o promisiune de căsătorie, ce altceva ? Mîinile depun mărturie că așa stau lucrurile. Cele trei sentimente la care m-am referit mai înainte nu pot fi detectate. O oarecare neglijență, o anumită nervozitate, o lipsă a etalării narcisiace, despre care aminteam. Cam asta ar fi. Ești mulțumită ?“

Gilda a făcut semn că da, este mulțumită. Presupun că și spectatorii erau satisfăcuți. Mi se confirma faptul că Iovan nu este, literalmente, în stare să spună platitudini.

Mi-am luat seama și am ieșit repede de pe scenă.

„Ce faci, domnule, unde întârzii?“, m-a întrebat bătrînul, supărat, încruntîndu-și sprîncenele neîncărunțite.

„Am ascultat teoria cu miinile femeilor, am spus eu, nevinovat. A fost ceva foarte deosebit, ceva special, extra“.

„Ce teorie, domnule? Ce teorie? De teorii îți arde ție, acum?“

Întrebări pur retorice, la care ar fi fost o greșeală să răspund. Bineînțeles că îmi ardea de teorii. Mai ales dacă erau propuse de către Iovan. Trebuia să fiu obsedat de realizarea unui serviciu ireproșabil? De așa ceva ar fi trebuit să-mi pese?

Dar cu bătrînul meu amic nu se putea discuta. Cel puțin pentru moment.

Nicolau s-a uitat la cupe cu mare atenție, ridicîndu-le în dreptul luminii. A părut mulțumit de starea lor de curățenie. Apoi, s-a îndreptat către cele trei frapiere în care era șampania și s-a întors cu o sticlă. De parcă ar fi fost un chelner foarte abil, a reușit să scoată dopul fără să facă vreun zgomot.

„Mai întîi le ducem doar sticla asta. Așa se cade“, a zis.

Așa se cade? Mi s-a părut că îmi amintesc de un obicei care cerea ca la început să se bea doar dintr-o singură sticlă. Dar dacă petrecerea ar fi conținut mai mulți invitați? Nu era timp pentru întrebări.

Am fost curînd în măsură să mă ivesc pe scenă, precedat de implacabilul majordom cărunt. Întrucît S. era cel sărbătorit, mi s-a părut potrivit să-i ofer lui Iovan prima cupă cu șampanie. Dar a fost o mică gafă, pe care Iovan a reparat-o foarte elegant, oferindu-i cupa Teofanei. După care nu mi-a mai rămas decît să mă prezint în fața Gildei. Nicolau a reușit să-mi strecoare o privire muștrătoare, de tip ierarhic.

S-a băut. Dar nu mai înainte ca Iovan să rostească un mic discurs pe care nu îl mai reproduc. În el era vorba despre necesitatea ca oamenii să păstreze între ei relații prietenești, la o asemenea atitudine îndemnînd scurtimea

vietii, faptul că, oricum, destinul are destule viclenii pentru ca victimele lui să mai trebuiască să se necăjească reciproc... Și alte câteva asemenea banalități de bun simț.

Unde era stingerea luminii ? Unde erau cele șapte luminări, al căror număr reprezenta, pentru cei vechi, simbolul înțelepciunii sau al armoniei ? Fără să mi se spună nimic, se renunțase la melodramaticele amănunte. Am regretat, fiindcă întotdeauna mi-a plăcut lumina tremurătoare a luminărilor. Ce frumos ar fi fost ! În semi-întunericul astfel apărut fețele celor din sală s-ar fi văzut ca printr-o perdea gălbuie.

Sau poate că în regie era prevăzută și stingerea luminii, datorită unei defecțiuni tehnice sau unei întreruperi pe rețea, dar precipitarea evenimentelor s-a opus ? Iată o întrebare la care nu puteam, pe moment, să-mi ofer vreun răspuns. Ce pot să spun, spre a-mi continua istorisirea, este că nu mult timp după consumarea șampaniei din prima serie de cupe, Iovan, care stătea în picioare, alături de Tufaru și de Teofana, nu departe de locul unde eram eu, s-a încordat, ridicându-și brusc privirea de pe fețele celor cu care discuta și îndreptînd-o peste capetele lor, spre depărtare, ca și cum ar fi avut posibilitatea să privească mult dincolo de pereții sălii în care ne aflam. Ochii i s-au holbat, cupa i-a alunecat din degetele dintr-o dată înțepenite. În mod stupid, în minte mi-a apărut imaginea unui personaj dintr-un film, care era înjunghiat pe la spate de către un profesionist al crimei. Apoi, nu au trecut mai mult de trei secunde, Iovan s-a muiat brusc și a realizat o cădere extraordinar de expresivă. Nici un actor de meserie nu ar simula mai bine o moarte prin otrăvire, mi-am zis. Imediat Tufaru și Vișan s-au repezit spre cel căzut și, ridicîndu-l cu stîngăcie, l-au așezat pe canapea. Am fost neplăcut frapat de culoarea vînată care se întindea în chip vizibil pe fața lui Iovan. Teatru, teatru, dar nici chiar așa.

„La o parte, s-a auzit cu mare claritate vocea lui Nicolau. Dați-mi voie, vă rog !”

În clipele de după căderea lui Iovan, printre rîndurile spectatorilor bătuse parcă, pentru câteva clipe, un vînt extrem de puternic. Unii se ridicaseră și schițaseră o apro-

piere de scenă. Citeva femei ȋpaseră. Glasul bătrînului avusese, însă, darul miraculos de a-i liniști pe toți.

Nicolau s-a apropiat de Iovan și a recurs la cercetarea reflexului pupilar, testul cel mai sigur atunci cînd este vorba de a stabili dacă un om este mort sau nu. Apropiindu-se de cel întins pe canapea, Nicolau i-a atîns, din greșeală, mîna dreaptă, care îi spînzura neputincioasă. Mîna s-a mișcat cu o moliciune care m-a înfiorat.

Toți cei de pe scenă stăteau încremeniți, cu fețele modificate în expresii neplăcut de privit. În mod special, schimonosită era fața Teofanei, fapt ce nu m-a mirat.

După ce s-a uitat la ochii lui Iovan, Nicolau s-a întors spre cei de pe scenă și, în mod implicit, spre spectatori. Îndepărtîndu-și mîinile a neputință, a schițat din cap gestul negației, încet, foarte încet. O mișcare generală, scurtă și violentă, i-a animat pe toți. A fost ca și cum o smucitură seismică ar fi clintit, pentru un timp foarte scurt, clădirea în care ne aflam. Apoi, din nou, nemișcare. Prima persoană care a reacționat, în secvența următoare, a fost Teofania. Ea a izbucnit în plîns și a ieșit repede de pe scenă, alergînd. În trecere, s-a izbit, probabil foarte dureros, de un colț al măsuțelor reunite și a scos un strigăt înalt, care s-a auzit perfect de bine în tăcerea desăvîrșită. Înainte de a fi ieșit am putut să-i văd fața foarte bine. Pe ea era scrisă o disperare cumplită, atît de mare încît, fără voie, m-am gîndit că orice sentiment, atunci cînd depășește anumite limite, riscă să devină comic.

Eu eram, încă, un chelner. Așa că nu am spus nimic. Am stat, am privit. Dar expectativa mea a durat foarte puțin după ieșirea Teofaniei. Iovan arăta ca și cum ar fi fost mort de-a binelea. Nicolau făcuse respectivul gest de neputință a medicului în fața ineluctabilului ca actor sau ca om real ?

„Cum e, nea George ? A murit sau nu ?“, l-am întrebat eu, poate prea brutal.

N-am obținut nici un răspuns. Nicolau părea atins de o tulburare care semăna foarte bine cu pierderea minților.

„Salvarea !, am strigat. Mai este vreun medic pe aici ? Să-l cheme imediat cineva !“

„S-a telefonat după Salvare, mi-a răspuns o voce din

sală. Alt medic nu există aici. Dar pînă o să vină... Este departe de oraș“.

Între timp fuseseră deschise, larg, toate ferestrele. Se știe că atunci cînd cineva își pierde cunoștința este bine să aibă cît mai mult aer.

Nicolau se ținea după mine, ca un copil care și-a pierdut cumpătul. Fața i se relaxase într-un mod jalnic, falca îi atîrna. Îmbătrînise cu zece ani, de la un minut la altul. M-am concentrat. Ce era cel mai bine să fac ? Știam că în anumite cazuri de accident vascular este indicat masajul cardiac. Dar parcă îmi aminteam și că în situația unui infarct respectiva manevră este nepotrivită, chiar periculoasă. Am luat, mai puțin repede decît ar fi fost de așteptat de la un profesionist ca mine, o hotărîre.

M-am întors către Nicolau, l-am apucat de umeri și l-am zguduit cu putere.

„Nea George, am zbierat, apropiindu-mi fața de a lui, trezește-te ! Ești medic, fă-ți datoria !“

Am strigat cît am pîutut de tare. Prima reacție a bătrînului a fost neașteptată. I s-au umezit ochii, de parcă ar fi fost pe punctul de a izbucni în plîns. Dar apoi, cu figura întrucîtva revenită la expresia ei obișnuită, s-a apropiat de Iovan și a început un consult mai organizat.

În timp ce el executa această operație, tremurînd vizibil din tot corpul, în sală a intrat un bărbat îmbrăcat în halat alb, urmat imediat de o femeie la fel de costumată. Mașina așteptată ajunsese mai repede decît ar fi fost de așteptat. Probabil că fuseseră anunțați prin radio. Ulterior aveam să aflu că în momentul primirii mesajului se aflau la doar vreo cinci kilometri de noi.

Medicul, un bărbat de vreo patruzeci de ani, avînd o figură foarte obosită, pe care privirea vie aducea o notă interesantă, l-a dat la o parte pe Nicolau, cu un gest blînd, dar decis.

„Trăiește, a spus el, după un examen foarte sumar. Dar i-a lipsit foarte puțin pentru ca...“

Apoi i-a cerut nu mai știu ce fiolă asistentei. I-a făcut lui Iovan o injecție. Mișcările lui aveau o precizie nemaipomenită. Să nu uit, în momentul în care medicul a anunțat că Iovan nu a murit, în sală s-a auzit foarte distinct un suspin de ușurare, provenit din multe piepturi.

Probabil că eu căpătasem o înfățișare mai energică. Fiindcă altfel nu îmi explic de ce medicul m-a rugat pe mine să evacuez sala.

„Deocamdată să nu îl mișcăm din loc. Dar este mai bine să nu rămână aici decît cîteva persoane“.

M-am executat. Cînd m-am îndreptat spre spectatori, am fost întîmpinat de Onescu, care pe întreg parcursul atrocei secvențe nu se mișcase de la locul său.

„Ce-a zis ?“, m-a întrebat el.

„Ar fi bine să se elibereze sala. Nu poate să îl transporte încă“.

„Mă ocup eu, s-a oferit Onescu. Imediat se aranjează“.

A fost foarte eficient. În nici cinci minute nu a mai rămas în încăpere, dintre spectatori, decît el însuși.

Iovan și-a revenit după vreun sfert de oră. Medicul era lingă el și l-a rugat să nu se miște. În vocea omului în halat alb se distingea o veselie care dovedea că primejdia a trecut.

M-am apropiat de el și l-am rugat să vină puțin cu mine. După ce i-am spus cine sînt, i-am cerut amănunte în legătură cu ceea ce i se întîmplase lui Iovan.

„Este ceva destul de neobișnuit, mi-a spus el. După părerea mea este vorba despre o intoxicație. Nu-mi dau seama de ce natură. Ar trebui să facem o analiză a sîngelui“.

„Deci nu a fost ceva în legătură cu inima ?“

„După părerea mea, nu“.

Mi-am dat seama, cu un frison, că ar trebui să recuperez paharul din care băuse Iovan. Am acționat în consecință. Spărturile respectivului recipient fuseseră date la o parte, de către nu se mai știa cine. Erau încă umede. Am strîns cîteva cioburi. Cu grijă. Apoi am trecut alături. Anița dormea, părăind a avea vise plăcute. Sticla din care turnasem șampania cu puțin timp înainte era la locul unde o lăsasem. Am luat-o. M-am uitat și după dop. Era de negăsit.

Înainte de a părăsi scena, fosta scenă, mai bine zis, îl rugasem pe medicul de la salvare să nu plece, să mă aștepte. Cînd m-am întors, l-am găsit conversînd cu Iovan. La discuție asista Onescu, la fel de sigur pe sine cum îl

cunoscusem. Iovan tocmai descria ceea ce simțise în momentele care precedaseră pierderea cunoștinței.

„Eu am citit în multe romane de duzină, a zis Iovan, o anumită formulă. Întotdeauna mi s-a părut foarte uzată și modestă, din punctul de vedere al expresivității. Iată-o : omul simte cum o gheară de fier îi strânge inima. Simplu, nu ? Dar acum, când este vorba de a găsi cuvintele potrivite pentru a descrie ceea ce mi s-a întâmplat, îmi dau seama că este foarte nimerită. Într-adevăr, am simțit că o forță venită din exterior îmi strânge într-o menghină inima și o împiedică să mai bată. O senzație foarte dezagreabilă. Îmi vine în minte o comparație neașteptată, pe care vreau să v-o spun, pentru ca astfel să vă închipuiți mai exact ceea ce am simțit eu. Cred că fiecare dintre dumneavoastră a zburat cu avionul. Ei bine, vă rog să vă amintiți clipa în care avionul s-a desprins de sol, să vă aduceți aminte senzația pe care ați avut-o atunci. Cu subită plăcere dureroasă, ați simțit că un lucru ireversibil s-a petrecut, că vă aflați în stăpânirea unei forțe străine, o putere imperioasă și poate ucigătoare. Pare de necrezut, dar, înainte de a-mi pierde cunoștința, mi-am amintit de ceea ce am simțit atunci când m-am aflat într-un aeroplan ce decola“.

A urmat apoi secvența transportării lui Iovan în camera sa. De fapt, „transportare“ este prea mult spus. Ținându-i de braț pe Onescu și pe medicul de la Salvare, Iovan a urcat cu destulă ușurință treptele. În cameră, medicul i-a mai luat o dată tensiunea și apoi a declarat că totul era în ordine.

Cuprins de o subită inspirație, i-am spus medicului : „Ziceați că ați avea nevoie de o analiză a singelui pentru a vă putea pronunța asupra naturii accidentului“.

„Da, într-adevăr“.

„Mă gândesc că peste cîtva timp, pînă mîine, de pildă, s-ar putea ca rezultatele analizei să nu mai fie concludente. Dacă așa ar sta lucrurile, nu ar fi bine, oare, să recoltați chiar acum sînge ?“

Medicul m-a privit cu atenție. Ieșisem amîndoi din camera lui Iovan.

„S-ar putea să aveți dreptate, mi-a răspuns el cu o mică

întîrziere. Numai că, știți, nu este de competența mea să... Noi nu facem analize. Eventual, știu eu...”

„V-aș ruga foarte mult să mă ajutați, am insistat, străduindu-mă să-l privesc într-un mod semnificativ. Am, așa, o curiozitate”.

Se pare că ironia pe care am pus-o în ultimele cuvinte l-a ajutat să înțeleagă că nu era vorba doar despre o simplă, pură curiozitate, ci despre o bănuială pe care politicosul ofițer de miliție, aflat în fața sa, o avea.

S-a decis să mă ajute. Ne-am întors la Iovan, după ce, în prealabil, asistenta găsisese cele necesare în mașină.

„O să duc chiar acum sîngele la laborator”.

„Vă mulțumesc foarte mult”, i-am spus.

După ce și-a luat în mod sumar rămas bun, urîndu-i lui Iovan sănătate cu o voce care nu răsuna deloc într-un mod convențional, medicul a ieșit. L-am urmat.

Ajunși afară, lîngă mașina al cărei alb scliepa selenar în întuneric, i-am spus :

„Aș mai avea încă o rugămintă. Noi avem un laborator de toxicologie foarte bine utilat. Avem și specialiști. Vă rog să fiți atît de amabil și să duceți sîngele la laboratorul nostru. Ajuns acolo, vă rog să spuneți că v-am trimis eu. De asemenea, vă rog să amintiți că analiza toxicologică trebuie să fie efectuată cît mai repede posibil. Nu vă supărați, da ? Și aș mai vrea să apelez la amabilitatea dumneavoastră încă într-o chestiune. Ar mai fi vorba despre încă o analiză, cea a urmelor de lichid aflate într-o sticlă de șampanie, precum și pe niște cioburi de pahar”.

Spunînd cele de mai sus, i-am dat sticla, pe care o astupasem cu un alt dop, precum și cioburile, bine adăpostite într-un borcan, al cărui capac cu ghivent asigura o relativă etanșeitate. Borcanul mi-l dăduse Anița.

Pe măsură ce vorbea, medicul se schimba la față.

„Cum ? Credeți că... ?”, m-a întrebat el, cu o voce discret alterată.

„Nu cred nimic. Presupun. Mă gîndesc. Chiar dumneavoastră ați spus că ar fi fost vorba despre efectul unei intoxicații”.

După plecarea mașinii, m-am așezat pe unul dintre fotoliile de nuiele, care se aflau pe terasa lui Ramiro. Nu mai era nimeni pe vreuna dintre celelalte scîrțîitoare mo-

bile. Emoțiile puternice sînt obositoare, mi-am spus, oamenii s-au culcat.

Am rememorat ciudatele întîmplări la care fusesem martor. Nu am reușit să descopăr vreo dilemă insolubilă. Ipoteza unei otrăviri era foarte dificil de argumentat. Eu însumi îi oferisem lui Iovan tava, pe care se aflau cupele cu șampanie. Am mai relatat ceea ce s-a întîmplat în acel moment. Galant, Iovan a luat cupa aflată cel mai aproape de el și a oferit-o Teofanei. Teofana a băut și nimic nu s-a întîmplat. De asemenea logică mi s-a părut eliminarea ipotezei că un om rău a introdus otrava în sticla de șampanie. Atunci ? Pe măsură ce reflectam, îmi dădeam seama că mă făcusem vinovat de ceea ce se cheamă exces de zel. În plus, mai și greșisem, recurgînd la serviciile unui om care, în definitiv, putea să fie un aliat al vinovatului. Totuși... Aveam micul sentiment că nu mă agitasem în zadar.

Că flerul nu mă înșelase m-am convins mai repede decît mă așteptam. Trecuse vreo oră și jumătate de cînd mă așezasem pe fotoliul de nuiete. Nu mai interpretam neașteptatul, livrescul accident al lui Iovan. Îmi treceau prin minte, într-o ordine arbitrară, de parcă cineva mi-ar fi prezentat fotografii scoase la întîmplare dintr-un maldăr, secvențe ale bizarei reprezentății teatrale la care asistasem, dar și participasem. În mod special, m-am simțit impresionat atunci cînd am revăzut, grație predilecției mele pentru memorarea expresiilor scrise pe fețele oamenilor, figura Teofanei, imediat după ce Nicolau, aflat probabil pradă unei emoții mai tari decît știința sa medicală, a făcut gestul care însemna că Iovan este mort. Impresionabilă femeie ! Unde o fi acum ?, m-am întrebat. O clipă am simțit dorința irațională de a o căuta, de a vedea ce mai face. Dar m-am abținut. Un neofit, ca mine, nu putea să-și permită a se deda la gesturi prea abrupte, chiar dacă intențiile sale sînt cele mai bune cu putință. Am rămas mai departe pe zgomotosul fotoliu.

Trecuse vreo oră și jumătate, spuneam, cînd am auzit zgomotul repede amplificat, provocat de motorul unei mașini. Aveam o vizită ! Din mașină a coborît unul dintre colegii mei, un bărbat cam de aceeași vîrstă cu mine, al

cărui umor sec stîrnea sau simpatii spontane sau resentimente destul de rezistente.

Mașina se opri la vreo zece metri de locul în care mă afluam. Frîmate, roțile ei scosese ră din pietriș o cascadă de zgomote neașteptat de puțin neplăcute. Deși terasa era slab luminată, primind razele debile ale unui bec aflat deasupra unei uși de serviciu, am fost imediat observat.

„Ce faci ? Meditezi ?“

În acest fel înțelegea el să salute.

„Lasă asta, i-am răspuns. Spune mai bine ce cauți aici“.

„Ai avut noroc. Doctorul tău m-a găsit în laborator. Aveam ceva urgent de făcut și întârziaseam“.

După care, cu mult calm, a început să se caute prin buzunare după țigările care erau, s-a dovedit, în mașină. Aprinderea țigării, de la o brichetă care refuza să funcționeze înainte de a fi ținută într-un fel complicat, cu amîndouă mîinile, a durat destul de mult timp. M-am gîndit că acei care nu îl simpatizează în mod excesiv nu sînt tocmai absurzi. Cum mi se întîmplă adeseori, începutul de furie l-am exteriorizat printr-un zîmbet calm, încurajator.

„Să știi că ai fler, a continuat el, după încheierea scenei cu aprinderea țigării. Deși, drept să-ți spun, este ceva uimitor, cum n-am mai întîlnit niciodată în experiența mea“.

„De ce zici că am fler ?“

„Fiindcă ți-a trecut prin minte să trimiți imediat sîngele și băutura la analiză. Mi-a povestit doctorul. A stat cu mine pînă am terminat. Simpatice“.

„Dar cum de ai reușit atît de repede ? N-a fost ceva complicat ?“

„Deloc. A mers totul foarte ușor“.

„Bun. Și acum spune-mi, te rog, despre ce este vorba. Ai depistat o substanță toxică ?“

Colegul meu m-a privit întrebător, adresîndu-mi o uitătură din care trebuia să înțeleg că opțiunea nu este ușoară. A zis :

„Cum preferi ? Să-ți vorbesc în termeni de specialitate sau pe înțelesul tuturor ?“

„Pe înțelesul tuturor. Numai să fii logic. Substratul științific nu mi se pare prea important în situația noastră“.

„Perfect. Uite despre ce este vorba. În băutură a fost introdusă o substanță inofensivă. Amănuntul aproape fantastic este că respectiva substanță poate să apară, în anumite condiții, în chiar procesul de fermentare al șampaniei. Înțelegi nebunia ? În unele recipiente, în împrejurări mai rare, dar nu excluse, substanța cu pricina poate să se ivească. Se poate deci afirma că prezența ei în sticlă și în lichidul rămas pe cioburile cupei este pur întâmplătoare. În consecință, sînt obligat, spre a nu devia de la cerința de a fi logic, să reformulez una dintre afirmațiile mele. În felul următor : în băutură a fost, eventual, introdusă o substanță inofensivă“.

„Și atunci ? Unde este amănuntul tău aproape fantastic ?“

„Stai să vezi. Există o posibilitate ca respectiva substanță să devină toxică“.

„Care ?“

„Cînd se combină cu un anumit ingredient, folosit în unele industrii farmaceutice. Există cîteva medicamente produse în străinătate, care înglobează acest ingredient. Cînd consumatorul unuia dintre respectivele medicamente are ghinionul să bea tocmai dintr-o șampanie care conține substanța...“

„Ce se întâmplă în acest caz ?“

„Apare riscul unui șoc“.

„Doar atît ?“

„Da. Nu vreau să intru în amănunte, dar riscurile unui accident mortal sînt minime, practic nule“.

„Atunci ?“

„Atunci ce ?“

„Nu mai face pe neștiutorul, te rog ! Îți dai seama foarte bine la ce mă refer. De ce ai venit aici ? Doar ca să-mi spui că hibridul obținut din combinarea celor două substanțe este, în fond, nevătămător ?“

„Drept să-ți spun, a zis vizitatorul meu, după un moment de ezitare, nici eu însumi nu prea știu bine de ce am venit. Și încă atît de repede. Fără îndoială, informația pe care ți-am adus-o nu este atît de importantă. Tu ești, în definitiv, criminalist și nu medic“.

„Totuși“.

„Da, înțeleg, vrei să afli cele mai tănuite sentimente

ale bietului tău coleg. Ei bine, le vei afla. Am venit atît de repede, fiindcă povestea, în întregimea ei privită, mi s-a părut dubioasă. Sînt aici și-mi consum timpul cu tine, fiindcă în istorisirea pe care mi-a relatat-o doctorașul mi s-a părut că întrevăd o logică. Mai bine zis, nu o logică, ci o coerență. Am avut sentimentul că toată întîmplarea a evoluat în așa fel ca și cum în spatele ei ar fi fost un regizor“.

De ce să zică „întîmplarea“ și nu „piesa de teatru“ ? În definitiv, teatrul fusese numitorul comun al tuturor evenimentelor la care fusese martor în ultimele zile.

Un timp n-a mai vorbit nici unul dintre noi. Mă simteam cutreierat de o neliniște, care se amplifică treptat. Eu nu prea cred în presimțiri, dar tot citind cărți și articole de popularizare despre parapsihologie, am început să fiu mai ezitant atunci cînd sînt pe punctul de a lansa zîmbetele disprețuitoare și vorbele standard prin care, îndeobște, se exteriorizează ignoranța. Stăteam lîngă colegul meu și mă căzneau să depășesc starea psihică neclară, care se îndîrjea să mă apese.

Noaptea, în creierul omenesc se adună niște toxine, care produc excitații ; astfel se explică de ce marile idei apar în mințile oamenilor mai ales noaptea. Bineînțeles, este vorba despre aceia care veghează. Noaptea este timpul proiectării, ziua este cel al executării. Luna este astrul imaginației, iar Soarele cel al lucidității lucrative. Iată cîteva dintre modestele idei care mi-au trecut prin minte, în timp ce urmăream complicatelor manevre de aprindere a brichetei.

Apoi, brusc, mi-am dat seama că lucrurile erau cît se poate de clare.

„Ascultă, am zis. Există doar două posibilități. Ba nu, trei. Prima : Iovan consumă unul dintre medicamentele la care te-ai referit ; el bea din șampania buclucașă : drept urmare, se produce șocul ; substanța cu pricina a ajuns în sticlă în mod întîmplător. A doua : Iovan consumă medicamentul și bea dintr-o șampanie în care cineva a introdus, în mod intenționat, substanța de reacție. A treia : Iovan nu consumă nici un medicament care ar putea să ne intereseze și are, în mod cu totul accidental, o sincopă. Ce zici ?“

„Nimic de spus, totul este perfect din punct de vedere logic. Numai că ar fi cazul să mai introducem și o a patra posibilitate. Anume că, în ciuda combinării celor două substanțe, sincopa, cum prea bine o numești, să se fi produs din alte cauze“.

„Asta ar fi prea de tot. O asemenea coincidență...“

„Într-adevăr, coincidența ar fi extraordinară. Dar nu acest aspect este cel mai important pentru noi. În afară, bineînțeles, de cazul în care ne decidem să privim toată povestea dintr-un punct de vedere filozofic. Cred că îți dai seama la ce vreau să mă refer“.

Da, pricepeam unde bătea. Atunci cînd este vorba să faci o cercetare, nu ai nici o șansă de progres dacă factorul întîmplare are un asemenea rol important.

Pentru a simplifica, cît de cît, lucrurile, m-am decis la o manevră foarte promptă. I-am cerut sfatul înțeleptului, dialecticianului meu coleg și, îndrăznesc să afirm, prieten :

„Ce zici, îi facem împreună o vizită lui Iovan ?“

„Acum ?“

„Păi cînd ? Nu sîntem noi niște ingenioși care trec la acțiune ?“

„Și cum facem ? Ne ducem peste el, direct, în puterea nopții ? Îi batem la ușă și apoi, semiparalizați de politețe, începem să îl rugăm să ne etaleze conținutul noptierelor sale, arătîndu-ne preferința nefirească pentru medicamente“.

Din moment ce nimeni nu murise, veselie colegului meu, deși cam ciudat exprimată, nu mi s-a părut nelalocul ei. Ce-ar fi să bem împreună ceva ?, mi-a trecut prin minte. Gînd pe care l-am alungat numaidecît.

„Nu, vom proceda cu mai multă metodă, am zis. Nu vom trece la acțiune într-un fel alît de abrupt. Îl vom căuta mai întîi pe Onestu“.

„Chiar așa îl cheamă ?“

„Nu chiar așa. Dar ce importanță are ?“

„Sigur că are. Vrei să fac vreo gafă, atunci cînd o să stau de vorbă cu el ? Cum îl cheamă, de fapt ?“

„Onescu“.

„Ei da, așa da“.

Femeile de la bufet nu plecaseră. De la Anița am aflat numărul camerei lui Onescu. Planul meu era să îi cer

ajutorul, să îl rog, adică, să adopte rolul unui remorcher care conduce două șlepuri neajutorate, apăsate de propriile lor defecte : stângăcia și insignifianța literară.

Trecînd prin sala de mese, împreună cu însoțitorul meu, am observat că doar două mese erau ocupate. La una dintre ele stătea Ramiro, alături de un tînăr necunoscut. Dar ce zic eu că stătea, trona, acesta este cuvîntul mai potrivit. La cea de-a doua se afla Tufaru, acompaniat de cei alături de care mă obișnuisem să îl văd. Tufaru vorbea încet, ca și cum s-ar fi temut că, prin absurd, vocea lui ar putea să străbată prin grosul, medievalul planșeu și astfel să îl deranjeze pe Iovan.

Camera lui Onescu se afla la etajul al doilea. Cînd văzusem că scara pe care se ajungea la etajul întîi se continua, îmi închipuisem că duce la vreun pod. Impresia mea se datorase înfățișării exterioare a clădirii. Acoperișul, înalt, era străpuns din loc în loc de ferestre mici. Privindu-le, ai fi spus că aparțin unui pod vechi, că luminează slab o încăpere întinsă, cu birne mari de stejar ; un pod întunecos, prin ale cărui colțuri se zăresc contururile unor lăzi misterioase. Lucrurile nu stăteau deloc așa. Cîndva, trebuie că nu trecuse prea multă vreme de atunci, un om ingenios și practic își zisese că podul poate fi transformat în niște încăperi locuibile. Astfel apăruseră niște camere pasabile, ale căror tavane joase și înclinate îi puteau inculca, eventual, celui aflat în imediata lor apropiere, o stare psihică potrivită pentru creația literară.

În sanctuarul lui Onescu, dacă pot să mă exprim astfel, nu am intrat, pentru simplul motiv că importantul prieten al lui Iovan nu era acolo. Ne-am întors, parcurgînd în sens invers îngustul, slab luminatul, vag misteriosul culoar.

Unde era Onescu ? Asta tot de la Anița puteam s-o aflăm. În consecință, ne-am întors la bufet, unde am fost informați că Onescu nu poate fi decît la domnul Iovan. În ochii rotunjiți ai Aniței am citit o întrebare reprimată.

„Ce-i ?, am întrebat-o. Ai vrea să afli ceva de la mine ?“

„Nu vă supărați, domnu' Balaban. Dar știți... Noi, cu toții... E ceva cu domnul Iovan ?“

M-am grăbit s-o liniștesc pe admirabila, deși cardiaca femeie.

„Domnul Iovan este bine. Totul e în perfectă ordine. Nu este cazul să-ți faci griji“.

„Dar de ce...?“

„De ce mergem amîndoi la el?“

Anița a încuviințat, înclinîndu-și adînc fața ei de femeie cumsecade, pe care se citea o îngrijorare reală, făcînd parte din spēcia celor profunde și de scurtă durată.

„Uite, dragă Anițo, am început eu să improvizez, mai mult pentru a-i face plăcere colegului meu, decît spre a mă justifica. Dînsul lucrează la o editură. Este un colaborator al domnului Iovan. A venit de la Iași, cu mașina. Trebuie neapărat să ia de la domnul Iovan un manuscris. Îi este imposibil să aștepte. Este ceva foarte urgent, nemai-pomenit de urgent“.

Pe măsură ce vorbeam, expresia de pe figura Aniței se modifica. Îngrijorarea se transforma într-o complicitate de ordin superior, pentru ca, în cele din urmă, să se subțieze într-un sentiment al propriei importanțe. M-am simțit stînjenit.

„Îți bați joc de oamenii cumsecade, ai ?, m-a întrebat colegul meu, pe cînd urcam împreună treptele către primul etaj. Recurgi la distracții ieftine. Va veni o vreme cînd vei fi pedepsit pentru toate zeflemelele tale“.

„Cine o să mă pedepsească?“

„Destinul. Da, o să-ți arate el, destinul“.

În glasul interlocutorului meu răsunau accente prea amenințătoare pentru a fi serioase.

Pe sub ușa camerei lui Iovan se vedea lumină. Se auzea un zyon de mazăică. Am ciocănit la ușă, mai întii cu multă prudență, apoi ceva mai tare. A apărut Onescu, zîmbitor, pîrînd perfect de bine dispus.

„Poștiți, poștiți“, ne-a invitat el cu un gest larg.

„Nu cumva...“, am început eu.

„Nici vorbă, m-a întrerupt Onescu. Domnul Iovan nu se culcă niciodată devreme. Tocmai îmi spunea că i-ar face plăcere dacă ar apărea cineva“.

Într-adevăr, Iovan, „complet restabilit“, îmbrăcat în inevitabilul lui pulover de culoare gri, stătea la o masă

identică aceleia din camera lui Nicolau. Am făcut prezentările.

„Dar cum de nu ești cu George Nicolau ?, m-a întrebat Iovan. Parcă erați nedespărțiți“.

„Cred că s-a culcat, am răspuns. Micul dumneavoastră accident l-a răvășit foarte tare. Nu ați avut cum să-l vedeți în acele momente“.

„Curios, s-a mirat Iovan, lăsînd însă să se vadă că este flatat de atașamentul bătrînului. N-aș fi crezut că ține atît de mult la mine“.

„Toți țin la dumneavoastră, a intervenit Onescu, folosind vocea imperioasă a unui procuror, care are legea de partea lui. Bineînțeles, în afară de cei cîțiva confrăți care nu suportă ideea că în fiecare epocă, în mod necesar, trebuie să existe un autor de literatură mai bun decît toți contemporanii săi“.

Onescu nu se încurca, nu ezita, nu recurgea la jumătăți de măsură. Din moment ce trebuie să înghiți o șopîrlă, ca preț al succesului, atunci, cel puțin, alege una foarte mare, pentru ca și reușita să fie pe măsură. Ceva în acest gen am citit eu într-un roman, al cărui personaj principal era un bărbat pentru care nu conta decît obținerea unui succes zdrobitor. Dar, pe de altă parte, nu ar avea rost să îmi exprim din nou admirația pentru stilul desăvîrșit al lui Onescu. La așa ceva m-am dat într-o altă porțiune a istorisirii mele.

După ce Onescu își lansase torpila, a domnit o mică tăcere. Flateriile cer un oarecare timp pentru a fi mistuite. Asta se știe. Apoi Iovan l-a întrebat pe colegul meu :

„Și cu ce prilej pe la noi, domnule Ionescu ?“

Am uitat să spun mai înainte că, într-adevăr, acesta îi era numele.

„Domnule Iovan, a cuvîntat Ionescu, arătînd o oarecare timiditate întru totul justificată, știți, eu sînt toxicolog. Și...“

„Domnule Balaban, l-a întrerupt Iovan, aruncîndu-mi o privire dezaprobatoare, prima de acest fel pe care o observam la el, și subțîindu-și mai tare vocea, eu credeam că ești un om serios. Mi s-a făcut și mie rău o dată... Dumneata te-ai și apucat să o faci pe detectivul“.

Eu îl mai văzusem supărat, dar de fiecare dată fusese

vorba doar despre exteriorizări ironice, pe care persoanele aflate de față le luaseră în considerare ca atare. De data asta era chiar mînios, de adevăratelea. Proba era modificarea vocii. Am mai spus, mi se pare, că Iovan, în mod obișnuit, vorbea cu un glas „din cap“. Cum se poate ascuți și mai mult o asemenea voce ? Simplu : prin obținerea unor stridente, a unor sunete care dau impresia că „te zgîrie pe creier“.

„Domnule Iovan, am replicat eu, căutînd să obțin inflexiuni cît mai împăciuitoare, vă rog foarte mult să nu ne înțelegeți greșit. Dacă îmi îngăduiți să vă explic, veți vedea că lucrurile nu sînt atît de simple. Ceea ce ați pățit dumneavoastră nu a fost ceva obișnuit. Analiza sîngelui a scos la iveală cîteva aspecte interesante, care s-ar putea să vă rețină...”

„Ce aspecte interesante ? Vorbești de parcă ai scrie un articol de ziar. Asemenea exprimări impersonale în gura unui viitor literat ! Cum e posibil ?“

Pe neașteptate, starea de spirit a lui Iovan se schimbase. Supărarea i se volatilizase, dispăruse în fumul de țigară care se mișca alene sub plafonul camerei. Reproșul pe care mi l-a făcut era o pură, spirituală bufonie. Deci problema importantă era exprimarea și nu otrava, sincopa și altele de acest fel !

Iovan nu zîmbise, dar eu am rîs, atins de o veselie pe care nu am găsit de cuviință să mi-o reprim.

„Domnule Iovan, am zis, după ce am terminat de rîs, dumneavoastră deturnați discuția... Eu nu sînt un viitor literat. O știți prea bine. Cît privește aspectele interesante, despre care am amintit... N-ar trebui să minimalizăm...”

Iovan, pîrînd satisfăcut de faptul că provocase o asemenea explozie de veselie, devenise deosebit de rezonabil.

„Bine, a zis el. S-auzim povestea detectivului nostru. Să lăsăm cale liberă bravului autor de raționamente polițiste“.

Onescu a zîmbit admirativ, deși, de această dată, Iovan nu spusese cine știe ce vorbă grozavă de spirit. Era un zîmbet total, dacă nu cumva găsiți că această expresie este nepotrivită. Cine îl privea pe Onescu putea, fără îndoială, să spună : iată un om fericit, un om a cărui exce-

lentă stare de spirit provine dintr-o admirație constantă, invariabilă, definitivă.

„Încerc să fiu cît mai scurt cu putință, am zis. Dumneavoastră ați suferit o sincopă. Colegul meu socotește că nu a fost ceva întîmplător, ci o consecință a consumării unui anumit medicament. În combinație cu o substanță aflată în șampanie, respectivul medicament, mai precis un anume component al lui, reacționează. Se produce ceva nou, ale cărui consecințe le-ați simțit din plin. Noi sîntem aici pentru a verifica dacă într-adevăr lucrurile stau astfel“.

„Medicament ? Șampanie ? Substanță ? Combinație ? Sincopă ?“

Pe măsură ce vorbea, Iovan își ridica sprîncenele tot mai sus, obținînd, în final, o mască a mirării exagerate. Am simțit din nou cum mă podidește rîsul, dar m-am abținut. M-am mulțumit să îl privesc pe Iovan cu atenție. Anumite semne de veselie mi s-au văzut, totuși, pe față. Marele autor, aflat în imediata mea apropiere, le-a observat și din nou am băgat de seamă că succesul de public îl mulțumea.

Este de prisos, cred, să spun că Onescu gustase iarăși, din plin, gluma maestrului său. Iar Ionescu, coechipierul meu, a cărui adaptare, la regulile de comportament ale mediului special în care ne aflam, progresa văzînd cu ochii, arătase și el că are un oarecare simț al umorului.

Nimeni nu a avut ceva de răspuns la întrebările retorice ale lui Iovan. Astfel că, după trecerea unei perioade de timp lungi de vreo două minute, a cuvîntat tot cel care suferise nefirescul accident. De data aceasta era complet serios, ca într-o piēsă de teatru construită prin folosirea unor trucuri de tragicomedie, unde în actul întîii se petrec tot felul de întîmplări cu haz, iar în al doilea personajul principal suferă un deces în familie. A zis :

„N-am nimic împotrivă. Sînt gata să vă arăt toate medicamentele pe care le folosesc“.

Și s-a ridicat de pe scaun, îndreptîndu-se către una dintre cele două noptiere, care intrau în dotarea camerei. A adus medicamentele în două tranșe, atît erau de multe. Pe sticla strălucitoare a mesei s-a format o grămăjoară destul de considerabilă. Ionescu, prin cîteva gesturi averse,

care mi-au amintit de felul în care, prin filme, toxicomani trec la satisfacerea patimii lor funeste, a răvășit medicamentele, dînd repede la o parte inocentele aspirine, cu al lor ambalaj transparent și bălțat, discret, cu verde, la fel de nevinovatul „paracetamol“, apoi nu mai știu ce polivitamine. A ales, în ochi îi sclipea, realmente, satisfacția omului pătimaș, care a găsit ceea ce dorise cu ardoare, o cutiuță plată de metal cenușiu, pe care era scris un cuvînt greu de ținut minte.

„Ăsta este“, a zis el, fără să-și ascundă sentimentul de triumf.

„Păi da, a recunoscut Iovan, ăsta este. Este un medicament hipotensiv. Îl iau de ani de zile. Eu am o oarecare hipertensiune. Iau pastilele astea de vreo doi-trei ani. N-am avut nici o problemă“.

„Dar, a zis Ionescu, în continuare posedat de micul lui sentiment de triumf, eu cred că în prospect serie că nu este recomandabilă consumarea de alcool în timpul tratamentului“.

„Da, scrie ceva în acest gen, a confirmat Iovan. Dar eu nu iau pastile atunci cînd beau. Sau, pentru a fi perfect sincer, caut să nu iau“.

Iar după o scurtă tăcere :

„Deci dumneavoastră credeți că ceea ce mi s-a întîmplat a fost efectul șampaniei. Ceva adevăr cred că există în ceea ce a spus domnul Balaban. Vedeți, aici apare ceva curios. În prospect serie că nu este recomandabil să se consume alcool în timpul tratamentului. Pe de altă parte, am înțeles că este vorba despre o substanță aflată în șampanie. Aici este ceva ce nu prea pricep. Este o substanță care face parte din șampanie, în mod natural ? Sau cineva, vreun personaj de roman polițist, a introdus substanța în șampanie ? Cum stau lucrurile, de fapt ?“

Ionescu, arătînd ardoarea și timiditatea unui practician aflat în una dintre puținele ocazii cînd poate să-și dea măsura nu numai prin fapte, ci și prin vorbe, a zis :

„O să-mi permit eu să vă explic. Este vorba despre o combinație dintre medicamentul dumneavoastră și o substanță aflată în șampanie. În mod accidental, substanța poate să apară în șampanie. Dar ea poate fi și introdusă

de către cineva care știe din ce este formată farmacia dumneavoastră personală“.

„Cum, dumneavoastră credeți că a fost o tentativă de crimă ?“

Figura lui Iovan exprima doar o imensă uimire și nicidecum vreo spaimă retrospectivă. Iată un om care privește propria moarte ca pe un simplu accident, lipsit de vreo semnificație specială, mi-am zis, admirativ.

„Este posibil să fi fost, într-adevăr, așa ceva, a zis Ionescu. Ceea ce este curios...”

„Ce este curios ?, s-a grăbit să întrebe Iovan. De ce te-ai oprit ? Hm ?“

„Este un aspect neobișnuit al problemei. Șocurile pe care respectiva combinație le produce sînt lipsite de o pericolozitate majoră. Riscurile unui accident mortal sînt mai puțin decît minime, ca să zic așa“.

„Și ce interpretare dai dumneata întregii afaceri ?“, s-a interesat Iovan, părăind că începe să se plictisească.

„Tocmai asta este. Nu știu ce interpretare să dau“.

Iovan a început să se preumbe prin cameră, preocupat. Nu se știe de ce, Onescu s-a ridicat în picioare, de parcă ar fi simțit că în momentele imediat următoare va trebui să acționeze cu promptitudine. Dar Iovan nu i-a dat nici o atenție. Și-a continuat cîțva timp plimbarea, privind tot timpul în jos, spre covorul modest care acoperea parchetul. Apoi a zis, adresîndu-mi-se în mod special :

„Uite ce spun eu. Nu a murit nimeni, totul s-a sfîrșit cu bine. Așa stînd lucrurile, socotesc că orice investigație de tip detectivistic nu își are locul. Ce ziceți, copii ? Nu-i așa că am dreptate ? Ce rost are să ne mai batem capul cu tot felul de dileme ? Nu are nici un sens. Bineînțeles, nu vreau să împiedic acțiunile unor oameni aflați în exercițiul profesiei lor. Nici prin gînd nu îmi trece una ca asta. Așa că vă rog să priviți spusele mele în mod corect, fără răstălmăciri. Și mai vă rog să țineți cont de rugămintea mea. Să lăsăm totul așa cum este. Spun asta avînd în vedere și faptul curios că proveniența substanței din băutură nu poate fi determinată în mod riguros“.

„Domnule Iovan, am spus eu, sînt perfect de acord cu dumneavoastră în ceea ce privește imposibilitatea unor cercetări riguroase. Pe de altă parte, însă, eu nu pot să

decid nimic în sensul rugăminții dumneavoastră. Odată pornită o cercetare, nu eu sînt cel care are latitudinea de a o opri. Oricum ar fi, fiți sigur că voi face tot ceea ce îmi stă în putință pentru ca lucrurile să nu capete o amplificare inutilă“.

„Domnule Balaban, îți mulțumesc“, a zis Iovan, cu un zîmbet realmente prietenos.

După rostirea salutarilor de rigoare, am ieșit, împreună cu Ionescu, pe culoarul slab luminat. În timp ce discuta cu noi, Iovan își deconectase micul său aparat de radio. Astfel se explică liniștea desăvîrșită în care am intrat și care mi s-a părut ușor amenințătoare.

L-am condus pe colegul meu spre mașină. Tocmai în clipa cînd ar fi urmat să ne luăm rămas bun, mi-am dat seama că în tot ceea ce îmi spusese el, în legătură cu bizara combinație de substanțe, era o mică neclaritate logică.

„Ascultă, i-am zis, înainte de a pleca, te-aș ruga să-mi dai o lămurire“.

„N-ar fi mai bine să lăsăm pe mîine clarificările ?“, mi-a răspuns el printr-o altă întrebare.

Uitîndu-mă cu atenție la fața lui, mi s-a părut că văd semnele unei mari oboseli, una dintre sfîrșelile care li se iyesc pe neașteptate și celor mai rezistenți oameni.

„Iartă-mă, te rog. Văd că ești foarte obosit, dar insist. Să nu refuzi !“

„Bine, a zis el resemnat. Despre ce este vorba ?“

„Îți mulțumesc. Este ceva foarte simplu, un amănunt, pe care nu reușesc să mi-l clarific fără ajutorul tău“.

„Bine, lasă introducerile. Treci direct la subiect !“

„Mă mir că nu îți dai seama singur ce nelămurire am. Dar asta este o altă poveste. Eu te întreb următoarele : șocul pe care combinația rezultată din întîlnirea celor două substanțe îl provoacă are un caracter de necesitate ? Adică, mai simplu spus, el apare la orice persoană în al cărei stomac se produce nefericita asociație ?“

„Da, a răspuns numaidecît Ionescu, ești perspicace. Nimic de zis în această privință. Ar fi fost de datoria mea să te lămuresc de la bun început...“

A urmat scena cu punerea în funcțiune a brichetei, prin sincronizarea unor manevre făcute cu ambele mîini. După ce a tras cîteva fumuri din țigara tocmai aprinsă,

întocmai ca un personaj dintr-un roman polițist de duzină, Ionescu a continuat :

„Întrebarea ta își conține, într-o oarecare măsură, răspunsul. Șocul, este de datoria mea să aduc această precizare importantă, nu se produce cu necesitate. Natura lui este alergică, asta este amănuntul pe care ți-l datorez. Așa stînd lucrurile, îți dai seama, totul devine extrem de cețos. Dacă ne îndirjim să ne continuăm raționamentele în sensul căutării unui vinovat, trebuie să luăm în considerare ipoteza că respectivul a avut cunoștință de faptul că Iovan este apt pentru o anumită alergie. Sigur, nu am găsit cea mai potrivită exprimare, din punct de vedere științific, dar ceea ce mă interesează este să fiu explicit“.

„Am înțeles. Dar ar mai fi ceva. Teoretic vorbind, este posibil ca presupusul vinovat să se documenteze foarte bine asupra sănătății lui Iovan, asupra alergiilor sale și așa mai departe, astfel încît să fie prevenit și să acționeze în cunoștință de cauză ? Este verosimil ?“

Colegul meu a rămas pe gînduri. Colțurile gurii lui, care se lăsau treptat în jos, m-au înștiințiat despre părerea lui, înainte ca aceasta să fie articulată în cuvinte. În fine, a zis :

„Totul este posibil în materie de documentare asupra unui om. Cu condiția, bineînțeles, să ai timp și materie cenușie. Dar în cazul de față... Parcă ar fi prea de tot. Să culegi informații despre felul cum ai putea să îi provoci un șoc unui mare scriitor... Doar un om care nu este în toate mințile ar putea să se dedea la o asemenea acțiune“.

„Deci zici că totul a fost o potrivire întîmplătoare ? Asta este concluzia ta ?“

„Nu te grăbi să rostești cuvîntul concluzie, m-a rugat colegul meu. Poate că este prea devreme pentru așa ceva“.

Nu mai era nimic de adăugat. Ionescu s-a urcat în mașină și a plecat. Sau, dacă preferați exprimările mai romantice, a dispărut în noapte.

Pășind încet, m-am îndreptat către camera mea. Nicolau dormea, fără să sforăie, fără să-i curgă saliva din gură, ca un înger. Pe figura lui se citea o liniște deplină. Iată un om fericit, mi-am spus. Dealtfel, întotdeauna am avut impresia că firea autentică a oamenilor apare pe fețele lor și în timpul somnului, nu numai la beție.

Nu mai țin minte cum am dormit. Îmi amintesc doar că m-am trezit din pricina unei larme neobișnuite. La început am crezut că am visat, că am auzit strigăte de femei și răpăituri de pași grăbiți doar în somnul meu de viitor literat. Dar nu era așa. Totul se petrecea în realitate.

Se auzeau uși trântite, o femeie a trecut cu pași tirșiți prin fața ușii noastre, plângând nestăpinit. Vocea imperioasă a unui bărbat a rostit nu știu ce ordin. Cuvintele nu se înțelegeau, dar era clar că este vorba despre o acțiune ce trebuie neapărat întreprinsă.

Nicolau era treaz. Stătea ridicat, cu spatele sprijinit de perna mototolită și pusă pe tăblia puțin înaltă a patului. Asculța.

„Ce-o fi ?”, l-am întrebat.

„Nu pot să-mi dau seama. Așa ceva nu am mai auzit încă”.

„A trecut o femeie plângând, nu ? Ai băgat de seamă ?”

„Da”.

„Parcă nu este uzual să se plângă aici, unde este un loc al veseliei”.

Nicolau nu mi-a răspuns. Privea în gol, arătând de parcă s-ar fi străduit să-și amintească un amănunt. Arăta odihnit. Și mai bine o să se înfățișeze după primul ras al zilei, mi-am zis.

„Nu ești curios de ce se întâmplă ?, l-am întrebat. Eu știu că te interesează tot ce se petrece. Ca sociolog al relațiilor dintre literați, nu-i așa...”

Nici un răspuns. Nici măcar un zîmbet de politețe, ca semn al faptului că efortul meu de a înviora atmosfera a fost înțeles. Bătrînul a continuat să privească spre perețele din fața lui. Meditația prelungită nu prea era în firea lui. El era omul raționamentelor repezi, improvizate cu strălucire sau măcar cu ingeniozitate. Niciodată nu poți să cunoști un om în toate profunzimile lui sufletești. Asta este o banalitate, fără îndoială, dar marile adevăruri sînt banale și faptul nu trebuie să ne împiedice a le rosti.

Între timp, zgomotele neobișnuite încetaseră. Se mai auzeau doar pași, mulți pași de oameni care treceau încoaice și încolo, pe dinaintea ușii noastre.

Era ora nouă și ceva. Mi-ar fi plăcut să mai dorm puțin. Dar curiozitatea a fost mai puternică decât burgheza, inocent-periculoasa lene. M-am îmbrăcat repede, calculând că o să mă întorc imediat înapoi și o să-mi fac gimnastica. Am ieșit pe coridor, vag stînjenit de faptul că eram neras. Prima persoană pe care am întâlnit-o a fost o femeie de vreo patruzeci de ani, pe care n-o mai văzusem niciodată.

„Bună dimineața, am spus. Ce s-a întâmplat, vă rog ?“

„Nu știți ? S-a sinucis Teofana“.

„Cum s-a sinucis ?“; am întrebat, fără să-mi dau prea bine seama ce spun.

„Cu somnifere“.

Persoana se opri și se arătă dispusă să converseze cu mine. Nenorocirea îi apropie pe oameni, asta se știe.

„Și nu i-au făcut spălături ? Eu știu că, uneori...“

„Nu. A fost prea târziu. Când au găsit-o, era moartă de multă vreme“.

„Cum s-a aflat ? Cine a găsit-o ?“

„Femeia de serviciu. Teofana o rugase să o trezească la ora opt, fiindcă trebuia să meargă nu știu unde. Femeia a venit și a bătut în ușă. Mai întâi încet, pe urmă mai tare. A strigat-o. Nimic. Pînă la urmă au spart ușa. Nu mai era nimic de făcut“.

„Dar nu a fost chemat un doctor ?“

„Bineînțeles că a fost. Nu a făcut decât să confirme ceea ce era foarte evident. Nici o speranță“.

I-am mulțumit foarte politicos interlocutoarei mele și am reintrat în cameră. Pe fața mea se vedea cît sînt de impresionat, fiindcă Nicolau mi-a spus, placid :

„Ce-i, Dane ? Ce-ai pățit ?“

„A murit Teofana. S-a sinucis“.

„Cum ?“

Punînd o întrebare care nu cerea neapărat un răspuns, Nicolau nu s-a arătat prea atins de veste. Mai precis spus, mi s-a părut incapabil, nu se știe din ce motive brusc apărute, de a se emoționa. Continua să stea în poziția de convalescent, în care îl văzusem atunci cînd mă trezisem din somn.

„Cu somnifere. Au găsit-o mult prea târziu“.

M-am așteptat ca Nicolau să rostească anumite comen-

tarii, un fel de necrolog improvizat, în care să reamintească felul de a fi al dispărutei. N-a zis nici o vorbă. Părea într-adevăr atins de o ușoară prostrație. L-am lăsat cu ale lui.

În timp ce mă bărbieream, am luat decizia să plec cât mai repede din locul în care mă aflam. Da, era prea mult pentru mine.

Cînd am reintrat în cameră, Nicolau continua să stea în poziția inițială. Privea în gol.

„Hai, nea George, am încercat să îl mobilizez, îmi dau seama cît ești de atins. Dar asta-i viața, nu ai ce să faci. Toți sîntem muritori. Crezi că eu nu am fost foarte impresionat ? Dar parcă avem ceva de făcut ?“

Banalități cumplite, dar indispensabile pentru împrejurări de tipul celei în care mă aflam și care excludeau orice tentativă de a rosti cuvinte meșteșugite.

Nicolau, nici o vorbă. I-am spus, după ce așteptasem puțin, pentru a vedea dacă nu cumva, totuși, prinde glas :

„Eu o să plec. Astăzi. Imediat. Dar mai întîi vreau să văd cum s-au petrecut lucrurile. O să-ți spun și dumi-tale. Da ?“

„Și eu o să plec, a zis, cu glas alb, bătrînul. Nu chiar imediat, dar, oricum, astăzi. Mai pe seară“.

Camera Teofanei se afla la același nivel cu a noastră. Pentru a ajunge la ea, trebuia să trec prin dreptul scări-lor principale. Așa s-a făcut că l-am văzut urcînd pe un procuror, cunoscut de mine în împrejurări care ar merita să fie povestite.

„Neplăcută întîmplare, mi-a spus el, după ce ne-am salutat. Ai citit vreo carte dintre cele scrise de ea ?“

„N-am citit nici una, dar am cunoscut-o destul de bine, în cele cîteva zile în care am stat aici“.

„Dar cum de ai ajuns aici ?“

„M-a invitat Nicolau. Cred că îl cunoști“.

„Bătrînul ?“

„Da“.

Discutînd, am ajuns la camera Teofanei. Nu cred că este cazul să descriu în amănunte ceea ce am văzut. Procurorul s-a documentat, a discutat cu cîteva martori, printre care cel mai important loc îl deținea femeia de serviciu, Nuți numită, o ființă elefantină, despre care am

amintit pe parcursul relatării mele. Nu era nici un indiciu care să trimită înspre ideea unei crime. Faptele erau cît se poate de clare. Teofana își curmase viața.

„Cum s-a desfășurat seara precedentă ?“, m-a întrebat procurorul.

„A fost o seară ceva mai ieșită din comun. S-a jucat o piesă de teatru, ceva cu totul improvizat. La un moment dat, unul dintre actori, dacă pot să îi numesc astfel, a avut un șoc, a leșinat. Era chiar Pavel Iovan, cunoscutul romanțier. Nicolau este medic, deși nu mai profesează de mulți ani. S-a dus primul, să vadă ce s-a întîmplat. Era normal. I s-a părut că Iovan a murit și și-a exprimat părerea prin semne sugestive. Imediat după această secvență, Teofana Sadu a părăsit scena, părăind foarte neplăcut impresionată. Dar de aici și pînă la... Este o cale foarte lungă. Nu se sinucide cineva fiindcă un coleg de breaslă a avut un atac de cord și a murit. Nu-i așa ? Ce părere ai ?“

„Ce părere să am ? Cred că ai dreptate. Totuși, cred că ar trebui să te gîndești la posibilitatea unei legături între cele două evenimente : moartea aparentă și moartea reală“.

„M-am și gîndit. Numai că, foarte repede, orice raționament se înfundă. Real este și faptul, uite doar acum îmi dau seama de asta, că gesturile făcute de Nicolau nu însemnau neapărat că Iovan a murit. N-am vorbit cu nimeni despre acest aspect, dar aș fi în stare să pariez că vor apărea tot felul de interpretări. Mie, într-adevăr, mi s-a părut că, mișcîndu-și capul de la stînga la dreapta, vrea să ne spună că nimic nu mai este de făcut. Și Teofanei, după toate aparențele, i-a fost înscuțată aceeași impresie. Dar, spre marele meu regret, nici măcar aici nu pot să fiu sigur. În cele cîteva zile în care am stat aici, am reușit să-mi dau seama destul de bine de felul ei de a fi. În viața mea nu am văzut o femeie mai schimbătoare, mai cu toane, cum se spune. Era precum cerul la munte. Acum soarele strălucea biruitor, de parcă nici o forță din lume nu ar fi putut să îl întunece, acum apăreau, brusc, norii și totul se modifica. Mi-e teamă că acest fel al ei de a fi a devenit, cum să mă exprim eu mai bine ?, o prismă prin care o privesc toți cunoscuții ei. Înțelegi la ce mă refer ? Doar atunci cînd urmărim pentru

prima oară un om, observațiile noastre sînt ferite de orice preconcepție. Așa stau lucrurile, o spun cu tot regretul. După cîte am reușit să-mi dau seama, toți cei de aici s-au obișnuit de multă vreme cu ideea că Teofana este o persoană cu totul imprezvizibilă. Comportamentul surprinzător este, dealtfel, un fel de regulă a jocului în locul unde ne aflăm. Dar regula numărul unu este, dacă nu cumva mă înșel : nu te mira de nimic, cu orice preț, nu te mira de nimic. Dar ar mai fi ceva, totuși, dincolo de speculațiile care pot fi făcute în legătură cu felul curios de a fi al bieteii Teofana...”

Și l-am pus la curent pe procuror cu toată povestea : șampania, alergi, combinația de substanțe, Ionescu și așa mai departe.

După ce m-a ascultat cu mare atenție, întrerupîndu-mă doar de cîteva ori, pentru a îmi pune întrebări justificate, el a zis :

„Este cel mai ciudat caz, pe care l-am întîlnit în cariera mea. Asta e mai presus de orice îndoială. Nu știu exact cum ar trebui să acționez, fiindcă ceva analog nu am mai întîmpinat niciodată. Probabil că ar fi mai bine să recurg la procedura obișnuită, adică să discut cu mai mulți martori, spre a mă edifica într-o măsură mai mare în legătură cu cele care s-au întîmplat aseară”.

M-am despărțit de procuror, urîndu-i succes. Ce fel de succes ? Greu de spus.

Apoi m-am reîntors în camera pe care o împărțisem cu Nicolau. În mod cu totul surprinzător, bătrînul și vechiul meu amic nu își realizase încă programul zilnic. Nu se bărbierise și, după toate aparențele, nu își executase nici programul de gimnastică matinală. L-am surprins într-o postură neobișnuită, la el. În pijama, cu minile atîrnîndu-i pe lîngă corp, privea pe fereastră.

„Ce faci, nea George ? Nu te îmbraci ? Hai, este aici un procuror, probabil că o să-ți pună și dumitale niște întrebări. Să nu te găsească așa...”

„Cum să nu mă găsească ?”, m-a întrebat, cu voce absentă, fostul criminalist.

„Să nu te găsească în pijama”.

„Ce importanță are ?”

M-am ferit să-mi exteriorizez mirarea. Pedantul Nico-

lau lăsându-se văzut într-o ținută atît de neîngrijită ! Dar circumstanțele erau deosebite. Se pare că bătrînul fusese foarte afectat de dispariția Teofanei. Deși, după cîte am observat, bătrînii sînt cel mai puțin vulnerabili în materie de moarte. De moarte a altora, bineînțeles. Foarte afectați sînt, de regulă, doar atunci cînd le moare eel sau cea alături de care au trăit mulți ani. Și nici atunci nu poate fi vorba, propriu-zis, de suferință, ci mai degrabă despre un fel de epuizare psihică rapid instalată, o sfîrșeală datorată unui accentuat disconfort afectiv.

„Ia spune, nea George, l-am întrebat eu după vreo cîteva minute, în cursul cărora domnise o tăcere apăsătoare, întreruptă doar de vreo două ori de glasul unui copil, care striga nu se știe ce sub ferestrele camerei noastre, cum a fost cu moartea aparentă a lui Iovan ?“

Nicolau s-a întors spre mine și m-a privit alb, ca și cum i-aș fi vorbit într-o limbă străină, pe care nu o cunoștea absolut deloc. În plus pe fața lui se vedea, alături de neînțelegere, și un grozav dezinteres.

„Bine, am zis, înțeleg. Ești afectat de moartea Teofanei. Și eu sînt afectat, dacă asta te interesează. Dar acum urmează o altă secvență. Doar ești de meserie. Știi cum merg treburile...”

„Da, știu cum merg, a vorbit Nicolau, părăind realmente secătuit de puteri. Mă întrebi cum a fost cu moartea aparentă a lui Iovan. Asta ai vrea să știi, nu ? Dar cred că nu te exprimi cum trebuie. Nu a fost o moarte aparentă“.

„Dar dumneata te-ai întors spre ceilalți și ai semnalizat prin gesturi cum că totul s-a terminat și că nimic nu mai este de făcut“.

„Cum, așa a fost interpretat gestul meu ?“

„Bineînțeles că așa“.

Supralicitam, dar mi s-a părut că așa cerea momentul. Nicolau, în continuare atins de o anestezie bizară, pusese în întrebarea, pe care tocmai o rostise, doar o mică uimire, o foarte firavă mirare, dar nimic care să semene a indignare sau să fie pe aproape de indignare.

I-am urmărit cu atenție fața și mîinile. Este un vechi obicei al meu : să mă ghidez după mișcările involuntare ale mîinilor, atunci cînd vreau să aflu starea psihică a cuiva. N-am observat nimic deosebit. Bătrînul arăta în con-

ținutare ca și cum ar fi înghițit, cu puțin timp în urmă, o bună doză din vreunul dintre tranchilizantele pe care cetăținii nu și le prea refuză. Era obnubilat, iată cuvântul potrivit.

În cele din urmă, după ce îmi susținuse privirea destul de mult, fără a arăta în vreun fel că este afectat de căutătura mea fixă și muștrătoare, după ce, mai exact spus, mă privise în ochi ca și cum ar fi avut capacitatea de a se uita prin mine, a zis :

„Încerc să-mi amintesc scena, dar nu prea izbutesc. Am făcut eu semn că Iovan e mort ? Nu-mi aduc aminte despre așa ceva. Crede-mă ! Dealtfel, toată povestea pe care mi-o spui este cu totul fantezistă. Ce interes aș fi avut eu să spun că Iovan este mort ?“

Parcă se mai înviorase, cât de cât. Am profitat :

„Ai fi putut să ai un interes, fiindcă Teofana, socotind că Iovan a murit, a ieșit repede din sală și s-a dus în camera ei. Ajunsă acolo, sub imperiul stării depresive, s-a sinucis“.

Bătrînul mi-a aruncat o privire incoloră, care nu mai exprima nici măcar mirarea :

„Tu crezi că un om sănătos la minte se sinucide doar fiindcă un coleg de al lui are un atac de cord și moare ? Crezi că așa ceva este posibil ?“

Obosit, obnubilat sau cum aș fi vrut să-i zic, dar logica nu îl părăsise. Nu avea rost să îi dau înainte cu rolul celui care vorbește ca și cum teza, pe care o susține, s-ar afla mai presus de orice îndoială. Am zis, înăbușindu-mi un oftat :

„Așa ceva este posibil, dar nu probabil, nea George, asta zic“.

M-aș fi așteptat să-mi spună că, da, așa mai vin de-acasă sau altceva în acest gen. Dar n-a mai zis nici o vorbă. S-a întors din nou spre fereastră și a reînceput să privească afară.

„Acum o să încep a-mi face bagajele, am zis. Dacă nu ai nimic împotriva. Sper că nu ai să te superi fiindcă îmi întrerup atît de brusc șederea aici“.

Spunînd ultimele cuvinte, am simțit că devin ironic, fără să știu prea bine de ce. A fost, așa, o zeflemea adresată nu neapărat lui Nicolau, ci mai degrabă casei în care

mă aflu. O stare de eliberare mă cuprinsese. O savuram, uitînd îngrozitorul accident care tocmai se consumase. Am fost gata în mai puțin de cinci minute. M-am apropiat de omul în pijama verde, aflat lîngă fereastră și am zis :

„Gata, nea George, am plecat. După cîte am înțeles, nici dumneata nu o să mai stai prea mult aici. Pleci diseară, nu ?“

S-a întors spre mine, fața îi era în continuare lipsită de orice altă expresie în afară de oboseală, mi-a întins mîna, înclinînd din cap de cîteva ori, în semn de acord. Ce încuviința ? Plecarea mea sau faptul că mă arăt atît de politicoș cu el ? N-am reușit să aflu, fiindcă între noi nu s-a mai rostit nici un cuvînt.

După ce am coborît scara, am făcut în așa fel încît să nu mai trec prin sala de mese. Nu mai voiam să văd pe nimeni. M-am îndepărtat aproape fugind de o clădire, care, în definitiv, nu făcuse decît să mă apropie de niște oameni foarte expresivi, foarte interesați. Prea interesați, prea expresivi pentru mine — iată cuvintele care mi-au trecut prin minte. Apropiindu-mă de poartă, am trecut pe lîngă locul unde se petrecuse prima mea întîlnire cu Teofana. Am început să înjur în șoaptă și cred că mai înjuram încă, atunci cînd am ajuns în dreptul portarului, fiindcă bronzatul om m-a privit îngrijorat și vag reprobativ. Poate că regretul meu în legătură cu dispariția absurdă a Teofanei s-ar fi convenit exprimat altfel, eventual printr-o atitudine meditativă. Dar nu, eu am simțit nevoia să protestez în felul pe care l-am amintit. Era prea de tot. O femeie încă tînără, inteligentă, originală ! Să se retragă în acest fel stupid !

Ajuns în stația de autobuz, m-am așezat pe o bancă povîrnită într-o parte, pe care cineva, cîndva, se gîndise că ar fi bine dacă ar pune-o la dispoziția călătorilor potențiali. N-am așteptat prea mult. Roșul, vișiiuitorul autobuz s-a ivit fără greș, implacabil, o mașinărie lipsită de suflet. Șoferul, un tînăr avînd părul lung, îmbrăcat cu atenție, arătînd chiar o oarecare eleganță, călătorii, oameni de toate soiurile, printre care și eu, un bărbat constrîns să recunoască faptul că viața nu este tocmai o capodoperă de logică.

Concediul meu nu se terminase. L-am continuat prin alte locuri. Când m-am întors, m-am grăbit să îi telefoniez procurorului, care cercetase împrejurările sinuciderii.

„A fost o sinucidere ca oricare alta, mi-a spus el, cu un glas din ale cărui inflexiuni politicoase, dar indiferente, am dedus că de atunci, din acea dimineață de august, când discutasem noi, multe alte evenimente se petrecuseră, avînd darul de a le estompa pe cele precedente. Informațiile pe care le-am obținut au fost nerezultante și destul de contradictorii. Am mers pe pista pe care mi-ai sugerat-o, dar fără nici un succes“.

„Ai stat de vorbă cu Nicolau ?“

„Da. Era foarte afectat, de parcă i-ar fi murit o rudă apropiată. Nici nu a trebuit să-i spun despre ce este vorba. Singur mi-a zis, de la bun început, că se simte vinovat pentru sinuciderea Teofanei. A precizat, însă, că sentimentul de vinovăție i-a fost inculcat de tine, în timpul discuției pe care ați avut-o înainte de plecarea ta de la casa de creație. Eu nu-mi amintesc să fi făcut vreun gest în sensul celor spuse de Dan. Așa zicea. Nu îmi rămînea decît să vorbesc cu alte persoane care fuseseră de față“.

„Și ai vorbit ?“

„Da. Dar, după cum îți spuneam mai înainte, gestulația lui Nicolau a fost interpretată în moduri diferite. Cîțiva au spus că, într-adevăr, li s-a părut că Nicolau arată că Iovan a murit. Dar alții au declarat că au avut impresia că bătrînul vrea să dea de veste că el însuși nu este în măsură să îl ajute pe Iovan și trebuie chemată Salvarea. Unii, pur și simplu, nu și-au amintit ce a făcut Nicolau după ce l-a examinat pe Iovan“.

„Deci nu s-a putut desprinde nici o concluzie ?“

„Nu“.

„A fost vorba de o sinucidere din cauze strict subiective ?“

„Da. Eu am unele îndoieli, dar ele nu înseamnă nimic. Probe cît de cît consistente nu există“.

„L-ai mai văzut pe Nicolau, după ce ai discutat cu el despre sinuciderea Teofanei ?“

„Nu, de ce să-l mai fi văzut ?“

„Știu și eu ? Așa, de curiozitate, poate își modificase opinia“.

Ultima mea afirmație fusese de-a dreptul o prostioară, ca să nu zic altfel. Dar procurorul, elegant și politicoș, s-a făcut că nu o bagă de seamă. A schimbat vorba și m-a întrebat dacă am mai fost la pescuit în ultima vreme. Odată, în urmă cu câțiva ani, îl întâlnisem, într-adevăr, stînd pe marginea unui lac și făcîndu-l pe pescarul amator.

Conversația s-a terminat prin formularea unor vagi dorințe de întîlnire, din categoria acelor nevinovate minciuni, pe care oamenii le rostesc atunci cînd se despart după o întîlnire întîmplătoare. Să ne vedem, neapărat să ne vedem, îți voi da telefon, ba eu o să te sun, mai bine acasă, la orice oră, bineînțeles, dar mai bine seara, sigur că da, seara este cel mai bine. Da, asemenea promisiuni fac parte din practica oamenilor care trăiesc într-un mare oraș. Lor le-ar face plăcere, nu mă îndoiesc de asta, să se întîlnească în mod tradițional, adică nu numai la telefon, dar așa ceva este foarte greu de realizat. Distanțele, timpul scurt, care trece oricum foarte repede, îndatoririle de familie, cîte un spectacol, nu ?, vechile întîlniri, clasicele, înduioșătoare, convenționalele vizite sînt destul de dificil de realizat. Rămîn telefoanele. În principiu, este mult mai simplu să suni, să spui apoi tot felul de noutăți despre cunoștințe comune, căsătorii, nașteri de copii și apoi, fatalmente, unele decese. Ce să faci ? Discuția la telefon este și mult mai comodă, să nu uităm asta. Omul vorbește, se bucură foarte mult că îl aude pe un vechi prieten, pe o bună amică, dar cu un ochi se uită la meciul de fotbal de la televizor sau la cine știe ce altă emisiune interesantă, atrăgătoare, ba chiar pasionantă. Nu este defel exclus, ba este chiar foarte probabil, ca și persoana aflată la celălalt capăt al firului să se dedea la aceeași vizionare inocentă, pentru care bunul prieten nu s-ar supăra, mai ales că o practică și el. Mai rămîn întîlnirile întîmplătoare, intervenite de preferință pe stradă sau, ceva mai rar, într-un magazin, de unde se pot cumpăra diferite lucruri utile. Ce plăcere, domnule ! Cu cîtă sinceră plăcere se întîlnesc cei doi prieteni sau, eventual, cele două bune cunoștințe. Surpriza este, realmente naturală, nejucată. Și plăcerea poate fi naturală. Dar timpul trece foarte repede. Singura soluție

este economisirea lui. Este ceva similar situației hidrocarburilor naturale, trebuie economie. Și atunci, după ce ritualul surprizei și al plăcerii a fost consumat, dintr-o dată, cei doi se simt cumva stinjenți. Ei trebuie să realizeze despărțirea, fiecare trebuie să se îndrepte în altă direcție, unde îl cheamă interesele, treburile, aspectele, problemele. Dar cum să faci? Oamenii sînt ingenioși. Au descoperit trucul cu telefonul. Da, asta s-a dovedit a fi calea cea mai bună, cea mai umană. Se fac promisiuni de convorbiri telefonice. Uneori numerele respective nu sînt cunoscute, din cauza unor modificări. Ce mai contează? Important este să se realizeze o despărțire zîmbitoare, care să încheie în chip frumos o întîlnire plăcută. Nu vreau să mai prelungesc această divagație despre oamenii care nu au timp. Îmi mai rezerv doar dreptul de a relata o întîlnire între două femei aflate undeva la granița dintre maturitate și bătrînețe. A fost o întîlnire la a cărei desfășurare am asistat ca la teatru, de la început și pînă la sfîrșit, nestîngherit de nimeni. Înainte de a trece la istorisirea propriu-zisă, trebuie să precizez că locul unde întîlnirile întîmplătoare au spațiul cel mai favorabil de desfășurare sînt vehiculele de transport în comun. Într-un autobuz sau într-un troleibuz cei doi (sau cele două) nu au nici un motiv să se grăbească, pentru moment. Ei pot realiza o conversație în toată regula. Cu cît stațiile de debarcare sînt mai îndepărtate, cu atît conversația poate să dureze mai mult. Teoretic, o asemenea convorbire are șanse să se întindă pe parcursul unei întregi jumătăți de oră, ceea ce, să recunoaștem, este o bună bucată de vreme. Singura dificultate, dacă nu cumva acest cuvînt nu este tocmai potrivit, este ca persoana, care se apropie de stația unde trebuie să coboare, să estimeze corect timpul care îl mai are la dispoziție, pentru ca formulele de despărțire să fie rostite la vreme. Dar să revin la cele două femei. Întîlnirea lor a fost, jur, o capodoperă a genului. Se pare, după cîte mi-am dat eu seama, că nu se mai văzuseră de vreo douăzeci de ani. Asta a fost relativ ușor de dedus, după referirile la vîrstele copiilor. Întîlnirea s-a produs într-un autobuz. Bunele femei s-au bucurat foarte mult de revedere. Apoi, pentru a nu pierde vremea, au început să se informeze despre întîmplările majore ale existențelor lor. Copiii,

unii dintre ei sînt căsătoriți, avînd copii, la rîndul lor. Rude apropiate, unele dintre ele decedate, apoi cunoștințe comune. Toate informațiile rostite cu o remarcabilă rezeziune, reduse la aspectele esențiale. Să nu uit, nici una dintre ele nu a omis să îi spună celeilalte că arată foarte bine, că timpul a trecut peste ea parcă fără să o atingă. Astfel s-au petrecut lucrurile. Nu s-a spus nici o vorbuliță care să aibă măcar o umbră de echivoc. Doar lucruri plăcute, simple, omeneste. Și în final, o strălucit regizată despărțire. Vor vorbi la telefon, bineînțeles. Dar numerele s-au schimbat între timp, este firesc să se fi întîmplat așa. Nu poate fi vorba de a le nota, în autobuzul care se hurducă în mod sistematic. Și nici nu încap grosolanul procedeu, prin care, în împrejurări similare, persoane mai puțin stilate rostesc, pur și simplu, o singură dată, un număr oarecare de telefon și interlocutorul, de parcă ar avea un magnetofon în cap, zice, perfect, îl țin minte, o să-ți telefonez neapărat, chiar mîine sau, de ce nu ?, chiar în seara asta ; bineînțeles că nu îi telefonează, este vorba doar despre un ritual care face parte din regulile de politețe ale marelui oraș. Deci, revin, nu se pune problema nici de notarea noilor numere și nici de rostirea lor, ridiculă și cumva jignitoare. Atunci ? Există și aici o soluție elegantă. Lasă că îi cer eu numărul tău lui cutare și o să vorbim mai mult, poate chiar o să ne întîlnim. Iar cealaltă, evident, avea și ea posibilitatea de a obține mult doritul număr.

Trebuie să spun că nu văd nimic reprobabil în acest gen de întîlniri. Oamenii trebuie să își facă plăcere, așa este frumos, așa este firesc. Și, în definitiv, poate că un mic procent dintre cei care se întîlnesc în mod întîmplător, găsesc ulterior timpul și energia spre a se ține de promisiune.

Asta a fost o digresiune, una dintre ultimele pe care le conține dezlinata, inabila mea relatare. Ce s-a mai întîmplat mai departe ? Iată ceea ce interesează în mod special.

De la tristul eveniment, care mă alungase din veselul loc unde se retrag literații, trecuseră vreo trei săptămîni. Timpul nu șterge contururile evenimentelor, ci doar le subțiază, pînă într-atît încît le transformă în niște fantasme tremurătoare, la fel cu acelea pe care le-am văzut eu

într-un film de desene animate. Moartea Teofanei își pierduse, treptat, forța de a mă emoționa, dar îmi rămăsese în memorie sub chipul neașteptat al unei muștrări vagi. Ceva analog ne lasă în amintire despărțirea de o ființă pe care am iubit-o. În ciuda tuturor justificărilor, mai mult sau mai puțin raționale, în pofida argumentelor solide, care derivă din instinctul de conservare, rămîne un mic sentiment de vinovăție, treptat transformat într-o nostalgie ușoară, care, din cînd în cînd, vine să ne coloreze vag stările de conștiință.

Să-i dau un telefon lui Nicolau, mi-am zis. Nu are sens să mă supăr doar pentru că împrejurările ar fi putut, eventual, să arunce o bănuială asupra lui.

I-am format numărul într-o dimineață de septembrie, pe la ora zece. Cineva a ridicat receptorul. Avea o voce de femeie bătrînă, un glas ușor alterat, slab, ezitant. Într-un fel întrucîtva asemănător l-am auzit vorbind cîndva pe un bătrîn care suferise o operație la coardele vocale. Am simțit o strîngere de inimă, fiindcă am avut dintr-o dată viziunea unei persoane rămase singure pe lume, căreia nu i se prea telefonează ; cine să o caute pe ea ? ! Mi-am imaginat o garsonieră cam murdară, fiindcă omul singur a renunțat la curățenia riguroasă, din cauza unei neputințe speciale, nu neapărat fizică ; o garsonieră situată în centru, fiindcă așa se nimerește, bătrînii singuri locuiesc, de regulă, ultracentral, acesta fiind adesea singurul însemn al succesului lor în viață ; un spațiu al tristeții și al amintirilor palide ; doar asupra amintirilor se mai îndârjește timpul, fiindcă în rest totul a fost cucerit și ruinat. Am spus : scuzați, vă rog. Am închis și apoi am format din nou familiarul, pentru mine, număr. A răspuns aceeași voce. Bună dimineața, am zis, aș dori cu domnul George Nicolau. Eu sînt, am auzit, cine este ? M-am simțit cuprins de o groază rece, dacă așa ceva se poate imagina. Ceva asemănător simțisem la moartea absurdă a Teofanei. În ceea ce îi privește pe cei care ne sînt, cît de cît, apropiați, nu sîntem pregătiți pentru degradările rapide. I-am spus cine sînt, regretînd că nu mi-a recunoscut vocea. Pe vremuri de-abia apucam să spun primul alo, pentru ca să-l aud rîzînd și pronunțîndu-mi numele. În glasul lui, parcă venit de dincolo de mormînt, mi s-a părut că disting,

apoi, o infimă parte din bucuria pe care, pînă nu cu multă vreme înainte, i-o stîrneau telefoanele mele. Mai ales această impresie m-a determinat să nu închid, să rezist tentației puternice de a curma cît mai repede posibil ascultarea acelei voci în care se simțea răceala morții. L-am întrebat ce mai face. Bine, mi-a răspuns. Aș putea să-ți fac o vizită ? Da, poți. Vino cînd vrei. Încă o dată am distins în glasul lui o oarecare bucurie, palidă, fantomatică, dar sensibilă.

Locuia într-un bloc înalt, de lîngă Cișmigiu. Era o garsonieră, bineînțeles, ce altceva ar fi putut să fie ? Spre ea se urca, mai întîi, cu liftul și apoi, încă un etaj, pe trepte. O clădire mai veche, ascensor obosit și scîrțîitor, trepte făcute într-un fel cum astăzi nu mai este uzual, balustradă neobișnuită a scărilor, foarte lată, aducînd o notă de soliditate. Uși negre, parcă mai mari decît cele care se fac în mod obișnuit. Deosebite erau și vizoarele, acele monocluri, ca să le zic așa, prin care vezi cine ți-a sunat la ușă ; cu ochiul lipit de unul dintre ele, stai nemișcat, cu respirația supravegheată, trăind mica frică a cetățeanului în fața oricărui eveniment care ar putea să îl stînjenească în practicarea comodității.

Palierul unde locuia Nicolau nu prea era luminat. Ușile negre arătau oarecum amenințător sau nu, mai degrabă respectabil și sobru. Am apăsat pe butonul soneriei și am auzit numaidecît sunetele plăcute, melodioase, scoase de una dintre jucăriile moderne, care înlocuiesc tot mai mult vechile, brutalele instrumente de avertizat, greu de suportat de către sensibilizații orașeni. Nimic. Am insistat. După vreun minut sau chiar două, am auzit pași. Mi-a deschis un bătrîn prezentabil, încărunit foarte decorativ ; pe figura lui se vedea siguranța de sine a celui care mulți ani în șir nu a prea fost contrazis. Era clar că am în față un medic.

Garsoniera lui Nicolau nu era prea spațioasă. În camera propriu-zisă se intra printr-un foarte mic hol, o încăpere atît de strîmtă, încît despărțirea ei de încăpere printr-o ușă nu fusese posibilă. În locul unde ar fi trebuit să fie ușa se afla o perdea de pluș vișiniu, o țesătură foarte veche, roasă, slinoasă pe alocuri, care aluneca, scoțînd un zăngănit slab, pe o vergea metalică. Încăperea era mai mult

lungă decît lată. Bătrînul meu amic, pentru a obține un efect de lărgire aparentă, acoperise un întreg perete cu oglindă. Mai văzusem așa ceva prin niște case. Întotdeauna m-am mirat cum cineva reușește să se vadă atît de mult și să nu fie cuprins de o discretă, de o foarte mică, sfioasă teamă. Din micul hol de la intrare se făcea și o altă deschizătură. Și acolo ar fi trebuit să se afle o ușă, dacă spațiul ar fi îngăduit. Dar nu permisesese și, astfel, se putea vedea interiorul unei foarte mici bucătării, cu frigider, aragaz și un fel de suprafață făcută din ciment, care închipuia o măsuță. Pe pereți, două dulăpioare. Totul la scară mică. În partea opusă intrării se afla o altă ușă, care dădea, era de presupus, în baie, dacă poate fi astfel numit acel spațiu mic prevăzut cu duș și chiuvetă, unde celibatarul se spală și se bărbierește.

De ce locuia Nicolau într-un spațiu atît de strîmt ? Răspunsul la această întrebare ți-l dădeai imediat, fără să fie nevoie să ceri lămuriri. În partea din dreapta a camerei, deci în peretele opus celui transformat într-o oglindă dilatatoare de spațiu, se aflau o ușă dublă, a cărei jumătate superioară era făcută din sticlă străvezie, precum și o fereastră largă. Prin ele se vedeau lespezi pătrate, despărțite prin brazde înguste de iarbă verde. Uitîndu-te la sărăcăcioasa, dar vesela iarbă, în minte ți apărea, înviorătoare, ideea de grădină suspendată. Lespezile nu erau altceva decît pardoseala unei terase întinse, dincolo de marginile căreia, în apropiere, se vedeau arborii încă triumfători ai parcului. Da, serile petrecute pe o asemenea terasă orientată către Cișmigiu nu puteau fi decît plăcute, chiar savuroase. Completată cu o punte de corabie plutitoare prin înălțimi, modesta cameră căpăta, dintr-o dată, șarm.

Patul se afla alături de ușă care dădea spre baie. Era o piesă specială, avînd o lărgime neobișnuită și depunînd o mărturie neașteptată în legătură cu personalitatea celui care o folosea. O țevă metalică, a cărei instalare ceruse un anumit consum de ingeniozitate, înconjura spațiul de deasupra patului, trecînd cam la un metru de tavan. Pe ea circula, atunci cînd bătrînul celibatar dorea un plus de izolare, o perdea, făcută din același pluș pe care îl văzusem la intrare.

Nicolau arăta ca un muribund. Era neras de mai multe

zile. Fața lui căpătase o culoare pămîntie, nasul i se ascuțise. Dar ceea ce m-a impresionat cel mai mult a fost o modificare a felului de a privi. Ochii lui arătau ca și cum ar fi suferit un proces de lichefiere ; expresia lor sugera înstrăinarea, pierderea decisivă a interesului pentru lucrurile și ființele care pot fi văzute în această lume. Bătrînul se uita la mine și mă vedea, dar nu îmi dădea impresia de apropiere, pe care o avem întotdeauna atunci cînd prindem privirea cuiva ; mi se părea că se află undeva departe și că doar datorită unui paradox optic reușesc să-i văd ochii.

„Ce mai faci, Dane ?“, m-a întrebat Nicolau, cu noua lui voce, de femeie foarte bătrînă și peste poate de istovită.

„Ce să fac ? Uite, am venit să văd cum o mai duci, cum te mai lauzi“.

Am folosit un ton glumeț, dar pe fața bolnavului n-a apărut nici măcar umbra unui zîmbet. M-a recomandat sec, celui care îmi deschisese ușa.

„Ți-l prezint pe Dan Balaban, prietenul meu. Iar el, mi s-a adresat, este doctorul Niculaescu“.

„Dar ce ai, nea George ?“

I s-a părut de prisos să-mi răspundă. Totuși, după trecerea unui destul de lung interval de timp, făcînd un vizibil efort de a fi politicos și de a nu lăsa în suspensie întrebările care îi sînt adresate, a zis :

„O să-ți povestească doctorul. El tocmai era pe punctul de a pleca. Te rog să te duci și tu cu el, fiindcă eu vreau să dorm puțin. Mi-e somn“.

Scurt. După care s-a întors cu spatele la noi, fără nici un alt comentariu.

„Nea George, am zis, mai pot să vin pe la dumneata ?“

„Vino cam peste o săptămînă. Da, chiar de azi într-o săptămînă. Atunci să vii“.

„Bine, atunci eu plec. Veniți și dumneavoastră ?“, l-am întrebat pe medic.

A încuviințat, înclinîndu-și capul. Un cap de bătrîn frumos, exprimînd nu doar siguranța de sine, ci și o evidentă spiritualizare.

„Dar ușa ? Nu vine să încuie după noi ?“

„Am și eu o cheie, m-a lămurit doctorul Niculaescu. Dealtfel, ușa se încuie singură. Este suficient să o trîntești“.

Am ieșit împreună, pășind cu grijă, spre a nu-l trezi pe Nicolau, care părea a fi adormit. Doctorul a tras, cu energie calculată, ușa cea neagră. Broasca a clăntănit sec.

În lift nu am schimbat nici o vorbă. Am stat umăr la umăr, privind în aceeași direcție, înspre etajele care se succedau lent; cifrele care le desemnau înălțimea erau scrise lăbărtat, cu vopsea neagră.

„Eu iau tramvaiul, mi-a spus doctorul, cînd am ajuns în fața blocului. Trec prin Cișmigiu. Dacă vrei, vino cu mine. Facem o plimbare“.

„Chiar voiam să vă rog, m-am precipitat eu. Mă interesează foarte mult Nicolau. În ciudă diferenței de vîrstă dintre noi, îl consider un bun prieten al meu“.

„Și eu sînt prieten cu el. Și încă dintr-o vreme pe cînd dumneata nici nu erai născut. Ai văzut? Cînd a făcut prezentările, pe mine m-a numit doar doctor. Pe cînd, alături de numele dumatile a apărut o precizare: prietenul meu“.

În vocea medicului se simțea, pot spune asta cu deplină certitudine, o oarecare gelozie. Am pus-o pe seama ciudățeniei bătrînilor.

„Domnule doctor, am zis, în starea lui de acum îi este foarte greu să se mai controleze“.

„N-aș spune. Oricum ar fi, am vrut să-ți atrag atenția asupra unei curiozități“.

„Și ce are? Arată de parcă ar urma să moară în cîteva zile“.

„Probabil că așa o să se întîmple. Nu mai vrea să trăiască, domnule, spune și dumneata dacă așa ceva pare posibil?! Este ceva de-a dreptul fantastic“.

„Cum nu mai vrea să trăiască?“

„În sensul cel mai propriu al afirmației pe care am făcut-o. La oamenii din țările avînd o civilizație de tip occidental asemenea cazuri sînt foarte rare, aproape inexistente. În schimb, la anumite populații exotice situația apare mai des. Îți amintești de personajul din romanul lui Melville?“

„Ce roman, vă rog?“

„Moby Dick“.

„Ce personaj?“

„Nu îmi amintesc numele lui și mă întreb chiar dacă

nu cumva am făcut o confuzie. Dar, în orice caz, este vorba chiar despre sindromul care ne interesează“.

Doctorul Niculaescu s-a oprit în dreptul unei bănci și apoi m-a invitat, pe mutește, ridicându-și sprincenele și mișcându-și capul în sus și în jos, să mă așez. Am acceptat. S-a așezat și el. Cu mișcări tacticoase, care îi aminteau eventualului mărtor atent că fumatul era la origine un ritual și nu o drogare rapidă, superficială, doctorul și-a aprins o țigară. Apoi și-a continuat mica lui lecție despre proza americană din secolul al nouăsprezecelea :

„Era acolo sau în altă carte, n-are importanță, un sălbatic, un primitiv, care se exprima foarte rudimentar în limbajele civilizațiilor. Ei bine, într-o bună zi, respectivul se decide să moară, dar nu prin sinucidere ; moarte naturală. Apoi, nu-mi aduc aminte prea bine amănuntele, intervine ceva și omul ia hotărîrea să își acorde o amîinare. După ce rezolvă ceea ce era de rezolvat, acționînd ca un om perfect sănătos, se întoarce în sicriul pe care și-l cioplise singur și moare, după foarte puțin timp“.

„Asta-i fachirism“.

„Fachirism și nu tocmai. Gîndește-te la cazurile unor bătrîni care se sting în urma morții perechii lor. Este drept, lucrurile nu merg atît de repede, dar mecanismul este același, după părerea mea. Instinctul vital este puternic contracărat de sentimentul că viața nu mai merită să fie trăită. S-ar putea vorbi, în asemenea cazuri, despre sinucideri psihice“.

„Doar nu o să-mi spunei că Nicolau întreprinde o astfel de sinucidere psihică ? !“

„Ba chiar despre așa ceva este vorba. La început nici mie nu mi-a venit să cred, dar pînă la urmă am fost nevoit să recunosc. Da, George nu mai vrea să trăiască. Îl știi cît de energetic era. Noi, cei din generația lui, îl consideram un fel de lider al nostru. Ne uitam la el ca la o încarnare a speranței noastre de a deveni niște longevivi. Cînd un om avînd șaptezeci de ani reușește să se țină atît de bine, din toate punctele de vedere, înseamnă că este posibil, că ideea unei bătrîneți îndelungate și active nu este o utopică“.

„Bine, am obiectat eu, dar energia...“

Și n-am mai continuat, fiindcă mi-am dat seama că sînt pe punctul de a judeca superficial.

„Ce vrei să spui cu energia ?“

„Inițial m-am gândit că un om energetic trebuie neapărat să iubească mult viața și să se agațe de ea din toate puterile lui. Dar deodată am înțeles că lucrurile s-ar putea să stea tocmai invers“.

„Cum invers ?“

„În sensul că genul de sinucidere psihică, despre care ați vorbit, nu poate fi accesibil decât unor oameni puternici, dotați cu o mare vitalitate, cu o deosebită energie“.

Privirea politicoasă și ușor protectoare, pe care doctorul Niculaescu mi-o atribuise pînă în acel moment, s-a modificat brusc, prin adăugarea unei nuanțe de simpatie. Schimbări de acest tip observam pe cînd eram student și, la vreun examen, vedeam cum răspunsurile foarte bune ale unui examinat îl determinau pe examinator să evolueze dinspre postura rece a profesorului spre cea, mult mai umanizată, a colegului.

„Exact așa stau lucrurile, precum ai spus. Un om slab, care a acuzat toată viața lui un sindrom hipoanabolic, nu poate nici măcar visa la performanța pe care George este pe punctul de a o realiza“.

„Dar ce înseamnă sindrom hipoanabolic ?“

„Aaaa, nu este cine știe ce filozofie. N-ai auzit despre anabolizantele, cu ajutorul cărora se droghează unii sportivi ?“

„Ba da“.

„Atunci este simplu să deduci ce este sindrom hipoanabolic“.

„Este, așa, o slăbiciune care nu se mai termină ? Ca și cum ai fi într-o convalescență prelungită pînă dincolo de toate limitele ?“

Doctorul Niculaescu a început să rîdă aprobator :

„Da, cam așa ceva este“.

„Dar ia stați puțin, vă rog. Mi-a venit o idee. Eu știu că medicina modernă este în stare de multe performanțe. N-ați putea să-i administrați bătrînului niște medicamente, care să-i schimbe starea de spirit ? Niște euforizante sau ceva în acest gen ?“

„Uiți că și el este medic. Și, în plus, deosebit de inteligent. Nu poți să-l înșeli. Este foarte slăbit, dar perfect lucid. Nu vrea să ia nici un medicament“.

„Înseamnă că nu el v-a chemat. Sau erați la el nu în calitate de medic, ci de prieten ?“

„În ambele. O cunoștință comună mi-a telefonat în urmă cu vreo două săptămîni și mi-a spus că George este foarte bolnav. Bineînțeles că m-am dus imediat să-l văd“.

„Și cheia ? Cum de v-a dat-o ?“

„Ești perspicace. Mi-ai dovedit-o. Ar trebui să-ți dai singur seama de ce mi-a dat cheia“.

„Ca să-l găsiți după ce moare și să vă îngrijiți de înmormîntare ?“

„Exact. Mi-a dat toate instrucțiunile, vorbind cu un sînge rece extraordinar. Mi-a dat bani, mi-a spus cum va decurge ceremonia. Mi-a spus ce să fac cu lucrurile din casă. Nu știu dacă ești la curent, nu are pe absolut nimeni. Este, realmente, singur pe lume. Ți-a lăsat și dumitale ceva. Ești un privilegiat, fiindcă ți-a lăsat lucrul la care ține cel mai mult și care este, dealtfel, cel mai prețios din casa lui“.

Spunînd că sînt un privilegiat, doctorul a avut un zîmbet dintr-o dată ironic și prietenos.

„Și care este lucrul pe care mi l-a lăsat ?“

„Dulapul pentru cărți. Este făcut dintr-un lemn prețios. Știai ? Și, în plus, este și foarte vechi. Nicolau susține că a aparținut unui domnitor fanariot al Țării Românești. Ți-a mai lăsat niște cărți. Am lista lor“.

Am simțit o emoție vie. Nicolau îmi vorbise de multe ori despre prețioasa lui piesă. Pentru ca să-mi ascund simțămintele, am pus o întrebare prozaică, schimbînd vorba :

„Dar de mîncare ? Dacă el nu mai iese din casă, cine îi aduce ?“

„L-am aprovizionat eu cu de toate. Nu asta este problema. Important este că nu vrea să mănînce“.

„Ar trebui, probabil, să fie internat într-un spital și hrănit artificial. Pînă trece de criză“.

„Ușor de zis, dar greu de pus în practică. Ce să faci ? Să-l iei pe sus ? Să-l duci cu forța la spital ? Pentru ca așa ceva să fie posibil, ar trebui ca el să fie declarat iresponsabil. Or, după cum ți-am spus, el este perfect lucid“.

„Dar cum se procedează în asemenea cazuri ?“

„Asemenea cazuri nu mai există“.

„Și atunci ?“

M-a privit întrebător, fără să rostească nici un cuvînt. Apoi și-a consultat ceasul și s-a mișcat într-un fel care îmi sugera că șederea noastră pe bancă era pe sfîrșite.

„Nu înțelegeți la ce mă refer ?, am insistat. Nu-l putem lăsa să moară. Trebuie să facem ceva“.

„Domnule Balaban, eu sînt medic. În plus, sînt prieten vechi al lui George Nicolau. Și mai am încă o calitate : sînt bătrîn. Ne aflăm într-una dintre foarte rarele ocazii cînd bătrînețea este ceva avantajos. Ascultă ce-ți spun : nu este nimic de făcut. Dacă vrei să întreprinzi ceva, pe cont propriu, nimeni nu te împiedică. Ești liber să încerci orice crezi de cuviință“.

După care s-a ridicat în picioare cu destulă vioiciune pentru a mă îndreptăți să-l consider un emul al lui Nicolau în ceea ce privește arta de a înșela bătrînețea. Era vorba, desigur, despre Nicolau din secvențele cu literați și nu despre cel aflat în ciudat-îngrozitoarea tentativă.

„Sper să ne mai întîlnim, mi-a spus doctorul la despărțire. La Nicolau. Dealtfel, eu am telefonul dumitale. Am și adresa. Pentru orice eventualitate“.

S-a îndepărtat. Nu știu cum au evoluat lucrurile, dar nu s-a mai pus problema ca eu să-l însoțesc în continuare. Drept pentru care am rămas pe loc, urmărindu-l cum se face tot mai mic, cum se amestecă printre siluetele mișcătoare ale trecătorilor. Înainte de a-l pierde din vedere, i-am zărit, ca un ultim semn, părul alb, strălucitor de alb.

XVI

Ce să întreprind ? Binele făcut cu sila nu prea mai este bine. M-am resemnat cu ideea că îmi este la îndemînă doar vizita a cărei dată însuși Nicolau o stabilise.

În seara aceleiași zile, pe cînd mă aflam acasă, mi-a căzut sub ochi cartea lui Nicolau, despre al cărei conținut am amintit. Am luat-o în mînă și am răsfoit-o, gîndindu-mă la destinul bizar al bătrînului ei autor. Și-apoi, pe neașteptate, mi-a apărut în minte ideea că ar fi posibil ca moartea Teofanei să fi fost declanșatorul crizei. Și în roman cineva se sinucidea și anume un tînăr ale cărui emoții autorul le imagina cu foarte mare acuratețe și autentici-

tate. N-am prea găsit argumente serioase în sprijinul acestei ipoteze. M-am gândit atunci că ar fi bine dacă aş citi cărţile scrise de Teofana. Da, chiar, de ce nu ?

În dimineaţa zilei următoare am făcut în aşa fel încît să fiu prezent, la prima oră, la Biblioteca Academiei, unde aveam permis încă din perioada cînd eram student la filologie. La fără frecvenţă, vă reamintesc.

Pînă cînd mi-au sosit cărţile, m-am uitat, cu o satisfacţie de neînţeles, în jurul meu, mai ales în direcţia arborilor, care se vedeau prin marile ferestre.

N-am să mă apuc acum să-mi transform relatarea într-un articol de critică literară. Dar cîteva precizări mi se par totuşi utile.

Cum scria Teofana Sadu ? De la bun început, am fost frapat de asemănarea existentă între felul ei de a trăi şi cel de a se exprima prin literatură. După cum se ştie, unii autori de proză se silesc să fie obiectivi, să nu intre printre personajele lor, să le privească de la distanţă. Alţii, practicînd un fel de tranziţie spre subiectivitate, propun variante utopice ale propriilor lor existenţe. Iar cei din a treia categorie, dominaţi de experienţa personală de viaţă, nu fac altceva decît să se confeseze. Pentru ei lumea capătă o semnificaţie majoră, doar în măsura în care poate fi filtrată în mod subiectiv. Teofana făcea parte, în mod evident, din ultima grupă. Folosirea copioasă a experienţelor trăite de ea însăşi era vădită, chiar pentru un om care nu îi cunoştea deloc viaţa, ca mine. Scrisese patru cărţi : două culegeri de povestiri şi două romane. În fiecare dintre textele scrise de ea, indiferent de întinderea acestuia, personajul central era o femeie foarte originală, schimbătoare, dar plină de elanuri pozitive. O femeie care părea, la prima vedere, trădătoare şi superficială, dar în cele din urmă se dovedea a fi o fidelă şi o consecventă. Dar era vorba despre o consecvenţă a urmării propriilor impulsuri şi nu de una impusă. Pe scurt, fiecare dintre scene ar fi putut să fie atribuită înseşi Teofanei, dar nu ca autoare de literatură, ci sub chipul ei de om real. În mod special m-a impresionat cel de al doilea roman, apărut cu vreo zece ani în urmă faţă de momentul în care îl citeam eu. Era o poveste de iubire. Ceva tragic. Iubitul, partenerul celei despre care vorbea, la persoana întii, romanul, îşi lua viaţa.

De ce? Fiindcă nu mai suporta felul de a fi al iubitei sale. O foarte frumoasă poveste de iubire, nici vorbă. Rămasă singură, neavînd puterea să îl urmeze în neant pe acela faţă de care se purtase într-un fel atît de contradictoriu, naratoarea suferea.

Am stat la bibliotecă toată ziua, ieşind doar la prînz, pentru o jumătate de oră, spre a mîncă nişte sandvişuri. Am ajuns acasă pe la ora zece seara. Telefonul suna. Nu m-am grăbit să ridic receptorul. Dar persoana care mă căuta era o fiinţă insistentă : doctorul Niculaescu. M-a anunţat, cu o voce profesională, care nu lăsa să se înţeleagă nimic în legătură cu starea afectivă a vorbitorului, că George Nicolau a murit. Se pare că a murit în somn, mi-a spus ; avem toate motivele să credem că nu a suferit. M-a anunţat apoi cînd şi unde va avea loc înmormîntarea.

Ce a mai urmat ? După ce tristul eveniment s-a consumat, devorat cu indiferenţă ferocitate de trecerea timpului, mi-am îngăduit să mă documentez în legătură cu povestea de iubire şi de moarte scrisă de Teofana în ultimul ei roman. Da, totul fusese real. Însăşi femeia pe care o cunoscusem în trecuta după-amiază de august avusese, în viaţa ei, o asemenea întîmplare. Cine fusese personajul masculin ? Eforturile mele de a obţine date despre el nu prea au dat rezultate. Dar am aflat, în cele din urmă, că era fiul natural al lui Nicolau. Purta alt nume şi nu ştia cine îi era tată. Cum am intrat în posesia acestor informaţii ? Într-una dintre cărţile frumos împachetate şi legate cu sfoară groasă, pe care Nicolau mi le-a lăsat cu limbă de moarte, am găsit o scrisoare care îmi era adresată. În ea, fostul meu prieten mă informa că a avut un fiu, care s-a sinucis din pricina Teofanei. Sinuciderea a urmat după un lung şir de suferinţe morale. Prenumele acestui fiu, de mult timp dispărut, era Dan, ca şi al meu. În aceeaşi scrisoare se arăta că tatăl Teofanei sfîrşise în chip tragic, într-o împrejurare sensibil asemănătoare celei în care, doar aparent, murise Iovan. Scrisoarea suna a mărturisire. Un romancier ar fi putut, plecînd de la ea şi documentîndu-se în mod copios, să scrie o carte.

Lei 11,50

COLECȚIA SFINX COLECȚIA SFINX COLECȚIA SFINX

COLECȚIA SFINX COLECȚIA SFINX COLECȚIA SFINX

„Uite, am început eu, din toate cărțile pe care le-am citit reiese că autorii de literatură le transmit cititorilor nu numai opiniile și emoțiile lor, ci și imagini ale lor înșile. Pe scurt, cine citește multe cărți află pînă la urmă cum sînt scriitorii, ca oameni”.

„Și cum sînt?”

„Din ceea ce am citit eu rezultă că au noblete sufletească, nu se gîndesc la ei înșiși, fiind preocupați de fericirea semenilor lor”.